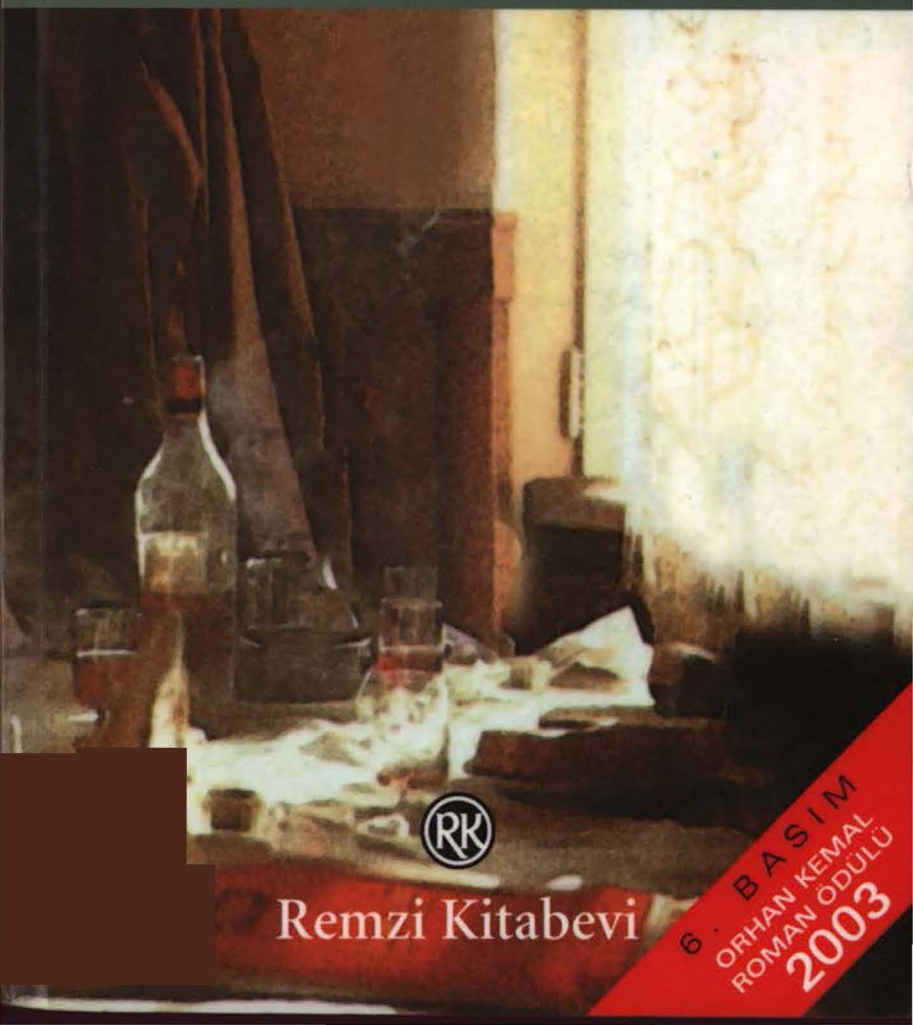
ERHAN BENER

İlişkiler



Remzi Kitabevi

6. BASIM
ORHAN KEMAL
ROMAN ÖDÜLÜ
2003

ERHAN BENER, 1929 yılında, babasının görevli olarak bulunduğu Kıbrıs'ta doğdu. İlk, orta, lise öğrenimini Anadolu'nun çeşitli il ve ilçe merkezlerinde tamamladı. 1950 yılında, Ankara S.B.F.'ni bitirdi. 1956 yılında A.Ü. Hukuk Fakültesi'nden lisans diploması aldı. 1950-1975 yılları arasında, yurtiçinde ve yurtdışında, çeşitli devlet görevlerinde bulundu. ABD'den Hindistan'a, Danimarka'dan İsrail'e kadar çeşitli ülkelerde görev yaptı. 1975 yılında kendi isteğiyle emekliye ayrıldı. Emekliliğinden sonra kısa bir süre de avukatlık yaptı. Evli ve iki çocuk babasıdır.

Edebiyat yaşamına, 1945 yılında çeşitli dergilerde yayınlanan şiir ve öyküleriyle atılan Bener'in kimi yapıtları yabancı dillere çevrilmiştir. Ayrıca, çocuk kitapları, çevirileri, tiyatro ve radyo oyunları, sinema-TV'ye yansıtılan senaryoları vardır.

Fransız-Türk Kültür Cemiyeti, Yunus Nadi roman ödüllerine, Haldun Taner, Yunus Nadi ve Dil Derneği Ömer Asım Aksoy öykü ödüllerine, Muhsin Ertuğrul Oyun Ödülü'ne, Edebiyatçılar Derneği Onur Ödülü Altın Madalyası'na, Fransa'nın *l'Officier de l'Ordre des Arts et des Lettres* (Sanat ve Edebiyat Ustası) unvanına sahiptir.

ERHAN BENER

İLİŞKİLER

2003 Orhan Kemal
Roman Ödülü

6. Basım

Remzi Kitabevi

İLİŞKİLER / Erhan Bener

Türkçe Yayın Hakları
© Remzi Kitabevi, 2002

Her hakkı saklıdır. Bu yapıtın aynen ya da
özet olarak hiçbir bölümü, telif hakkı
sahibinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

Kapak: Ömer Erduran

ISBN 975-14-0857-1

BİRİNCİ BASIM: Ekim, 2002
ALTINCI BASIM: Ekim, 2003

Remzi Kitabevi AŞ., Selvili Mescit Sok. 3, Cağaloğlu 34440, İstanbul
Tel (212) 513 9424-25, 513 9474-75, Faks (212) 522 9055
WEB: http://www.remzi.com.tr E-POSTA: post@remzi.com.tr

Remzi Kitabevi A.Ş. tesislerinde basılmıştır.

Hadi uyan... Boğulacaksın...

Bulanık suların içinde çırpınırken görünmeyen bir el kolundan tutup çekiyor, güçlükle soluk alıyor, ağzına dolan suları dışarı fışkırtırken, yardım isteyen kendi sesini duyuyor, duyduğunu sanıyor, kesik kesik ve boğuk; sonra gözlerini açıyor. Ağzının içi çiriş gibi. Dili şişmiş.

Hümeyra, yayılarak oturup sızakaldığı koltuğun yanında, başucunda, ayakta duruyor. Tırnakları mora yakın kırmızı boyalı, manikürlü ellerinden biri hâlâ omuz başında.

— Hadi, uyan!

Bir süre nerede olduğunu kestiremedi. Gözlerinin önüne yarı saydam bir perde çekilmiş gibi, bulanık imgeler vardı çevresinde. Soluk ışıkta kımıl kımıl kümeleşip ayrılan, birbirine yapışıp ayrışan gölgeler. Yavaş yavaş görüntüler belirginleşti. Bilinci aydınlanmaya başlıyordu.

Burası bir hastane odası. Anımsıyor. Bütün gece buradaydı, hep ayakta. Kaygılı, huzursuz bir bekleyişle. Ne zaman, bilmiyor, yorgunluğa dayanamamış, kendinden geçmiş olmalı. Hümeyra'nm geldiğini duymamış. *"Sabah gelirim,"* demişti. *"Amcam ameliyat olacak diye izin aldım. Üç gün sonra bayram, zaten..."*

Bugün, hastane deyimiyle, ameliyatın birinci günü. Ameliyatın yapıldığı gün sayılmazmış.

Uyanmadan önce gördüğü kâbus sırasında çıkardığı sesler geliyor aklına,

— Horladım mı yoksa, diyor korkuyla.

Gözlerinin kuyruğu yanıyor. Kızarmış olmalı. Yorgunluktan, uykusuzluktan, içkiden.

— Horlamadan çok hırlıyordun. Boğulur gibi. Çırpınıp duruyordun.

— Doğru. Neredeyse boğulacaktım. Soluk alamıyordum. Hay Allah... Horlarken pat diye ölebilirmiş insan. İyi ki uyandırdın.

Sonra telaşla babasından yana dönüyor; asıl hırıldayan o. Sesi, son nefesini vermekte olan ölümcül bir hastanınkini andırıyor.

Sorgulayarak bakıyor Hümeyra'ya,

— Ne oluyor ona, diyor telaşla. Can çekişiyor gibi...

"Ölmesin. Bu kadar çabuk ölmemeli..."

Hümeyra sakin:

— Merak edilecek bir şey yok dedi hemşire. Burnu şişmiş biraz. Uzun süren anestezilerden sonra olurmuş...

— Hayret... Nasıl da uyuyup kalmışım... Senin geldiğini bile duymadım...

Hümeyra'nın bakışları kıvılcımlı:

— Seninki uyku değil, basbayağı alkol komasi! Kibrit çaksam alev alacaksın, ne zaman fırsat buldun bu kadar içmeye?

Kendisini savunmalı mı, bilemiyor. Kararsız ve boş gözlerle bakıyor genç kadının yüzüne.

— Sadece birkaç yudum...

Başka nasıl olmasını bekliyordu ki? Yapabileceği hiçbir şey olmadığını bilen bir insanın çaresizliği içinde, içmekten başka elinden ne gelebilirdi? Hümeyra bunu hâlâ anlayabilmiş değil, ya da ısrarla canını acıtmak istiyor, sonra omzunu silkiyor, birden ilgisi kesiliyor, artık Sinan o odada değilmiş gibi aldırışsızca oturduğu koltuğun yanından, bacaklarına sürünerek geçip, amcasının bilinçsiz yattığı hasta yatağının başucundaki sandalyeye oturuyor.

— Ben uyurken hoca geldi mi yoksa, diyor İhsan.

— Hayır. Genç bir doktor uğradı, şöylece, kapıdan bakıp gitti. Bir de hemşireler. Biri gelip biri gidiyor. Sana pek acıdılar. Bütün gece gözünü kırpmadan beklemişsin...

Röfleli upuzun saçlarının incecik telleri, yeni kuaförden çıkmış da rüzgâra tutulmuş gibi püfür püfür uçuşuyor. Gözkapakları, kapkara iri gözlerini daha belirgin kılmak için mor boyalı; dudakları aynı boyadan. Dışarıda soğuğun sıfırın altında yirmilerde dolaştığının farkında değilmiş gibi, göğüslerini neredeyse açıkta bırakan dekolte giysisi, upuzun ve ince gövdesiyle; ilaç kokularını bastıracak kadar yoğun parfümüyle, odanın her yanma görünmez kimliğinin bütün işaretlerini serpiştirmiş olan ölüme meydan okurcasına dimdik ve duyarsız.

Onun, babasını hiçbir zaman sevmemiş olduğunu biliyor İhsan. Burada bulunuşunun sevgiyle de görev bilinciyle de ilgisi yok. Ama, neden? Hayırlı bir yeğen görüntüsü vermek için mi çevresine? Değil. Bunu hiç önemsemez. Hatta, bakışları, avının çırpınışını keyifle seyreden bir atmacanınkini andırıyor. Yine de, görünmek istediğinin aksine, kendinden öyle pek de emin değil gibi; tedirgin bir hali var. Hatta kuşkulu, gözlerini kaçırıp duruyor. İhsan, bıkkın,

— Ben içerim, hep içtim, bunu sen bilmez misin? diyor, Hümeyra'nın sitemini bu kez, gecikmeli de olsa, daha dolambaçsız yanıtlamak için, sesine alabildiğine tartışmasızlık tınısı vermeye çalışarak.

— Bari burada...

— Asıl, burada...

Sonra yavaş yavaş, kısa bir süre önce ayaklarını küçük sehpanın üstüne bırakarak uzanır gibi çöktüğü koltuktan doğruluyor. Elinde olmadan duvarları kolluyor; iri, kıllı bacaklarıyla üstüne üstüne yürüdüklerini sandığı örümceklerden sakınmak için. Hâlâ yaşadığı kâbusun etkisinde. Son zamanlarda sık sık gördüğü bir kâbus bu: Bacakları etli, iri tarantulalar, kıvır kıvır çıyanlar, boşluğa kayan duvarlar...

Ellerinin titremesini durdurmaya çalışıyor; boşuna. Sırtı, göğsü, karnı, her tarafı kaşınıyor. Küçük, kırmızı karıncalar ufak ufak ısırarak geziniyorlar her tarafında, bütün cildinin üstüne yayılarak. Kaşınmamak için zor tutuyor kendini, ama kaşınmazsa da deli olacak.

Bu kez, her zamanki değişken ruh halinin bir yeni kanıtını vererek, bakışlarındaki çekingenliğin çözüldüğünü fark ediyor Hümeyra'nın. Öfkesinin yerini şefkat, acıma, belki biraz da sevgi almış gibi. *"Ben buyum işte, niye öyle bakıyorsun?"* demek istiyor ama, sesini çıkaramıyor. Dudakları yapış yapış. Öylesine susamış ki...

Hümeyra, bir anlık zayıflığından utanmış gibi, hemen yüzünü buruşturarak doğruluyor, hasta yatağının başucundaki komodinin üstünde duran su şişesini alarak uzatıyor:

— İçin yanıyor değil mi? Al, iç.

İçiyor. Su ılık. Midesi bulanıyor.

"Şimdi buz gibi bir bira olsaydı..." Tümüyle ayılabilmesi için.

Bir süre öyle kalıyor, su şişesi elinde. Neden sonra sarhoşluğunun artık geçtiğini, iyice uyanmış olduğunu ayırımsıyor. Soluğu ya-

vaş yavaş düzeliyor. Bilinci beklemediği bir hızla açılıyor. Kaşıntısı geçmiş. Bu taraftaki dünya canını acıtacak kadar aydınlık ve keskin.

Olaylar ve durumlar. Her şey yerli yerinde.

— Hiç konuştu mu, bir şey söyledi mi?

— Henüz kendinde değil. Su istedi ama, su içmesi yasakmış. Sulu pamukla ıslattılar birkaç kez dudaklarını...

Burası, bu iş için düşünülerek yapılmamış, daracık bir sokağın içindeki beş katlı bir apartmandan hastaneye çevrilmiş eski bir bina. Başucu, ayakucu, isteğe göre kalkıp inebilen ortopedik karyolası, özel telefonu, tertemiz çarşafları, duvarın köşesinde kullanıma hazır oksijen tüpü, oksijen maskesi, özel tuvaleti ve banyo odası –arada bir varlıklarını kanıtlayan sarı kanatlı sivri burunlu hamamböcekleri dışında– temiz. Yatağın karşısında, apartman döneminde yapılmış, hastaneye dönüşüm sırasında dışarıya çıkartılamadığı için odada bırakıldığını tahmin ettiği çok kocaman, ahşap, gömme gardıropla, ameliyattan bir gün önce babasının evinden getirdiği küçük televizyonu üzerine yerleştirdiği battal bir şifoniyer duruyor; ikisinin de tahtaları çizilmiş, cilaları yer yer dökülmüş. Gardırobun içinde, şapkalıkta, Muzaffer Bey'in Borsalino marka, yumuşak dokunuşlu, süt rengi fötr şapkası; askılıkta, modaevinin kayın ağacı askılıklarına ayrı ayrı takılı, yakası kürklü deve tüyü paltosu, İngiliz kumaşından, lacivert, ince beyaz çizgili takım elbisesiyle, yeşilli, kahverengili kare kare İskoç desenli yeleği asılı; alttaki ayakkabılığa, içlerine çorapları düzgünce sokulmuş pırıl pırıl, cilalı, İtalyan vidala pabuçları özenle yerleştirilmiş; Hümeyra'nm çinçilya kürkü, değersiz bir şeymiş gibi kapının arkasındaki demir askılığa takılmış, yanında İhsan'ın havı dökülmüş, düğme yerleri eprimiş lacivert eski paltosu, sırıtkan.

Perdeler kirli. Hastaya eşlik edecek kişinin yatabileceği, koyu renk kumaşı iplik iplik akmış olan kanepe de temiz değil. İhsan'ın gece, herhalde sızmadan önce, zar zor getirttiği yastığın kılıfı kan lekesi izi taşıyor. Hastanın elinin uzanabileceği bir yerde, duvardaki çağırma zili çalışmıyor. Hastabakıcıya tembih etti; elektrikçiye söylemişler, uğrayıp tamir edecekmiş. Bu zil de eskiden kalmış olmalı, hizmetçileri çağırmak için. Ama, ne zaman seslenecek olsa, güzel bir hemşire kapının önünde boy gösteriyor. Hemşirelerin hepsi çok bakımlı; sevecen tavırlı. Bir güzellik yarışmasında derece almış gibiler. Muzaffer'in bu hastaneye yatmayı kabul edişinin en büyük nedenle-

rinden biriydi bu. Ameliyatından önceki iki gün boyunca şakalaşıp durmuştu onlarla. Yanından ayrılmalarını hiç istemiyordu. Kızlar da pek hoşlanmış gibiydiler ondan. Açık saçık hikâyelerine, elle sarkıntılığa varan şakalarına hiç de masum olmayan gülücüklerle karşılık veriyorlardı.

Bu adam, onun babası. Kadınların dünyasında yaşadı; hep öyle oldu, şımartılmış ve fütursuz. Hastaneye götüreceği özel ilaçlarını almak için gitmişti evine; komodininin çekmecesini karıştırırken, yarısı boşalmış bir *virigen* tüpü bulmuştu. Ne işe yaradığını anlamak için okuduğu prospektüsünde testosteron hormonu içerdiği belirtiliyordu. Altmışına gelmiş olmasına karşın, adam hâlâ iddialıydı bu konuda. Belki de *idi* demek daha doğru. Her ne kadar, masum tavırlar takınarak, ununu eleyip eleğini duvara astığını savunsa da, tüm davranışları bu sözün aksini sergiliyordu.

Evet, ama artık o da farkında olmalı dönüşü olmayan bir yola girdiğinin. Şimdiki perişanlığının asıl nedeni budur. Uykusu huzursuz, çok derin, komada gibi. Arada bir, ağrı kesicilerin aralığından kurtulan sancılarıyla gözlerini açıp sızlanıyor, o kadar. Bu, hiçbir şeyin bilincinde olmadığı anlamına mı geliyor, yoksa kendisini hâlâ o kızlarla birlikte görüyor da, onlara bir türlü ulaşamadığı için mi huzursuz? Kimi zaman belli belirsiz bir gülümseme okunuyor dudaklarında. O da belki, oğlu gibi, buz gibi beyaz şarap dolu kocaman bir sürahiye uzanıyordur uykusunda, kupkuru dudaklarıyla.

İçinde bir eziklik var İhsan'ın. Acımayı andıran. Bir yıldırım iniyor tepelerinden ve yaşama dair ne varsa kökünden değişiyor. Şurada yatan adam için yaşamın bir anlamı var mıydı, kadınlarla birlikte hoş vakit geçirmekten, içkilerle sarhoş olup uyuşmaktan başka?

Hepsini bir anda tüketti; şimdi elleri bomboş. Hiçbiri olmayacak bundan sonraki yaşamında. Bu, onun için ölmekten beter. Yine de ölmemek için direniyor, bedeniyle ve aklıyla. Belki de ruhuyla; varsa, kalmışsa eğer. Gerçi onu odasına getiren ameliyathane hemşiresine göre bilinci, arada sırada ağrılarından yakınan sayıklamalarına karşın, henüz kapalı, kendine geldiğinde nasıl bir tepki göstereceği belirsiz; ama ayılır ayılmaz, ameliyata razı olması için onu kandırdıklarını söyleyerek bağırıp çağıracaktır. Kuşkusuz. En çok da İhsan'a tabii.

Çarşafların altından saydam bir lastik hortum iniyor karyoladan aşağıya; hortumun ucunda, içi kan dolu plastik bir torba. Torbada birikenler, babasının kesilip çıkarılan, yerine bağırsaklarından alınan bir parça ile oluşturulan yapay mesanesinden sızan kan pıhtıları ve artık ona kendini bildiği günden beri hükmetmiş, kişiliğine damgasını vurmuş olan prostatından, o küçücük, kestane büyüklüğündeki bez parçasından arta kalan mikroskobik parçacıklar. Hele de o parçacıklar... İşkenceyi andıran acılar vererek, geçmişte hesapsız kitapsız bir cömertlikle sundukları hazların kefaretini ödettirmek istercesine, sıyrıldıkları dokuları tırmıklayarak, savaşa savaşa iniyorlar plastik torbaya doğru.

Duvardan tarafta, uzun bir demir askılıkta serum şişesi asılı. Üst tarafı hafifçe kıvrık başka bir plastik borunun ucundaki kocaman bir iğne, teslim olmuş gibi yatağın üstüne uzattığı rengi yitmiş, cildi kurumuş sağ kolunun iri, şişkin damarına girmiş, çıkmasın diye plastik bir bantla sarılmış. Sıvı, önceden belirlenen bir yavaşlıkla, damla damla kayıyor borudan aşağıya ve yüreğin çarpmasına koşut aralıklarla damarı hafifçe şişirip bırakıyor.

Çok kişi buradaki her şeyi, olumlu ya da olumsuz her hareketi, önemsiz birtakım ayrıntılar olarak görebilir; yeter ki hasta iyileşsin, o rahat etsin der, üzerinde durmaz. Oysa İhsan, olumlu olanların da, olumsuz olanların da, hepsinin ayırdında. Şikâyet edebileceği çok şey var; aldırışsızlığından değil, üşengeçliğinden kımıldatmıyor parmağını. Zaten, hiçbir şey fark etmeyecek. Değişmeyecek. Babasının şu anda rahat olup olmadığını kimse bilmiyor. Nasıl olsa herkes, rahatı için, keyfi için, Muzaffer hep en iyisini seçer, masraftan kaçınmaz diye düşünür. Öyledir. Bir gün, belki de çok yakında, öldüğünde yani, dostları, arkadaşları, özellikle de İhsan Bey, *"Daha genç sayılacak yaştaydı ama, iyi yaşadı,"* diyeceklerdir arkasından.

Münasebetsiz bir ayrıntı oturuveriyor düşünce akışının ortasına. Hacıbayram Camii'nden mi kaldırılmasını ister cenazesinin acaba, yoksa Maltepe'den mi? Bunu birisinin sorması gerekir miydi? Belki de Kocatepe'den? O ki dinsiz olduğunu her zaman söyler, açık açık...

Birden aklına geldi,

— Sana ne söyledi, dedi Hümeyra'ya. Ameliyata götürecekleri sırada, fısıl fısıl bir şeyler konuştunuz?

Sinirli sinirli güldü Hümeyra:

— Komik değil mi, hakkımı helal etmemi istedi!

— Babam?

— Evet.

— Aklı başında değildi herhalde!

— Bal gibi başındaydı.

— Ne demek istiyorsun?

— Boş ver... Ama merak etme, mirasından mahrum etmeyecek seni!

— Hangi mirası?

Eskiden de böyleydi Hümeyra. Çok kez hırçın ve alaycı, bazen müşfik ve sevecen. İhsan'la olan ilişkilerinde hep oydu, hem yöneten, hem baş rolü üstlenen. İhsan da bilincinde bunun ve şimdi, olayların içindeki yerinin, kişisel inançları ve özgüveni ne kadar aksini savunsa da, gerçekte önemsiz ve sıradan olduğunu artık kabul etmesi gerektiğini düşünüyor.

Sıradan ve önemsiz... Çünkü o bugüne kadar kimsenin yaşamında birinci derecede rol oynamadı. Kimse onun için yaşamadı. Kimse onun için kendisinden bir şeyler vermeyi düşünmedi. Sadece bir yük olmuştu başkalarının sırtında. Bu dünyaya gelişi bile istenmiş değildi ve belki de aslında, onları hep birden bugüne taşıyan olaylar zincirini harekete geçiren, onun o beklenmedik gelişi olmuştu yeryüzüne.

Hümeyra, genç yaşta aptalca bir kazaya kurban giden küçük amcasının kızıydı. Aynı kazada annesi de ölmüş; Hümeyra, İhsan henüz iki-üç aylıkken gelmişti evlerine. Beş yaşında ancak varmış o zaman; neredeyse birlikte büyümüşlerdi. Uzun yıllar gerçek ablası sanmıştı İhsan onu. Belleğindeki ilk yaşam imgesi, annesinin Hümeyra'yı dizlerinin arasına oturtmuş, upuzun saçlarını çeke çeke tarayışıydı. Öyle, birdenbire oluşan bir imgeydi, bilinmeyen bir fotoğrafçının bir enstantane yakalamak için âniden deklanşöre basması gibi bir şey olmuştu herhalde. İmge bulanıktı, ama ses canlıydı; anımsadığı sadece belli belirsiz bir telaş; Hümeyra'nm, canının yandığını söyleyerek sızlanışı ve Zehra Hanım'ın onu susturmak için kulaklarını çekişi...

Sonra yıllar süren bir boşluk var belleğinde. Bir ışık bile anımsamıyor, kendisine mal ettiği anlatılmış hikâyeler dışında. O gö-

rüntü de, çok sonra yeniden çıkmıştı ortaya. Beline kadar inerdi saçları Hümeyra'nın. O saçların taranması ve örülmesi, annesi için de, Hümeyra için de gerçek bir işkenceydi. Galiba kız olmayışından ilk kez onu seyrederken hoşnutluk duymuştu İhsan. Onları izlerken, öyle saatlerce taranacak, sonra da ince ince örülecek kadar uzun saçları olmadığı için ve salt bundan ötürü Tanrı'ya şükretmiş, aptalca, salt bu yüzden mutlu saymıştı kendisini.

Derken yine çarpıcı bir görüntü beliriyor belleğinin ön aydınlığında. Taş döşemeli mutfakta, büyük çamaşır kazanının içinde ikisi yan yana, dizlerinin üstüne çömelmiş, yıkanıyorlar. İhsan'ın gözüne sabun kaçmış, ağlıyor, Zehra Hanım tas tas su döküyor başından aşağı, kaynar kaynar. Hümeyra'nın pembeleşmiş yanakları bir görünüp bir kayboluyor. İhsan'ın çıplaklığındaki farklılığı o gün ilk kez ayrımsamış olmalılar; Hümeyra da, İhsan gibi. Hümeyra'nın memeleri henüz tomurcuk gibiydi ve İhsan, bir çükü oluşu sayesinde kendisine anlayamadığı bir ayrıcalık tanındığını ilk kez o gün, ablasının şaşkın ama daha çok imrenen bakışlarından çıkarsamıştı.

Antep'i hiç anımsamıyordu İhsan. Ankara'ya nasıl, neyle ve ne zaman geldiklerini de. Annesiyle babası evlendiklerinde, Muzaffer Antep Lisesi'nden, Zehra Hanım da Kız Teknik Öğretmen Okulu'ndan yeni mezun olmuşlarmış.

"Muzaffer ömrü billah çift dikişli okumuştur," derdi Zehra Hanım. *"Neyse ki sen onun gibi değilsin. Sakın onun gibi olmaya heveslenme. Zaten bunun için hiçbir neden de yok..."*

Muzaffer, küçüklüğünden beri, ikide bir üvey baba dayağından illallah der, Adana'ya, Ankara'ya kaçar, çeşit çeşit işlerde çalışır, sonra yorulur dönermiş. Son kez de, üvey babasının ölümünden sonra dönmüşmüş Antep'e. Bütün bu ara vermeler yüzünden, ilkokulu yedi, ortaokulu beş, liseyi altı yılda bitirmiş.

Ankara'ya çalışmak için ilk gittiğinde henüz çocuk sayılacak bir yaştaymış ama, iri yapılı olduğu için, büyük gösteriyormuş. Kendisinden biraz kabaca bir hemşehrisinin peşine takılıp gelmiş Ankara'ya; kamyon kasasında, çuvalların üzerinde yolculuk yaparak. Hergele Meydanı'ndaki bir hana atmışlar kapağı. Yarı aç, yarı tok, üç gün iş aramışlar, orada, burada sürtmüşler. Sonra, yine hemşehrileri olan bir işçi simsarı, büyük bir inşaata duvarcı yamağı olarak yerleştirmiş onları. Aldıkları yevmiye, ancak zeytin ekmek yiye-

rek karınlarını doyurmaya, on iki kişinin sıkış tepiş yattığı han odasının geceliğini ödemeye yetiyormuş.

"Belki aylardır vücutları su yüzü görmeyen, kirden asıl renklerini çoktan yitirmiş çizgili mintanlarının yakalarında bitlerin, gezintiye çıkmış gibi, rahat rahat dolaştığı, aç ve yorgun, on iki çulsuzun neredeyse kucak kucağa yattığı koğuş biçimi han odasında eksik olmayan, sadece hepimizi kemiren cinsel açlıktı," diye anlatırdı Muzaffer, içki masasının başında, o günler aklına geldikçe. *"Konuşmalar, şakalar, el kol hareketleri, en somut, süssüz ve kaba cinsellik ögeleri çevresinde dolanıp dururdu. Herkesin gözünün önünde, utanmadan, çekinmeden, sakınmadan yaptıkları, anlatılabilir gibi şeyler değil. En kötüsü de bu olayları seyredenlerle birlikte oturmak zorunda olmamdı."*

Güçlü kuvvetli görünüşü yüzünden pek yaklaşamıyorlarmış ama, bir gece, ikisi üçü birden çullanmışlar üstüne. *"Gaziantep Halkevi'ndeki güreş hocasından öğrendiğim bir iki numara olmasa, kimbilir başıma neler gelirdi. Yine de, daha fazlasını ödeyecek kadar para kazanamadığım için hamam kokan o handa kalmam ve işten atılmamak için deli gibi çalışmam gerekiyordu,"* derdi.

Onun eşcinsel ilişkilere ve eşcinsellere karşı duyduğu paranoyakça tiksinti ve öfkenin, aşırı duyarlılığın kökeninde belki de, zorunlu olarak yaşadığı o pis ortam ve anlattığı bu olay yatıyordu.

Birlikte çalıştığı işçilerin, ustaların, hatta ustabaşıların bile doğru dürüst okuma yazmaları yokmuş, mektuplarını Muzaffer'e yazdırırlar, bordro pusulalarını ona okuturlarmış, patronun kendilerini kazıklayıp kazıklamadığını anlamak için. Antep'te, küçük bir çocukken, çırak olarak girdiği marangoz atölyesinde gönye tutmasını, rende yapmasını, şakuli düz tutmasını öğrenmişmiş Muzaffer. Şef mühendis kısa zamanda yeteneklerini fark etmiş olmalı ki, duvarcıların yanından alıp marangozhaneye vermiş onu. İki yılda ustalığa kadar yükselmiş. Henüz on üç yaşındayken...

Zehra Hanım zaman zaman *"Çift dikişli"* diye alay ederdi kocasıyla ama, gençlik yıllarında, uyanık, aydınlık kafalı, çok okuyan, gözünü budaktan sakınmayan, ateşli bir devrimci olduğunu söyleyerek onunla övünmekten de geri kalmazdı. Muzaffer'le ikisi, amca çocuklarıydılar. Evlendiklerinde, sebebini kimsenin açık açık anlatmadığı birtakım gizemli durumlar nedeniyle, iki tarafın ailesi de onları aforoz etmiş. Muzaffer'in deyimiyle, dımdızlak kalmışlar orta yerde.

Akrabalar arasında ayyuka çıkan dedikodulardan rahatsız olan Muzaffer, Antep'te iş bulup çalışmak istememiş, lise diplomasını cebine koyup, İhsan Bey'in zoruyla, üniversiteye yazılacağım diye çekip Ankara'ya gitmiş. Zehra Hanım'la henüz bir, bir buçuk aylık evlilermiş.

Antep'te, bir buçuk yıla yakın tek başına kalmış, çok sıkıntı çekmiş Zehra Hanım.

"İhsan Bey'in babası bir dokuma fabrikasında bana iş buldu. Muzaffer, ancak sen doğduktan sonra, İhsan Bey'in zoruyla dönüp geldi Antep'e. Kısa bir süre şurda burda çalıştı, çevredekilerden, aile baskısından bunaldı, bizi de alıp götürdü Ankara'ya. Sen küçüktün, ben çalışmak zorundaydım; o dönemde sana hep Hümeyra ablan baktı," diye anlatırdı Zehra Hanım.

Üstüne üstlük, İhsan henüz iki-üç aylıkken, aile içinde onlardan yana tavır koymuş tek kişi olan, Muzaffer'in anne bir küçük kardeşi, karısıyla birlikte, bir trafik kazasında aniden ölüverince, zavallıların tek çocukları olan Hümeyra'yı da yanlarına almak zorunda kalmışlar.

Hümeyra'nın annesi Kafkasya göçmenlerindenmiş. Çerkes, ya da Çeçen. "Galiba daha çok Gagauzlardan olmalılar. Bizim mahallede çok Gagauz vardı," der Zehra Hanım. Türkiye'de kızına bakacak tek bir akrabası bile yokmuş kadıncağızın. Gerçi Muzaffer'in iki yaş büyüğü olan öteki amca da ilgilenmemiş değil yeğeniyle, ama o sırada henüz evli değilmiş; tek başına küçücük bir kıza nasıl baksın?

Zehra Hanım aklına estikçe, daha doğrusu Hümeyra'ya kızdığı zaman, sırf babası vaktiyle yengesiyle üvey ağabeysinden yana taraf tuttu diye öksüz torunuyla ilgilenmeyen Muzaffer'in annesine verip veriştirirdi.

Hümeyra'ya sorardı İhsan, küçükken nasıl bir çocuktum diye. *"Sevimli, küçücük bir oğlancağızdın,"* derdi Hümeyra. *"Benim hiç oyuncağım olmadı. Bir çaput bebeğim bile. Ama sen vardın. Mahalledeki bütün kızlar beni kıskanırdı. Onlara seni benim doğurduğumu söylemiştim. Çok fakirdik o zamanlar. Antep'te, Kılıçoğlu mahallesinde, eski, harap bir evde tek başına oturuyordu yengem. Sokağımız o kadar dardı ki, araba bile geçemezdi. Zehra yenge işe gittiğinden, bütün gün seninle ikimiz yalnız kalırdık. Ben de ufacık bir çocuktum. Eyvanın altında serinlikte otururduk. Sen çırılçıplak dola-*

şırdın orta yerde. Hava çok sıcak olurdu. Seninle oynamaktan, oynaşmaktan çok hoşlanırdım..."

O günlerle ilgili hiçbir anı yok belleğinde; Ankara'ya geldiklerinde daha bir yaşında ancak varmış, nasıl olsun? Hümeyra'nın gerçek ablası olmadığını da çok sonra öğrenmişti; başkalarının yanında ona hep "*Abla,*" diye hitap ederdi. Bunun artık çok anlamsız ve gülünç kaçtığının ikisi de bilincinde olduğu halde.

Ankara'da, Bentderesi'nin üst tarafındaki yamaçta, iki katlı, eski, ahşap bir evde oturuyorlardı. Evin ikinci katı sokağa doğru eğilmişti ve sokaktan sundurmaya doğru dikilen iki iri kalasla sağlamlaştırılmıştı. Pencereden sokağa bakarken birdenbire aşağıya yuvarlanacağını düşünür ve bu onda, arada sırada ablasıyla gittikleri Gençlik Parkı'nda bindikleri Lunapark'ın dönme dolabından hızla aşağıya inerlerken duyduğu, bütün kanının boşalmasını andıran, bir çeşit iç gıcıklanışına, baygınlığa benzeyen, korkulu, ama zevkli bir his uyandırırdı.

Dört-beş yıl kadar oturmuşlardı o evde. Babası işe, arada bir fakülteye, ablası okula, annesi dikiş dikmeye gider, o yalnız başına kalırdı evde. Hümeyra gibi, onun da hiç oyuncağı olmamıştı; ama henüz beş yaşındayken, Hümeyra ablası okuma yazma öğretmişti ona. Tek eğlencesi, kitap dergi karıştırmaktı. Hümeyra, okusun diye okul dergilerini verirdi. Hiçbir şey anlamadan sayfalarını çevirir, resimlerine bakardı sadece. Bu dergilerde onu eğlendirecek hiçbir şey yoktu. Babasının kitapları da vardı; şeker sandığı tahtalarından yaptığı uydurma bir kitaplıkta; ama onlara dokunması yasaktı.

Canının çok sıkıldığı bir gün, dayak yemeyi de göze alarak babasının kitaplarını karıştırdığını anımsıyor. Daha doğrusu o günü hiç unutmuyor. Bazıları Arap harfleriyle yazılıydı. Hiçbir şey anlamamıştı onlardan; ama ortadaki raflardan birindeki kitapların üstüne enlilemesine yerleştirilmiş bir kitap ilgisini çekmişti. Üzerinde *"Tenasül Hayatımız"* yazılıydı; ciltli bir kitaptı. İçinde çıplak kadın ve erkek resimleri vardı. Kitabı alıp, sedire çökmüş, yazıları pek sökemese de resimler onu çok ilgilendirmiş, heyecanlandırmıştı.

Kitabı karıştırmaya o kadar dalmıştı ki, okuldan erken dönen Hümeyra'nın odaya girdiğini fark etmemişti. Ablasını karşısında

görünce, nedenini tam bilmediği dehşetli bir korkuya kapılmıştı. Hümeyra telaşlanmasından kuşkulanmış, arkasına saklamaya çalıştığı kitabı elinden zorla alarak, *"Nereden buldun, kimden aldın?"* diye sıkı bir sorguya çekmişti onu; babasının kitapları arasında bulduğunu söyleyince de çok kızmıştı. Amcasının kitaplığına dokunulmasını istemediğini biliyordu. Kitabı yerine koymak üzereyken, o da elinde olmaksızın sayfalarını şöyle bir çevirmişti. İhsan'ı o kadar heyecanlandıran resimleri görünce, o da şaşırmış, bir süre ne diyeceğini bilememiş, kendini toplayınca, İhsan'ın kulağını hafifçe çekmiş, *"Sakın bu kitaba baktığımızı kimseye söyleme,"* diye sıkı sıkı tembih ettikten sonra, *"Ben sonra yerine koyarım,"* diyerek kitabı koltuğunun altına sıkıştırıp, çıkıp gitmişti odadan.

Ablasının tehdidine karşın, *"Tenasül Hayatımız"*ın ne demek olduğunu çok merak etmişti İhsan. Dayanamayıp, yüzüne çok masumca bir anlatım vererek annesine sormuştu bu iki sözcüğün anlamını. Zehra Hanım da, önce Hümeyra gibi şaşırmış, ne söyleyeceğini bilememiş, nereden öğrendiğini bile soramamış, *"Biraz daha büyüyünce anlarsın,"* diyerek kestirip atmıştı.

O kitaptaki resimler günlerce gözünün önünden gitmemiş, aklını karıştırmış, hatta düşlerine girmişti. Ablasından geri istemeye cesaret edememiş, polis hafiyesi gibi, babasının kitaplığını, Hümeyra'nın defterlerini, kitaplarını sakladığı dolabını karıştırmış, bulamamıştı; bir süre sonra da unutup gitmişti. Henüz çok küçüktü ve o kitaptan, kitaptaki resimlerden söz edebileceği bir tek arkadaşı bile yoktu. Yıllar sonra, ergenliğe eriştiğinde aklına gelip, merak ederek yeniden araştırdığında ise, kitabı yine bulamamıştı kitaplıkta.

Düşünüyordu da, bütün yalnızlığına, çektikleri yokluk ve yoksulluğa karşın, belki de henüz anlamını bilmediği için, sıkıntıyla geçen o günlerde kendisini ne mutlu ne de mutsuz hissediyordu. Öyle, yansız, tarafsız bir yaşamı vardı. Oturduğu yerde oyunlar icât ederdi. Bazen de berhane gibi, eski, ahşap, tahtaları çürümüş, sıvaları yer yer dökülmüş, merdivenleri inilip çıkılırken sallanan, yıkılacakmış gibi olan evlerini keşfe çıkardı.

İçleri mezbele dolu büyük dolapları olan, yüksek tavanlı, kapıları kırık dökük bir sürü boş odası vardı evin. Kışın, sıvaları inmiş duvarlarının, gelişigüzel örülmüş tuğlalarının aralıklarından, ışık ve soğuk sızardı içeriye. Buz gibi olurdu bu odalar. Evin kullanılabi-

len tek helası, alt kattaki taşlıktaydı; sadece, sokağa açılan küçücük, yarım ay biçimindeki bir pencereden giren ışık, çok kez o sokağa güneş de uğramadığı için, içerisini o kadar az aydınlatırdı ki, evde yalnız olduğu zaman, ne kadar sıkışırsa sıkışsın, oraya girmek istemezdi.

Taşlıkta bir de, içerisine hamam kapılarını andıran, kalın, kabaralı demir kemerli, kararmış tahta bir kapıdan girilen karanlık, kocaman bir kiler vardı. Artık kullanılmayan bu kilerde, onun için hazine değerinde eski eşyalar, içlerinde çoğu yırtık pırtık kitaplar, dergiler dolu çuvallar, hatta bir de, parçalanmış bir otomobilin şoför mahalli dururdu. Kapıları sökülmüş, pencereleri kırılmış, yırtık meşin koltuklarının yayları fırlamış, ama direksiyon simidiyle göstergelerinin bir kısmı hâlâ yerinde duran şoför mahallinde saatlerce oturur, dünyayı dolaşma hayalleri kurardı.

Kilere atılmış eski eşyalar içinde, şoför mahallinden sonra en çok ilgisini çeken, camları ve çerçeveleri parçalanmış, renkleri sararmış büyük boy aile fotoğraflarıydı. Kimileri püsküllleri yanlarından sarkmış fesli, kimileri sarıklı, hepsi de sakallı, yuvarlak çelik çerçeveli gözlükleri olan ve ellerini kocaman koltukların kolluklarına bırakmış heybetli adamların, uzun etekli, saçları omuzlarına dökülmüş, ellerini önlerinde kavuşturmuş, mahzun bakışlı kadınların, çoğu bahriyeli giysisi giymiş çocukların, kenarları yırtılmış kartonlara yapıştırılmış soluk görüntüleriydi bu fotoğraflarda sergilenenler. Hiçbiri birbirine benzemiyordu. Belki de başka başka zamanlarda yaşamış, birbirleriyle hiçbir ilgileri olmayan erkekler, kadınlar ve çocuklardı bunlar.

O resimler arasında onu en çok etkileyenler, biri, on-on iki yaşlarında ablası kadar bir kızla el ele tutuşmuş, kendi yaşında, askılı kısa pantolon giymiş, gözleri kamaşık bir oğlanın ve bir koltuğun önünde ayakta duran, elinde inci çiçeklerinden buketiyle telli duvaklı bir gelin ve onun hemen arkasındaki, iri parmakları genç kadının omzundan aşağı sarkan, papyon kravatlı, takım elbiseli damadın fotoğraflarıydı. Onları yığının içinden ayırmış, alfabe kitabının arasına saklamıştı.

O insanlar, daha o beş-altı yaşlarında bir çocukken bile, çoktan bu dünyadan göçmüş olmalıydılar. Bazı fotoğrafların arkasında eski yazıyla bir şeyler yazılıydı. Tarihler atılmıştı ve o bu soluk fotoğrafla-

rı merakla izlerken, o anılar ve o anılara konu olan insanlar herhalde çoktan yok olup gitmişlerdi bu dünyadan. Bu fotoğrafların önünde bazen uzun saatler boyunca çömelir, ayrıntılarını inceler ve o zaman içine garip bir hüzün çökerdi.

Eski eşyalar içinde bir de çeyiz sandığı vardı. Ceviz ağacından, cilası silinmiş, üstü oymalı kunt yapılı bir sandık. Kapağı kilitliydi. Günlerce o sandığın içinde definelerin saklandığını düşlemişti. Sonunda dayanamamış, hazinesini ablasına da göstermişti. Hümeyra önce omuz silkmişti, ama ertesi gün, onunla birlikte kilere inmeye razı olmuştu. İçerisini görünce o kadar hoşuna gitmişti ki, sarılıp sarılıp öpmüştü onu. *"Burası bizim Antep'teki evin ocaklık'ına benziyor,"* diyerek çevresini bir solukta fır dolanmış, sandığın önünde durmuş. *"Bu da annecağızımın haznaya benim için koyduğu çeyiz sandığının tıpkısı,"* diye içini çekmişti. *"Şimdi kimbilir nerede. Babaannem olacak cadı bir yere kaldırmış, saklamıştır!"*

İhsan, ablasının bir yakın aile ferdi hakkında böyle yakışıksız tarzda konuştuğuna ilk kez tanık oluyordu. Evde babaannesinden hemen hiç söz edilmediği için, onun bu öfkeli çıkışından hiçbir şey anlamamış, ama sormaya da cesaret edememişti.

Hümeyra da epeyce uğraşmıştı ama, o da bir türlü açamamıştı sandığı. Bu kez bir koşu gidip içerden bir gaz lambası ve bir tornavida ile bir keser alıp gelmişti. Yine de kilidin takılı olduğu çürümüş tahtayı kırmadan açamamışlardı sandığın kapağını.

Sandıktan önce güve kelebekleri uçuşmuş, ikisi de korkarak geri çekilmişlerdi. Güve kelebeklerinin ardından, çürümüş kumaş tozları dağılmıştı havaya. Parmaklarının ucuyla kaldırmışlardı yaldızları solmuş, lime lime olmuş işlemeli örtüleri. Ankara'ya gelinceye kadar Antep'te büyümüş olan Hümeyra, *"Bunlar bizim taraftan,"* demişti. *"Kilis işi bunlar."* Örtülere sarılmış olarak, kimbilir hangi görkemli kına gecelerinden, düğünlerden kalmış, delik deşik olmuş süslü püslü giysiler de vardı içlerinde. Bir de bayrak. Güve yenikli, ayı, yıldızı ölçülere uymayan bir bayrak.

Hümeyra, giysilerin arasından, herhalde ipekli olduğu için fazla yıpranmamış bir de gelinlik bulup çıkarmıştı. Tozlarını silkeledikten sonra, alelacele soyunup sırtına geçirmişti. Sanki onun için dikilmiş gibiydi. İlk kez o gün, ablasını o eski, yıpranmış gelinlik içinde seyrederken, onunla evlenme düşü kurduğunu anımsıyor İhsan.

Hatta bir ara, saf saf, *"Ben seninle evleneceğim!"* diye tutturmuştu da, Hümeyra önce aldırış etmemiş, sonra kaşlarını çatarak, *"Sen deli misin, ben senin ablanım, biz akrabayız, öyle şey olmaz, hem sen benden küçüksün!"* diye susturmuştu onu.

Çocuk önsezisiyle, onun bu sözleri pek de içten söylemediğini hissetmiş olmalıydı ki, düş kurmaktan vazgeçmemişti. Akrabalığın evlenmeleri için bir engel olabileceği hiç aklına gelmemişti, çünkü, annesiyle babası da akrabaydılar, onlar da amca çocuklarıydılar; sadece yaşının küçüklüğü canını sıkıyor, kafasını karıştırıyordu. Ama hep öyle bücür bir oğlan olarak kalmayacaktı ya, bir gün büyüyecek, o zaman Hümeyra'nın söyleyecek sözü olmayacaktı. Bu düşüncelerle ablasının kestirip atan sözlerinden fazla etkilenmemişti.

O günden sonra, hep onunla bir gün evleneceğini düşleyerek, elinde annesinin plastik terzi mezrosu, her gün boyunu ölçmeye başlamıştı, bir kapı pervazının önünde durup, ablasının cetveliyle başının hizasını tahtaya işaretleyerek.

Aslında o günlerde, evlenmenin ne anlama geldiğini, annelerin çocuklarını nasıl ve nereden dünyaya getirdiklerini de bilmiyordu. Okuldaki çocuklar her gün çeşitli varsayımlar üretiyorlardı bu konuda. Merak ediyordu, düşler kuruyordu, ama evliliğin öyle pek de imrenilecek bir şey olmadığını da görmüyor değildi. Önündeki örnek annesiyle babasıydı. Onların sürekli tartışmaları, bazen babasının yumruk ve tokatlarıyla, annesinin çığlıklarıyla şiddetlenen, daha sonra da, o zamanlar ne olduğunu anlayamadığı, kavgalarının devamı sandığı, yanı başında, yatakta, yerde, kapı arkasında yarı çıplak sevişmelerinin korkutucu görünümleriyle geçmişti çocukluğu. Çok kez bu sahnelere ablası da tanıklık ederdi, kapının aralığına göz kaydırarak, ya da perde girintisine saklanarak. Eğer İhsan da yanındaysa, elini terleyen avucunda canını acıtırcasına sıkı sıkı tutar, göğsüne bastırırdı. Onun bu görüntülerden kendisinden daha çok etkilendiğini, korktuğunu, helaya kapanıp ağladığını anımsıyor.

Annesiyle babasına hiçbir zaman imrenmemişti İhsan; onun için evlenmek, bir kadınla erkeğin aynı yatakta yatmasından, arada sırada da anlamsızca itişip kakışmalarından ibaret bir olguydu. Bir de, evli erkekler ve kadınlar birlikte yatıp uyurlar, sonra da çocukları olurdu.

Çok daha sonraları, ergenlik bunalımları sırasında, konusu anne-

si ya da Hümeyra olan, uyandığında onu dehşete düşüren birtakım erotik düşler gördüğünde, kafası büsbütün karışmıştı. Babasının eve gelmediği kimi geceler, annesiyle, bazen de ablasıyla aynı yatakta yattığı halde neden çocuklarının olmadığına yıllar boyu aklı kesmemişti.

Kaç yıl sonra Belediye, her an yıkılabileceği gerekçesiyle, Bentderesi'ndeki yamaçta oturdukları evden çıkartmıştı onları. Oradan Demirlibahçe'deki gecekondulardan birine taşınmışlardı. Fazla bir eşyaları yoktu. Muzaffer, Hergele Meydanı'ndan bir at arabası tutup getirmiş, iki saatte hepsi yüklenmiş, yeni evlerine taşınmıştı bile. Yataklar, yorganlar, battaniyeler, dökme kömür sobası, soba boruları, gazocağı, leğenler, Muzaffer'in uyduruk kitaplığı ve kitapları, Zehra Hanım'ın dikiş makinesi, giysilerinin sıkıştırıldığı hurçlar, bir-iki kilim, hepsi o kadar. Bir radyoları bile yoktu.

O evde de zaten ancak bir yıl kadar oturdular.

Neden taşındıklarını anlayamadığı gibi, babasının durmadan iş değiştirmesine de anlam veremiyordu İhsan. Ailenin en bunalımlı dönemleriydi, Muzaffer'in bir işten ayrıldıktan sonra yeni bir iş bulmasına kadar geçen günler. Bir keresinde bu süre bir hayli uzun sürmüş, kafası kızan Muzaffer, fakültede okuduğu için askerlik tecil belgesinin olmasına karşın, aradan çıksın diyerek, Yedek Subay Okulu'na başvurmuştu. Özellikle onun okulda kaldığı altı ay çok sıkıntı çekmişlerdi.

Okul bitince Osmaniye'deki bir birliğe çıkmıştı Muzaffer'in tayini. Hepsini yanma alıp götürmüştü. Eline fazla bir para geçmiyordu ama, bir taşra kasabasının bir ölçüde uygun koşulları içinde, yine kıt kanaat da olsa geçinip gitmişlerdi on bir ay boyunca. İzin kullanmadığı için, bir ay erken terhis olmuştu Muzaffer. Askerlik bitince yine dönmüşlerdi Ankara'ya. Muzaffer yine inşaatlarda çalışmaya başlamıştı; 1959 yılı sonbaharında, on-on iki yıllık ağır aksak gidip gelmelerden sonra, fakülteden diplomasını alıncaya kadar...

Muzaffer'in askerliği bitip de Ankara'ya döndüklerinde İhsan yedi yaşındaydı. Yine Demirlibahçe'de bir gecekonduya taşınmışlardı. Okula orada başlamıştı. Bazı akşamlar, babasının Zehra Hanım'la evlenmesi yüzünden, ne olduğunu bilmediği sebeplerle onlarla uzun süre dargın kaldıklarını duyduğu, ama onun okul çağma geldiği günlerde dargınlıkları bitmiş olan amcası ya da dayısı yemeğe gelir,

gece yatısına kalırlardı. Annesi, kendisinin katılmadığı içki sofraları hazırlardı onlara. O zaman çok mutlu olurdu İhsan, çünkü bu, onları yatıracak başka yerleri olmadığı için, annesiyle babasının yattıkları odadaki geniş karyolanın bir kenarını ablasıyla paylaşması anlamına gelirdi.

Babasının fakülte arkadaşlarından kimse uğramazdı evlerine, onlardan kimseyi tanımıyordu İhsan, ama lise arkadaşlarından İhsan Bey sık sık gelirdi. Mehmet Tahir Bey de arardı ama, daha az. İhsan Bey, ya da ikisi birlikte geldiklerinde yine içki sofrası kurulurdu, ama o zaman annesi de masaya oturur, birlikte kadeh kaldırırdı onlarla. Mehmet Tahir Bey'in ölçüyü kaçırdığı vâki değildi ama, kimi zaman, çok içtiklerinde, babasıyla İhsan Bey'in masanın başında sızıp kaldıklarına tanık olmuştu. Zehra Hanım'la Hümeyra, bin bir güçlükle Muzaffer'i yerine, İhsan Bey'i Hümeyra'nm karyolasına yatırırlar, İhsan'la ablası, karı kocanın yanına, içeri odadaki geniş yatağa sığışırlardı.

Hümeyra o geceler özellikle amcasının horlamasından yakınır, bu yüzden konuklar geldiğinde suratını asardı. Oysa İhsan hiç şikâyetçi değildi. Babası bir kenarda yatar, iri gövdesiyle büyük karyolanın yarısını kaplar, İhsan annesiyle ablasının arasında, onların sıcaklığıyla, ten kokularıyla âdeta sarhoş, bu mutluluğu daha uzun zaman tatmak için, uyuyup kalmamaya çabalar, gözkapaklarını bütün gücüyle açık tutmaya çalışırdı. Sabah, ablasıyla sarmaş dolaş bir durumda uyandığında, annesi çoktan kalkmış, kahvaltı sofrasını hazırlamakta olurdu.

Bir sabah, babasının bir lokomotifin geçişini andıran horlamasıyla uyanmıştı. Hümeyra çoktan kalkmış, erkenden okuluna gitmiş olmalıydı. İhsan Bey'le annesini, toplanmamış olan akşamki içki sofrasının başında, küçük meze tabaklarındaki solmuş yemek artıkları ve ekmekle sıyrılmış plastik yemek tabaklarının arasında, bardaklarında yarım kalan içkileri başlarına dikerken görmüş, midesi bulanmıştı. Daha sonra, annesinin alelacele mutfağa taşıdığı tepsideki bardakların dibinde kalan tortuları çökmüş kalıntı şarapları, belki de kendisini artık büyüme yaşma yaklaşmış hissederek, keyifle yudumladığını anımsıyordu. Bu yüzden o sabah, çocukluğunun pek az olan mutluluk anları arasında yer alıyordu.

• • •

Artık boyunu ölçmüyordu ama, kaçınılmaz bir şekilde büyüyor, boy atıyordu. Kimi zaman Hümeyra'nın da, onun iple çektiği günü beklediğini sandığı davranışları oluyordu. Okuldan döndüğünde evde İhsan'dan başka kimse yoksa, birdenbire neşeleniyor, onu kucaklıyor, havalara kaldırıyor, bacaklarını savurarak deli gibi dans ediyordu. Bazen karşısına oturtur, yengesinin rujuyla, göz kalemiyle onu kadın kılığına sokar, bazen kara kalemle bıyık yapar, sonra eserini muzip bir tavırla izler, kahkahalar atardı. Hatta bir gün, filmlerde gördükleri gibi, uzun uzun, dudaklarından öpmüştü onu. Hiçbir şey anlamamıştı İhsan bu öpüşten, ama o an belleğine demir atıp kalmıştı sanki.

İçinde yine o, dönme dolabın en yukarısından aşağı inerlerken duyduğuna benzer bir baygınlık hissi var. Hümeyra, aklından geçenleri okuyormuş gibi garip, şaşırtıcı, hatta baştan çıkarıcı bir dikkatle süzüyordu onu. Belki o da aynı şeyleri düşünüyordu; otuz beş yıla yakın bir süredir aralarında oynanan, baş döndürücü, ürkütücü, can acıtıcı bir oyundu bu. Onun karşısında İhsan, bir kukla gibi, iradesiz, önceden çizilmiş kaderini oynamaktan başka bir şey yapmasına izin verilmeyen bir oyuncaktı; iplerini her zaman parmaklarının arasında tutuyordu Hümeyra; ama durmadan şikâyet edilen, gizli ya da açık suçlanan, hatta itilip kakılan yine de İhsan'dı. Kaderiydi belki de bu onun. Acıyor muydu yoksa Hümeyra ona, yoksa küçümsüyor muydu? Kaç kez sormuştu bu soruyu ablasına, her seferinde bir yanıt vermekten özellikle kaçındığını fark etmişti.

"*Seni anlayamıyorum artık,*" demişti Hümeyra önceki gün, kızıyla tek başlarına oturdukları Gazi Osman Paşa'daki evinde, İhsan'la baş başa rakılarını yudumlarlarken. Sesi bayağı da öfkeliydi. "*Tanıdığım en akıllı insansın, yine de şu içkiden vazgeçemiyorsun. Kişiliğini giderek yıprattığının farkında değil misin? Keşke böyle olmasan. Çünkü, güvenebileceğim, kendimi yanında huzurlu hissedebileceğim tek insan sensin. Ama, bu gidişle, sonun bir akıl hastanesine kapatılmak olacak diye korkuyorum...*"

Bunları söylerken ne kadar ciddiydi, ne kadar içtendi ya da şakacıydı, bir kestirebilmiş olsa... İçinden ona yine eskiden olduğu gibi sarılmak geçiyordu, ama buna izin vermeyeceği o kadar belliydi ki... Ya da tam tersine. Bütün o sözlerde gizli bir kışkırtıcılık yok muydu? Lübnan'daki, ya da Tahran'daki kadınlar gibi, peçesinin aralığından işmar ederek çağırıyordu onu, ama bir şimşek çakımı gibi, sadece bir an sürüyordu bu. Sonra, yine o, insanı korkutan, hevesini kıran kopkoyu, kapkaranlık bakışlar.

"Sen benim sevdiğim tek kadın, tek insansın. Hep yanlışlıklar yaptık, birbirimizi yadsıdık. Ama, artık o senin dediğin huzuru birlikte yaşamamızın bir çaresini bulamaz mıyız?" demek, belki, daha da cesur davranarak, artık birlikte oturmalarını önermek, hatta, niçin olmasın, evlenmelerini istemek bile geçiyordu aklından. Hümeyra'nın çocuğuna, kocaman bir genç kız bile olsa, kendi öz kızıymış gibi bakacağına söz veriyordu içinden. Bunu yıllar önce, Hümeyra ilk kez kocasını bırakıp Beyrut'tan Ankara'ya döndüğünde önermemiş değildi ona; ama sadece kendi kurtuluşuna bir çare olarak gördüğünü hissettirecek şekilde, hemen geri adım atmaya hazır bir çekingenlikle ileri sürdüğü korkakça bir önermeydi bu. Hak ettiği yanıtı, onun ateş saçan bakışlarından almış, suçüstü yakalandığının bilinciyle, isyan etmeyi düşünmemişti.

Doğruydu Hümeyra'nın dediği. Annesi de, *"Sen başka çocuklara benzemezdin,"* derdi. *"Hiç ağlamazdın, dayak bile yesen gıkın çıkmazdı. Bir gün merdivenden düştün, yine ağlamadın. Ben çok korkmuştum. Bir ara, sütüm kesildiğinde sana süt analığı yapan komşumuzun cüzamlı olduğunu öğrenmiştik. Cüzama tutulanların ağrı duymadıklarını duymuştum. Muzaffer oralı değildi. İhsan Bey'e anlattım. Güldü. Cüzam öyle kolay geçmezmiş. Kaldı ki, o tür belirtileri ancak çok ileri dönemlerde ortaya çıkarmış. Ama ben uzun zaman o korkuyu yaşadım. Sonradan bir yerde okumuştum. Cüzam mikrop kaptıktan kırk yıl sonra çıkarmış ortaya..."*

Acaba bugünkü duyarsızlığının nedeni, kanına işleyen o basilin etkisi olabilir miydi? Henüz kırk yaşında değildi, ama belli mi olur? Deliliğini ya da aptallığını bir mâsum mikrobun sırtına yüklemek işine geliyordu aslında.

Gerçekte onu asıl korkutan, annesiyle babasının yakın akraba oluşlarıydı. Dahası, ailede yaşamını akıl hastanesinde tamamlayan birkaç akrabaları olduğunu da biliyor, bu olasılığı düşünmek bile istemiyordu, çünkü Hümeyra ile ikisi de yakın akrabaydılar, amca çocuklarıydılar. Tek avuntusu, bundan sonra evlenecek bile olsalar, çocuk sahibi olmalarının gerekmediğiydi; bunu aklından bile geçirmiyordu, Hümeyra'nm bir çocuğu vardı nasıl olsa.

Onun gerçek ablası olmadığını, Demirlibahçe'de tuttukları ikinci evde oturdukları sırada anlamaya başlamıştı.

Önceleri bu yeni evlerini hiç sevmemişti; daracık, yamru yumru bir sokağın içindeydi. Yazın tozu toprağı çamaşırlarının içine kadar işler, kışın ayakkabılarına bulaşan yapışkan çamuru yüzünden ikide bir babasından azar işitirdi.

Osmaniye'ye gitmeden önce oturdukları ev birkaç sokak ötedeydi, ama orada çok kalmamışlardı. Orada da, Bentderesi'nindeki evde de, yapayalnızdı, hiç arkadaşı yoktu. Üstelik, yamaca sırtını dayamış, tek başına, beli bükülmüş yaşlı bir cadı gibi duran evin ürkütücü bir görünümü vardı. Çevreleri ıssızdı. Bütün gün evin içinde hiç ses duyulmaz, hatta sokak kapısının önünden geçen bir Allah'ın kulu görülmezdi. Oysa bu yeni evin daracık sokağında çocuklar bütün gün bağıra çağıra top oynar, şut çeker, iki taraftaki evlerin camlarını kırarlardı.

O zamanlar, zayıf nahif, çelimsiz, küçücük bir oğlandı. Korkak ve çekingendi. Şimdi de öyleydi ya. Çocuklar sokakta rastladıkları zaman onunla alay ederler, itip kakarlar, oyunlarına sokmazlardı. O, bir kenarda durur, içi giderek seyrederdi onları. Oysa, İhsan Bey'in armağanı olan bir Galatasaray forması, futbol ayakkabıları bile vardı. Bir Pazar günü bu kılıkla çıkmıştı sokağa, az kalsın hepsi Fenerbahçeli olan çocuklardan kötü bir dayak yiyecekti. Bereket versin ablası bağrış çağırışlarını duyup dışarı fırlayarak kurtarmıştı onu ellerinden.

Giderek ona da alışmışlardı mahallenin çocukları. Koca kafalı bir Samim vardı. Hepsinin büyüğüydü ve herhalde o koca kafası yüzünden ondan çekinirdi çocuklar. Bir tek o yakınlık gösterirdi İhsan'a. Zavallı oğlanın o koca kafasının bir hastalıktan ileri geldiğini İhsan Bey anlatmıştı. Samim sayesinde, yavaş yavaş onun varlığını kabul eder olmuşlardı oyun arkadaşları. Hatta bazen, galiba boynu bükük duruşuna acır, hakemlik yapmasını önerirlerdi. Yine İhsan Bey'in armağanı gerçek bir hakem düdüğü ve kronometreli bir kol saati vardı. İkide bir, faul yapıldı der, penaltı çalardı, o zaman kızarlar, sille tokat üstüne yürürler, kendisini eve zor atardı.

Zamanla daha önce o kadar yakındığı yalnızlığı yerini yeni ilişkilere bıraktı. Bitişik komşularının biri ondan bir yaş küçük, biri bir yaş büyük iki kızı vardı. O, bir kapı eşiğine oturmuş, üzgün üzgün oğlanların maç yapmalarını seyrederken kızlar pencerelerinin arkasından onları izlerlerdi.

Mahzunluğu içlerine dokunmuş olmalı ki, büyük kız bir gün oynamak için evlerine çağırmıştı onu. Önce kızlarla oynamak fikri garip görünmüştü ona, ama zamanla onlarla birlikte olmak, sokaktaki oyuna karışıp, arada sırada hakemlik yapıp dayak yemekten daha çekici gelmeye başlamıştı. Dikiş dikmesini, kanaviçe ve nakış işlemesini öğretmişlerdi kızlar.

Nakış değil ama, dikiş dikmesini öğrenmek, bekârlık yaşamında çok işine yaradı daha sonra. Yalnız dikiş nakış değil, başka şeyler de öğrenmişti kızlardan. Anneleri evde olmadığı zaman daha çok evcik oynarlardı. Küçük kız, büyümüş de küçülmüş tavırlar takınır, annesinin misafir günlerinde kadınların aralarındaki konuşmaları taklit ederken, büyük kız, gelin güvey oyununu yeğlerdi. Gerdek gecesi olup bitenler hakkında bir hayli bilgi sahibiydi.

Ne var ki, komşu evde neler yaptıklarını İhsan'ın ağzından ustalıkla almış olan Hümeyra, o kızlarla vakit geçirmesini, bu tür oyunlar oynamasını kesin olarak yasaklamıştı. Elinde dikiş örneğiyle, kanaviçeyle görünce öfkelenir, bağırır, çağırır, Zehra Hanım da oğlunu azarladı diye Hümeyra'ya kızardı. Çok üzülmüştü İhsan bu yasağa, ama Hümeyra'nın bu eksikliği doldurmak istiyormuş gibi, eskisinden daha fazla yakınlık gösterip, sevecen tavırlar takınması kısa sürede üzüntüsünü unutturmuştu ona.

Muzaffer'in eline çok az para geçiyordu o sıralar. Zehra Hanım güzel dikiş dikerdi, ama kocası onun dikiş dikmesini istemiyordu. Ne var ki, güçleşen yaşam koşulları, onu da inadından vazgeçmeye zorlamıştı. Zehra Hanım'ın, *"Evimden getirdim ben onu!"* diye övündüğü Singer marka ayaklı bir dikiş makinesi vardı. Önce komşular dikiş getirmeye başlamışlardı; daha sonra evlere de çağrılır oldu.

İlk günlerdeki aksi davranışlarına karşın, Muzaffer'in bu durumdan giderek hoşlandığı belli oluyordu. Sık sık ve daha erken gelmeye başlamıştı eve. Dikiş getiren komşu kadınlarla konuşup sohbet etmeye, şakalaşmaya bayılıyordu. Bir gün, Zehra Hanım içerdeki odada müşterilerinden birinin elbisesini prova ederken, babasının, komşu kızların eve dikiş getirmiş olan annelerini şaka yollu gıdıkladığını görmüştü de çok şaşırmıştı İhsan. Hemen anlatmıştı bunu annesine, ama Zehra Hanım hiç oralı olmamış, hatta, *"Bir daha müzevirlik yapmaya kalkma!"* diye hafifçe kulağını bile çekmişti oğlunun.

• • •

Sonra Demirlibahçe İlkokulu'na gidişi... O kadar az şey kalmış ki belleğinde o okuldan. Birinci sınıfta aksi bir öğretmenleri vardı. Yaramazlık yapanları okulun kömürlüğüne kapatırdı. İhsan'ın okuma yazma bildiğini öğrenince çok şaşırmıştı. Hatta biraz da kızmıştı galiba. "*Sen de herkes gibi derslerine dikkat edeceksin, verdiğim ödevleri yapacaksın. Sınıfta ukalalık istemem!*" dediğini hiç unutmuyor asık suratlı yaşlı öğretmen hanımın. Biraz dalga geçtiğini sezecek olsa, hemen favorilerine yapışır, saçlarını çekerdi. Çok canı acırdı.

İlk yıl, o okulda da çok yalnızlık çekmişti. Erkek çocuklar burada da onu oyunlarına sokmuyorlardı. Öğretmen, kızların yanına gitmesine izin vermediği için, çok kez bahçe duvarının bir köşesine çömelir, eline aldığı bir değnekle toprağa resimler çizerdi. İkinci sınıfta başka bir öğretmen hanım gelmeye başlamıştı. Bu seferki hem genç hem de güzeldi. Turgut'la da ikinci sınıfta arkadaş olmuşlardı.

Annesinin müşterileriyle İhsan Bey'den, arada sırada da onunla birlikte gelen Mehmet Tahir Bey'den başka, evlerine gelen giden olmazdı pek. Amcasıyla küçük dayısı uğrarlardı arada sırada, ama hatırını bile sormazlardı onun.

Bir gün babasının çok telaşlı bir şekilde eve geldiğini, Zehra Hanım'ı bir kenara çekerek, "*İhsan Bey'le Mehmet Tahir Bey'i komünistlik propagandası yapıyorlar diye polis tutuklamış,*" dediğini anımsıyor. Bunun ne anlamı olduğunu bilmiyordu o zamanlar.

Karı koca, ikisi de son derecede heyecanlıydı. Gece sabaha kadar uyumamışlar, Muzaffer'in derme çatma kitaplığındaki, çoğu Zehra'nın Antep'teyken bulup buluşturduğu kitapları, aralarındaki yazışmaları, bazı kâğıtları bir bir gözden geçirmişler, bazılarını özenle küçük parçalara ayırarak sobada yakmışlardı. İhsan'la Hümeyra, kapı arkasından kaygıyla izlemişlerdi onları. Karı koca, ayrı ayrı, o akşam yaptıklarından kimseye söz etmemeleri, soran olursa, İhsan Bey'le Mehmet Tahir Bey'i tanımadıklarını söylemeleri gerektiğini sıkı sıkı tembih etmişlerdi onlara.

Uzunca bir süre, İhsan Bey de, Mehmet Tahir Bey de ortalıkta görünmemişti.

İkinci sınıftaki öğretmeni ilkinden çok farklıydı. Onu da unutmuyor. Çok sevecen bir kızdı Fikret Hanım. İkide bir İhsan'ı karşısına alır, "*Senin ne kadar güzel, ne kadar uzun kirpiklerin var. Kapat*

gözlerini bakayım..." der, saçını okşar, sıkı sıkı göğsüne bastırır, severdi. Nedense hoşuna gideceği yerde sıkılırdı öğretmeninin bu ilgisinden. Zaten öğretmeninin sık sık sergilediği bu sevgi gösterileri yüzünden çok geçmeden öteki öğrencilerin kıskançlığını çekmişti üzerine. Her fırsatta itip kakarlar, canını yakarlardı, ama annesinden, "*müzevirlik yapmanın kötü bir şey olduğunu öğrendiği için*", onları öğretmenine şikâyet etmezdi.

Temizlik ve intizam dersindeki bir şapşallığı aklına geldikçe hâlâ utanır. Öğretmen bir gün, "*Günde kaç kez elimizi yıkarız İhsan?*" diye sormuştu. Daha önce, her yemekten sonra dişlerini fırçalamaları gerektiğini öğrendikleri için, aynı mantıkla, hiç düşünmeden, "*Üç kez öğretmenim!*" diye yapıştırıvermişti yanıtını. Gülmüştü Fikret Hanım, "*Peki İhsan, elin daha fazla kirlenecek olursa, yıkamaz mısın?*" demişti.

O günden beri ne zaman eline sabun alsa, bu söz gelir aklına.

"*İnsan ne kadar kirlenirse, ne kadar kirletirse çevresini, o kadar yıkanmalı, temizlemeli yaptığı pislikleri...*" diye mırıldandı içinden. Acaba o böyle yapabilmiş miydi? Aklına birden, yıllarca içinden çıkmayan, kahramanı kendisi olan bir olay gelmişti.

Evlerinin bulunduğu sokağın başındaki apartmanın kapıcısı nemrut adamın, onu, yalnız okulda değil, yolda belde, ne zaman yalnız yakalasa saçını çeken, yumruk atıp döven, adını çoktan unuttuğu çocuğunun, sırf intikam almak için, bir teneffüs sırasında gizlice sınıfa girip elişi makasıyla paltosunu doğramıştı. Herkes suçlanmış, sınıfın en uslu öğrencisi olduğu için kimse ondan kuşkulanmamıştı. O da hiçbir zaman suçunu itiraf etmeyi düşünmemişti. Bu yüzden oğlan babasından çok kötü dayak yemiş, bütün yıl, bir eskiciden alındığı belli olan, yamalı, süpür süpür bir paltoyla gidip gelmek zorunda kalmıştı okula.

Sonra bu kez, gülünç bir olay geliyor aklına. On yaşında olmalıydı. Yine öyle, ufarak, zayıf nahif bir oğlandı. Üçüncü sınıftalardı. Bir gün, hela aralığında sigara içerken gördüğü son sınıf öğrencilerinden bir çocuk, önce ona da bir sigara vermiş, bir nefes çektikten sonra öksürmeye başladığını görünce alay etmiş, daha sonra da hela kapısının arkasında, kendisiyle birlikte otuz bir çekmeye zorlamıştı. Bu kez yine alay eder korkusuyla oğlanın gösterdiği gibi yapmaya çalışmıştı ama, onunki gibi olmamış, onun o andaki halinden hiçbir

şey anlamamış, hatta neden olduğunu bilmediği halde bundan çok utanmıştı. Olayı o günlerde tek arkadaşı olan Turgut'a anlatmıştı.

Hiç üzerinde durmamıştı Turgut; herhalde oğlanın yaptığının ne olduğunu biliyordu, ama İhsan'a açıklamak istememişti.

Turgut'un babası *askerî mühimmat* fabrikasında ustabaşıydı. Bunun nasıl bir iş olduğunu galiba Turgut'un kendisi de pek bilmiyordu. Büyükbabası da memleketlerinde celeplik yapıyormuş. Bunun da ne biçim bir iş olduğunu bilmiyordu, ya da biliyordu da, garip bir utanma duygusuyla söylemekten kaçınıyordu.

Turgut, İhsan'dan bir yaş büyüktü. Gürbüz, güçlü kuvvetli bir çocuktu. Çok iyi güreşir, dövüşmekten kaçınmazdı. Onunla nasıl arkadaş olduklarını anımsamıyordu, ama onun sayesinde, sınıftaki haylaz oğlanların sataşmalarından kurtulmuştu.

O günlerde ikisinin de en büyük merakı, Turgut'un ağabeysinden aldığı büyük, kırmızı ciltli bir Coğrafya Atlası'ndaki, ortaları siyah noktalı yuvarlaklarla gösterilen yüz binden fazla nüfuslu kentlerin isimlerini ezberlemek ve teneffüs aralarında bellek yarışması yapmaktı. Turgut'un ağabeysi Korkut ortaokulda okuyordu; Turgut'un aksine, zayıf nahif, İhsan gibi ikide bir hastalanan bir çocuktu; okuduğu kitapları, dergileri İhsan'ın eve götürüp okumasına izin veriyordu. Bunlar, Hümeyra'nın okul dergilerinden farklıydı. Dünyanın çevresini dolaşan çocukların serüvenlerini anlatan romanlar, kahramanlık öyküleri, renkli çizgi romanlar vardı içlerinde. Neyse ki, evdekiler onun bu dergileri okumasına karşı çıkmıyorlardı. Derslerinden yana bir sıkıntısı yoktu çünkü.

Sonra, Turgut birden ortadan kayboldu. Öğretmenine sordu. Babalarının bir kaza geçirdiğini, bu yüzden apar topar memleketlerine gitmek zorunda kaldıklarını söyledi öğretmen. Gidiş o gidiş. Beyrut'tan dönünceye kadar, bir daha da arkadaşından haber alamadı.

On iki-on üç yaşına gelinceye kadar annesi, Hümeyra ile birlikte onu da götürürdü Hamamönü'ndeki çarşı hamamına. Çok ufak tefek olduğu için onu da yanlarında getirmelerine kadınlar ses çıkarmazlardı. Oysa, henüz ne olduğunu bilmiyordu, kimselere de soramıyordu ama, bedeninde birtakım önemli değişiklikler başlamıştı. Bu değişikliklerle Hümeyra'nın, çok daha küçükken, hem kendisinin, hem, İhsan'ın donunu çıkararak, göstere göstere anlattıkları

arasında henüz ilişki kuramıyordu ama, kadınlar hamamında karşılaştığı görünümler onu huzursuz ediyor, çıplak kadınlar günlerce gözünün önünden gitmiyor, bazen rüyalarına da giriyor, inanılmaz heyecanlarla uyanıyordu.

Hamama son kez birlikte gittiklerinde annesi keselemek için halvete sokmuştu onu. Kesenin tırtıklı yüzünün kalçalarında, bacaklarında dolaşmasından tedirgin olmuş, utanmıştı. Kaçmaya çalışmış, annesi yanlış anlayarak, sıkıca tutup bacaklarının arasında oturtmuştu; ancak, gözleri birden oğlunun sıyrılan peştamâlına takılmış, duraklamış, gördüğüne inanamayarak keselemeyi yarıda bırakıp kalkmış, hiçbir şey söylemeden kendisini halvetin dışına atmıştı. Döndüğünde yüzü hâlâ pençe pençe kızarıktı.

O günden sonra, *"Sen artık büyümüşsün,"* diyerek onu bir daha hamama götürmedi Zehra Hanım. Evde, gazocağının üstünde su ısıtılır, yüklükteki çinko tabanlı gusülhanede kendi başına yıkanırdı.

Hümeyra ondaki bu yapısal değişikliği ne zaman fark etmiş, ya da öğrenmişti, bilemiyor. Ancak, herhalde Zehra Hanım kulağına bazı şeyler fısıldamış, tembihlerde bulunmuş olmalıydı ki, bir süre ondan uzak durmaya çaba harcamıştı. Ne var ki, Zehra Hanım çok kez bütün gün dışarıda, işteydi; kocası da ya işte, ya da fakültede oluyordu. Okul dönüşü Hümeyra ile İhsan, kaçınılmaz olarak bir aradaydılar. O günlerde de değişken mizacı nedeniyle günü gününe uymazdı Hümeyra'nın. Bazen, günlerce suratını asar, yüzünü bile görmek istemediğini söylerdi; bazen de onu tahrik etmek istercesine, açık saçık kılıklarla dolaşırdı ortalıkta.

Demirlibahçe'deki evlerinin iki odası, iki oda arasında bir de küçük sofası vardı. Kışın soba o sofaya kurulurdu. Biri iki kişilik, biri tek kişilik demir somyalı iki karyolaları vardı. Karı koca büyük odada, iki yeğen küçük odada, Hümeyra karyolada, İhsan, sabah toplanıp yüklüğe kaldırılan yer yatağında yatardı.

Geceleri, herkes yattıktan sonra, hemen uyumamışlarsa, İhsan'la Hümeyra, sesleri içerden duyulmasın diye alçak sesle konuşur, birbirlerine gülünç öyküler, fıkralar anlatır, kıkır kıkır gülerlerdi; bazen gülüşmeleri el şakalarına dönüşür, Hümeyra karyolasından elini uzatır, İhsan'ı gıdıklardı. Bir gün İhsan da onu gıdıklamak istemişti, ama Hümeyra güleceği yerde, birden iki büklüm olmuş, soluk ala-

mayarak kaskatı kesilmiş, neden sonra kendisine gelmiş, bu kez de yüksek sesle ağlamaya başlamıştı. Onun ağlamasına Zehra Hanım koşup gelmiş, ne olduğunu öğrenince, İhsan'ı içeri odaya yollamıştı. Annesiyle ablasının bir süre, baş başa, fısıl fısıl konuştuklarını anımsıyor. Kimse tarafından suçlanmamıştı, ama Hümeyra da bir daha hiç gıdıklamamıştı onu.

Babasına gelince, bütün bu, onun için çok değişik, zaman zaman bunalımlı günlerde, bir kere bile konuşmuş, ilgilenmiş değildi İhsan'la. Evin içinde bir de oğlu olduğundan haberi yoktu sanki. Fakülteden, İhsan'ın ilkokulu bitirdiği yıl mezun olmuş, İhsan Bey'in ısrarıyla girdiği Dışişleri Bakanlığı'nın idarî memur sınavını çok iyi bildiği Arapça ve Fransızca sayesinde birincilikle kazanmış, hemen de işe alınmıştı.

"Hele dışarıya kapağı atalım, bütün sıkıntılarımızdan kurtulacağız," diyordu Muzaffer, her fırsatta. Artık bütün aile sabırsızlıkla onun yurtdışında bir göreve atanmasını beklemeye başlamıştı. İhsan'ın ilkokulu bitirip bitirmemesi, hem de pekiyi dereceyle bitirmesi kimsenin umurunda değildi.

Bugün ziyaretçi günü. Henüz gelen giden kimse yok. Muzaffer'in hariciyedeki arkadaşları ameliyattan önceki gün uğramışlardı. Hepsinin yüzünde yapmacık gülücükler vardı. Üzüntülüydüler ama, aslında, hücresinde idam saatini bekleyen bir hükümlüye bakar gibiydiler; onun yerinde olmadıkları için ne kadar mutlu oldukları her hallerinden belli oluyordu. Sadece, Mehmet Tahir Bey'le İhsan Bey farklıydı ötekilerden. Onlar gerçekten üzüntülü ve arkadaşlarının başına gelen bu beklenmedik ve acı olay nedeniyle şaşkınlardı; özellikle de, İhsan Bey. Her zamanki gibi yardımlarına ilk koşan o olmuş, Muzaffer'i ameliyathaneye götürürlerken de Hümeyra ile İhsan'ın yanlarından ayrılmamıştı.

Doktorun önceden söylediğinden çok daha uzun sürmüştü ameliyat. Üçü, sırayla ameliyathanenin önündeki koridora çıkıyor, içerden haber bekliyorlardı. İhsan bu aralardan yararlanarak, bir koşu helaya kapanıyor, iç cebine sakladığı yassı konyak şişesini başına dikme fırsatını buluyordu. Hümeyra da İhsan Bey de farkındaydılar herhalde onun bu kaçamaklarının, ama durum bu konunun tartışılmasına, hatta konuşulmasına uygun değildi.

Ameliyathaneden yoğun bakım odasına aldıklarında sedyenin içinde şöylece görebildikleri Muzaffer o kadar perişan bir haldeydi ki, başını çevirip bakmış, ama hiçbirisini tanımamıştı. Operatör Hayrullah Bey'in, ameliyatın çok başarılı geçtiği şeklindeki yatıştırıcı sözlerinden sonra, İhsan Bey, İhsan'ı nöbette bırakarak, Hümeyra'yı alıp götürmüştü.

İhsan, odada tek başına, yarı uyur yarı uyanık, babasının yoğun bakımdan çıkarılıp getirilmesini beklemişti bütün gün, bütün gece. Eline yüklüce bahşiş sıkıştırdığı bir hademeyle, babasını hastaneye getirirken yakın bir yerde gördüğü küçük bakkal dükkânından iki kutu birayla bir büyük rakı, bir şişe de yassı konyak aldırtmıştı.

Onlar olmasa çıldırırdı herhalde. Hümeyra'nın bıraktığı, eski tarihli renkli resimli İngilizce magazin dergilerini satır satır okumuştu. Hollywood'da kim kiminle yatıp kalkıyormuş, kimin göğüsleri silikonluymuş, kim estetik yaptırmış, kim kimin kocasını ayartmış, neredeyse hepsini ezberlemişti.

Sabaha karşı odaya getirdiklerinde Muzaffer, başında duran ameliyathane hemşiresinin söylediğine göre, daha yoğun bakıma alındığı sırada ayılmış olduğu halde, boş ve dalgın gözlerle bakmıştı oğlunun yüzüne, ağzından tek kelime çıkmamıştı, tanımamış gibiydi, belki de başına gelenlerden onu sorumlu tuttuğu için küskündü.

Sedyeden yatağına alınması da bayağı zor olmuştu. Her tarafından hortumlar, borular sarkıyordu, dosyası ve koluna takılı serum şişesi, bacaklarının arasına yerleştirilmişti. Taşıyıcılar çıkar çıkmaz, hemşireler üşüşmüşlerdi hastanın başına; biri nabzını sayıyor, tansiyonunu ölçüyor, serumun akış hızını ayarlıyor, birisi hasta tabelasını yatağın ayakucuna yerleştiriyor, idrar torbasını düzeltiyor, bir başkası, üstüne şöylece atıverdikleri örtüyü sıyırmış, kalçasından iğne yapıyordu.

Ziyaret saatine kadar kendine gelebilir miydi? Öyle bitkin bir görünümü vardı ki, hiç ummuyordu İhsan. Gerçi, yüzünün solukluğuna karşın, soluk alışları görece olarak düzenliydi. Sabah gelen iki hemşire, üzerindeki kanlı ameliyathane giysilerini çıkarıp, fanilesini ve pijamasını giydirmişler, yüzünü silip saçlarını bile taramışlar, İhsan'ın verdiği takma dişlerini, *"Rahat nefes alır,"* diyerek, hiç tiksinmeden ağzına yerleştirmişlerdi. Bunlar yapılırken gıkı bile çıkmamıştı Muzaffer'in, sadece inleyip durmuştu.

Geceyi o kadar kötü geçirmişti ki, sabaha sağ çıkamayacağını düşünmüştü İhsan; ortalığı velveleye vermesinden hemşireler yaka silkmişlerdi. Adamcağız inliyor, çırpınıyor, ağzından anlamsız sözcükler dökülüyor, anlaşılabildiği kadar, sancısından şikâyet ediyordu. İhsan'ın ısrarları üzerine yapılan sakinleştirici iğneden sonra biraz rahatlamış, komaya benzeyen derin bir uykuya dalmıştı. Hâlâ da uyuyor, arada sadece iniltili sesler çıkarıyordu.

İhsan Bey, sabah erkenden Hümeyra'yı alıp getirmiş, en küçük bir değişiklik durumunda kendisini çağrı cihazından aramalarını tembih ederek işinin başına gitmişti. Gelmeden önce özenle makyajını tazelemiş olmasına karşın, Hümeyra'nın da yorgunluğu ve huzursuzluğu belli oluyordu her halinden.

Muzaffer, vizite saatinde de uyanmamıştı; İhsan'a bir daha hiç uyanmayacakmış gibi geliyordu. Hayrullah Bey, *"Varsın uyusun, durumu iyi,"* demişti ama, uyansa bile, her şey eskisi gibi olabilecek miydi? Ne demekti *eskisi gibi?*

Neler geliyordu insanın aklına...

Suudî Arabistan Kralı'nın armağanı altın kordonlu Serkisof marka cep saatini, hastaneye yatırdıkları gün, soyunmasına yardım edip, pijamasını giydirirken resmen aşırmıştı babasının yelek cebinden. Göz göre göre. Anlamaması olanaksızdı Muzaffer'in; paralarını, banka hesap cüzdanını, karısının aksine hâlâ muhafaza ettiği nikâh yüzüğünü, üzerinde değerli sayılabilecek ne varsa hepsini, kendi eliyle çıkarıp oğluna emanet etmiş, ameliyata giderken, Belgrat'takileri beğenmediği için, Budapeşte'nin en ünlü dişçisine, gide gele üç ayda yaptırttığı takma dişlerini bile, iyi saklamasını tembihleyerek eline tutuşturmuş, ama o çok değer verdiği kıymetli saatini sormamıştı. Ne zamandır gözü vardı İhsan'ın o saatte. İyileşse bile geri vermeyi düşünmüyordu babasına.

Baba oğul ne kadar farklıydılar birbirlerinden. Muzaffer, özellikle İhsan Bey ve Mehmet Tahir Bey'le buluştukları zaman, onlardan çok daha fazla burjuva ahlakını, örf ve âdetlerini eleştirir, çok ciddi bir biçimde sosyalist olmakla övünürdü; ama öte yandan, her zaman giyimine kuşamına son derecede dikkat eder, kravatlarını özenle seçer, hep kolalı ve kol düğmeli gömlekler, kılıç gibi ütülü pantolonlar, yelekli takım elbiseler giyer, İhsan Bey ve Mehmet Tahir Bey gibi en yakın arkadaşlarıyla bile hiçbir zaman senli benli konuşmazdı.

Önceleri onun bu tavrını meslek alışkanlıklarına, hariciyeci oluşuna bağlıyordu İhsan, ama Zehra Hanım kocasının, Antep'te ve daha sonra Ankara'da, inşaat işlerinde işçi ya da puantör olarak çalışırken bile öyle olduğunu, giyimine kuşamına son derecede dikkat ettiğini söylemişti. Hümeyra da, evden ayrılmadan önce, ütü yapmak onun görevi olduğu için, hep şikâyet ederdi amcasının bu titizliğinden. Oysa İhsan, kravat takmaktan nefret eder, çok zorunlu olmadıkça takım elbise giymez, ancak iki günde bir tıraş olurdu. Çok para istedikleri bahanesiyle, saç tıraşı olmak için bile en az iki ay beklerdi.

Muzaffer kendi deyimiyle işretten hoşlanırdı, ama onun tek başı-

na oturup içki içtiğini hemen hemen hiç görmemişti İhsan. Evde de pek nadir içerdi. Zehra Hanım'ın en büyük dertlenmelerinden biri de buydu. *"Şişeni al, istediğin mezeleri hazırlarım. Baş başa oturur içeriz, istersen arkadaşlarını da çağır, yeter ki evinde iç,"* der, Muzaffer gülerek geçiştirirdi onun bu önerilerini.

Arkadaş canlısıydı. Arkadaş meclisinde içki, konuşmayı derinleştirme aracıydı onun için. Aradığı dost muhabbetiydi. Tabii, bu dost muhabbetinin arasına ya da arkasından, kadınlar da sıkışıverirdi. Bir gün, *"Seninle içeceğiz de ne konuşacağız hanım!"* demişti de müthiş öfkelenmişti Zehra Hanım. *"Antep'te evlenmeden önce böyle değildin ama,"* demişti. *"O zamanlar sabahlara kadar konuşur, tartışırdık seninle. Dünyayı az mı kurtardık birlikte? Ben kendisiyle konuşulmayacak bir kadın mıyım?"* Omzunu silkmiş, *"O başka hanım, şimdiki muhabbetler o zamankilere benzemez. Sen anlamazsın. Hoşuna da gitmez zaten!"* diyerek kesmişti Muzaffer tartışmayı.

Oysa, İhsan için, içki başlı başına amaçtı. Birileriyle oturup içmekten pek hoşlanmazdı. Yurtdışındayken, nadir olarak, o da daha çok kadınlarla birlikte olduğu zaman katlanırdı başkalarıyla birlikte içki içmeye. İçki, onun için kişisel bir doyum aracıydı. Onu kimseyle paylaşamazdı.

Şimdi hasta yatağında baygın yatan babasına bakarken, onu bir gün böyle kaderine boyun eğmiş, sessiz sedasız yatarken göreceğine inanası gelmiyordu. Onun hastalandığını hiç hatırlamıyordu. Her zaman sağlıklı, güçlü kuvvetli biriydi, oğlunun aksine.

Evet, işte şu yatakta yatan, arada bir inlemekten başka sesi çıkmayan zavallı adam, onun babası. Altmışına merdiven dayamıştı ama kimse ona kırk beş, elliden fazla yaş biçmezdi. İki gün öncesine kadar yüzünde yaşını gösteren herhangi bir çöküntü belirtisi de seçilmiyordu, ama feleğin cilvesi, yazgısı, hiç beklemediği bir yerden, en çok değer verdiği, en zayıf yerinden vurmuştu onu.

Ameliyattan sonra, sabah geldiğinde onu bu odada ilk kez görmüş olan Hümeyra, alaycı bir dudak büküşüyle, *"Bitkinliği ve sarılığı bundan, ameliyattan değil!"* deyivermişti. Zâlim ve insafsızdı.

İhsan Bey'in *Atmaca* diye ad taktığı Muzaffer'in ölmekten korktuğunu kimse söyleyemezdi. Ama, çok iyi biliyordu İhsan, ameliyattan kurtulsa bile, bundan sonra her şey değişmiş olacaktı. Hayatın hiçbir zevki, heyecanı kalmayacaktı onun için. Prostat kanseriydi.

Ameliyattan önce, *"İyi huylu vakalarda kabuğun içini temizler, ufak bir parça bırakırız, bu da libido için gerekli hayatiyeti sağlar,"* demişti Hayrullah Bey; ama, sabah, viziteye geldiğinde, üzgün bir yüzle İhsan'ı bir köşeye çekmiş, hesap vermek istercesine, *"Maalesef, kanser idrar kesesine de atlamış, bu durumda hepsini almaktan başka çaremiz yoktu,"* diye açıklamak gereksinmesini duymuştu.

"Yani? Ölecek mi?" demişti İhsan, kaygılı olmaktan çok, meraklı bir seyirci gibiydi o an.

"İlgisi yok. Bu durumun en kötü yanı, hastanın libidosunu yitirmesidir!"

Libido! Ya da yaşamın tek keyifli yanı! Babası için!

"Hayrullah'ın üstüne yok diyorlar, bu tip ameliyatlarda," diye salık vermişti İhsan Bey, bu operatörü. Hayrullah Bey'in babası, İhsan Bey'in babasının Mülkiye'den sınıf arkadaşıymış. İhsan Bey'le Hayrullah Bey, üniversitedeyken ayrı kamplardaymışlar. İhsan Bey, alay eder gibi, *"Fakültedeyken ülkücülerdendi o. Muzaffer, Mehmet Tahir ve ben solcu olarak biliniyorduk. Hayrullah'ın adam öldürmüşlüğü de var sanırım o günlerde, hatta kasap diye ad takmışlardı ona arkadaşlar; ama işini iyi bildiğini söylüyorlar; geçmişine bakınca, güvenmememiz için neden yok,"* demişti İhsan'a.

Pek gerekliymiş gibi, onu da yanında götürmüştü fakülteye; babasını ameliyat edecek doktorun, babasınınkine benzer bir durumda olan bir hastasını nasıl ameliyat ettiğini görmesi için. Fakültedeki ameliyathanenin amfisinden baştan sona seyretmişlerdi kanlı müdahaleyi. İhsan Bey'in tanıdığı bir asistan, yanlarında durmuş, büyük bir soğukkanlılıkla, âdeta şehvetli bir coşkuyla açıklamıştı olan biteni.

İhsan Bey, ameliyatı seyrederlerken,

"Dün Muzaffer için konuştum Hayrullah Bey'le," demişti. *"Yarın öğleden sonra Sıhhiye'deki muayenehanesinde seni bekleyecek. Ücret işini sen bana bırak. Kazık atmasına izin vermem! Buraya seni niye getirdim biliyor musun? Adam, yepyeni bir teknik uyguluyormuş. Başarabilirse, birkaç yıl daha yaşarmış adam. Fakirin biri, yani anlayacağın, üstünde deneme yapıyor bizimki; kobay niyetine. Aslında umutsuz bir vakaymış bana anlattığına göre. Kanser metastaz yapmış, bütün mesaneyi sarmış. Ama Muzaffer'in bünyesi sağlamdır. Antep'teyken, okul takımında, kilosunda güreş şampiyonuydu. Bu adamdan çok daha fazla şansı var."*

Asistan,

"Bakın, hoca şimdi, kalınbağırsaktan çıkardığı parçayı, mesanenin yerine dikecek," diye anlatıyordu. *"Bu yapay mesane çalışırsa, literatüre geçer. Metastaz yapmış olmasa sorun yoktu. Artık prostat kanserleri o kadar korkutucu değil."*

Beş buçuk saat sürmüştü yoksul adamın ameliyatı. Açık karnın çevresindeki yeşil örtünün üstüne neredeyse yüze yakın pens yayılmıştı. İhsan bir ara kendisini operatörün yerine koymuştu. Herhalde birden çıldırır, her şeyi ortada bırakır, kaçardı. Zaten, kan görmeye dayanamazdı. Ameliyatı seyrederken o kadar dişini sıkmıştı ki, bir ara baygınlık geçirmişti; yanlarındaki asistan farkına varıp da dışarıya çıkarmasaydı, mutlaka kusardı, rezalet olurdu herhalde.

Bunları birisine anlatmak ihtiyacındaydı. Turgut'a gitmişti. Bu dünyada tek dostuydu o, ama karısı olacak gudubet bir türlü yalnız bırakmamıştı onları. Beyaz koyun yapağısını andıran saçları, buruş buruş suratı, neredeyse gözlerinin içine kadar bütün suratını buladığı allığıyla, birbirlerini hâlâ ne kadar sevdiklerini kanıtlama çabası içinde, ikide bir kocasının boynuna sarılıp durmuştu. Onu en çok şaşırtan, her an tiksintiyle yerinden fırlayacağım sandığı Turgut'un da, neredeyse gururla bu okşayışları kabul etmesi, hatta karşılık vermesiydi.

Oysa geçen yıl, elden düşme yirmi yıllık mazotlu Mercedes arabasıyla Belgrat'a İhsan'ı görmeye geldiği sırada, içki sofrasındaki konuşmalarını anımsıyordu da, onun karşısında bu tür numaralara kalkmasını garip buluyordu. Turgut o günlerde ülkücü bir işadamının yanında muhasebeci olarak çalışıyordu. Patronuyla birlikte gelmişlerdi Belgrat'a, ama tabii patronu, yakın iş arkadaşlarıyla, son model, sekiz silindirli çok lüks bir Volvo'yla seyahat ediyordu. İşleri her ne idiyse, Muzaffer'le de pek sıkı fıkıydılar.

Turgut, bu yeni işinden çok rahatsızdı. Karısının bitip tükenmek bilmeyen hastalıklarından dert yanmış, oğlunun ve karısının artan masrafları nedeniyle parası iyi olan bu işi kabul etmek zorunda kaldığını söyleyerek kendisini mazur göstermeye çalışmıştı. Onu rahatlatmak için İhsan da, babasının, onun patronlarıyla olan ahbaplığını öne sürerek, arkadaşının huzursuzluğunu, *"Tencere dibin kara, benimki senden kara!"* diye gülerek geçiştirmeye çalışmıştı. Oysa, babasının işiyle, iş ilişkileriyle, iş arkadaşlarıyla hiç ilgilenmemişti o gü-

ne kadar. Babası zaten bu konularda hiç konuşmaz, kazara bir soru soracak olursa, sert sert bakar, *"Sen üzümünü ye de bağını sorma!"* diyerek tersleyiverirdi.

Turgut'la patronlarının Belgrat'a uğradıkları günlerde annesi hayli huzursuzdu. O günlerde sık sık yemeğe gelen Turgut'un mafyacı kılıklı patronunun yılışık iltifatlarından sinirlendiğini gizlememişti oğlundan. Başka zaman, konuklarını, karaborsadan aldığı dinarlarla çok ucuza geldiği için, Belgrat'ın en lüks lokantalarına, otellerine götüren Muzaffer'in, Turgut'un patronlarını evinde ağırlaması tuhafına gitmişti İhsan'ın.

Turgut, babasının hastalığıyla ilgili kaygılarını uzun uzun dinledikten sonra, karısının kahve pişirmek için mutfağa gidişinden yararlanarak, *"Senin yapacağın bir şey yok, aslına bakarsan, baban için mutlu bir son olur bu uğurda ölmek! Tanıdığım başka hiç kimse prostatını öylesine tepe tepe kullanmamıştır! Yani, artık miadını tamamlamış olması doğal!"* diye olayı alaya alarak çıkmıştı işin içinden.

Dalmış. Hümeyra'nın seslenmesiyle kendine geldi:

— Ne düşünüyorsun? Olan oldu artık. Beklemekten başka elimizden bir şey gelmez. Her şeye karşın doktor umutlu görünüyor, ama İhsan Bey'in söylediğine göre, durum hiç de iç açıcı değilmiş; baban, erkekliği elinden alınır korkusuyla aylardır idare etmiş, herkesten saklayıp durmuş hastalığını... Siz erkekler neden bu kadar uçkurunuza düşkün olursunuz acaba!

Gülebilse, gülecek, *"Allah'tan umut kesilmez,"* diye karşılık verecekti, sustu. Bu babası gibi Allahsız kitapsız biri için ne kadar da uygun bir söz olacaktı!

İhsan Bey'le yoksul adamın umutsuz ameliyatını izledikleri günün ertesinde, muayenehanesine konuşmaya gittiğinde, hiç de alçakgönüllü davranmamıştı doktor. Kendisinin bu konuda Türkiye'nin tek uzman hekimi olduğundan söz etmişti önce. Yine de belli etmemeye çalıştığı bir endişe taşımıyor değildi galiba. Muhtemel başarısızlığını önceden mazur gösterme çabasıyla, *"Hastanın mesanesi çalışmaya başladı, ama açık söylüyorum, başka hiçbir umut kalmadığı için giriştim bu işe,"* demişti. *"Genel sağlık durumu o kadar kötü ki adamcağızın, bütün gayretime karşın, fazla yaşayacağını sanmam. Babanıza gelince, ona da aynı tekniği uygulayacağım, ama Muzaffer*

Bey'in durumu bir hayli farklı. Babanızın bünyesinin güçlü olduğunu söyledi İhsan. Umarım kanser hayatî organlarda çok fazla tahribat yapmamıştır, yoksa mesaneye sıçramış bile olsa, sorun değil benim için. Atlatacak, inanıyorum buna. Yoksa böyle bir ameliyata girişmez, sorumluluğunu almazdım üstüme. Üstelik arada İhsan Bey olunca..."

Birkaç gün sonra, bu kez babasıyla birlikte muayenehanesine gittiklerinde, Muzaffer muayene odasında giyinirken doktorun İhsan'a doğal bir şeyden söz ediyormuş gibi anlattığına göre, ameliyatını izledikleri adam çok yoksul olduğu için, anestezi yapılırken bu gibi önemli ameliyatlarda kullanılması gereken pahalı ilaçları değil, kloroform gibi sıradan ilaçları kullanmışlar. Zaten iyice zayıf düşmüş olan adamcağız, anestezi altında uzun süre kaldığı için ciğerlerini üşütmüş, kanserden değil, zatürreeden ölmüş, o sabah.

Ameliyattan bir gün önce, *"Muzaffer'in durumu gerçekten de o kadar umutsuz değil,"* demişti İhsan Bey. *"Aslında başka çaremiz de yok. En azından çektiği acıdan, sıkıntıdan kurtulacak. Halini sen de görüyorsun, bu ıstıraba uzun süre dayanamaz insan..."*

Gerçekten de öyleydi. Onun, uzattığı lazımlığa damla damla idrarını yaparken duyduğu apaçık belli olan acı, seyredeni bile çileden çıkaracak kadar şiddetliydi. Ama o, inliyor, sızlanıyor, yine de ameliyat olmamak için kahramanca savaşıyordu.

İhsan Bey, *"Bizim Atmaca Muzaffer, hiç kimseye, hiçbir şeye boyun eğmez, gözünü budaktan esirgemez. Lisede kimse sırtını yere getiremezdi, lise takımının şampiyon güreşçisiydi,"* demişti bir keresinde. Oysa babası da, annesi de bundan hiç söz etmezlerdi evde. Çocukken bir kere, babasını Zehra Hanım'a sataşırken görmüş, yakalandığını anlayan Muzaffer, künde atma oyunu yaptığını söyleyerek sıvışmıştı yanlarından.

Daha sonra, saf saf, künde atmanın ne demek olduğunu sormuştu annesine. Öylesine kızgındı ki Zehra Hanım, o öfkeyle, neredeyse kocası yerine oğluna indirecekti şamarını. Oğluna yanıt vermemiş, *"Ne olacak, dağ ayısı!"* diye okkalı bir küfür savurmuştu kocasının arkasından.

İhsan Bey'in sözlerine inanmaktan, güvenmekten başka yapabileceği bir şey yoktu İhsan'ın. Başka kime danışabilirdi? Hümeyra,

"Sen ne diyorsan, öyle olsun," deyip çıkmıştı işin içinden. Annesi ise, eski kocasının adını bile duymak istemiyordu.

Bir kez de Mehmet Tahir Bey'e gidip danışmak istemişti, ama, onun böyle bir konuda herhangi bir sorumluluk üstlenmekten kaçındığını hemen fark etmiş, ısrar etmemişti. Turgut'un dediği gibi, gençliğinde solcu militanlık yapmış, bu yüzden hapishanelerde bile yatmış olsa, sonradan sinamekinin teki olup çıkmıştı Mehmet Tahir Bey.

Turgut böyle konuşurken, *"Ya sen?"* dememek için kendisini zor tutmuştu İhsan. O gudubet karıyla evlendikten sonra, tanınmayacak kadar değişmişti Turgut. Yine dosttu, yine çok yakındı, ama o dışa dönük insan gitmiş, yerine içine kapanık, karamsar biri geçip oturmuştu.

Başkaca akıl danışabileceği kimse de yoktu zaten. Amcaları da dayıları da son derecede ilgisiz insanlardı. Tek güvenebileceği insan, İhsan Bey'di. Emekli vali babası İstanbul'a yerleştiğinden beri Ankara'da yalnız yaşıyordu. Ailenin en yakın dostuydu. Kendisini bildi bileli, çevresindeki herkes, babası, annesi, Hümeyra, hep aynı şeyi söylüyordu. Yıllar öncesinden gelen bir dostluktu bu. Babasının daha lise çağlarında en iyi arkadaşıymış. Gerçi Muzaffer'den dört -beş yaş küçüktü ama, bunun nedeni Muzaffer Bey'in üvey baba zulmünden kaçarak, hayatını kazanmak için birçok kez okula ara vermek zorunda kalmış olmasıydı. Amcasının kızı Zehra ile apar topar evlenmesi üzerine, Zehra'nın öğretmen olan, maddi durumu hiç de kötü olmayan annesi de sırt çevirmişti onlara. Hacca gidip döndükten sonra, müftünün, dargınlığın Müslümanlığa sığmadığını söylemesi üzerine, kızına bir mektup göndererek affettiğini yazmış, kardeşleri de annelerini izlemiş, böylece, sık olmasa bile arada bir buluşup görüşür olmuşlardı.

Muzaffer'in fakülteyi bitirmiş olması fazla bir şey değiştirmiş olmayacaktı yaşamlarında, eğer Dışişleri sınavını kazanmış olmasaydı. Tam da İhsan'ın, belki de bütün yaşamına damgasını vuran o garip hastalığa tutulduğu günlere rastlamıştı bu sınav. Aradan bunca yıl geçtikten sonra babasının o günlerdeki aşırı sinirliliğinin, oğlunun hastalığı karşısında takındığı o inanılmaz duyarsızlığının nedenleri arasında en büyük yerin, belki de o günlerde yaşadığı bu büyük gerilim olabileceğini ancak şimdi düşünebiliyordu. Bunu ne o, ne annesi, ne Hümeyra, hiçbiri anlamamış, düşünmemişti.

Bu sınav Muzaffer için gerçekten de bir ölüm kalım sorunuydu. Deliler gibi çalışmış, sonunda kazanmış, Dışişleri Bakanlığı'na idarî memur olarak atanmış, yaşamları bu atamayla birlikte, tümüyle değişmişti. Yalnız evlerine daha çok ve düzenli olarak para girmekle kalmamış, böylece her biri tek tek, dış dünyayı tanımak olanağını bulmuştu.

Bu başarının önemini herhalde yalnız Muzaffer'in kendisi ve İhsan Bey biliyordu o günlerde. İhsan Bey'e bakılırsa, sınavda o kadar başarılıymış ki, yaşı tutsaymış, meslek memuru bile olabilirmiş.

Bütün bunları olası bir olumsuz sonuç karşısında kendisini haklı gösterebilmek için mi düşünüyordu?

Evet, şöyle ya da böyle, İhsan'ın güvenebileceği tek kişi, eskiden olduğu gibi yine de İhsan Bey'di. Kültürlü, kafası işleyen, dürüst, önemli bir insandı. İyi bir mesleği vardı; inşaat mühendisiydi. İyi para kazanıyordu. Mimarlık bürosunda birçok mimar ve mühendis çalıştırıyordu, bir ara İhsan da çalışmıştı o büroda. İyi niyetli, sevecen, hâlâ yakışıklı, annesinin söylediğine göre, hâlâ hovarda, ama çok düzenli yaşayan, çevresinde saygınlığı olan bir adamdı. Hiç evlenmemişti. Onları kendi ailesi yerine koyuyordu. Babası tapardı ona âdeta. İhsan Bey de onu seviyordu.

"Herhalde. Mutlaka. Babam kadar olmasa bile..."

Duraksadı. Neden böyle söylemişti? Galiba, hep bir kuşku vardı içinde. İki arkadaş yaşamları boyunca birbirleriyle oyun oynamışlar gibi geliyordu ona. İhsan Bey hep dikkatli ve yardımseverdi. Hepsine karşı. Annesiyle babası boşandıktan sonra da tutumunu değiştirmemişti. Hatta Zehra Hanım'a daha da yakın davrandığını, sık sık evine kadar gidip hatırını sorduğunu, el altından maddî yardımda bile bulunduğunu biliyordu İhsan.

Hümeyra'nın, ilkinde olduğu gibi, patlayan bombalardan, intihar saldırılarından kaçarak gittikleri Amman'dan ikinci kez kocasını terk edip Ankara'ya gelişi sırasında da İhsan Bey ilgisini esirgememiş, onun Birleşmiş Milletler bürosunda iş bulmasında etkisi büyük olmuştu.

Bütün bunları kuşkusuz babası da biliyordu. Bu yüzden arkadaşına teşekkür borçlu olması doğaldı. Öte yandan, İhsan'ın bildiği kadar, annesinin aksine Muzaffer, eski karısı hakkında, bir kez bile kö-

tü bir şey söylememiş, gerçek sebebini açıklamamakla birlikte, üstü kapalı bile olsa, ayrılmalarında bütün suçun kendisinde olduğunu ileri sürmüştü; sanki Zehra Hanım'a karşı hâlâ bir gönül bağı vardı. Bu yüzden, âdeta kendi yerine geçip eski karısına yardım elini uzattığı için de İhsan Bey'e ayrıca minnettarlık duyuyordu. Minnettarlık ne kelime, öteden beri, onun için canını bile verebileceğini söylerdi hep.

Babasının arkadaşına gösterdiği bu aşırı bağlılık ve düşkünlük, zihnini kurcalar dururdu İhsan'ın. Tuhaf bir düşünceydi belki ama, aklından, ikisi arasında eyleme dönüşmemiş bir eşcinsel duygulanım yaşanması olasılığı bile geçmişti aklından. Bu daha çok babası açısından söz konusuydu. İhsan Bey'in bütün somut dostluk gösterilerine karşın, babasına karşı fazlaca bir duygusal yakınlık beslediğini sanmıyordu nedense. Aslında oyun oynamayı sürdüren oydu galiba.

Lise çağları bir yana bırakılırsa, iki adam arasında ne zevkler, ne renkler, ne dünyayı algılama biçimleri açısından ortak noktalar bulmak o kadar zordu ki... İhsan Bey'in, her şey bir yana, bir mimar olarak bile dünyayı algılayış biçimi babasından hayli farklıydı. Muzaffer'in klasik ama gösterişli giyim zevkine karşı, kendine özgü, göze batmayan, hatta aslında şık, ama ihmalci bir giyim tarzı vardı. Babasının anlattığı, birlikte geçen gençlik yılları dışında onun çok içip sarhoş olduğunu görmemişti İhsan. Her tarafta dostları vardı, kadınlarla ilişkilerinde son derecede ağzı sıkı davranıyordu. Onun herhangi bir kadınla sürekli ilişkisi olduğu hakkında en küçük bir dedikodu ulaşmamıştı İhsan'ın kulağına.

Annesine gelince, o da babasından çok farklı bir insandı. Birçok kez tanığı olduğu ateşli cinsel yakınlıkları, uyumlulukları dışında, karı-kocanın hiçbir ortak noktaları yoktu. Aslında, aşırı derecede hoşgörülü bir kadındı. Mahkemede ayrılık sebebi olarak kocasının kendisine karşı kötü muamelede bulunduğunu ileri sürmüş, ama, ondan beş kuruş bile nafaka kabul etmeyeceğini söylemişti. Buna karşı, eski kocasının ölümcül hastalığını duyduğunda, acımasız bir tavırla, *"Canı cehenneme!"* diyerek kestirip atmıştı.

Oysa Belgrat'ta, onlarla birlikte oturduğu sürece, ikisi arasında böylesine bir nefreti haklı gösterecek bir olayla, bir durumla karşılaştığını anımsamıyordu İhsan. Belki de, iki işten çıkma arasında,

İhsan Bey ona uygun bir iş buluncaya kadar birkaç aylığına yanlarına gelmiş olan oğullarını mutsuz etmemek için, bu kısa süre içinde kendilerini tutmuş, daha sabırlı, daha dikkatli davranmışlardı. Aslına bakılırsa, böylesine bir inceliği ikisinden de bekliyor değildi.

Yan gözle baktı babasına. Derin bir uyku içindeydi hâlâ. Dış dünyayla bütün ilişkisi kopuktu. Yine de alçak sesle konuşmaya çalıştı,

— O bizi kandırıyor, biz de onu kandırdık, dedi Hümeyra'ya. Bu ameliyatın belki tek yararı var, daha fazla acı çekmemesini sağlayacak...

Kaşını gözünü oynatarak, yüzünde beliren acımasız bir sorgulayıcı ifadesiyle,

— Benim pek umurumda değil ama, dedi Hümeyra, yani, bilimsel ve yasal bir cinayet mi işlenmiş oluyor burada? Daha fazla acı çekmemesini sağlamak da ne demek? Ne söylemek istiyorsun? Ameliyattan önce böyle olacağını sen biliyor muydun? Hani doktor kurtulacağına dair güvence vermişti?

Başta babası, gerçeği öğrendiğinde, daha sonra şimdi yaptığı gibi Hümeyra ve ihtimal, babasının arkadaşları, uzak, yakın akrabaları, hatta annesi, onu bu ameliyata razı ettirdiği için kendisini suçlayacaklardı, bal gibi farkındaydı. Aldırış etmiyordu. Belki, ilerde sadece Hümeyra anlayacaktı, nasıl bir ikilemle karşı karşıya kalmış olduğunu. Değil babasını, herhangi bir insanı, bilgisi ve iradesi dışında, sözümona onun iyiliği için, onu, ölümle sonuçlanabilecek bir eyleme sürükleyecek bir kararı onun yerine geçerek vermenin insanın üzerinde ne kadar ağır bir psikolojik baskı yaratacağını hangisi takdir edebilirdi, edebiliyorlardı ki?

Bu ameliyat olumlu sonuçlanır ve babası kurtulacak olursa, kimse ona aferin demeyecekti. Ama tersi olursa, her kafadan bir ses çıkacağını çok iyi biliyordu.

Hümeyra'ya doğru dönerek ve gözlerinin içine bakarak,

— Sen babamı sever miydin, dedi birden. O seni çok severdi, ama sen... Doğru söyle. Bu konuda hiç açık davranmadın bana.

Hümeyra sesini çıkarmadı, beklemediği anlaşılan bu sorudan huzursuzluk duyduğu yüzünde beliren gergin ifadeden anlaşılıyordu.

Biraz daha üsteledi:

— Geç vakitlere kadar, benimle birlikte başını beklemek için kızını bile ihmal etmeyi göze alacağını ummazdım doğrusu senden.

Hümeyra bu kez, son derecede soğuk bir sesle,

— Bunu onun için değil, senin için yapıyorum, dedi. İster inan, ister inanma ama, sen benim için de, kızım için de çok değerlisin...

"Bunu hep söylersin," dedi içinden. *"Geçen akşam da söyledin, ama... Hangi anlamda ve nereye kadar?"*

— Sağ ol, diye yanıtladı yine de. Fâtima'yı ben de kendi kızım gibi severim...

Tuhaf bir gülümseme belirdi Hümeyra'nm yüzünde. Aslında İhsan'ın salt onu memnun etmek için böyle söylediğinin o da bal gibi farkında olmalıydı. Fâtima, hepsi için, sanki Hümeyra'nın değil, sadece o Lübnanlı Arabın kızıydı. İhsan için, Hümeyra'yı, nasıl olduğunu çözümleyemediği bir oyunla elinden almış olan ve bu yüzden bütün hayallerini, umutlarını yerle bir etmiş olan adamın kızıydı.

Bir süre konuşmadılar. Sonra, fısıldar gibi,

— Sen de biliyorsun, o ölecek, dedi İhsan. Buradan sağ salim çıksa, doktor iyileştiğini söylese bile, iyiliği çok uzun sürmeyecek. Belki beş-altı ay. Birkaç başka doktorla konuştum, kitap karıştırdım... Bu menhus hastalık, yani çok geç kalındığı anlaşılıyor, acımasız. Doktor bir şey söylemedi ama, ben asistanının ağzını aradım. Kanser, karaciğere de sıçramış... Anlayacağın, onsuz neler olabileceğini düşünmeye başlamalıyız; daha doğrusu başlamalıyım şimdiden. Her şeye hazırım ama, ölümün geride kalanların sırtına yüklediği tatsız sorumluluklara değil...

Hep aynı soğuk tavrıyla,

— Merak etme, bu gibi işler için gönüllü becerikli akrabalar, komşular çıkar her zaman, dedi Hümeyra. Onlar her işi üzerlerine almaya hazırlardır. Hayır kazanmak için...

— Kimler?

— Ne bileyim... Küçük amcalardan biri, Mehmet Tahir Bey, hatta senin arkadaşın Turgut... Hangisine haber versen...

— İhsan Bey?

Omzunu silkti:

— Bilmem... Çok yufka yüreklidir. Becerebileceğini sanmam. Şimdiden dert etme kendine. Hangi ölü sokakta kalmış!

Umutsuzca başını salladı,

— Yalnız o değil... Daha ölmeden, aşağıda, idaredeki memur,

nereye defnedilmek istediğini bile sordu bana, çok önemliymiş gibi. Hele de babam için! Ayrıca birtakım vergi sorunları, hukuksal sorunlar da var. Sen de vârisisin...

— Biliyorum. Bunu hep söyler... Söylerdi...

— Veraset ilamı çıkartılacak, vergi beyannamesi verilecek.

Birden gülmeye başladı Hümeyra, gülerken dudakları çarpılıyordu:

— Adamcağızı öldürdük, gömdük, mirasını paylaşıyoruz şimdiden...

— Haklısın... Beyan edilecek, paylaşılacak mirası olsa bari... Bir kara mizah ki...

— Ne biliyorsun? Belki de vardır! Parayla imanın... Biliyorsun, amcam hiç öyle görünmez ama, para işlerinde tam bir hokkabazdır...

İhsan, onun bu şekilde konuştuğuna bir kez daha tanık olduğunu anımsadı. Bentderesi'ndeki evin kilerinde buldukları çeyiz sandığını karıştırırken, babaannesi için büyük bir öfkeyle *cadaloz* deyimini kullanmıştı Hümeyra.

Bu, kırkına gelmiş olmasına karşın hâlâ güzelliğini ve çekiciliğini koruyan kadın, yıllar önce ona ilk olarak erkekliğini öğreten o gencecik kız mıydı? Gözlerinin önünde o aklından hiç çıkmayan görünüm beliriyor yeniden, içini sızlatan bir somutlukla.

Beyrut, ilk yurtdışı göreviydi Muzaffer'in.

Birinci Dünya Savaşı'ndan önce Osmanlı İmparatorluğu'nun bir vilayeti olan Lübnan'ın karmaşık bir yapısı vardı. Eskiden, Müslüman ve Hıristiyan Araplar, Marûnîler, Türkler, Musevîler ve Lövantenler bir arada, bir ölçüde barış içinde yaşarlarken, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan yapay devlete egemen olma isteği, halkların birbirlerine düşman gözüyle bakmalarına neden olmuştu.

Onların yola çıkmaya hazırlandığı günlerde, İsrail'in yayılmacı politikası sonucu yerlerinden yurtlarından edilmiş ve Lübnan'a sığınmış olan Filistinli fedayinlerin, Lübnan'dan İsrail'e karşı saldırılar düzenlemeleri nedeniyle Araplarla İsrailliler arasındaki sürtüşmeler sertleşmeye başlamıştı. Her an bir iç savaş patlak verebilirdi.

Bu koşullarda karısını, oğlunu ve Hümeyra'yı yanında götürüp götürmemekte kararsız kalmıştı Muzaffer. Ancak Zehra, Ankara'da kalıp, güzelliğinin zirvesindeki bir genç kızla, önemli bir hastalıktan yeni kalkmış buluğ çağındaki bir oğlanın sorumluluğunu tek başına üstlenmeye cesaret edemedi. Her zaman fikrini sordukları, öğütlerine değer verdikleri İhsan Bey de, o bölgede çatışmaların her zaman olduğunu, bunlardan diplomatların zarar görmeyeceğini söyleyerek onları birlikte gitmeye ikna etti.

İhsan için, bir büyük serüvene atılan ilk adımdı bu. Ne Türkiye'de coşkuyla karşılanmış olan 27 Mayıs devrim hareketi, ne Lübnan'daki çatışmalar umurundaydı. Her şeyden önce, deniz kıyısındaki bir kentte yaşayacaklardı. Çocukluğu boyunca denizi bir mutluluk ve serüven simgesi olarak canlandırırdı kafasında. Oysa, ilk olarak, Kore hastalığı sırasında, annesiyle birlikte gittikleri Samsun'da görmüştü denizi. O sıkıntılı ve bunalımlı günlerde, çevresine bakacak, denizin anlamını ve güzelliğini algılayabilecek halde değildi.

Müezzinin güzel kızı Merve olmasa, nefret bile edebilirdi denizden ve Samsun'dan.

Uçağa da ilk olarak binecekti; doğal olarak korkuyordu, ama yerlerine yerleştikleri zaman, bitişik koltukta oturan ve tir tir titreyen Hümeyra'nın yanında korkusunu belli etmemek için büyük bir çaba harcadı; genç kızın elini avcuna alıp sıkarak, sakinleştirici sözler söyleyerek yüreklendirdi onu. Zaten Torosları geçtikten sonra bakışları, altlarında âdeta sonsuza kadar uzanan maviliğe dalınca, ikisi de büyülenmiş gibi oldular, bütün korkularını unuttular.

Esenboğa'dan, Ankara'nın o küçücük havaalanından, soğuk, karlı bir kış günü binmişlerdi uçağa. Radyo haberlerinden öğrendiklerine göre, birkaç gün önce İsrailliler Beyrut havaalanına bir saldırı düzenlemişler ve bir sürü Lübnan uçağını tahrip etmişlerdi; bu yüzden, uçaklarının kalkıp kalkmayacağı belli değildi. Oysa, İngiliz Hava Yolları'na ait uçak, tam zamanında kalkmıştı. Havaalanına kadar, sadece İhsan Bey ile, Zehra'nın polis olan kardeşi gelmişti onları uğurlamaya.

Beyrut'ta hava ilkbaharı andırıyordu. İndikleri alanda saldırıdan hiçbir iz göremediler. Beyrut Havaalanı Esenboğa'dan çok daha güzel, bakımlı ve büyüktü. Daha havaalanında, gördüklerinden şaşırmaya başlamıştı İhsan. Kentin merkezi olan Suks'ta indikleri otelin taraçasından seyrettiği körfez onda hayranlık uyandırmıştı. Burada gördüğü deniz, Samsun'daki karanlık ve puslu denizden, hatta sinemalarda gördüklerinden, düşlerinde canlandırdıklarından çok daha görkemli ve etkileyiciydi.

Muzaffer'in Büyükelçilik'teki arkadaşları, ikinci sınıf bir otelde yer ayırtmışlardı onlara. Babasının bundan hiç hoşnut olmadığını sezmişti İhsan. Dört kişi geleceklerini bildikleri için iki oda tutulmuştu. Zehra Hanım, o günlerde İhsan'a tuhaf gelen bir ısrarla, İhsan'la Hümeyra'nın aynı odada kalmalarına karşı çıkmış, iki kadın bir odada yatmış, öteki odada baba oğul birlikte kalmışlardı. Zaten iki gün içinde Muzaffer çabucak bir ev bulmuş, hemen de taşınmışlardı. Döşeli dayalı bir evdi Muzaffer'in tuttuğu.

O kadar parayı nereden bulduklarını bilmiyor, düşünmüyordu İhsan. Dışarıya o ilk çıkışlarında, o da ilk günlerde, sadece Zehra Hanım ikirciklenmişti biraz. Açıklama anlamında, diplomat olmanın bazı ayrıcalıkları olduğunu belirtmekle yetinmişti Muzaffer.

Çektikleri onca sıkıntıdan sonra tuhaf bir boyun eğişle, başta Zehra Hanım, hepsi de doğal karşılamıştı bunu. Kimsenin Muzaffer'den hesap sorduğu yoktu. Onlar da Muzaffer'den hesap sormak için bir sebep görmemişlerdi. Yine de İhsan, belli belirsiz bir şekilde, âdeta içgüdüsüyle, Beyrut'un en şık semtlerinden birinde, o çok güzel, iki katlı, üst katında kentin sayılı tüccarlarından, aynı zamanda, Beyrut Parlamentosu'nda milletvekili olan birinin oturduğu, bir küçük konağı andıran o evde nasıl ve neyle oturduklarını zaman zaman düşünmemiş değildi.

Muzaffer, kırk yıllık hariciyeci gibiydi. Bu iş tam da ona göre biçilmiş bir kaftanı andırıyordu. Zehra Hanım da, Lübnan'a ayak basar basmaz, omzuna sihirli bir değnek dokunmuşçasına, birden değişivermişti. Daha çok gençti, otuz üç yaşındaydı. Güzel kadındı. Sık sık berbere gidiyor, saçlarını yaptırıyordu. Bazen Hümeyra'yı da birlikte götürüyordu. İki güne bir Marûni bir hizmetçi geliyordu ev işlerinde Zehra Hanım'a yardım etmek için. Haftada en az bir gece, Hümeyra ile İhsan'ı evde bırakarak, Beyrut'un en güzel lokantalarından birinde baş başa yemek yemeye çıkıyordu karı koca.

İhsan, babasının ona evde öğrettiği yarım yamalak Fransızca sayesinde, Fransız papazlarının yönettiği bir okula yazılmıştı. Bir süre hazırlık okumuş, sonra Ankara'da ilkokulu bitirdiği dikkate alınarak okulun orta kısmına alınmıştı.

Evde babasından, annesinden ve Hümeyra'dan öğrendiği Arapça da özellikle ilk günlerde çok işine yaramıştı İhsan'ın. Okulda olsun, mahallede olsun, yabancılık çekmemişti. Ama, arkadaş edinmede Arapça bilmesi bile işe yaramamıştı.

Düşünüyordu da, her şeye karşın, Beyrut'ta olmaktan, o okulda okumaktan şikâyetçi değildi. Hatta mutlu olduğunu bile söyleyebilirdi. Babasının karşı çıkmasına karşın, Katolik papazlarının her gün öğleden sonraları düzenledikleri din derslerini kaçırmıyordu. Okulun küçük kilisesindeki ayinlerde okul korosunun söylediği kantatlar hoşuna gidiyordu. İlk kez orada tanışmıştı gerçek anlamda klasik batı müziğiyle; Bach'ı, Haendel'i, Mozart'ı, Beethoven'i dinlemiş ve sevmişti.

Okulda mubassırlık yapan genç bir papaz çok ilgilenmişti onunla. İlkokuldaki öğretmeni Fikret Hanım gibi yakınlık gösteriyordu. İkide bir göğsüne bastırıyor, saçlarını okşuyor, "*Senin bakışlarında,*

İsa Mesih'in mâsumiyetini görüyorum," diyor, derslerine yardım ediyor, kitaplar veriyordu. Birlikte ders çalışırlarken o kadar sıcak bir sokuluşu vardı ki, bir ara, Adliye'nin karşısındaki sinemada başına gelen olay aklına gelmiş, bu ilginin başka bir anlam taşımakta olup olmayacağını düşünmüş, ama nedense bu olasılık ona bu kez fazla irkiltici gelmemişti.

O okulda daha uzun süre kalmış olsa, genç papazın gösterdiği yakınlık daha da ileri gider miydi, kestiremiyor. Ama herhalde, o okulda da tek koruyucusu, Turgut'un yerini alan o papaz olmuştu. Çünkü o okulda da bu kez bazı Hıristiyan Arap çocuklar, Türk ve Müslüman olduğu için ona açıkça düşmanlık gösteriyorlardı.

Hümeyra ise, amcasının ısrarı üzerine, Fransız Konsolosluğu'nun açtığı kurslara kaydolmuş, temeli sağlam olduğu için, kısa zamanda konuşmasını da çok ilerletmişti. Arapça'yı çocukluğundan beri biliyordu zaten. İhsan'ın da, Hümeyra'nm da, yabancı dil öğrenmeye doğuştan yetenekleri vardı.

Henüz on yedi-on sekiz yaşlarında olmasına karşın, çok çabuk gelişmiş, alımlı, hoş, güzel bir kız olmuştu Hümeyra. Zehra Hanım, arada bir götürdükleri kokteyllerde genç hariciyecilerin çevresinden uzaklaşmadıklarını söylerdi gülerek, belki de gizlice kıskanarak. Saçları şimdiki gibi boyalı değildi o zaman, gözleri gibi simsiyahtı ve beline kadar iniyordu.

Beyrut'taki ikinci yıllarıydı. Bir iç savaştan sonra kurulmuş olan bir çeşit koalisyon hükümeti ülkede görece bir düzen sağlamış görünüyordu. Beyrut yeniden bir turist cenneti olmaya başlamıştı. Türkiye'den gelenler de vardı bir hayli. Antep'in, Adana ve Mersin'in, Diyarbakır'ın, Antakya ve İskenderun'un zenginleri Beyrut kumarhanelerini dolduruyorlardı. Zehra, bir idarî memur karısı olmasına karşın, diplomatlardan oluşan sosyetede hemen kendisine bir yer edinmişti. Ucuz ucuz aldığı kumaşları kendi eliyle dikiyor, sağda solda, *"Paris'ten getirttim,"* diyerek övünüyor, herkesi şaşırtıyor, sükse yapıyordu. Hümeyra da onun bu el becerisinden fazlasıyla yararlanıyordu. Onu, kendi öz kızıymış gibi giydirip süslemekten zevk alıyordu Zehra. Yalnız, bir ara, galiba Hümeyra'nm evlenmeye karar vermesinden bir süre önce, ikisi arasında belli belirsiz bir gerginlik yaşanmaya başladığını anımsıyor İhsan.

Zehra, kendisinin dikmiş olmasına karşın, yaşma göre fazla dekolte kılıklarla dolaştığını söyleyerek Hümeyra'yı azarlamaya başlamıştı. Bir keresinde bu yüzden karı koca da atışmışlardı aralarında. Muzaffer, burasının uygar bir ülke olduğunu söyleyerek karısını tutucu olmakla, genç kızı fazla sıkmakla suçluyor, Zehra, *"Sen karışma, o senin yeğenin ama, ondan sorumlu olan benim!"* diye karşı çıkıyordu. Zaten Hümeyra, bu tartışmalar kendisini ilgilendirmiyormuş gibi yengesine aldırış etmiyor, sözlerine ters türs karşılıklar veriyor, bildiğince hareket etmekten çekinmiyordu.

Bir akşam, İhsan'ın önceden hiç görmediği, tanımadığı Lübnanlı konuklar geldi evlerine; neredeyse babası yaşında, saçları dökülmüş, tombalakça, ama görece olarak genç bir adam, saçları sımsıkı bağlı, şişman bir kadın ve bayağı yaşlı, kerli ferli bir başka adam...

Lövantenlerinkini andıran garip bir şiveyle, ama düzgün bir Türkçe'yle konuşuyorlardı. Geleceklerinden haberli olduğu anlaşılan Hümeyra, Zehra'nın tembihi üzerine konukların yanma çıkmamıştı. Konuklar geldikten kısa bir süre sonra Muzaffer İhsan'ı da içeri göndermişti.

Çok heyecanlı görünüyordu Hümeyra. İkide bir aynanın karşısına geçiyor, saçlarını düzeltiyor, üstünü başını çekiştirip duruyordu. Konukları görür görmez içine kurt düşmüştü İhsan'ın. Galiba bu ziyaretin ne anlama geldiğini hissetmişti, ama anladığı doğru çıkacak diye korktuğu için, kimseye sormaya cesaret edemiyordu. Hümeyra da ona herhangi bir açıklamada bulunmaya gerek görmemişti. Neden sonra, genç kızdan daha heyecanlı ve telaşlı görünen Zehra Hanım içeri gelmiş, Hümeyra'ya, *"Git, kahveleri getir,"* demişti. *"Tembihlerimi unutma!"* Sonra, İhsan'a dönmüş, *"Sen burada otur!"* diye azarlamıştı sebepsiz yere.

Annesinin nedense pek hoşnut olmadığını sezmişti bu ziyaretten. Alışılmadık bir gerginlik içindeydi. Çok sinirliydi. Durup dururken önüne çıkan herkesi azarlıyordu. Aslında Muzaffer'in de halinde bir gariplik vardı. Bir yandan, hariciyeci olmadan önce bile üzerine bir etiket gibi yapışmış olan kibar davranışlarıyla ortalıkta dolaşıyor, ama nedense çok dalgın olduğu, özellikle de Hümeyra ile yüz yüze gelmemeye çalıştığı belli oluyordu.

Hümeyra elinde kahve tepsisiyle salona girerken, İhsan da arkası sıra odadan süzülüp çıkmış, salonun kapısına büzülüp izlemeye baş-

lamıştı içerde olup bitenleri. Hümeyra, elindeki gümüş tepsiyi önce yaşlı adama, sonra şişman kadına, sonra da öteki adama uzatmış, kahveleri dağıttıktan sonra da hemen çıkmıştı salondan.

Sigaralar tüttürülüp, (yaşlı kadın puro benzeri kahverengi, uzun ve tombul bir sigara çıkarıp yakmıştı çantasından) kahveler içildikten sonra, Muzaffer'le yaşlı adam aralarında bu kez Arapça olarak, uzun uzun bir şeyler konuşmuşlardı, alçak sesle; sonra iki elleriyle musafaha yapmışlar, daha sonra Muzaffer ayağa kalkmış, içeriye doğru, *"Hadi gel de amcanın, teyzenin elini öp bakayım kızım,"* diye seslenerek Hümeyra'yı çağırmıştı.

Hümeyra, yüzü kıpkırmızı kesilmiş bir halde çıkmıştı odadan. Önce saçları sımsıkı bağlı şişman kadının önünde eğilmiş, her bir parmağı kocaman, kaba saba taşlı yüzüklerle boğum boğum olmuş, tombul, gamzeli elini öpüp başına koymuştu. O anda gırtlağına sanki bir şey tıkanmıştı İhsan'ın, içeri koşmuş, yatağına kapanıp ağlamaya başlamıştı. On dört yaşındaydı ve ablasına âşıktı.

Üç ay kadar süren, nişanlıların birbirlerini görmelerine bile izin verilmeyen nişanlılık döneminin ardından, Hümeyra ile Ürdünlü zengin nişanlısının nikâhlarını Başkonsolos Bey kıymıştı. Hümeyra'nın nikâh şahidi Büyükelçilik müsteşarıydı. Adamın şahidi ise, akrabaları olan Beyrut Ticaret Odası Başkanı.

Daha sonra, Zehra Hanım'ın karşı çıkmasına karşın, imam nikâhı da kıyılmıştı. Beklentilerin aksine Muzaffer en küçük bir tepki göstermemişti damat tarafının bu isteğine. Nikâh dönüşü arabada annesinin Muzaffer'e, *"Kızı üç akçeye sattın!"* diye bağırışını içi sızlayarak anımsıyor. İmam nikâhı kıyılırken, simgesel de olsa, *mihri muaccel* ve *mihri müeccel* diye bir para saptanmış olduğunu o zaman öğrenmişti İhsan. Mihri muaccel, damadın nikâh karşılığında geline ödemeyi yüklendiği paraydı. Mihri müeccel ise, yine damadın karısına boşanma halinde ödemesi gereken bir tazminat anlamı taşıyordu. İhsan, annesinin, *"Kızı üç akçeye sattın!"* demesinin, daha doğrusu bu mihirlerin gerçek anlamını çok sonra, İran'a gittiklerinde anlayacaktı.

Galiba, Konsolos da, Büyükelçi de bu evliliğe razı olduğu için Muzaffer'i kınamışlardı. Çok sinirliydi Muzaffer o günlerde.

İhsan'ı babasının bu tutumundan çok, annesinin nikâhtan önce fazla bir itirazda bulunmamış olması şaşırtmıştı. Hatta, belki onlardan da fazla, Hümeyra'nın, o hafif göbekli, dökük saçlı tombalak

Arabın yanında kuzu kuzu nikâh masasına oturmuş olması... Evlenmeyi, İhsan'la çocukluklarında oynadıkları evcik oyunu gibi bir şey mi sanıyordu acaba?

Öyle sanmadığını daha sonra öğrenecekti.

— Ne düşünüyorsun? dedi Hümeyra.

Aklından neler geçtiğini nasıl söyleyebilirdi? Zaten, geçmişle yaşanan arasında insan zihni o kadar çabuk köprüler atıyordu ki...

Hümeyra'nın düğünü Beyrut'un en görkemli salonlarından birinde yapılmıştı.

Paris'ten getirtilen gelinliği içinde neşeli görünmeye çalışan, ama bunu pek de beceremeyen bir hali vardı Hümeyra'nın. Üç ay içinde bir hayli zayıflamış, süzülmüştü. Onu parlak satenden, kupür dantelle süslü gelinliği içinde içi burkularak seyrederken, Bentderesi'ndeki evin kilerinde buldukları çeyiz sandığı gelmişti gözlerinin önüne. O eski, yer yer eprimiş gelinlik içinde çok daha güzeldi Hümeyra. Oysa, kendi düğününde, yine o küf kokulu kilerdeki sararmış fotoğrafta gördüğü mahzun bakışlı gelini andırıyordu. Bir ara, İhsan'ın elinden tutup dansa kaldırmıştı. Başını başına yaslamış, kulağına eğilerek, *"Ben bu evliliği hiç istemiyorum, ama başka çarem yok. Keşke sen biraz daha büyük olsaydın da seninle evlenseydik,"* diye fısıldamıştı. O an, bunun ne anlama geldiğini tam olarak algılayamamıştı İhsan. Ama sonra bu sözler, bütün yaşamını etkileyen bir sıcaklıkla yüreğinde yer etmiş, bir daha da oradan hiç çıkmamıştı.

O gece, daha çok damat tarafı ve damat tarafından düğüne çağrılmış olan konuklar Hümeyra'ya takılar, altınlar takarlarken, damat bey de, gelinin kardeşi olarak bildiği İhsan'a altın kaplama bir saat armağan etmişti. Bu İhsan'ın ikinci saatiydi. İhsan Bey'in kronometreli hakem saatini bozuluncaya kadar çıkarmamıştı kolundan. Damadın armağanını, ancak aradan yıllar geçtikten sonra, saati bozulup saatsiz kaldığı zaman takmıştı bileğine.

Aklına birden, babasının yelek cebinden yürüttüğü Suudî Arabistan Kralı'nın armağanı değerli taşlarla süslü altın cep saati geldi. Gözlerinin yaşardığını belli etmemek için bakışlarını tavana çevirdi. Tavanda akıntı lekesi vardı. Burası hastanenin üst katıydı. Çatıda kırık kiremit vardı demek.

"İster misin, bir de karyolanın üstüne şakır şakır su akmaya başlasın!"

— Hiç, dedi. Hiçbir şey düşündüğüm yok. Ne zamandır yitirdim zaten düşünme yeteneğimi, var olduğu kadarıyla bile...

— Sen yine bulursun kendini boğacak şeyler, düşünmek için!

— Benim yerime istersen biraz da sen düşün! Ben bir sigara içeceğim!

Hümeyra'nın yanıtlamasını beklemeden kendisini koridora attı.

Sigara tatsızdı. Zulaya bir kutu bira daha atmadığı için kızdı kendisine.

Biliyordu, anlamsızdı bu bekleyiş. Tren garına hareket saatinden bir gün önce gitmeye benziyordu. O ölürse, ki ölecek, annesiyle ikisi yalnız kalacaklardı bu dünyada. Bir de Hümeyra. Bir de İhsan Bey tabii. Onun hakkında, aklının bir tarafında hep bir çekince bulunmakla birlikte, itiraf etmesi gerekirdi ki, en azından kendisi için yaptığı iyilikleri unutması olanaksızdı.

Hümeyra da, kendisi de, henüz küçücük birer çocukken, daha sonra, İhsan Ankara'ya yatılı okula geldiğinde, babası Cidde'ye idarî ateşe olarak atanıp da Zehra ile onu Ankara'ya bırakıp gittiğinde, ne zaman başları sıkışsa, ona koşmuşlardı, ona sığınmışlardı. İhsan'a bir çeşit babalık yapmıştı. Özellikle Beyrut'tan Ankara'ya, yatılı okula gönderildiğinde, Ankara'da tek başına kalıp yalnızlık çekmemesini sağlayan, sıkıştığını anladığında, cebine harçlığını koyan da oydu.

Yine de, yine de...

Farkında olmadan kıs kıs gülmeye başladı. Ankara'ya yatılı okula geldiği günlerdeydi. Bir sabah, lavaboların bulunduğu yerde çişini yaparken, yanındaki pisuardaki oğlan şaşırarak bakmıştı İhsan'a, *"Sen sünnetli değilsin,"* demişti. *"Yoksa gâvur musun?"*

Phinicia otelindeki Yahudi kızının tepkisini anımsamıştı hemen. Babasının sünnet olmanın gereksiz bir işkence, Müslüman erkeklerin cinsel zevk almalarını kısıtlayıcı barbarca bir ameliyat olduğunu, zaten Kur'anda da böyle bir şeyin emredilmediğini söyleyerek, Zehra Hanım'ın bütün ısrarlarına karşın oğlunu sünnet ettirmek istemediğini nasıl açıklayabilirdi çocuğa? *"Bir anormallik varmış da o yüzden beklemem gerekiyormuş,"* diye bir şeyler geveleyerek uzaklaşmıştı oradan.

Bir keresinde de, helada, ayakta mastürbasyon yaparken yakalanmıştı sınıfın en geveze çocuğuna. Helanın kapısı kilitlenmiyordu. Oğlan onu o halde görünce âdeta dehşete düşmüştü. Bağıra ça-

ğıra herkese yaymıştı onun sünnetsiz olduğunu. O yüzden adı gâvura çıkmıştı. Hemen ilk Cumartesi günü soluğu İhsan Bey'in yanında almış, *"Ben sünnet olmak istiyorum,"* diye tutturmuştu.

İhsan Bey hayret etmişti onun bu ısrarına. *"Muzaffer'e yazalım, bir soralım,"* diye atlatmak istemişti ama, İhsan, iki gözü·iki çeşme, okuldaki olaydan söz etmiş, arkadaşlarının yanında küçük düşmek istemediğini, kendisini öylesine acındıracak bir şekilde anlatmıştı ki, sonunda razı olmuştu İhsan Bey.

İhsan'ın sünnetini, İhsan Bey'in arkadaşı olan bir operatör yapmıştı hastanede. İhsan'ın geleneklere uygun olmasını isteyerek karşı çıkmasına aldırmadan, tam anestezi uygulamışlardı. İhsan Bey, velisi sıfatıyla, bir hafta izin almıştı okulundan. İyileşinceye kadar onun evinde kalmış, pansumanının yapılması, dikişlerinin alınması için hastaneye de o getirip götürmüştü. Bu öyküyü, alay edeceğinden korkarak, Turgut'tan bile gizlemişti. Ne var ki okulda adı bir kere gâvura çıkmıştı. İyice bunaldığı bir gün, herkesin önünde donunu indirip sünnetli olduğunu kanıtlaması bile fayda etmemişti.

Bu olayı çok sonra duyduğunda, beklentisinin aksine, babası hiçbir tepki göstermemişti. Annesi ise, onun böyle bir şey için İhsan Bey'in yardımına başvurmasına çok şaşmış, bundan hoşlanmamış gibi davranmış, bir süre utandığını söyleyerek İhsan Bey'in yanma çıkmak istememiş, ama İhsan'a göre, aslında için için gülmüştü oğlunu İhsan Bey'in sünnet ettirmiş oluşuna.

Askerlik dönüşü gittiği Münih'ten apar topar dönmek zorunda kaldığında da elinden tutan yine İhsan Bey olmuştu. Bir süre kendi bürosunda iş vermişti. İkinci alkol krizine tutulduğunda, onu hastaneye yatıran da yine oydu. Son kez, Belgrat'tan, babasıyla kapışıp Türkiye'ye döndüğünde, yine o elinden tutmuş, hiç ummadığı kadar iyi bir işe yerleştirmişti. Bütün bunları, en yakın dostunun, Muzaffer'in hatırı için yapıyordu kuşkusuz. Bekâr ve çocuksuz olduğu için, onları kendi ailesi yerine koymuştu, bunu kaç kez söylemişti. İnanmaması için neden var mıydı?

Ama, ortada bir gerçek vardı ki, babası öldükten sonra o da çekip gidecekti yaşamından. Yaşamlarından. Babasıyla vardı o. Gerçi, sık sık söylediği gibi, İhsan, Zehra Hanım, hatta Hümeyra ile kızı, yaşamına anlam katan en değerli varlıklar idiyse, bunu içten söylüyorsa, o da, onların varlığını arkadaşına borçluydu. Yani, açıkçası, hepsi

için, her biri açısından, onları birbirine bağlayan, ne kadar yadsımaya kalksalar da, Muzaffer'di. O ölüp gittiğinde...

Hep öyle olmaz mıydı? Cami kubbesinin ortasındaki kilit taşı sökülmeye görsün, bütün yapı büyük bir gümbürtüyle çökerdi. Dostluk ilişkileri de farklı değildi. Bunu İhsan Bey anlatmıştı bir gün İhsan'a, şantiyede, kimbilir ne için onu görmeye gittiğinde; büyük bir cami projesini gerçekleştirmeye çalışıyorlardı galiba. Eskiden, yani Ayasofya kilisesinin kubbesi yapılırken, en zor işin kilit taşının yerleştirilmesi olduğunu söylemişti. O zamanlar bugünün teknolojik olanakları yoktu tabii.

Bir caminin kilit taşına benzetilmek herhalde pek hoşuna gitmezdi babasının; yine de, *"Zavallı adamın çöküşü o kadar büyük bir ses de çıkarmadı,"* diye mırıldandı içinden. *"İyi ki de çıkarmadı."*

Muzaffer, Belgrat'tan apar topar döndükten sonra, kendisine bir ev tutuncaya kadar bir süre İhsan'ın o izbe gibi evinde kalmıştı. Geceler boyunca sigara üstüne sigara yakarak sabahlamıştı. Nedenini açıklamamıştı ama, artık çocuk değildi İhsan, olağanüstü bir durum olduğu ortadaydı. O da babasıyla birlikte, yürek çarpıntıları içinde beklemişti sabahın olmasını. Güneşin ilk ışıkları ortalığı aydınlatmaya başlayınca kapıları çalınacak, tekmeyle açılacak, içeri doluşacak üniformalı, üniformasız polisler, Amerikan filmlerindeki gibi ortalığı darmadağınık edecek, Muzaffer'i kelepçeleyip yaka paça karakola götüreceklerdi. Korktukları olmamıştı. Neredeyse, *buna da şükür!* diyecek. Adamcağız, bu yaştan sonra, bu durumda, bir de hapislerde yatabilirdi.

"Ben de ne kadar safmışım," dedi içinden, kendisine küfredercesine.

Başlangıçta babasının bu kaygısını daha çok siyasal sorunlarla ilişkili olarak yorumlamıştı. 12 Eylül Askerî darbesinden sonra bütün eski solcular gözaltına alınmıştı. Ola ki, Muzaffer'in uzun yıllar önce, solculuk gerekçesiyle tutuklanmış olan İhsan Bey'le Mehmet Tahir Bey'in yakın arkadaşı olduğu birisinin aklına gelmiş olsun.

Acaba annesiyle boşanmalarının nedenleri arasında babasının açıklamaktan kaçındığı siyasal içerikli böyle bir olay da mı vardı? Oysa annesinin böyle şeylere aldırış etmeyeceğini biliyordu İhsan. Zehra Hanım'ın Muzaffer'le evlenmeden önce solcu olduğunu İhsan Bey anlatmıştı. Üstelik, içlerinde en ateşlisi oymuş. Sonradan, dikiş

makinesinin karşısındaki duvarda asılı duran Karaoğlan Ecevit'in imzalı posteri bir yana bırakılacak olursa, bütün bütün uzaklaşmıştı Zehra Hanım politikayla ilgilenmekten.

Siyasal bir sorun değil de, İhsan Bey'in ikide bir ima ettiği gibi, söz konusu olan Muzaffer'in karaborsa ile olan ilişkileri idiyse, annesinin davranışı yine de anlamsızdı. Yurtdışında bile olsa, idarî memur aylığıyla, o lüks ve ihtişam içinde yaşanılamayacağını düşünemeyecek kadar saf bir kadın mıydı?

İhsan Bey, Muzaffer'in döviz karaborsacılığından para kazandığını, Cidde'den de, içki ticareti işine karıştığının saptanması üzerine, Suudîlerin baskısıyla merkeze çekildiğini anlatmıştı. Oysa, bir yıl önce, hac mevsimindeki başarılı çalışmaları nedeniyle, Diyanet İşleri Başkanlığı takdirname göndermiş, Suudîlerin Kralı tarafından da, İhsan'ın, ameliyattan önceki gün babasının yelek cebinden aşırdığı o altın saatle ödüllendirilmişti.

Gülmeye başladı kendi kendine. Babasına kalırsa, bu içki ticareti işinde, başta maslahatgüzar olmak üzere, bütün sefaret suç ortağıymış. Cidde'deki ilk günlerinde içkisizlikten çok bunalmış, sonra aklına parlak bir fikir gelmiş, pazardan bir küfe taze üzüm almış, üzümleri evin gömme banyosuna boca etmiş, daha sonra, kendi deyişiyle, *Dyonisos' un kızları* gibi, çıplak ayaklarıyla üzümleri bir güzel ezip şırasını çıkarmış.

"Gerisi sabredip şıranın şaraba dönüşmesini beklemekten ibaretti," demişti. *"Maya yerine de, Sefaretin ecza dolabında bulduğum Malaga şarabından yapılmış öksürük şurubunu kullandım!"*

Sefaretteki arkadaşları, öksürük şurubundan şarap mı olur, diye önce onunla alay etmişler.

"Sonra bir gün, evde içkili parti düzenledim. İnanmadılar ama, şarabımın tadına bakınca, banyodan çıkmaz oldular!" diye anlatır, anlatırken de, gülmekten gözlerinden yaşlar gelirdi.

Muzaffer'in arkadaşları arasında İhsan Bey'le Mehmet Tahir Bey'in yerleri ayrıydı. Düşmanları da vardı kuşkusuz. Terfi dönemlerinde ikide bir, bir zamanlar Gaziantep'te lise öğrencisiyken komünistlik propagandası yaptığını, şiir gecelerinde Nâzım Hikmet'in şiirlerini okuduğunu, en yakın dostlarının komünistlikten tutuklanmış olduklarını kulaktan kulağa fısıldayanlar, daha başka türlü de-

dikoduları el altından yayanlar eksik değildi. Bunlara aldırdığı yoktu Muzaffer'in. Düşmanından çok dostu vardı. Öyle olmasa, son Belgrat seferine kadar bakanlıkta kolay kolay tutunamazdı. Ya da, Mehmet Tahir Bey'in bir kez ima etmek istediği gibi, *Derin Devlet*'le, kendisini koruyacak şekilde, birtakım gizli ilişkiler içindeydi. İhsan Bey de, *"Bu onun sorunu, bana göre hava hoş. Böyle şeylere aldırış etmemeyi öğrendim!"* diye hafife alsa da, arkadaşının MİT ajanı olmasından kuşku duyduğunu gizlemiyordu.

Ya İhsan? O nasıl biriydi, kendisi, o babanın oğlu olarak? Onun arkadaşları neredeydi? Yoksa hiç mi olmamıştı? Turgut'tan başka? Vardı tabii. İş arkadaşları, meyhane arkadaşları, hatta hovardalık arkadaşları... Ama, bir gün orada bir gün burada gezelenip durmaktan, kimseyle doğru dürüst, içten, yakın bir dostluk kuramamıştı. Turgut farklıydı tabii. Turgut'un yeri ayrıydı. İlkokuldan, daha sonra da liseden beri tek dostu, tek sırdaşıydı o. *"Korkunç alaycılığına dayanmak koşuluyla..."* dedi içinden, güldü.

Sorun bu değildi. İnsan, üç beş ay içinde, üç beş ay için bile, arkadaş edinebilirdi, arkadaştan ne anlaşıldığına bakardı bu. Gerçi, ilkokulda okuduğu çocuk romanlarının kahramanları gibi, birbirleri için canını verecek bir kan kardeşi bulma düşünden daha o yıllarda vazgeçmişti. Babasıyla Mehmet Tahir Bey, hatta İhsan Bey arasındaki dostluk da inandırıcılığını yitirmişti gözünde çoktan beri. Ama zaten onun aradığı öyle büyük dostluklar değil, şöyle çıkarsız, art niyetsiz, iki satır konuşulabilen, küçük bazı dertlerin, küçük bazı sırların fazla düşünülmeden aktarılabileceği, çok sıkılındığımda, öfkelenmeden, bağırılıp çağırılmadan, şakalı şamatalı iki el tavla atılabilecek, el ense çekilerek rahatlanılabilecek, çok sıkışıldığında altın ya da dolar bazında bile olsa, üç beş kuruş borç istenebilecek kimselerdi. Turgut'tan başka, öylesine bir arkadaşa bile sahip olamamıştı.

Mahalle çocukları onu küçümsemişlerdi. İlkokulda, ortaokulda, hatta lisede, öğretmenlerinin gözdesiydi, özellikle de bayan öğretmenlerinin; belki de bu yüzden onu kıskanmışlardı. Okulda okul arkadaşları, çalışmaya başladığı zaman da meslektaşları hep yabancı gözüyle bakmışlardı ona. Türkçe'yi iyi konuşamayan, iyi anlayamayan, birtakım argo sözcükleri bilmeyen, sınıf arkadaşlarının kaba şakalarına gülmeyen, dayak bile yese, yumruklarını sıkmasını becerememeyen biriydi o. Aptalın tekiydi. Herkesin alay konusuydu.

Öte yandan, Lübnan'da, İran'da ya da Almanya'da, elçilik mensuplarının yaşıtı sayılabilecek çocukları da onu hep çevrelerinden uzak tutmuşlar, yabancılar ise para harcadığı sürece yakınlaşmışlar, ama aslında pek de önem vermemişler, tam tersine, Türk olduğu için küçümsemişlerdi onu. İran'dayken ona en çok yakınlık gösteren Tommy ile Münih'teki sevgilisi Ulrike'nin bütün yaşamını etkileyen rollerini ise, şimdi artık düşünmek bile istemiyordu.

İlkokuldan başlayarak çeşitli okullardaki sınıf arkadaşları geldi gözlerinin önüne. Hep dışlanmıştı. Hep küçük görülmüştü. Beyrut'tan gelip yatılı olarak okumaya başladığı lisede, babası fabrika işçisi olan bir Emrullah vardı örneğin. Hem yoksul hem de Kürt kökenli diye kimse yanına sokulmuyor, arkadaşlıklarına kabul etmiyordu onu. Emrullah da kendisi gibi itilip kakılanlardan olduğu için, Turgut'un karşı çıkmasına karşın, bir ara onunla dost olabileceklerini düşünmüştü. Birkaç kez birlikte sinemaya gitmişler, hatta bir keresinde üçü Samanpazarı'ndaki şarapçıda içip içip sarhoş bile olmuşlardı. Sonra Emrullah birden, Turgut'la İhsan'ın konuşmalarından işkillenmiş, *"Siz komünistsiniz!"* diyerek ayrılmıştı yanlarından. Niye böyle yaptığını bir türlü anlayamamıştı. Birileri bir şeyler fıstaklamış, kulağına kar suyu kaçırmışlardı herhalde. Turgut'a bakılırsa, bal gibi, aşağılık kompleksinden kaynaklanıyordu; İhsan'la Turgut'un kendisiyle ilgilenmelerinin nedenini fark etmiş olmalıydı. Bir de Şekip vardı. İyi bir çocuktu, okulun satranç şampiyonuydu. Türkiye seçmelerine bile katılmıştı. Ama onunla da satrançtan başka konuşabilecekleri hiçbir şey yoktu. O da yanına kimse sokulmadığı için ortada kalanlardandı.

Ya öğretmenleri? İlkokulda Fikret Hanım gibi bir-iki bayan öğretmeni dışında belleğinde iz bırakan başka kimse yoktu. Ama, örneğin, Beyrut'ta bir Frère Joseph, lisede, birinci sınıfta, edebiyat öğretmeni bir Handan Hanım, çok başka insanlardı. Handan Hanım, Fikret Hanım'ın ikiz kardeşiydi sanki. Teneffüslerde yanına çağırır, onunla uzun uzun konuşur, o da kirpiklerinin çok güzel olduğunu söyler, saçını okşar, Fikret Hanım gibi o da ikide bir bağrına basardı. Hümeyra'yı düşünerek aşk şiirleri yazar, ders aralarında yanına sokulur, Handan Hanım'a okurdu şiirlerini, hem de onun için yazmış gibi, sesine edalar vererek! Handan Hanım onu sonuna kadar dinler, asla gülmez, asla kızmaz, hatta içini çeker, gözleri ıslanır, hüzünlenirdi.

İlkokul son sınıftayken yakalanmıştı Kore hastalığına. Tavırlarındaki değişiklik ilk olarak Fikret Hanım'ın dikkatini çekmişti. Aslında çok sakin, sessiz, içine kapanık, hatta biraz da pısırık bir çocuk olduğu halde, son günlerde çabucak sinirleniyor, arkadaşlarıyla ikide bir kavga ediyor, tabii her seferinde de dayak yiyen o oluyordu. Galiba başlangıçta Fikret Hanım ondaki bu değişikliği ergenlik dönemi bunalımı olarak algılamıştı. Yüzünde beliren ergenlik sivilceleri de bunu gösteriyordu zaten. Ama, durumun giderek ciddileştiğini fark edince, haber göndermiş, Zehra Hanım'ı okula, görüşmeye çağırmıştı.

Zehra Hanım da farkındaydı oğlundaki değişikliklerin. Önce o da bunu, ergenlik dönemiyle ilgili görerek fazla önemsememiş, doğal karşılamıştı. Hatta Fikret Hanım için gizli gizli yazdığı şiirler de tesadüfen eline geçmiş, kendi çocukluk günlerini anımsayıp gülüp geçmişti. Fikret Hanım'ın uyarıları onu birden telaşlandırdı. Öğretmen Hanım'ın hakkı vardı. Hiç de doğal değildi bu durum.

Soğuk bir mart günü, sabahın köründe, annesiyle birlikte evden kaçışları geliyor gözlerinin önüne. Zehra Hanım daha gün doğmadan, kolundan tutup sarsarak uyandırmıştı onu: *"Kalk, gidiyoruz. Deliysen, delisin. Hiç değilse doğrusunu öğrenir, ona göre davranırız..."*

Sersem sepet kalkmıştı yerinden. Geceki kıyametten sonra, öylece, elbiselerini çıkarmadan girmişti battaniyenin altına. Zaten son günlerde, annesinin ya da Hümeyra'nm yardımı olmadan giyinip soyunamıyordu; ellerine, kollarına hâkim olamıyor, gömleğinin, ceketinin, pantolonunun düğmelerini ilikleyemiyor, ayakkabılarının bağcıklarını bağlayamıyor, konuşurken dili sanki ağzında büyüyor, şişiyor, konuşamıyor, ne dediği anlaşılmıyordu. Çok sinirliydi. Derdini anlatamadıkça çileden çıkıyor, saldırganlaşıyordu. Herkesin kendisine deli gözüyle baktığının farkındaydı. Oysa o deli olmadığını biliyordu. Deliler mantıklı düşünemezlerdi, onun aklı başındaydı.

Yola çıktıklarında babası bitişik odada horuldayarak uyuyordu, ama bir yandan da, arada tek gözünü açarak, uykusunun arasında, karısına, oğluna, Hümeyra'ya, annesine, kardeşlerine, hatta İhsan Bey'e, şantiye şefine, aklına kim gelirse, ağza alınmayacak sunturlu küfürler savurmaya devam ediyordu.

O gece büyük bir kavga kopmuştu evde. Haftalardan beri konu komşunun dilindeydiler. Kasabı, bakkalı, çakalı, tanıdık tanımadık herkes, Zehra Hanım'ın yüzüne karşı, kimi üstü kapalı, kimi açıkça, kimi dobra dobra, kimi kibarca, İhsan'ın aklından zoru olup olmadığını soruyordu. Allahtan okul sömestr tatilindeydi, yoksa gerçekten çıldırması işten bile değildi İhsan'ın. Sokağa çıkamaz olmuştu. Meraklı bakışlardan kurtulmak için bütün gün odasına kapanıyordu. Kimseyi görmek istemiyor, kimseyle konuşmuyor, Hümeyra'yı

bile yanına sokmuyordu. Çok tedirgin bir hali vardı. Özellikle son günlerde iyice saldırganlaşmıştı. Birisi biraz gülecek olsa, kendisiyle alay ettiğini sanıyor, onu sakinleştirmek için saçını başını okşamak isteyen ablasının üstünü başını yırtmaya kalkıyordu.

Oğullarının, giderek artan, âdeta tehlikeli bir hal alan durumunu kocasına kaç kez anlatmaya çalışmıştı Zehra Hanım. Ne var ki Muzaffer ya gerçekten İhsan'daki anormalliğin farkında değildi, çünkü zaten onu gördüğü yoktu, bütün gün ya şantiyedeydi, ya odaya kapanıp ders çalışıyor, kendisini son derecede hayati olarak nitelendirdiği Dışişleri'nin sınavına hazırlanmaya verdiği için, çevresinde olup bitenleri görmüyor, ya da kendisinin de boğazına kadar gömüldüğü o bunalımlı dönemde, onu yolundan alıkoyabilecek herhangi bir olumsuzluğa fırsat vermek istemediği için, oğlunun durumunu bilerek görmezden geliyordu. Sebep ne olursa olsun, Zehra Hanım'ın uyarıları karşısında aldırışsızdı.

Zaten, oldum olası, hastalık sözü edilmesinden nefret ederdi Muzaffer. Tabii, özellikle de o günlerde, tam anlamıyla burnundan kıl aldırmıyordu. Akşam eve geldi mi, bir elinde ders kitabı, bir elinde rakı kadehi, radyonun başına çöküyor, iktidardaki Demokrat Parti'nin propaganda konuşmalarını söve saya dinliyor, zaman zaman Arap radyolarından ya da BBC gibi yabancı istasyonların yayınlarından memlekette olan bitenleri izlemeye çalışıyordu. Aklı fikri yakında gireceği Dışişleri Bakanlığı'nın idarî memur sınavındaydı. Bu sınava İhsan Bey'in ısrarıyla başvurmuştu. Aslında pek umutlu değildi. "*Bu herifler beni kazandırmazlar ama, bakarsın körün taşı...*" diyor, Zehra Hanım İhsan'ın hastalığından söz açacak oldu mu, "*Sıkıntıdan oluyor bütün bunlar. Sıkın biraz daha dişinizi, şu sınavlar bir bitsin, sonuçlar bir açıklansın, tayinim çıksın, hele bir de dışarıya kapağı atalım, hepimiz rahatlayacağız, oğlanın da hiçbir şeyi kalmayacak,*" diye atlatıp duruyordu karısını.

Zehra Hanım kocasından umudu kesince İhsan Bey'i aramış, ama o günlerde o da başka bir grupla ortaklaşa aldıkları büyükçe bir inşaat işi için İstanbul'da bulunuyormuş. O bilmiş olsa, hemen duruma el koyardı demişmiş, Hümeyra'ya Zehra Hanım. Daha sonra anlatmıştı İhsan'a Hümeyra. Bir ara İstanbul'a haber göndermeyi bile düşünmüşmüş; ama, arkadaş da olsa, elin adamına kocasını şikâyet etmeyi gururuna yedirememiş.

Sonunda dayanamayarak, kocasına restini çekmişti. İhsan'ın durumu giderek kötüleşiyordu, ara tatili bitmek üzereydi, okullar açılacaktı yakında, bu halde nasıl gönderecekti oğlunu okula?

O sabahı unutmuyor İhsan. Çok erkendi, babasının işe gitme saatiydi. Hümeyra ile İhsan henüz içerde uyuyorlardı, daha doğrusu annesiyle babası İhsan'ın uyuduğunu sanıyorlardı, oysa onun kulağı bitişik odadaydı. Zehra Hanım, içerde, karşısına aldığı kocasına, sinirden tir tir titreyerek, oğlunu hemen alıp doktora götürmezse bir daha bu kapıdan içeriye adımını atamayacağını, onu herkese rezil edeceğini söyleyerek tehditler savuruyordu. Öylesine kesin bir dille ve o kadar sert konuşmuştu ki, Muzaffer, ister istemez, işe giderken İhsan'ı yanma almış, çalıştığı şirketin doktoruna götürmüştü.

Göbekli, kel kafalı, aptal suratlı bir adamdı doktor. İhsan'ı tepeden tırnağa şöyle bir süzmüş, yaşını sormuş, muayene etmeye bile gerek görmemiş, Muzaffer'in kulağına bir şeyler fısıldamış, sonra, pis pis sırıtarak, "*Bir şeyi yok, bu yaşlarda olur böyle şeyler; bir yerde okumuştum, İngiliz asilzadeleri oğulları buluğa erdi mi, evlerine şöyle gençten, yüzüne bakılır dul bir mürebbiye alırlarmış. Akıllı adamlar vesselam! Ben bir vitamin yazayım, onu alsın, biraz da boğazına baksın, bu kadar sıska olursa daha kötü şeyler de gelebilir başına, eliyle de fazla oynamasın! Her şeyin fazlası zarar!*" deyip çıkmıştı.

Eve döndüklerinde onları merakla bekleyen karısına, zafer kazanmış bir komutan edasıyla, "*Ben sana söyledim, hiçbir boku yokmuş oğlanın, çükü kalkmış, durmadan otuzbir çekiyormuş da ondanmış,*" demişti Muzaffer. "*Bu gidişle verem bile olur, kör de olur! Beni zaten uzaklaştırdın oğlandan, bari sen biraz meşgul ol da, eline, beline sahip olsun! O zaman bir şeyi kalmaz.*"

Sonradan söylediğine göre, o böyle konuşurken, Hümeyra da kapının arkasına saklanmış onları dinliyormuş. Amcasının ne demek istediğini pek anlamadığı için de çok korkmuş, verem olduğunu sanmış İhsan'ın.

Samsun'a giderlerken, "*Beni de götürün,*" diye çok yalvarmıştı Hümeyra, ama Zehra Hanım, "*İkinizle birden nasıl başa çıkarım yollarda bellerde, bir de seninle uğraşamam, sen evde kal da amcana bak!*" diyerek kestirip atmıştı.

O gün, Muzaffer işine döndükten sonra, Zehra Hanım, Hümeyra ile İhsan'ı bırakıp, telaşla çıkmıştı evden. İhsan'ın sonradan öğren-

diğine göre, köşedeki postaneden telefon ederek İhsan Bey'i aramış, ama şantiyedeki adam nerede olduğunu bilmediklerini söylemiş.

Yıllar sonra, *"İhsan Bey'i bulsaydın ne diyecektin?"* diye sormuştu annesine. Ne yapıp edip, İhsan'ın bir uzman doktora gösterilmesi için yardım etmesini isteyecekmiş; çünkü tanıdığı ve güvenebileceği bir tek doktor yokmuş, zaten cebinde ne doktorun ücretini ödeyecek, ne de ilaç alacak beş kuruşu varmış.

"İhsan Bey'i bulamayınca paniğe kapıldım; işe yarayacağını bilsem, bizim eski evin oraya gider, orospuluk bile yapardım," diye anlatmıştı o günkü umutsuzluğunu. Sonra nereden para bulabileceğini düşünmüş; evlenirken evinden çehiz eşyası olarak getirdiği üç-beş eşyadan, Antep işi bakır kap kacak gelmiş aklına. Bakır eşya çok para ediyormuş o zamanlar. Evde ne kadar bakır mangal, tencere, tava varsa, Samanpazarı'na, bakırcılar çarşısına götürüp kilo hesabıyla satmış.

O günü çok iyi anımsıyordu Hümeyra. Yengesinin hüzün ve kaygı ifade eden bir yüzle, kocaman iki pazar çantasına doldurduğu kap kacağı nereye götürdüğünü merak etmiş, ama soramamıştı. Bir süre sonra eli boş, cebi dolu dönmüştü Zehra Hanım; çarşıdan; yüzünde büyük bir iş başarmanın mutluluğu okunuyordu.

Dinlenmeden, mantosunu, başörtüsünü bile çıkarmadan, İhsan'ı kolundan yakalamış, şaşkın şaşkın yüzüne bakan Hümeyra'ya, evde beklemesini, amcası geliverecek olursa hiçbir şey söylememesini, hiçbir açıklama yapmamasını tembih ederek, taksi parasına da kıyıp, oğlunu doğruca Sıhhiye'deki Kızılay'ın dispanserine götürmüştü. Bereket kalabalık yoktu, fazla beklememişlerdi sıralarının gelmesini. Genç bir doktor, Zehra Hanım'ı dinledikten sonra, İhsan'ı tepeden tırnağa muayene etmiş, hastalığına hemen Kore hastalığı tanımını koymuş, *"Bu bir çeşit sinir romatizmasıdır, ama önemlidir, sakın ihmal etmeyin, sonu kötü olabilir; burada nörologumuz yok, ben de sorumluluğu üstlenemem, siz onu mutlaka iyi bir sinir hastalıkları uzmanına gösterin,"* diyerek, Zehra Hanım'ın gözünü korkutmuştu.

Olayların gidişine ve Hümeyra'nın daha sonra anlattıklarına bakılırsa, hemen ertesi günü yola çıkıp, İhsan'ı Samsun'a, orada komisyonculuk yapan ağabeysinin yanma götürmeyi aklına koymuşmuş Zehra Hanım.

"Yine de, Muzaffer'le son bir kez konuşup, dispanserdeki genç

doktorun söylediklerini anlatarak, seni iyi bir sinir hastalıkları uzmanına götürmesi için ikna edebileceğimi düşünüyordum," demişti İhsan'a, yıllar sonra bu olayı konuşurlarken.

Yengesinin gitmeye kararlı olduğuna aklı kesince çok korkmuştu Hümeyra. Kendisini de birlikte götürmesi için yalvarmıştı Zehra Hanım'a. İhsan da, ne dediği zor anlaşılan yamru yumru sesiyle, *"Ablamı bırakmayalım anne,"* diye ellerine sarılıp ablasını desteklemeye çalışmıştı. *"Hümeyra koskoca kız,"* demişti Zehra Hanım, İhsan'ı şaşkına çeviren inatçı bir tutumla. *"Kendisine de bakar, amcasına da. Bir de onun külfetini yüklenemem!"*

O akşam, geç saatlere kadar beklemişlerdi Muzaffer'in işten dönüşünü. Zehra Hanım kocasının önüne soğuk yemek konulmasından nefret ettiğini bildiği için, dışardan gelen her öksürük ya da ayak sesinde yerinden fırlıyor, yemeği ısıtmak için tencereyi gaz ocağının üstüne yerleştiriyordu.

Üçünün de uykudan, yorgunluktan ayakta duracak halleri kalmamıştı. İhsan, üst üste doktor muayenelerinden sonra büsbütün sinir küpü kesilmişti. Annesinin yatması için ısrar etmesine aldırmamış, divanın bir köşesine sinmiş, Zehra Hanım'la birlikte beklemişti babasının eve dönmesini. Soba sönmüş, küçücük ev soğumuştu. Hümeyra sonunda dayanamamış, Zehra Hanım'dan özür dileyip yatmaya gitmişti.

Kapı çalındığında vakit gece yarısını çoktan geçmişti. Kocasının öfkelendiği zaman neler yapabileceğini bildiği için, Zehra Hanım korka korka açmıştı sokak kapısını. Muzaffer eşiğin dibinde, yerde, âdeta oraya fırlatılıp atılmış, içine azıtılmış köpek encikleri doldurulmuş bir çuval gibi yatıyor, inliyor, anlaşılmaz sesler çıkarıyor, böğürüyor, durmadan ağza alınmaz küfürler savuruyordu. Üstü başı kusmuk içindeydi; leş gibi rakı kokuyordu.

Babasını hiç böyle görmemişti İhsan. O, ne olursa olsun, her zaman tîrendâz bir insandı. Evde çok nadir olarak tek başına içtiğinde, bir büyük şişe rakıyı devirdiği de olurdu, ama böyle rezil bir duruma düştüğü görülmüş şey değildi. Herhalde meyhane arkadaşları onu bir arabaya bindirerek eve kadar getirmiş, zili çaldıktan sonra, kapının açılmasını beklemeden, oracıkta bırakıp savuşmuşlardı.

Zehra Hanım, kendisinden neredeyse iki kat ağır, üstelik zilzurna sarhoş olduğu için daha da ağırlaşan, eve girmek istemeyen, debele-

nen, hayvanca bir güçle direnen adamı tek başına, bin bir güçlükle sokabilmişti eşikten içeriye. Hümeyra ortalıkta yoktu; İhsan'ın zaten eli ayağı tutmuyordu; o kadar korkmuş ve heyecanlanmıştı ki bayılıp yere düşmemek için, duvara yaslanmış, ayakta zor duruyordu.

Zehra Hanım gün içinde kimseyle konuşmamıştı ama, anlaşıldığına göre işgüzarın biri, herhalde gidiş gelişlerini penceresinden gözetleyen bir komşuları, şantiyeye telefon etmiş, karısının evdeki kap kacağı götürüp sattığını, oğlunu doktora götürdüğünü fıştaklamıştı adama. Fena halde onuruna dokunmuştu bu olay Muzaffer'in. Hezeyan halinde durmadan, *"Bana bu yapılır mı!"* diye bağırıyor, Zehra Hanım'ı bir yandan evin eşyasını kendisine haber vermeden götürüp sattığı için hırsızlıkla, bir yandan da İhsan'ın hastalığını bahane ederek elin doktorlarıyla kırıştırmaya gitmekle suçluyordu.

Şimdi düşünüyordu da İhsan, bütün o kıyamete Hümeyra'nın uyanmamış olması bir mucizeydi, ya da uyanmıştı da, korkusundan bir köşeye pısmıştı; herhalde ertesi sabaha kadar ortaya çıkmamıştı.

Muzaffer sızıp ortalık yatıştıktan sonra Zehra Hanım, *"Ankara'da yardımını isteyebileceğimiz bir yakınımız, tanıdığımız yok. Mehmet Tahir var ama, o pısırıktır, aile işlerine karışmak istemez. Amcanla küçük dayın, ikisinin de elinden kör eşek yem yemez. Zaten Muzaffer inat etti mi, kimsenin sözünü dinlemez, başka doktora gitmemize de izin vermez. Onun için karar verdim Samsun'a, büyük dayının yanına gitmeye. Başka çaremiz yok. Baban arkamızdan gelemez. Dayın şimdi orada komisyonculuk yapıyor, halleri vakitleri iyidir. Herkesi tanır. Sana baktırır,"* demişti İhsan'a.

Ertesi sabah evden çıkarlarken, âdeta eteklerine sarılarak, bir kere daha kendisini de götürmesini isteyen, *"Beni amcamla bırakma, şimdi bütün acısını benden çıkarır,"* diye yalvaran Hümeyra'yı, hiçbir şey söylemeden, elinin tersiyle sertçe itmişti Zehra Hanım.

Evden çıktıklarında henüz güneş doğmamıştı. Hava müthiş ayazdı. Yerler buz tutmuştu. Sokaklarda kimsecikler yoktu. Çevrelerinde yiyecek arayan, başı boş sokak köpekleri dolaşıyordu. Zehra Hanım'ın elinde küçük bir valiz vardı; elleri morarmıştı, dudakları çizgi halindeydi. Arada bir durup valizi tutan elini değiştiriyor, kayan başörtüsünü düzeltiyordu. İkisinin de, yalnız soğuktan değil, heyecandan da çeneleri birbirine vuruyordu.

İhsan hâlâ geceki olayların etkisindeydi, şaşkındı, henüz iyice

uyanamamıştı. Üşüyordu. Ne yapacaklarını, nereye gittiklerini, orada başına neler gelebileceğini tam olarak anlayabilmiş değildi. Samsun'daki dayısını hayal meyal hatırlıyordu. Bir doktora görünmek için oralara kadar gitmenin neden gerektiğini kavrayamıyor, oraya gidince yaka paça akıl hastanesine kapatıverirler diye ödü kopuyordu. Mahalle komşuları, okul arkadaşları, herkes, onların neden evden kaçtıklarını öğreneceklerdi kuşkusuz. Gittikleri yerde onu iyileştirseler bile, döndüğü zaman, büsbütün deli gözüyle bakmayacak mıydı ona? Sokakta top oynadıkları günlerde, ona hep arka çıkmış olan koca kafalı Samim geliyordu gözlerinin önüne. Salt güçlü kuvvetli diye kimse sataşmaya cesaret edemiyordu ama, arkasından, alçak sesle, en azından el işaretleriyle onun kafadan kontak olduğunu söyleyip alay etmiyorlar mıydı? Aynı şeyi onun için de yapmayacaklar mıydı? Bunları düşündükçe büsbütün geriliyordu sinirleri. Arkasında, utandığı için okula giderken giymediği, katlayıp kolunun altında gizlediği, babasının, yedek subaylığından kalma, Zehra Hanım'ın, *"Bırak, bari ben düzgünce yapayım,"* demesine aldırmadan, bir öfke anında Muzaffer'in, kollarını, eteklerini makasla kesip küçülttüğü, yakaları eprimiş eski askerî kaputu vardı. Kesik yerlerini daha sonra Zehra Hanım el dikişiyle düzeltmişti. Başka giyeceği olmadığı için, yol boyunca ve gittikleri yerde alay konusu olacağını bile bile, ister istemez geçirmişti sırtına o paltoyu ve bu yüzden de son derecede tedirgindi.

Otobüslerin durduğu alana kadar konuşmadan yürüdüler. Kırmızı boyalı belediye otobüsü durakta bekliyordu. Bu saatte işe giden işçileri Makine Kimya Endüstrisi Kurumu'na kadar götürürdü bu otobüs, Muzaffer de bu otobüse binerdi. Bazen aceleden Zehra Hanım'ın içine öğle azığını koyduğu sefertasını evde unuturdu, o zaman annesi sefertasını İhsan'ın eline tutuşturur, gönderirdi arkasından. Otobüsü kaçırmamak için soluk soluğa koşardı İhsan. Muzaffer, onu görünce, arkadaşları alay edecek diye kızar, *"Amma da işgüzar bu karı! Bugün arkadaşlarla kebapçıda yiyecektik. Mahsus almamıştım,"* der, hiç suçu olmayan İhsan'ı azarlardı. İşçiler herhalde cüssesinden ve saldırganlığından korktukları için her zaman Muzaffer'den yana çıkar, İhsan'a aşçı yamağı diye takılırlardı!

O sabah otobüste oturanların çoğunu tanıyordu İhsan, göz âşinalığı vardı en azından. Şoför de sanki hep aynı şofördü, suratı hep

asık olurdu. Zehra Hanım, suratı ondan da asık, oğlunun elinden tutarak bindi otobüse, otobüs sallanır da düşer korkusuyla İhsan'ı pencere kenarına oturttu. Sabah giyinirken, bacaklarına koyu renk kalın muslin çoraplarını geçirmiş, boynuna kadar kapalı bir kazak ve upuzun bir manto giymiş, hiç makyaj yapmamıştı. Henüz otuz iki -otuz üç yaşlarında, esmer güzeli, çekici bir kadındı. O da bunun farkındaydı, bu yüzden, yanında koruyucu erkeği yokken özenli davranır, bu yanını gizlemeye çalışırdı.

Ne var ki, o sabah, valizini kucağına alırken, bütün dikkatine karşın mantosunun eteği sıyrılıverdi, altından, uyluğunun ufacık beyaz bir kısmı göründü. Zehra Hanım'ı otobüse bindiğinden beri göz hapsine alan çoğu on yedi, on sekiz yaşlarındaki işçiler, birbirlerini dürterek gülüşmeye başladılar. İhsan bu gülüşmelerin nedenini bir çeşit içgüdüyle derhal anlayarak, dehşet içinde yerinden doğruldu; gözleri ateş saçıyordu, o anda hastalığını, aslında ne kadar sinameki bir kişiliği olduğunu unutmuş, neredeyse sille tokat atılacaktı genç çocukların üstüne. Oğlunun birden değişen ruh halini, aşırı tedirginliğini fark eden Zehra Hanım da, genç çocukların nereye bakıp güldüklerini anlayarak, çabucak düzeltti etekliğini.

O günkü tepkisi aklına geldikçe gülesi geliyor İhsan'ın. Babası gibi bir atmaca olduğunu mu sanmıştı acaba? Şimdi düşünüyordu da, o anda belki de Zehra Hanım'ın hoşuna bile gitmiş olabilirdi o gencecik çocukların o türlü ilgilerini çekmiş olmak. Muzaffer'le evlendiğinde liseyi yeni bitirmişmiş. Bunu öğrendiğinde, içinden, *"Evlenmek için ne diye o kadar acele etmişler sanki!"* demiş olduğunu anımsıyor.

Hümeyra galiba bir şeyler biliyordu bu alelacele evlenme konusunda; bir kere sormuş, ama kız hınzırca gülerek sorusunu yanıtsız bırakmıştı. Bu evliliğin pek de öyle normal koşullarda gerçekleşmemiş olduğu, en azından, iki tarafın ailelerinin de bu evliliği onaylamamış olmasından belliydi. O neden neyse, uzun süre büyükbabası, anneannesi, dayıları, amcaları, babaannesi, bir kere bile evlerine ayak basmamışlar, İhsan'ı görmeye bile gelmemişlerdi. Bir ara Mehmet Tahir Bey, ısrarla sorması üzerine, kaçamak bir şekilde, *"Galiba, bir arazi sorunu yüzünden, aralarında kan davasına kadar giden bir anlaşmazlık vardı,"* diye yanıtlamıştı sorusunu. Ne var ki, bu savı Zehra Hanım da, Hümeyra da doğrulamış, ama başka bir

açıklama yapmaktan da kaçınmışlardı. Kuşkusu olmayan bir şey varsa, daha o zaman bile bu evliliğe kendisinin neden olduğuydu.

Otobüste giderlerken bunlar da geçiyordu aklından. Samsun'daki dayının onları nasıl karşılayacağını düşünüyordu. Ne de olsa, bütün ailenin doğmasını istemediği bir çocuktu o. Şimdi hazır aklını da oynatmışken, ya, yaka paça bir tımarhaneye kapatmaya kalkarlarsa, ne yapabilir, kime dert anlatır, kendisini nasıl kurtarabilirdi?

İstasyona vardıklarında hava aydınlanmaya başlamıştı. İhsan, annesinin koluna girerek otobüsten güçlükle inebilmişti. Bu kez işçiler durumda olağandışı bir şeyler olduğunu fark etmişler, edepsizce bakmaktan, gülmekten vazgeçmişlerdi. Hatta birisi Zehra Hanım'ın karşı çıkmasına aldırmadan, valizini indirmesine yardım bile etmişti.

İstasyonun bekleme salonu çok soğuk ve kalabalıktı. Zehra Hanım oğlunu yalnız bırakmak istemiyordu. Gişenin önünde uzun bir kuyruk oluşmuştu, onlar en gerideydiler. Herkes İhsan'a bakıyordu. İhsan öfke içindeydi, bağırmak istiyor, bağıramıyordu. Dengesizdi. Zehra Hanım sıralarının gelmesini beklerken, sıkı sıkı tutuyordu oğlunun kolundan, bıraksa düşebilirdi. Konuşmaya kalktığında ağzı köpükleniyordu. Kıvılcımlı bakışlarıyla, çıkardığı garip seslerle, homurtularla, görünüşü gerçekten de azılı bir deliye benziyordu.

Neden sonra gelmişti sıra onlara. Zehra Hanım mantosunun cebinden cüzdanını çıkarırken bile kolunu bırakamamıştı oğlunun. Gişedeki memurla bir süre tartışmışlardı. Biletçi İhsan'ı dikkatle süzüyor, indirimli bilet vermek için öğrenci olduğunu gösteren bir belge istiyordu. Evden telaşla çıkarlarken almayı unutmuşlardı okul kimliğini. Sonunda biletçi Zehra Hanım'la İhsan'a acımış olmalıydı ki, omzunu silkmiş, *"Trenden indirirlerse karışmam!"* diyerek biletlerini vermişti.

Gişenin önünden ayrılmadan önce Zehra Hanım dikkatle saymıştı paralarını. Avucunda bir yığın bozuk para vardı. Niye öyle kuruş kuruş sayıyordu paralarını, neden öyle ağır hareket ediyordu, anlayamıyordu İhsan. Oysa o kadar az paraları vardı ki, tek kuruş bile önemliydi onlar için.

Zehra Hanım holde bekleşenlerin meraklı bakışlarından rahatsız olmuş olmalıydı ki, ayaza aldırmadan, İhsan'ın elinden tutmuş,

perona çıkarmıştı. Dışarıda, soğukta bir süre daha beklemişlerdi. Neden sonra, kara dumanlar saçan dev gibi lokomotifiyle kara vagonlu katar görünmüştü garın bir ucundan; arkasında marşandiz vagonları sıralanmış upuzun bir trendi.

Kalabalık, itişe kakışa hücum etmişti trene. İhsan basamakları, annesinin yardımıyla güçlükle çıkabilmişti. Zehra Hanım bir eliyle valizinin sapını sıkı sıkı kavramış, öbür eliyle oğlunun bileğini tutmuş, saçından kayan başörtüsünü, boynuyla omzu arasında sıkıştırmaya çalışıyordu.

Bir kere vagonun sahanlığına adımlarını attıktan sonra, koridorlarda bekleşenleri yara yara ilerleyerek, oturabilecekleri boş bir kompartıman aradılar. O arada tren hareket etmişti. Birbirlerine tutunarak, bir o yana bir bu yana çarpa çarpa geçtiler dolu kompartımanların önünden. En sonunda, posta vagonunun arkasındaki sekiz kişilik kompartımanda oturacak bir yer bulabildiler.

Daha önce kompartımana rahat rahat yerleşmiş olanlar, onların gelişinden pek de hoşlanmış görünmüyorlardı. Kimse duruşunu bozmaya niyetli görünmüyordu, ama Zehra Hanım, pencere kenarında oturan askere göz ucuyla İhsan'ı işaret ederek, fısıltıyla, *"Biraz rahatsız da,"* diye rica edince asker hemen yerinden kalkmış, yerine İhsan'ın geçmesine yardım etmişti. İhsan'ın yanına, biraz cadalozca bir itiş kakışla Zehra Hanım yerleşmiş, henüz bıyıkları terlememiş gibi görünen genç asker de Zehra Hanım'ın öbür yanına geçip oturmuştu.

Tam karşılarındaki, bacaklarını bitiştiremeyen şişman kadın, daha onlar adımlarını içeri atar atmaz gözlerini İhsan'a dikmişti. Yanında, kenarları oyalı bir yemeniyle saçlarını sıkı sıkı bağlamış bir köylü kadın vardı. Onun yanındaki yerde, İhsan'ın nedense nalbanta benzettiği yaşlıca bir adam, iki kişilik yeri kaplayacak şekilde çöreklenmişti tahta sıraya. Onun yanındaki boşluğa zar zor sıkışan yedi sekiz yaşlarındaki sıska kız çocuğunun İhsan'a bakan gözlerinde korku ve yılgı okunuyordu. Bu tarafta, İhsan'la annesinin oturduğu sıranın en dibinde, koridor tarafında oturan lise kasketli, zayıf, çiçek bozuğu suratlı bir genç, gözünü elindeki kitaba dikmiş, çevresiyle hiç ilgilenmiyormuş gibi davranıyordu. İhsan, kendisine yerini vererek annesinin yanına oturmuş olan askerin her kımıldanışında başını o yana çeviriyor, aklına otobüsteki işçiler geliyor, gözleri kıvılcımlar saçıyor, genç asker her an annesine saldıracakmış gibi, tedir-

ginlikle kıpırdanıp duruyordu. Oysa asker, son derecede mahcup, başını önünden kaldırmayan gencecik bir oğlandı.

Kaloriferler bozuk olmalıydı, hava soğuktu, oysa İhsan durmadan terliyordu. O durmadan kıpırdadıkça, karşısında oturanların kuşkulu bakışları gitgide sivrileşiyordu. *"Bana öyle bakmayın, ben deli değilim,"* diye bağırmak geçiyordu içinden, ama sözlerinin anlaşılamayacağını bildiği için sesini çıkaramıyordu. O anda, öylesine öfkeli, kızgın ve umutsuzdu ki, ölmekten başka bir şey istemiyordu. Vagondan vagona geçerlerken dikkat etmişti, vagonların arası açıklıktı, raylar altlarından kaya kaya uzaklaşıyordu. Annesinin mengene gibi parmaklarından kurtulup kendisini o aralıktan aşağı bir bırakacak olsa, her şey bir anda biterdi.

Bir ara, yalnız annesinin anlayabileceği o garip, homurtulu sesiyle, *"Çişim var,"* demişti. *"Helaya gitmek istiyorum."* Zehra Hanım anlamıştı herhalde aklından geçenleri, *"Tut!"* demişti, öfkeyle acıma karışımı sert ve kupkuru bir sesle. Bir an düşmanca bakmışlardı birbirlerinin yüzüne. *"Tutamayacağım,"* diye homurdanmıştı İhsan bu kez. *"Pantolonumun düğmelerini çöz sen..."*

Ana ile oğul arasındaki garip konuşma, karşılarındaki meraklı şişman kadını cesaretlendirmiş olmalıydı ki, *"Nesi var?"* demişti o zaman, kimsenin duymasını istemiyormuş gibi alçak sesle, bir yandan da güya İhsan'a fark ettirmeden, eliyle, *"Deli mi?"* der gibi bir işaret yaparak. *"Yolculuk ne tarafa?"*

"Bir şeyi yok," demişti Zehra Hanım; sesi hiçbir yoruma, yanlış anlama ya da tartışmaya yer bırakmayacak kadar sert ve keskindi. *"Bu yıl ortaokula geçecek. Çok çalıştı. Sınıfının birincisi. Aşırı yorgunluktan sinirleri bozulmuş. Tebdilihava dedi doktorlar. Samsun'a, ağabeyimin yanına gidiyoruz..."*

Sonra kolundan tutup çekerek kaldırmıştı oğlunu,

"Hadi, gidelim de yap çişini..."

Demiryolu hızla kayıyordu ayaklarının altında. Bir cesaret...

Ama, yapamamıştı, annesinin çelik parmaklarından kurtaramamıştı kendisini. Bunun adı kötülüğe direnç ya da yaşama sevinci olabilir miydi?

Şimdi geriye dönüp bakıyordu da, bütün o yoksulluklar, yoksunluklar bir yana, çocukluğunun en sancılı günlerini Kore hastalığına

tutulduğu o günlerde, özellikle de o tren yolculuğu sırasında yaşamıştı İhsan.

Annesiyle birlikte, ikisine de cehennem azabı yaşatan tren yolculuğundan sonra geldikleri Samsun'da, istasyonda, tam trenden inip perona ayaklarını bastıkları sırada çıkıvermişti karşılarına büyük dayısı. Aslında Zehra Hanım ağabeysini istasyonda karşılarında görünce çok şaşırmıştı, *"Ben haber yollamadım ki, nereden öğrenmiş?"* demişti, canının sıkıldığını açıkça belli ederek.

O ânı anımsadıkça hâlâ tüyleri diken diken olurdu İhsan'ın. Dayısı, son derecede katı, soğuk bir tavırla, neredeyse dayak atacakmış gibi hışımla yürümüştü kardeşiyle yeğeninin üzerine. Çok korkmuştu İhsan o zaman, oysa şimdi düşünüyordu da, yanağındaki, öfkesinden iyice belirginleşmiş Antep çıbanı iziyle, iri, katmer katmer gözkapaklarından dışarıya fırlamış, babasınınkiler gibi kenarları pütürlü, trahom izleri taşıyan kızarık gözleri, genç sayılabilecek yaşına karşın mahkeme duvarına dönmüş buruş buruş suratı, sırtındaki siyahlı beyazlı balık sırtı paltosu, başındaki, kurdelesinin kenarından bir tavus tüyü çıkan yeşil fötr şapkası, şalvarı andıran bol ve düşük pantolonunun altında, üzerine Gislaved lastik geçirilmiş ayakkabılarıyla, aslında bir zebaniden çok, gülünç bir karnaval şeytanını andırıyordu.

Kalın, sarkık bıyıklarının altından görünmeyen ağzından köpükler saça saça, elindeki kocaman topuzlu bastonunu, karşısındakileri özellikle ürkütmek istercesine sallayarak yanlarına yaklaşmış,

"Ne işiniz var sizin burada?" demişti öfkeyle, âdeta kızgın bir kedi gibi hırlayarak. *"Zavallı enişte bey çılgına dönmüş. Bir kadın kocasına haber vermeden nasıl bırakır evini? Sana böyle mi öğretti anamız?"*

Zehra Hanım da korkmuş, birdenbire ufalıvermişti sanki ağabeysinin karşısında, *"İhsan hasta, onu doktora göstermeye getirdim,"* diye bir şeyler gevelemeye çalışmıştı, ama, dayı beyin yumuşayacağı yoktu.

"Ankara'da doktor mu kalmadı?" demişti bağırarak. Perondaki herkes durmuş onlara bakıyordu, özellikle de acayip el kol hareketleri yapan, ağzından tükürükler saçılan İhsan'a.

"Muzaffer'i bilmezmiş gibi konuşma ağabey," demişti Zehra Hanım, alttan alarak. *"Oğlanın hastalığı ciddi. Muzaffer oralı olmuyor..."*

"Ben onunla konuştum. Bana söz verdi. Götürüp baktıracak en iyi doktorlara..."

"Sana yük olmayız ağabey, param var. İki gün kalalım, yeter. Kore hastalığıymış. Bir nöroloğa göstermemiz gerekiyor. Muzaffer'e anlatmaya çalıştım ama, aklı başka yerde, beni dinlemiyor. Yengem istemezse otelde de kalırız; sen bize doktoru bul, o kadar..."

"Şimdi, hemen döneceksiniz," demişti o zaman dayı bey, giderek yükselen, âdeta kinli, öfkeli bir sesle. *"Bizi aile kavgalarınıza karıştırmayın. Biletlerinizi aldım bile. Bu tren şimdi geri dönüyor. Haydi, hemen binin..."*

Zehra Hanım'ın karşı çıkmasına aldırmadan, biletleri kadıncağızın eline tutuşturmuş, onları ite kaka, âdeta zorla trene bindirdikten sonra, çevrede toplananların bakışlarından sıkılmış gibi, bastonunu sinirli sinirli sallayarak, çabucak uzaklaşmıştı istasyondan. Zehra Hanım hırsından mendilini paralıyordu, ama elinden gelen bir şey yoktu.

Yıllar sonra bir gün, o bunalımlı günleri anarak konuşurlarken, *"Geri dönmek benim için ölmekten de beterdi,"* demişti, Hümeyra'ya. *"O halde Ankara'ya dönüp, babamın beni götürdüğü o beygir suratlı doktorun karşısına çıkamazdım bir daha. Vagonun sahanlığında annemle ikimiz, çaresiz, kurbanlık koyunlar gibi bekleşiyorduk. O anda bir çaresini bulsam, hemen oracıkta kendimi öldürürdüm. Derken lokomotifin düdüğü çaldı. Vagonlar şöyle bir silkelendi. Hareket etmek üzereydik. O anda, birden, hiçbir şey düşünmeden, kendimi trenden aşağı attım."*

Şef trenin ikazı üzerine tren durmuş olmalıydı. İhsan'ın arkasından Zehra Hanım da apar topar inmişti aşağıya. Çevreden koşuşanlar olmuştu. Kısa bir süre kondüktörle tartışmıştı Zehra Hanım; kondüktör ceza yazmaktan söz ediyor, annesi ise biletlerini iade etmek, paralarını geri almak istiyordu. Çevredekilerin de karışmasıyla bunun olanaksızlığını güçlükle anlatabilmişlerdi kadıncağıza. Kondüktör de ceza yazmaktan vazgeçmiş, o sırada da sabırsızlanan makinist düdüğünü çalarak treni hareket ettirmişti zaten. Ana oğul, Samsun istasyonunda, tek başlarına, kimsesiz ve çaresiz kalakalmışlardı.

"Neden sonra, Samsun müftülüğünde müezzin olarak çalışan bir

hısmı olduğu geldi annemin aklına. Büyük dayısının karısının akrabasıymış galiba. Elimden tuttuğu gibi beni bir faytona bindirdi, doğruca müftülüğe gittik. Beni müftülüğün girişindeki taşlıkta duran tahta bir sıraya oturttu, kendisi müftünün yanına girdi. O dönünceye kadar, çevrede dolaşanların dikkatlerini çekmemek için, olağanüstü bir çaba harcayarak hiç kımıldamadan bekledim. Biraz sonra yanında ufarak, hafifçe kambur, güler yüzlü bir adamla çıkıp geldi annem. Adam sarılıp öptü beni. Yine bir faytona bindik, bizi alıp evlerine götürdü. Üç gün kaldık onlarda."

Müezzin de, karısı da, kızları da, gerçekten el üstünde tutmuşlardı onları. Müezzinin çok güzel, çok sevecen bir kızı olduğunu anlatmamıştı İhsan, Hümeyra'ya. Merve lise ikinci sınıfta okuyordu. Hafif çıkık elmacık kemiklerinin üstünde hep gülümseyen pırıl pırıl erguvan rengi gözleri, küçücük ince kıvrımlı pembe kulaklarının arkasından aşağı salıverdiği kına kızılı upuzun saçları, sıkıca sarındığı, annesinin siyah, el örgüsü şalının gizleyemediği hafifçe tombul göğüsleri, narin parmakları, dizlerinin iki parmak aşağısına inen lacivert okul etekliğiyle, kıvrılmış bir lastikle diz kapağının hemen altından tutturulmuş siyah okul çoraplarının gizlemeye çalıştığı upuzun ve düzgün bacakları arasındaki, her oturup kalkışında görünüp kaybolan pırıltılı beyaz teniyle, ilk görüşte başını döndürmüştü İhsan'ın. Son derecede candan, yapmacıksız, sevimli ve biraz da çocuksu tavırlarla yanına sokuluşunu, onu rahatlatmak için, her kımıldanışında, *"Kardeşim, kardeşim,"* diyerek âdeta bir Çerkes cariye yumuşaklığıyla çevresinde dolaşışını gördükçe, içi eziliyor, ne yapacağını şaşırıyordu. Onun karşısında, Hümeyra'nın sabah mahmurluğuna karışan korkulu solgun yüzü silinip gitmişti. Merve'nin yumuşacık, sıcacık ellerini avucunun içinde hissettiği ilk anda âşık olmuştu ona. Hastalığının belirtileri ortaya çıktığından beri, onu merakla incelemeye kalkmayan, yanında durmaktan çekinmeyen ve sevgi gösteren ilk insanlardı onlar.

Müftünün aracılığıyla Devlet Hastanesi'nin sinir ve ruh hastalıkları uzmanından iki gün sonrası için randevu alınmıştı. O günü beklerlerken, Merve, şemsiyesini açmış, yağmur altında Samsun'u gezdirmişti İhsan'a. İklim, Ankara'dan çok farklıydı. Ilıman bir havası vardı Samsun'un. El ele tutuşarak parkta gezinmişler, Atatürk anıtı önünde şipşakçı bir fotoğrafçının önünde baş başa fotoğraf çektir-

mişlerdi. Genç kızın bu ilgisi âdeta ilaç yerine geçmişti İhsan için. Eski sinirliliği büyük ölçüde azalmış, konuşması bile düzelmeye baş-

lamıştı.

Bu ara müezzinin karısı, tanıdıkları bir hocadan söz etmişmiş Zehra Hanım'a. Nefesi çok güçlüymüş. Özellikle İhsan'ınkine benzeyen pek çok hastayı bir okuyuşta iyileştirmişmiş. Para falan da almıyor, sevabına bakıyormuş.

Denize düşen yılana sarılır meselindeki gibi, ne yapacağını bilemeyen Zehra Hanım, ne de olsa bir umut diyerek, hocanın çağırılmasını kabul etmişti.

Olayı, daha sonra Hümeyra'ya anlatırken,

"Ürkütücü ve etkileyici bir görünümü vardı adamın," demişti İhsan. *"Gelir gelmez, hiç konuşmadan beni arkalıksız bir iskemleye oturtmuş, kendisi de karşıma geçmişti. Kocaman, etli ve haşin dudaklarını âdeta bir oluk gibi büzerek üflüyordu sıcak ve sarımsak kokulu nefesini yüzüme doğru. Çevremde annem, müezzinin karısı, tanımadığım iki komşu kadın, yakın bir çember oluşturmuş, beynime yerleşen iblisin neremden ve nasıl çıkıp gideceğini ve neye benzediğini merak ederek adamın hareketlerini içleri ürpere ürpere izliyorlardı.*

"Gülmek istiyor, gülemiyordum. Biraz da korkuyordum galiba. Korkmamak mümkün değildi. Başına sarığı andıran bir sargı sarmıştı. Çok bol, kıvrımları üst üste yığılışan kara bir cüppe geçirmişti sırtına. Hastalandığımdan beri iyice zayıflayan, incecik kalan gövdemi kalın ve güçlü baldırlarının arasında sıkıştırmıştı. Ablak suratı ter içindeydi. Horoz ibiğine benzeyen kalın kaşları, çok iri, masmavi ve fırlak gözleri vardı. Tükürük tanecikleri uçuşuyordu havada. Kısa aralıklarla benim bildiğim Arapça'dan farklı ama Arapça'yı da andıran anlaşılmaz bir şeyler mırıldanıyordu, kendinden geçmişçesine.

"Annemle hısımlarının bizi seyrederken yüzlerinde beliren kaygı beni tasalandıracağına eğlendiriyordu galiba. Bir oldu bittiye getirmişlerdi hocanın gelişini, karşı koyamamıştım. Zaten, konuşmak mecburiyetinde kaldığımda, hep sinirli oluyor, anlaşılır sözlerden çok, sadece garip homurtular çıkarabiliyordum gırtlağımdan. Bir iblisin işi değildi hastalığımın nedeni, biliyordum, ama oyunun sonunu ben de ötekiler gibi merak ediyordum. Ufacık da olsa bir ümit yok değildi içimde. Acaba olabilir miydi? Bir an için bile olsa kendimi yine eskisi gibi sağlıklı hissedebilecek miydim?

"Adam durmadan, 'Gözlerimin içine bak, içinden kelime-i şahadet getir, başka şey düşünme, koyuver gitsin!' diyordu. Gülünç bir durumdu bu, farkındaydım, ama gülemiyordum, çünkü her üfleyişinde adamın baldırları incecik gövdemi biraz daha sıkıştırıyor, soluk almamı güçleştiriyordu.

"Bu işkence ne kadar sürdü, anımsamıyorum. Sonunda hoca yerinden doğrulmuş, beni kollarımdan tutup iterek, karyolaya doğru fırlatıp atmıştı. Sesi de kendisi gibi heybetli ve ürkütücüydü, 'Bu çocuk deli falan değil. Hiçbir boku yok. Cin gibi. Bizimle alay ediyor. Buna dua, üfürük falan kâr etmez. En iyisi bir bilen, anlayan doktora götürün bunu siz!' deyip çıkmıştı işin içinden.

"Dilim şişmiş gibiydi, kocamandı, ağzımın içini dolduruyordu, zaman zaman soluk almamı bile engelliyordu. Çevremdeki herkes, özellikle de annem çok şaşkın görünüyordu. O kadar umut bağlamışlardı ki içime girmiş olan iblisin hocanın güçlü nefesiyle çıkıp gidivereceğine...

"Ertesi gün beni muayene eden Devlet Hastanesi'nin hekimi kalçamdan bir iğne yaptı, birtakım ilaçlar verdi, onu da müezzin müftüye onaylatıp, kendisine yazılmış gibi parasız alıverdi eczaneden. Doktorun yaptığı iğne çok etkili bir şeydi herhalde, çünkü Samsun'da kaldığımız son iki gün içinde hastalığın belirtileri büyük ölçüde kayboldu. Dayıma haber vermedik. Annem dönüşümüzü telgrafla bildirmişti babama. Ankara garında ikiniz bizi bekliyordunuz..."

Onlar yokken geçen bir haftadan hiç söz etmemişti Hümeyra. İhsan da, onları istasyona kadar geçiren Merve ile tren kalkmadan önce birbirlerine ağlayarak nasıl sarılmış olduklarını anlatmamıştı ablasına.

Samsun'dan döndüklerinden sonra annesiyle babası aralarında neler konuşmuşlardı bilmiyordu İhsan. Muzaffer'in süngüsü düşmüş görünüyordu, buna karşılık Hümeyra, yengesine karşı giderek daha âsi bir tutum sergilemeye başlamıştı. İhsan'a da, Samsun'da Merve'yle aralarında oluşan duygulanımlardan haberi olmuş gibi, bayağı soğuk ve mesafeli davranır olmuştu. İhsan, pek farkında değildi onun bu tutumunun, aklı bir karış havadaydı zaten. Ankara'ya döner dönmez oturmuş, güya teşekkür etmek için Merve'ye bir mektup yazmıştı. Tabii, babasının adresine. Açık açık bir şey yoktu mektupta, ama satır aralarından ona karşı duyduğu sevginin itirafla-

rını okumamak olanaksızdı. Öte yandan Hümeyra ile ilerde evlenme düşleri kurmaya da devam ediyordu, o düşlerinin demirbaşıydı, ama bu düşlerin arasına bu kez Merve de girmişti.

Büyük bir heyecanla beklediği cevap bir aylık bir gecikmeden sonra geldi, ama cevabı kaleme alan Merve değil, müezzin babasıydı. Çok kibar bir mektuptu. İhsan'ın duygularını çok iyi anladığını söylüyor, son derecede nazik bir ifadeyle, daha ilerde, *Allah takdir etmişse,* yine bir araya gelebileceklerini söyleyerek usulünce atlatıyordu onu.

Doğru tanı konulduktan ve uygun tedavi uygulandıktan sonra, kısa zamanda iyileşmişti İhsan. Tutkulu sevdası da başladığı gibi çabucak bitmiş, Merve'nin hayali, Atatürk anıtı önünde şipşakçı fotoğrafçıya çektirdikleri fotoğrafla birlikte solup gitmiş, ama geçirdiği hastalık, gizli, derin ve her an irinini akıtmasından korkulan bir yara gibi, sürekli bir tehdit olarak hem onun zihninde, hem Zehra Hanım'ın aklında oluşan yerini kaybetmemişti.

Onlar Samsun'dayken, Dışişleri Bakanlığı, Muzaffer'in girdiği sınavda başarılı olduğunu bildirmişti bir yazıyla. Onlar da tam teşekküllü devlet hastanesinden rapor istiyorlardı. Muzaffer bu kez, korka korka başvurduğu hastaneden kolayca almıştı istenilen raporu. Savcılıktan alması gereken adli sicil kaydı için de biraz telaşlanmamış değildi ama, sabıka kaydı olmadığı için o da temiz gelince rahatladı. Hemen de, Ortadoğu bölümünde işe başlatıldı bakanlıkta.

Artık, fazla olmasa da, hiç değilse düzenli bir gelirleri vardı. Umutları vardı. Bir süre sonra yurtdışına atanacaktı Muzaffer. O zaman hiçbir sıkıntıları kalmayacaktı. Bu iyimser hava evdeki ilişkileri de yumuşatmıştı. Zehra Hanım, hariciyeci karısı olmanın keyfini ve mutluluğunu yaşıyor, Hümeyra, pek yakında Avrupa'ya gitme beklentisi içinde âdeta şakıyor, havalarda uçuyordu.

En çok da ilk aylığını işe başladığı gün almak hoşuna gitmişti Muzaffer'in. Özel iş yerlerinde çalışırken, yevmiyeleri ay sonlarında, işledikten sonra ödenirdi. O akşam üçünü de alp tatlıcıya götürmüş, Gaziantep baklavası yedirmişti.

Ne var ki kısa bir süre sonra patlak veren olaylar, bir süre karın ağrıları çekmelerine neden oldu. İktidardaki DP ile muhalefetteki CHP arasındaki sürtüşme had safhadaydı. Bir iç savaş çıkmasından

korkuluyordu. Öğrenciler sokaklardaydı. Polisin öğrencileri öldürüp kıyma makinelerinde çektiği şeklinde korkunç dedikodular dolaşıyordu ortalıkta. Silahlar patlıyor, işçiler, memurlar, avukatlar, üniversite hocaları, yargıçlar Ankara sokaklarında birbiri ardına yürüyüşler düzenliyorlardı. En sonunda Harbiyeliler de yürüyüş yapınca, Muzaffer tam bir karamsarlığa ve telaşa kapıldı. Bu olayların arkasından faşist bir darbenin kaçınılmaz olduğunu düşünüyordu. Sık sık evlerine gelen İhsan Bey'le Mehmet Tahir Bey de Muzaffer gibi kaygılıydılar.

Mayısın yirmi yedisinde, Ordu yönetime el koydu. Bu kez, coşkulu bir halk seli sokakları doldurdu.

Sigarasını koridordaki küllüğe bastırıp söndürdükten sonra tekrar odaya döndü. Babasının durumunda hiçbir değişiklik yoktu. Hümeyra yine köşedeki eski koltuğa gömülmüş, güzel bacaklarını sergileyecek şekilde ayak ayak üstüne atmış, çantasından çıkardığı İngilizce magazin dergisinin sayfalarını karıştırıyordu, ilgisizce. Bir süre İhsan'ın geldiğini fark etmemiş gibi başını dergiden kaldırmadı, ama temizlikçi hademe kapıdan başını uzatınca, bacaklarını indirerek oturuşunu değiştirdi, hademeye hastanın kanıyla dolup taşmak üzere olan plastik torbayı işaret etti. Hademenin torbayı pis bir kovaya boşaltıp çıkmasını bekledikten sonra,

— Sen git artık, dedi İhsan'a. Biraz hava al, toparlan. Kendini bu kadar harap etmen anlamsız. Rengin sapsarı... Akşama kadar ben buradayım, yapacak işim yok, merak etme. Bir hafta izinliyim. Nasıl olsa burada, senin ya da benim ele güne karşı başını beklemekten başka elimizden bir şey gelmez, görüyorsun.

Bu, *"ele güne karşı..."* sözü bir ağrı gibi oturuvermişti yüreğine ama, tepkisini belirtecek halde değildi. Yorgundu. Duyarsızlaştıran bir yorgunluk olmalıydı bu. Galiba. Ne olduğunun farkında değildi. Bütün gece uyumamıştı ve sabaha kadar bir küçük şişe konyağı içip bitirmişti. Yalnız bir ara içi geçmiş olmalı. Kendisini yine o düşlerinin karanlık ve dipsiz kuyusunda çırpınırken bulmuştu. Hep o et bacaklı örümcekler, çıyanlar, yine uçuruma kayan duvarlar...

Onun duraksadığını görünce,

— Git ama, artık içme, diye vurgulamak gereksinmesini duydu Hümeyra. Anlıyorsun ya... Bir şey olursa... Ayık olman gerek...

"Bir şey olursa..."

Öyle ya, bir şey olursa bütün sorumluluk onun sırtında.

Kafası karmakarışık. Babası ölmek üzere. Bunu biliyor, ama hâlâ hissedemiyor onun ölümünü yüreğinde. Her şeye karşın, o yine

de kendisi için bir bağlama limanı. Ya da limanıydı. Hiç değilse bir zamanlar. Farkında olarak, ya da olmayarak, geçmiş yaşamıyla ilgili her köşede onunla karşılaşmıştı. Serseri bir mayın gibi oradan oraya savrulurken bile. Zaman zaman bu mayın bir yerlere çarpıp patlama noktasına geldiğinde bile.

Şimdi düşünmek neye yarardı? Öylesine çelişkili, inişli yokuşlu bir yaşam düzenleri olmuştu ki. Kâh burada, kâh orada, kâh ekmek parasını bile hesaplamak zorunda kalmışlardı, kâh nasıl harcayacaklarını bilemeyecek kadar çok paraları olmuştu. Bu hengâmede kimse onun fikrini sormamış, kendi yolunu kendisinin çizmesine de izin vermemiş, babası kadar annesi de, Hümeyra da, durmadan iradesiz biri olduğunu söyleyip iteleyip, kakalamışlardı onu.

Doğru dürüst hiçbir işte dikiş tutturamadığım, kendisi için hiçbir gelecek düşünmediğini, bunun için herhangi bir çaba harcamadığını, hatta üzülüp kaygılanmadığını yadsıyacak değildi; ama bu yalnız onun yapısındaki tembellikten, kaslarındaki, beyin hücrelerindeki gevşeklikten, ya da yetersizlikten mi kaynaklanıyordu?

Peki, onun için söylediklerinde haksız mıydı herkes? En yakınları ve patronları? Bugüne kadar kendisini, dışarıya karşı değil, kendisine karşı, onların hep haksızlık ettiklerini, acımasız ve aceleci davrandıklarını, hatta onu görmezden, bilmezden, tanımazdan gelerek bir köşeye ittiklerini düşünerek savunmuştu. Oysa, işte şimdi fırsat önündeydi. Babası ölecek ve o yapayalnız kalacaktı. Babasının arkadaşları dışında, bir tek dostu yoktu bu memlekette. Hiçbir yerde. Kime sığınacak? Kim tutacak ellerinden?

"Turgut'a haksızlık etmeyeyim," dedi içinden. *"Gerçi o, keçi boku gibidir, ne kokar, ne bulaşır, sadece akıl verir, akıl üretir! Ama yine de..."*

— Hadi git, biraz hava al, açılırsın, diye üsteliyor Hümeyra.

— Ben açılmak istemiyorum ki, diyor.

— Neden?

— Bu dünyaya ayık kafayla dayanabileceğimi sanmıyorum da ondan.

— Biraz değişik bir şeyler söyle. Bütün alkolikler aynı bahaneye sığınırlar. Senin daha akıllı olduğunu düşünüyorum ben!

Boş gözlerle bakıyor.

— Akıllı mı? Ben mi?

Hümeyra omzunu silkiyor.

— Hadi hadi, alçakgönüllülüğün âlemi yok! Akıllılığına hepimizden çok senin inandığını biliyorum.

"Doğru, ben herkesten akıllıyım!" diyor içinden. *"Öyleyse, sen bari bana akıl vermekten vazgeçip, biraz daha yakınlık göstersen... Eskiden olduğu gibi... Her şey çok başka türlü olabilir o zaman..."*

Oysa, eskiden de ona karşı çok sert davrandığı olurdu Hümeyra'nın. Zaman zaman yüzünden düşen bin parça havasıyla yanından uzak tutar; ama sonra birden, şaşırtıcı bir coşkuyla yanına çeker, kucaklar, boynuna sarılır, saçlarını okşar, öperdi. Çocukluğunda bile onu hep, bir abladan çok, okuduğu öykülerde, romanlarda, gittikleri sinemalarda seyrettiği filmlerdeki gibi, bir sevgili olarak düşlemişti. Yaşamının en büyük düş kırıklığı, Hümeyra'nm hiç beklemediği bir anda, o adamla evlenmeyi kabul etmesi olmuş değil miydi? Ölmeyi bile düşünmüştü, hastalandığı günlerdeki gibi. Günlerce tuvalete kapanıp gizli gizli gözyaşı dökmüştü.

Hele de, annesiyle babasının, çok küçük yaşında evlat edindikleri, öz yeğenleri, kendi evlatlarından ayırmadıkları, hatta belki de oğullarından bile çok sevdiklerini sandığı Hümeyra'nm bu vakitsiz evliliğine razı olması, İhsan'ı çok şaşırtmış ve sarsmıştı.

Bu evlilik olasılığının ortaya çıktığı günlerde, annesiyle babasının sert bir biçimde tartışmış olduklarını anımsıyor. Aklında sadece babasının, o zaman mı, yoksa daha sonra mı söylediği sözler kalmış. Kendisini, *"Burada durumumuz iyi, ama Türkiye'ye döndüğümüzde ne olacak? Bizim erkeklerin en iyisi benim, sen de benim ne mal olduğumu biliyorsun! Hiç değilse ele güne muhtaç olmaz, sıkıntı çekmez. Adam, bayağı tutkun görünüyor. Çok da zengin. El üstünde tutacaktır kızı. Senin gibi el âlemin dikişlerini dikeceğim demeyecek,"* diye savunmuştu.

Söylediklerine yürekten inanıyor muydu, acaba?

Hümeyra'nm evlendiği adam Ürdün'ün tanınmış ailelerinden birine mensuptu, Beyrut'un büyük tüccarları arasında sayılıyordu. Batı'da eğitim görmüştü. Ne dışarda, ne de evinde, öyle öteki Lübnanlı Araplar gibi giyinmiyor, Araplar gibi dolaşmıyordu. Türkiye ile de iş yapıyor, Fransızca'dan başka Türkçe de konuşuyordu. Hümeyra'yı tam anlamıyla el üstünde tutuyordu. Yabancılık çekmemesi için elinden geleni yapıyor, kendi örf ve âdetlerine uy-

ması için zorlamıyordu. Amcasıyla yengesi Beyrut'tan ayrıldıktan sonra, ne zaman isterse izinli olarak Türkiye'ye gidebileceğini söylemiş, söz vermişti.

Düğünlerinden sonra eski evine ilk geldiği gün, Zehra Hanım'a kocasından bahsederken, "*Doğrusu, ummadığım kadar uygar bir insan. Ben namaz kılmasını bilmem, dedim. Sen bilirsin, istersen öğretirim, ama istersen kılmazsın, bu senin sorunun diye cevap verdi, inanıyor musunuz?*" dediğini anımsıyor Hümeyra'nın.

Doğrusu, yaşı ve fizik görünüşünden gayri, ki bu da yalnız Hümeyra'yı ilgilendirirdi, adamın insan olarak da, koca olarak da öyle eleştirilecek bir yanı yoktu, belki gereğinden fazla yumuşak oluşundan, Zehra Hanım'a göre, sümüklüböceği andıran kişiliksizliğinden gayri! Aslında, adama karşı duyduğu bütün nefrete karşın, bu noktada annesinin pek de haklı olmadığı kanısındaydı İhsan. Nazik ve yumuşak olmak, eksiklik, hele de suç sayılmamalıydı. Yaşı ve dış görünüşü bir yana, onu birazcık olsun kendisine benzettiği için olacak, annesi kadar katı değildi o konuda.

Yumuşak başlı olmasına yumuşak başlıydı ama, işini iyi bildiğinden ve bir Parisli burjuva kadar ince zevk sahibi olduğundan kimsenin kuşkusu yoktu enişte beyin. Denizi gören kocaman bir evleri vardı. Haremlik selamlık yoktu. Evlerinde aşçıları, işçileri, bir sürü hizmetçileri vardı. Genç karısının ailesine de çok saygılı davranıyor, sık sık yemeğe davet ediyor, her seferinde Zehra Hanım'a da, İhsan'a da armağanlar sunmaktan geri kalmıyordu. Türkiye'den özel olarak getirttiği Tekirdağ rakısından, Bordeaux şarabına, İran tömbekisinden Havana purosuna kadar, içkinin ve tütünün her çeşidi bulunuyordu evlerinde. Muzaffer'in de bu bakımdan keyfi yerindeydi. Yani, başlangıçta çekişmiş olsalar bile kısa zaman sonra, Muzaffer de, Zehra Hanım da Hümeyra'nm evliliğine yeşil ışık yakmış olmalarından dolayı artık rahatsızlık duymuyorlardı. İhsan'ı, eğitimini sürdürebilmesi için Türkiye'ye göndermeye karar verdikleri tarihe kadar, hepsi için işler yolunda gitmişti.

Fâtima doğduğunda Hümeyra henüz bir yıllık evliydi. O sırada İhsan Türkiye'deydi. Zehra Hanım da, Hümeyra'nm doğumunu beklemeden bir ara Türkiye'ye oğlunun yanına dönmüştü, ancak,

doğum çok yaklaşınca damat uçak bileti göndermiş, herkese kayınvalidem diye tanıttığı Zehra'yı yanlarına getirtmişti. Doğum sırasında Hümeyra'yı yalnız bırakmamıştı Zehra Hanım. Daha sonra onun anlattıklarına bakılırsa, Hümeyra'nın kocası, ailenin tek erkeği olduğu için, sülaleyi sürdürmek bakımından, daha loğusa yatağında yatarken, Fâtima'nın hemen ardından bir de oğlan doğurması gerektiğini söylemiş genç karısına. Çok kızmış Hümeyra. *"Ben çocuk fabrikası değilim. Başka çocuk istiyorsan, kendine bir câriye al!"* diye bas bas bağırıyormuş. Adam özür dilemiş, yalvarmış yakarmış ama, bir hafta odasından içeri sokmamış kocasını, kızını görmesine, kucağına alıp sevmesine bile izin vermemiş.

Zehra Hanım, ortalığı yatıştırmak için ne yapacağını bilemediğini söylemişti, Ankara'ya döndüğünde; *"Ne olacak kızım, çok şükür, haliniz vaktiniz yerinde, bak adamcağız kızı için deli oluyor, kucağından indirmiyor, Almanyalardan dadı getirteceğini söylüyor, mâdemki bir kere bu yola girdin, ben olsam işi sağlama bağlardım, dedim, ama dinlemek bile istemedi beni. 'Bir çocuk yeter. Bakın, siz de bir çocukla yetinmişsiniz, ben halimden memnunum,' deyip çıkıyor işin içinden,"* diye anlatmıştı.

Hümeyra'nın bu tutumu çok sevindirmişti İhsan'ı. Hâlâ her şeyin bir gün düzeleceği umudu var demekti. Ama hiç de memnun değildi hayatından. Aralarında olup bitenlerden sonra ondan ayrı kalmanın acısına dayanmak çok zordu. Üstelik, bu yakınlık anlaşılacak diye ödü kopuyordu. Yalnız adam ya da ailesi değil, kendi annesi, babası da, aralarındaki ilişkiden kuşkulanacak olurlarsa, ortalık fena halde birbirine girerdi. Çok dikkatli davranması, davranmaları gerekiyordu. İhsan, post-restant gönderiyordu mektuplarını. Hümeyra da, iç içe iki zarf içinde, Turgut'un adresine yolluyordu.

Ne güzeldi o mektuplar... Gecelerce çılgın düşler görmesine neden olan, Hümeyra'nın pembe iç zarflarına sinen o baygın ten kokusu ne hoştu...

Başını çevirdi ve birden Hümeyra ile göz göze geldiler. O da aynı anda düşünmüş olmalıydı, düğününü izleyen günlerdeki, ikisi için de yaşamlarını bütünüyle değiştiren, kişiliklerine can acıtıcı kızgın damgasını vuran olayları.

Ona bakarken yüzünün kızardığını hissediyordu İhsan. Oysa,

Türkiye'ye doğru yola çıkmadan önce, Hümeyra da, kendisi de, yaşadıkları o çılgın günleri belleklerinden çıkarıp atmak için birbirlerine söz vermiş, Kuran üzerine yemin etmişlerdi; ama bu gibi olaylar öyle kolayca unutulamaz, hiç yaşanmamış gibi davranılamaz, üzerlerine sünger çekilemezdi. Her şeye karşın, ikisi de tutkuların, yasak da, Kuran da dinlemeyeceğinin bilincindeydiler. En azından kendisi için o sıcak anlar hep vardı, bütün canlılıklarıyla yaşıyorlardı, beyninde, yüreğinde, bütün benliğinde.

Gözünün önünde canlanan sahnelerden kendini çekmeye çalıştı. Boşuna.

Annesi ya da babası o günlerde oğullarının yaşadığı fırtınanın farkındalar mıydı acaba? Bir şeylerden kuşkulanmış olabilirler miydi? Sanmıyor. Ne babasının, ne de annesinin, akıllarının ucundan bile geçmiş olamazdı. Sadece Zehra Hanım, nedenini kestirmeksizin tedirginlik duyuyor, oğlunun ikide bir dalıp dalıp gittiğini, ellerinin Kore hastalığına tutulduğu günlerdeki gibi titremeye başladığını görerek telaşlanıyordu. Kocasına da sözünü etmiş olmalıydı bunlardan. Muzaffer'in de aklına, İhsan'ı hastalandığı sırada götürmüş olduğu şantiye doktorunun söyledikleri gelmişti ihtimal. Onu Türkiye'ye göndermeye karar verişinde kimi başka kuşkuları da rol oynamış olabilir miydi?

Tekrar dönüp baktı Hümeyra'ya. O günlerden bu yana kaç yıl geçmişti. Yaşanmışları ya da yaşanmamışları düşünerek hayıflanmak için artık çok geçti. Düşünüyordu da, en azından başlangıçta, Hümeyra'nın vakitsiz evliliğinden hoşlanmayan yalnız o değildi. Zehra Hanım da önce karşı çıkmıştı kocasına, ama sonra nedense birden çark etmiş, hatta damat tarafının hazırlık yapmak için bir süre nikâhı geciktirme isteklerini bile olumlu karşılamamıştı. O günlerde evin içinde çok gergin bir havanın estiğini anımsıyor İhsan. Bu evliliği sanki tek isteyen Hümeyra'ydı. Muzaffer de gönülsüzdü, Zehra Hanım da. Ya da ikisi de birbirlerine rol yapıyorlardı. Ama, her ikisinin de bu evlilik için Hümeyra'yı zorlamamış olduklarından emindi. Zaten Hümeyra da hiçbir zaman böyle bir imada bulunmamıştı.

Her neyse, olan olmuştu sonunda. Bari Hümeyra açıklasaydı ona neden böyle davrandığını. Çok sonra sormuştu Hümeyra'ya. Birkaç kez, hatta ısrarla. Susar, sözü değiştirmeye çalışır, bazen de alaylı

alaylı gülerek, yanağını okşar, *"Sen hiç büyümeyecek misin?"* derdi. Sadece bir gün, yine gülerek, belki de gizli gizli onunla alay ederek, *"Ne yapaydım yani, senin büyüyüp bir baltaya sap olmanı mı bekleseydim?"* dediğini anımsıyor. Lök gibi oturmuştu içine bu sözler.

O günlerde idarî memurlar yurtdışında üst üste ancak üç yıl kalabiliyorlardı. Bu durumda öğreniminin yarıda kalmaması için İhsan'ı Ankara'ya göndermeye karar verdiğini söylemişti Muzaffer.

Aklına geldikçe hâlâ kötü oluyor. Ankara'da üç ay süren, yaşamının neredeyse en karanlık döneminden sonra, annesinin yanma gelişiyle biraz kendini toparlamış, daha sonra Muzaffer, yaz tatili başında Ankara'ya gelip onları da yanma alarak Beyrut'a götürmüştü. Bu dönüşe en çok, Hümeyra ile yeniden buluşacaklarını düşünerek sevinmiş, âdeta göklere uçmuştu. O günlerde sık sık aldığı ateşli mektuplar yüzünden hayali fenere dönmüş, bir hayli zayıflamış, bu yüzden annesini telaşa düşürmüştü. Turgut olmasa, derslerinde de başarısız olması kaçınılmazdı. Bereket Turgut, kendisini koyuvermesini engelliyordu.

Ne var ki, Beyrut'a bu dönüş, düş kırıklığından başka bir şey olmamıştı İhsan için. Eski okulundaki sınıf hocası Frère Joseph başka bir ülkeye gönderilmişti, okuldaki arkadaşlarından kimseyi bulamamıştı; ama onu en çok üzen, allak bullak edip sarsan, Hümeyra'nın takındığı mesafeli tavırdı. O ateşli aşk mektuplarını yazan o değilmiş gibiydi. Sanki kocasının koyduğu gizli bir yasağa uyuyordu, bir kere bile İhsan'ı evlerine çağırmamış, kendisi de, yanında kocası ya da kocasının bir yakını olmadan onların evine adım atmamıştı.

Beyrut'a dönüşlerinden iki-üç ay sonra, dış görev süresi biten Muzaffer'i bu kez, çok iyi bildiği Arapça'sından yararlanmak için Cidde'ye tayin etmişlerdi. Üç yıllık süre, yer değiştirilmek suretiyle iki yıllığına uzatılmıştı.

Ne var ki, Zehra Hanım kesin olarak reddetmişti bu kez kocasının peşinden Suudî Arabistan'a gitmeyi. İhsan yatılı okul yaşamına alışamamıştı bir türlü. Oğlunu bir daha yalnız bırakmak istemiyordu. Hadi, İhsan'ı da alıp birlikte gidelim dese, o ilkel Arabistan çöllerinde zavallı çocuk nerede okuyacaktı, ya hastalığı nüksedecek olursa ne yaparlardı? Zaten son zamanlarda boynu yine çöpe dönmüştü oğlanın. Kara sevdaya tutulmuş gibi bir hali vardı. Kendisi

yanında olmazsa durumunun daha da kötü olabileceğinden ciddi olarak kaygı duyuyordu. Öte yandan, katı şeriat yasalarının uygulandığı Cidde, diplomat karısı bile olsa, kadınların, hele de Zehra gibi bir kadının yaşayabileceği bir yer değildi. Böylece, onlar Beyrut'tan Ankara'ya döndüler, Muzaffer de onları yolcu ettikten sonra, Cidde'ye uçtu.

Ne Hümeyra, ne de kocası, ne Zehra Hanım'la İhsan'ı, ne de Muzaffer'i yolcu etmek için, zahmet edip de havaalanına gelmemişlerdi. Ne var ki, aradan kısa bir süre geçtikten sonra, bir gün Turgut alaylı alaylı gülerek elindeki leylak rengi zarfı ona uzattığı zaman, şaşkınlığından neredeyse sarası tutmuş gibi yere düşecekti İhsan.

Hümeyra'nm görünüşteki mutluluğu uzun sürmemişti. Muzaffer Cidde'deyken ansızın karar vermiş, kızı Fâtimâ'yı da yanına alarak Ankara'ya dönmüştü. Boşanmaya kararlıydı. *"Kavga etmedik, ama orada daha fazla yapamayacağımı açık açık söyledim,"* demişti Zehra Hanım'a. Ancak, kocası boşanmaya razı değildi. *"Sen dâüssıla çekiyorsun, git bir süre akrabalarının yanında kal,"* demiş, biletlerini de kendi eliyle almıştı.

Hümeyra da, hemen boşanmak için fazla ısrar etmenin, kendisi için de kızı için de yararlı olmayacağını düşünmüş olmalıydı ki, kocasının önerisini kabul etmiş gibi görünmüştü. Ancak adam, herhalde aklını çelerler korkusuyla Hümeyra'nm amcasıyla yengesinin yanında oturmasını istememiş, *"Tabii gidip gelirsin ama, aynı çatı altında olmaz!"* diyerek kestirip atmıştı. Bu tutumu, karısıyla İhsan arasındaki olası bir yakınlıktan kuşkulandığı anlamına mı geliyordu, bilemiyordu Hümeyra, ama bu yasak, onun da işine geliyor olmalıydı. Yengesinin yanında baskı altında tutulacak, özgürlüğü kısıtlanacaktı, ne de olsa emanet gözüyle bakılacağı için. O günlerde İhsan'a, *"Şu bizim milletin mantalitesini anlamıyorum doğrusu,"* demişti. *"Başkaları söz konusu oldu mu, hepsi birer namus bekçisi kesilirler!"*

O gelişinde, Çankaya'da, dayalı döşeli küçük bir ev tutmuştu. Nasıl olsa kocası her ay yüklüce bir para yolluyordu.

İhsan'a o sırada söylediğine göre aslında boşanmakta kararlıydı; ancak önce ekonomik bağımsızlığını elde etmesi gerekiyordu. Maddi sorununu çözer çözmez köprüleri atacaktı. Zaten boş durmaktan da

sıkılıyordu. İhsan Bey'e açmıştı durumunu. İhsan Bey'in Dışişleri Bakanlığı'nda pek çok tanıdığı vardı. Hümeyra'nın üniversite diplo-

ması yoktu ama, başta Arapça olmak üzere birkaç dil biliyordu; güzelliğinin, şuh tavırlarının ya da amcasının da bir Dışişleri memuru oluşunun yararı olmuş muydu bilinmez ama, sonuçta, küçük bir sınavdan geçirildikten sonra hemen, Bakanlığın Ortadoğu masasında sekreter olarak işe alınmıştı.

Zehra Hanım, başlangıçta karşı çıkmış olmasına karşın, belki de Anadolu kadınlarına özgü bir tutuculukla, Hümeyra'nın kocasını bırakıp Türkiye'ye dönmesinden hiç de memnun görünmemişti. Bu dönüşün sebebinin onun ileri sürdüğü gibi kocasından kötü muamele görmesi olduğuna inanmıyordu. İşin içinde başka bir şey olabileceğini düşünüyordu. Zaten Muzaffer de, Hümeyra'nın Beyrut'ta, Dışişleri memurlarından biriyle ilişkisi olduğunu duymuştu güya. Hatta, onu uyarmak için Cidde'den kalkıp Beyrut'a bile gitmişti. Oysa, İhsan'ın bildiğine göre, herhangi bir olay, bir skandal olmamış, duyulmamıştı; ama Zehra Hanım, *"Ateş olmayan yerden duman çıkmayacağını"* düşünüyordu. Hümeyra kocasının bir şeylerden kuşkulandığını hissettiği için Türkiye'ye dönmek istemiş olmalıydı.

Anımsıyordu da, o günlerdeki ısrarlı sorularına karşı, Hümeyra, *"O adama daha fazla tahammül edemedim,"* demekle yetinmiş, başka bir açıklama yapmak istememişti.

Bu arada Muzaffer de süresini doldurmadan, Cidde'den, içki ticareti skandalı yüzünden, merkeze alınmıştı. Hümeyra, amcasının gelişinden kısa bir süre sonra, Beyrut'a, kocasının yanma dönmek istediğini açıkladı. Bakanlıktan aldığı para ekonomik özgürlüğünü kazanmasına, hele de Beyrut'ta kocasının evindeki lüks yaşam koşullarını sağlamasına yeterli değildi. Bir yıl ancak dayanabilmişti Ankara'daki o küçük evde, küçük kızıyla tek başına yaşamaya.

Bu da ikinci büyük düş kırıklığı olmuştu İhsan için.

Sırası mıydı şimdi bunları anımsamasının? Kalktı,

— Haklısın, dedi isteksizce. Gidip biraz hava alayım. Sersem gibiyim. Belki açık hava iyi gelir.

— Geç kalma. İhsan Bey akşamüstü uğrar.

Bu kez o omzunu silkti.

İyi bir adamdı İhsan Bey. Çok iyi bir adamdı. Babası ona âdeta âşıktı. Onun için her şeyini verirdi. Nankörlük etmemesi gerekirdi İhsan'ın. Babası öldükten sonra, hele Hamburg'taki o kepazece olayın arkasından, yine de elinden tutacak tek insan oydu. "*Sen benim oğlumsun,*" demez miydi? Öyleydi de, o adama karşı duygularındaki kararsızlığın sebebi neydi?

Başı ağrıyor. Hemşireden bir aspirin mi istese? Hümeyra'nın çantasında vardır, ama isteyecek olsa, ya alay eder, ya da daha az iç de başın ağrımasın diye öğüt vermeye kalkar. Ayrıca, alkolik yeğeninden utandığı çok açık. Konuklar geldiğinde burada olmasını istemiyor.

İhsan Bey akşama kadar beklemez, birazdan gelecektir. Aslında İhsan da beklemek istemiyor onu. Onunla karşılaşmamaya, olabildiğince geç yüz yüze gelmeye çalışıyor. Hamburg'taki olaylardan sonra, bu hengâme içinde, bir de ona hesap vermek istemiyor; bu an ne kadar kaçınılmaz da olsa, en azından bir de bu yüzden bunalıma girmekten kaçıyor.

Kapıdan çıkmadan önce bir kere daha dönüp bakıyor babasının yattığı karyolaya. O şu anda sadece hasta karyolasında yatan bir insan. Herhangi bir insan. Konuşmadığı, düşünmediği, duygularını ve düşüncelerini herhangi bir şekilde başkalarına aktaramadığı sürece, bir insan bir başkasından, hatta herhangi bir canlıdan nasıl ayırt edilebilir?

Keşke bir saniye için bile olsa gözlerini açabilse. Bir kere daha göz göze gelebilseler. Bakışlarında bir ışık yansa, bir şeyler söylemek istediğini anlasa bile yeter onun için. Acaba o derin uykusu arasında bir şeyler düşünüyor mu? Bir inanabilse henüz ölmüş sayılmadığına, yaşamsal fonksiyonlarının henüz çalışır durumda olduğuna...

Şu an duyguların hiç önemi yok. Hayır, hemen ölmesin. Üç ay, beş ay, yaşasın bir süre daha, ne kadar olursa. Henüz onun yokluğuna hazır değil. Belki de hep söylendiği gibi, yaşamı bir sinema şeridi gibi geçiyordur şimdi kapalı gözlerinin önünden. O şeridin içinde kendi imgesinin yeri hangi boyuttadır acaba?

Güzel tombul hemşire, elinde tansiyon aleti, içeri girmek üzereydi, kapının önünde karşılaştılar. Duru masmavi gözleri vardı kızın. Sitem edercesine,

— Çok içmişsiniz, dedi. Fena halde içki kokuyorsunuz! Votka mı, konyak mı, nedir bu?

Ondan bir şeyler beklediği o kadar belliydi ki...

— Siz şiir sever misiniz, dedi pat diye. Ne demiş şair? İçmeyip de ne halt edeceksin bu boktan dünyada? Ben de işte öyle. Ayakta kalabilmek için içmeye mecburum!

Kızın bir şey söylemesine fırsat bırakmadan hızla yürüdü asansöre doğru.

Dışarıda kar, kıyamet. Saçaklarda buzdan kılıçlar. Paltosuna sarınarak kaya kaya köşedeki büfeye kadar yürüdü. Babası onun yürüyüşüyle hep alay ederdi. Yengeç gibi yürüyormuş. Bir omzunu eğerek, kollarını birbirlerine paralel olarak sallaya sallaya...

"Ne olmuş yani? Ben böyle yürürüm," dedi birden, kendisini bile şaşırtan bir garip hınçla.

Üç gündür büfedeki adamla tanış olmuşlardı.

— İki bira, dedi. Efes, evet, kutu olsun. Soğuğundan. Bir şişe de konyak, şu yassı şişelerden...

Adam, vitrindeki cep konyağına uzandı. Para vermeye hazırlanırken bu kez karnının da aç olduğu geldi aklına,

— Bir paket de fındık, fıstık, dedi.

Satıcı, istediklerini kocaman bir kesekâğıdına koyarak uzattı, paranın üstünü verdi; hiç konuşmadan.

Sokak ıssızdı. Ne tarafa gideceğine karar veremeyerek bir an durakladı, sonra kimsenin bakmadığına emin olmak için sağına soluna baktı, büfenin arkasına geçti, soğuktan hemen etkilenen parmak uçları sızlıyordu, bira kutusunu güçlükle açtı, başına dikti. Soğuk içki yüreğinin yangısını almış gibi rahatladı; sigarasını yaktı. Sabahtan beri ilk kez alıyordu sigaranın tadını. Ne güzeldi bu tadı yeniden duyabilmek.

Oysa hiçbir şey güzel değildi. Ne biranın, ne de sigaranın tadı güzeldi. Aldatıyordu kendisini. Sadece başı dönüyordu, daha çok da midesi bulanıyordu. Açlıktandı ihtimal, ama yemek düşüncesi bile daha fazla bulandırıyordu midesini. Üstelik, düşünmek istemiyordu ama, düşündeki bulanık imgeler gözünün önünde dans edip duruyordu hâlâ: Kara örümcekler, kırmızı karıncalar, yeşil yılanlar, irin sarısı çıyanlar, kıvır kıvır.

Buz tutmuş bir ağaca yaslandı.

Çocukluğunda da Ankara'da kışlar hep soğuk olurdu. Belki daha da fazla. Kaloriferli bir evde oturmamışlardı hiç; yurtdışındaki görevlerden döndüklerinde bile. Kömür kovasını doldurmak annesinin işiydi. İlk olarak, Beyrut'ta kaloriferli bir evde oturmuşlardı. Bütün bir yılda, ya bir hafta, ya da on gün ancak yanardı kaloriferler; ama her zaman sıcak suları vardı. Hümeyra, evlenip de evden ayrılıncaya kadar, her sabah duş yapar, hemen sokağa fırlar, Zehra Hanım, arkasından, *"Kızım saçlarını kurutmadan dışarı çıkma!"* diye bağırırdı avaz avaz.

Elçiliğin kripto memurluğunu da, vekilharçlığını da Muzaffer yapıyordu. O zaman henüz aklı ermiyordu İhsan'ın. Daha sonra İhsan Bey bir gün, Muzaffer'in hem kendi aylığını, hem de elçiliğin dolarlarını karaborsada bozdurduğunu anlatmıştı İhsan'a. Aradaki farkı cebine indiriyormuş tabii. Dışarıda o kadar rahat yaşayabilmeleri bu küçük hokkabazlık sayesinde mümkün oluyormuş. Bunu söylerken, öyle arkadaşını eleştiriyormuş, kınıyormuş gibi bir hali yoktu İhsan Bey'in. O da büyükçe bir işadamıydı. Memleket *bermutad* döviz sıkıntısı içindeydi. Beş sente muhtaçtı memleket. Bütün bunları, dozerlerin, betoniyerlerin kırılan kimi parçalarını dışardan getirtmek için karaborsadan döviz almak zorunda kaldıklarını anlatırken, laf lafı açtığında söylemişti İhsan'a. Gülerek,

"Kapitalist bir düzende yaşamak zorunda olduğumuza göre bu düzenin gereklerine uyacağız, ister istemez," demişti. *"Bu düzenin yasaları zayıflar için, ezilenlerin daha fazla ezilmesini, ezilirken de cıyak cıyak bağırmamalarını, gıklarını çıkarmamalarını sağlamak içindir. O yasalara uyup dürüstlük taslamak, bu düzenin daha fazla güçlenmesini, en azından daha fazla ayakta kalmasını sağlamaktan başka ne anlama gelir? İnadına sen de sömüreceksin. Yeni solun kuralı bu!"*

Şaka mı ediyordu görünmek istediği gibi, yoksa kendisini mazur mu göstermek istiyordu, İhsan'ın eleştirmeye hazır gözünde? Belki de daha pek çok eski solcu gibi, o da inanıyordu bu yeni misyonunun namuslu olduğuna! Sola ihanet anlamına gelmediğine! Ya da kimbilir, arkadaşını aklamak istiyordu oğlunun olası olumsuz değerlendirmelerine karşı.

Ağır ağır Kuğulu Park'a kadar yürüdü. Her yer kar içindeydi. Parkın içindeki bir sırayı eldiveninin tersiyle süpürerek oturdu.

Şişenin kapağını açtı. Once kokladı. Avrupa'daki konyaklara benzemiyordu, ama yine de güzel kokuyordu. Kıskana kıskana bir yudum içti. İçi birden ısınıverdi.

Yıllar önce, Beyrut'tan Ankara'ya yatılı okula gönderildiğinde, tatil günleri hep bu parka gelirdi. Sığınağıydı burası onun. Ağlamak istediği zaman da buraya gelirdi, mutlu olduğu zaman da. Üç ay ancak dayanabilmişti zaten. Bütün notları kırıktı. Onu Ankara'ya yatılı okula gönderirken İhsan Bey'e emanet etmişti Muzaffer. Onun uyumsuzluk çektiğini de herhalde İhsan Bey bildirmiş olmalıydı Beyrut'takilere.

Babasının ciddiye almış olduğunu sanmıyordu ama, belli ki Zehra Hanım hayli telaşlanmıştı bu haberden. Kore hastalığı sırasında yaşadıkları panikten sonra, oğlunun yalnız fizyolojik değil, ruhsal durumuyla da daha yakından ilgilenmeye başlamıştı. İhsan'ın, Merve'ye yazdığı, aslında üstü kapalı bir aşk ilanı niteliğindeki teşekkür mektubuna, müezzinin gönderdiği, zarfın üstünde Zehra'nın adı yazılı olan, ama içi İhsan'a hitap eden, son derecede anlayışlı yanıt geldiğinde de çok telaşlanmış, oğlunun bu kez de kara sevdaya tutulmuş olabileceğinden korkmuştu.

İhsan, annesinin apar topar Ankara'ya gelişinin nedenini onun bu aşırı kaygılarına bağlamıştı o zaman; Beyrut'tan gönderilmesine karar verdiklerinde, yani çok daha önceden, bu kaygıları neden duymamış olduğunu hiç düşünmemişti.

Muzaffer, daha önceden Milli Eğitim Bakanlığı'na başvurarak, bir yandan İhsan'ın Lübnan'da kayıtlı olduğu Fransız okulunun Türk liseleriyle eşdeğerliliğinin kabul edilmesini, öte yandan Fransız okulunda orta kısım dört yıl olduğu halde, İhsan'ın dışardan sınavla lisenin birinci sınıfına alınmasını sağlamıştı.

Yola çıkmadan bir gün önce veda etme bahanesiyle gittiği Hümeyra'ya, "*Beni göndermelerine engel ol. Beni bırakma. Ben sensiz yaşayamam,*" diye yalvardığını anımsıyor. Birbirlerine sarılıp ağlaşmışlardı. Hümeyra'nın yapabileceği hiçbir şey yoktu.

O günleri anınca hüzünleniyor. Bir yudum konyak daha içiyor. Ağzının içi zamklı gibi, yapış yapış. Soğuk, uykusuzluk ve içki, beynini uyuşturuyor. Sonra başı yavaşça çenesine doğru iniyor, yıllar öncesine doğru uçup gidiyor.

• • •

Hümeyra'nın evlenmesinden bir, bir buçuk ay sonraydı. Bir akşam Muzaffer, her zamankinden biraz daha önce gelmişti eve. Bir tuhaflığı vardı üstünde. Ağzı kokmuyordu, sarhoş değildi, belki hafifçe çakırkeyifti ama, çok içmiş gibi, konuşurken dili dolaşıyordu sanki. İhsan'ı kenara çekmiş, gizemli bir tavır takınarak, *"Hadi, hazırlan, bu akşam baba oğul gezmeye gideceğiz seninle. Ablanın düğününde aldığımız takım elbiseni giy. Yemeği de ikimiz dışarıda baş başa yiyeceğiz,"* demiş, başka herhangi bir açıklama yapmamıştı.

Bu alışılmadık gece gezmesinin ne anlama geldiğini önceden Zehra Hanım biliyor olmalıydı ki, o da kocasına soru sormamıştı. Böyle bir şeyle ilk kez karşılaştığı için çok heyecanlanmıştı İhsan, ama o da cesaret edip nereye gidiyoruz, niye yalnız ikimiz diyememişti babasına.

Evden çıkmadan önce, oğlunun hazırlanmasını beklerken, üst üste iki kadeh atmıştı Muzaffer. Onu daha önce bir de Hümeyra'nın düğününe giderlerken böyle görmüştü İhsan ve nedense bu onu korkutmuştu. Bindikleri takside de hiçbir şey söylememişti Muzaffer. Olağanüstü bir durumun söz konusu olduğu anlaşılıyor, ama bunun ne olabileceğini tahmin edemiyordu İhsan. Böyle durumlarda babasına soru sorulmaması gerektiğini biliyordu. Babası da onun merakını körüklemek ister gibi inadına gizemli duruşunu sürdürüyordu; belki biraz düşünceliydi, ama iki kadeh içtikten sonra kendisini toplamıştı, şimdi daha çok, kararlı ve sakin olduğu söylenebilirdi.

Taksi Beyrut'un en lüks otellerinden Phinicia'nın önünde durunca çok şaşırmıştı. Babası yine hiçbir açıklama yapmamakta ısrarlıydı. Asansöre binerlerken, fiyakalı bir üniforma giymiş, göğsü sırmalarla süslü, kasketli, iriyarı bir adam, kaşlarını çatarak yanlarına yaklaşmış, İhsan'ın kaç yaşında olduğunu sormuştu. Bu gibi yerlerde nasıl davranılacağını iyi bilen Muzaffer, adamın avucuna yüklüce bir bahşiş sıkıştırmış, şişinerek, *"O benim oğlum,"* demişti. *"Görmüyor musun, koskoca delikanlı!"*

Fiyakalı kapıcı bahşişi cebine indirdikten sonra, asansörcü çocuğun kulağına bir şeyler fısıldamıştı. İhsan'dan biraz daha kabaca, kırmızı kadife giysili asansörcü çocuk, onları otelin en üst katma çıkarmıştı. Buradan bakılınca, kentin göz alan pırıltılı ışıkları gökyüzüne yansıyarak, ufka doğru inanılmaz şekiller oluşturan yağmur bulutlarını pembe renklere boyuyor, mizena direklerindeki renk renk am-

pullerin süslediği yatlarıyla kıpır kıpır kaynaşan liman, ayaklarının altında, bir görkemli şehrâyin görünümü sergiliyordu.

Neredeyse karanlık denilebilecek kadar loş bir ışıkla aydınlatılan salon, iki kenarı çok uzun kocaman bir dikdörtgen biçimindeydi. Dikdörtgenin dar kenarına yerleştirilmiş yüksekçe bir sahnede kalabalık bir caz grubu yerini almıştı. Ortadaki yine hafif bir eşikle salondan ayrılan dans pistinin alt tarafından, çalan müziğin temposuna uyarak yanıp sönen renk renk ışıklar göz alıyordu. Pist kalabalıktı, pistin çevresine masalar, masaların arka tarafında, girişin tam karşısındaki duvarın dibine, içlerinde oturanların yüzleri seçilmeyen localar sıralanmıştı.

Beyaz smokin giymiş bir adam hemen yanlarına yaklaşarak, kötü bir Fransızca'yla yer ayırtıp ayırtmadıklarını sormuş, Muzaffer cevap vermeyince, elleriyle kollarıyla gülünç birtakım işaretler yaparak önlerine düşmüştü. Dans pistinde sıkış tepiş dans eden ya da masalarda, aşırı jestlerle her dilden konuşan erkeklerin, parlak ve dekolte giysili kadınların, ortalıkta dolaşan smokin giymiş sırıtkan yüzlü garsonların oluşturduğu renkli, gürültücü, çok hareketli yumak bir anda başını döndürmüş, serseme çevirmişti İhsan'ı. Böyle bir yere daha önce bir kez bile ayağını atmış değildi. Kulağına Arapça'dan çok Türkçe ya da Fransızca sesler geliyordu. Caz moda bir parça çalıyor, Türk olduğu şivesinden anlaşılan şarkıcı avazı çıktığı kadar bağırıyordu mikrofona:

"Aspasiya, Aspasiya..."

Piste uzak bir yerdeki boş bir masayı gösteren şefe inat, pistin kenarındaki, üzerinde *"Reservée"* yazılı bir masaya doğru hızla yürüyen Muzaffer, İhsan'a işaret ederek, *"Gel, şu masaya oturalım,"* demişti. Şef sesini çıkaramamıştı. Muzaffer'i orada tanıyor olmalıydılar.

Babasının çok rahat bir oturuşu vardı, oysa İhsan alabildiğine tedirgindi. Buraya niçin geldiklerini, daha doğrusu babasının onu buraya neden getirdiğini anlamaya çalışıyor, başını fazla çevirmeden sağına soluna bakınıyor, boş yere onu bu sıkıntılı durumdan kurtarabilecek birisini arıyordu.

Pisti dolduranlar dans etmekten çok güreşiyor gibiydiler. Hava sıcaktı. Müzik sesi, çatal bıçak, kadeh sesleri, konuşmalar, kulaklarına birbiri arkasına, iz bırakmadan, sersemletici, sağır edici bir

uğultu halinde yansıyordu. Yan taraftaki masada, kadınlı erkekli bir grup Türk oturuyordu. Kadınlar neredeyse çıplaktılar, adamlar aksi-

ne, kolalı yakalı, kravatlı, sinek kaydı tıraşlı, kabak kafalı, esmer, sarkık bıyıklıydılar. Konuşmalarından, buraya metresleriyle eğlenmeye gelmiş Antepli işadamları oldukları anlaşılıyordu. İçlerinden biriyle babasının göz kırparak selamlaştıklarını fark etti.

Onlar oturur oturmaz şef uzaklaşmış, bu kez hemen bir garson yaklaşmıştı masalarına; bu garson babasını iyi tanıyor olmalıydı ki, Türkçe olarak,

"Ne emredersiniz Muzaffer Bey," demişti.

"Her zamanki gibi, donat işte, bildiğine göre. Oğluma da kadeh getir..."

Babası ve o. Babasıyla ilk kez baş başalardı böyle bir yerde.

Masanın donatılmasını beklerken Muzaffer, konuşmaya karar vermişti sonunda. Oğluyla göz göze gelmemeye çalışarak, bu gece onunla birlikte çıkmak istemesinin nedenini, böyle konuşmaktan sıkılıyormuş gibi, ama öte yandan, ondan hiç beklenmeyen kaba sözcükler kullanarak açıklamıştı. Eve temizliğe gelen Marûnî kadın, İhsan'ın kirli donlarıyla yatak çarşaflarında sarı sarı lekeler gördüğünü söylemiş Zehra Hanım'a, bir de *"Kızını everdin, sıra oğluna gelmiş,"* diye alay etmiş, Zehra Hanım da kocasına anlatmış durumu.

"Annen de senin yine çok fazla otuzbir çekmeye başladığını fark etmiş zaten," demişti Muzaffer, İhsan'ın yüzüne bakmamaya çalışarak. *"O yüzden başına neler geldiğini unutma. Bu yüzden az kalsın annenle bozuşuyorduk. Sen benim oğlumsun. Erkek adamsın. Benim oğluma otuzbir çekmek yakışmaz. Biz Antepli'yiz. Antepliler yiğit olurlar. Kara yılan kara yılan olmadan önce... Bilirsin... Böyle pis şeylerle boşa harcama tohumunu. Otuzbir çekmek, erkeğin kişiliğini zayıflatır. Kendine güvenini yok eder. Hasta eder. Başına gelenleri hatırlasana! Türkiye'de iken hadi neyse ne, ama bak, burası Beyrut. Kadından çok şey yok burada. İşin ucu paraya dayanır. Yeter ki bunun için iste benden..."*

Apaçık olanı inkâr etmeye kalkışmanın faydasız olduğunu bildiğinden, sesini çıkaramamıştı İhsan. Aslında buna benzer bir çıkış beklemiyor değildi babasından, ama asıl korkusu başkaydı, korktuğu başına gelmediği için rahatlamış olduğu bile söylenebilirdi. Ne var ki, bu konuşmanın sonunun nereye varacağını kestiremediği için, hâlâ tedirgindi; bir yandan, ürkekliğini belli etmemeye çalışı-

yor, ama öte yandan, heyecandan dizkapakları atıp duruyordu. Ne olacaktı, Hümeyra aksini söylese bile, her şeye karşın çocuk sayılırdı henüz. Ortaokulu yenice bitirecekti. Babası onu ezen heybetli haliyle karşısındaydı. Yüzünde çok sarhoş olduğu zamanlarda gördüğü, onu her zaman korkutmuş olan yıvışık gülüş vardı.

O sırada garson içkilerini getirdi. Babası kadehini kaldırarak,

"*Hadi bakalım, şerefe!*" dedi. "*İç. İç. Artık sen de erkek sayılırsın, kocaman adam oldun! Benim çektiğim sıkıntıları senin çekmeni istemiyorum. Artık abazanlığı bırak. Yapacaksan bu işi doğru dürüst yapmalısın. Korkman için neden yok. Ben hep senin yanında olacağım... Sonra, bak, böyle yerlerde kadınlar, içki içmeyen erkeği adam yerine koymazlar ha! İçeceksin, ama ağzına içeceksin, burnuna değil!*"

Gözlerinin içine baka baka, kadehini başına dikmesi için ısrar ediyordu. İhsan, bu kez ihtiyatlı davranmayı yeğledi, babası onun ilk kez rakı içtiğini sandığına göre, yüzünü buruşturması gerektiğini düşündü, duraksayarak kaldırdı kadehini. Oysa, daha önce, birkaç kez, babasıyla annesi kokteyllere, kabul resimlerine gittiklerinde, gizli gizli az kafa çekmemişlerdi evde, ablasıyla. Hümeyra evlendikten sonra da, onun evinde baş başa kaldıkları o bir hafta boyunca, delice bir cesaretle, gerçekte bu cesareti gösteren Hümeyra'ydı, hiçbir şeyden çekinmeden içmişler, hatta sarhoş olup birbirlerinin koynunda sızıp kalmışlardı bile.

Ne güzeldi sarhoş olmak... Hümeyra ile birlikteyken, onun o sıcacık sokuluşunu, baş döndürücü kokusunu yanı başında hissederek içip sarhoş olmak ve sonra sevişmek... Ablasının, onun acemiliğiyle alay edişine için için kızsa bile...

Ona, o gece Phinicia Oteli'nin rufunda babasıyla içki içtiğini söylediği zaman, Hümeyra artık pısırık diyemeyecek, acemiliğiyle alay edemeyecekti. Babası, "*Artık sen de bir erkeksin...*" dememiş miydi?

Sonra sigara paketini uzatmıştı Muzaffer.

"*Doğru söyle, daha önce hiç içtin mi?*"

Yanıtını beklemeden bir tane yakıp uzatmıştı. İhsan, yine, ilk kez içiyormuş gibi sigaradan beceriksizce bir soluk çekmiş, yalancıktan öksürmüştü.

"*Çok içme. Arada sırada, içki sofrasında, kadın meclisinde... Çünkü kadınlar, sigara içmeyen erkeklere adam gözüyle bakmazlar...*"

Oysa sigarayı da ilk olarak Hümeyra ile içmişti, evde, kimse yokken.

"Bu akşam seni buraya tam bir erkek olman için getirdim," demişti sonra Muzaffer, yine gizemli bir tavırla. *"Kadınlar kadınlıklarını, erkekler erkekliklerini bilmeli. Üstlerine üstlerine gideceksin onların. Korkmana hiç gerek yok. İstemezmiş gibi davranmalarına aldırmayacaksın! Kadınlar erkeklerle düzüşmek için yaratılmışlardır! Erkekler de kadınları düzmek için! Bunun ne demek olduğunu öğrenince bana hak vereceksin!"*

Sonra, öteki taraftaki masada oturan kızları işaret etmişti gözleriyle,

"Nasıl bunlar? Hiç de fena değiller ha? Hangisi daha çok hoşuna gidiyor? Hadi, git dansa kaldır şunlardan birini!"

Bu kez ciddi ciddi telaşlandığını, korkudan ağzının kurumuş olduğunu anımsıyor İhsan. Babasının şaka etmediğini anlayınca neredeyse ayakları tutmaz olacaktı. Aklından hemen buradan kaçıp kurtulmak geçiyordu.

"Ya terslerlerse?"

"Daha neler... Sana daha şimdi söyledim. Çekinmen için hiçbir neden yok. Üstelik de böyle bir yerde!"

Ama, İhsan utangaç bir tavırla başını önüne eğince, bu kez ısrar etmemişti Muzaffer. Aklından başka şeyler geçtiği belli oluyordu. O sırada kızlar, kendilerinden söz edildiğini anlamış olmalılar ki, hınzırca gülüşmeye başlamışlardı.

Kulaklarına kadar kızardığını hissediyordu İhsan. Babası işaret edinceye kadar cesaret edip de o tarafa bakamamıştı. Sinema filmlerindeki bar artistlerine benziyorlardı. Çok güzeldiler, çok genç görünüyorlardı. Bacak bacak üstüne atmışlardı, kısacık etekleri kasıklarına kadar sıyrılmıştı. Bu manzara ona başka şeyler anımsatıyor, bu yüzden utanıyor, dehşet içinde kalıyor, âdeta saklanacak delik arıyordu.

Onun bu hali babasını eğlendiriyor olmalıydı, altın kaplama köpek dişini göstere göstere gülmeye başlamıştı. Gülerken damağına kadar bütün ağzının içi görünüyordu. Sonra, başını iyice çevirip sandalyesinde arkaya doğru âdeta kaykılarak seslenmişti yan masadaki kızlara, Arapça olarak:

"Bu oğlana erkeklik dersi vermeyi hanginiz ister? Henüz eline kadın

eli değmedi. On dört yaşında, ama aslında sapına kadar erkektir ha! Babasının oğlu!"

Kızlar önce biraz şaşırmışlardı galiba. Böyle bir öneriyle ilk kez karşılaşıyor olmalıydılar. Bir tanesi yirmisinde ancak vardı, öbürü yirmi beşinden fazla göstermiyordu. Muzaffer'e cevap vermeden önce aralarında fısıldaşmışlar, daha yaşlı olanı omzunu silkip, masadan kalkmış, bar tarafına doğru uzaklaşmıştı. Öteki, Fransızca olarak yanıtlamıştı Muzaffer'i:

"Neden olmasın? Acemi öğretmek hoşuma gider..."

"Öyleyse, hadi... dans edin, ısının biraz!"

Kıza göstere göstere İhsan'ın cebine bir tomar para sokuşturmuştu o arada. Bir yığın yeşil Lübnan lirası.

Sersem edici bir dans müziği çalıyordu. Genç kız, alışkın bir rahatlıkla elinden tutup piste sürüklemişti onu; oysa o anda, aklından hâlâ kaçıp kurtulmak geçiyordu İhsan'ın. Kız, onun niyetini anlamış olmalıydı, avını elinden kaçırmak istemeyen dişi bir kedi gibi iyice sokulmuş, belinden sıkıca kavramış, üstündeki incecik giysiden başka içinde bir şey olmadığı belli olan vücudunu, vücuduna yapıştırmıştı; dağınık saçları pistte döndükçe İhsan'ın yüzüne savruluyordu.

Mesleğinin ehli olduğu her hareketinden belli oluyordu kızın. İhsan'ın erkekliğini uyarmak için elinden gelen her şeyi yapıyordu. Gerçekten de, ilk figürlerden sonra sıkılganlığı geçmeye başlamıştı, giderek yüreklenmiş, açılmış, Hümeyra'nın öğrettiği gibi, fıldır fıldır döndürmeye başlamıştı kızı.

Fransızca konuşuyorlardı.

"Güzel dans ediyorsun şekerim," diyordu kız. *"Hiç de acemiye benzemiyorsun..."*

"Siz çok iyi uyuyorsunuz da ondan."

"Dans etmek bizim işimiz..."

Adımları hızlandıkça, ışıklar, masalar, içki şişeleri, kızarık yüzlü insanlar, renk renk, biçim biçim, süslü giysiler içinde çokça boyanmış kadınlar başını döndürüyordu. Caz gürültülüydü. Dans edenler, yapış yapış ter içindeydiler. Tavandaki dev kanatlı vantilatörlerin son hızla çalışmalarına karşın, sigara dumanları dalgalana dalgalana, salonun ortasını tavanından ayırmıştı. Kesik kesik, ya da yırtıcı kahkahalar atanlar, göz süzenler, kırıtanlar, masalarındaki ya da sözümona dans ettikleri kadınların kalçalarını çimdikleyenler, loca-

larda kendi başlarına şarkı söyleyenler, tempo tutanlar, karmakarışık bir yumak oluşturuyordu. Herkes sarhoştu.

Sonra birden hareketli müzik bitti. Bir sessizlik oldu. Pisttekiler ne yapacaklarına karar veremediler. Onlar da yerlerine oturmaya niyetleniyorlardı ki şarkıcı bu kez, ağır ve romantik tempolu Fransızca bir şarkı söylemeye başladı:

"J'attendrais, le jour et la nuit, j'attendrais toujours, ton retour, dans ton nids..."

"Gece gündüz, hep senin yuvana dönüşünü bekleyeceğim," diyordu yayvan sesli şarkıcı. Hümeyra ile ikisinin çok sevdikleri, sözlerini plaktaki şarkıcıya eşlik ederek birlikte söyledikleri bir şarkıydı bu. İhsan, kendinden geçerek, yemin edermiş gibi içinden tekrarlardı bu sözleri.

Vücutlar birbirlerine daha sıkı sarıldılar bu kez.

Bir an, kendisini Hümeyra'ya ihanet ediyormuş gibi hissetti. Keyfi kaçtı. Kollarındaki kız hiçbir şeyin farkında değildi. Ensesini okşayan parmaklarıyla, her dönüşte bacaklarının arasına soktuğu diziyle onu baştan çıkarmaktan başka bir şey düşündüğü yoktu. Bu uğraşında başarısız olduğu da söylenemezdi.

Hümeyra acaba o sırada ne yapıyordu? Evdeler miydi? Onu düşünüyor muydu? O dazlak kafalı adamla dans edecek değillerdi ya! Yoksa yine bir akraba gezmesine mi gitmişlerdi? Bu gezmelerden nefret ettiğini söylemişti Hümeyra. Belki de yalnızdı. Kitap okuyor ya da radyo dinliyordu. Belki de Türkiye'deki arkadaşlarına mektup yazıyordu. Ama kime? İhsan'dan hiçbir şey gizlemezdi ama, ya onun da bilmediği birisi var idiyse? Özlediği biri. Bir okul arkadaşı. Bir kız, ya da... İhsan'ın bilmediği bir erkek arkadaşı... Olamaz mıydı?

Birden onu kıskandığının ayrımına varmış olduğunu anımsıyor. Kocasından değil de, sanal bir başka sevgiliden! Ya kendisi? O ne yapıyordu burada? Bu gece burada olan her şeyi ona anlatacak yürekliliği bulabilecek miydi kendisinde? Ya o zaman birden hırçınlaşıp, göğsünden iterek, *"Çek git yanımdan!"* diyecek olursa? Ne diyebilir, nasıl savunabilir kendisini? Aslında yapabileceği bir şey yok, babasına karşı çıkılmaz. Bunu Hümeyra da bilir. Bu ona ihanet sayılmaz. Ama yine de...

Aksi gibi kız o kadar yakın, içten, sıcak ve sokulgan davranıyordu ki, daha fazla çekingen davranırsa bunu kendisine hakaret sayabilir-

di. Bir ara, ayağı tökezleyince, *"İçkiye alışık değilsin galiba şekerim,"* demişti kız. *"İstersen oturalım?"*

İrkilmişti İhsan:

"Neden? Ağzım mı kokuyor?"

Şarkıcının sesi çok uzaklardan geliyormuş gibi ulaşıyordu kulaklarına, *"...des bruits lointains..."*

Kız birden çekingen davranmaya başlamıştı:

"Doğru söyle, çok mu içtin? Rengin sapsarı. Çok da sallanıyorsun... sakın kusmaya falan kalma, rezil oluruz..."

"Korkmayın, bir şeyim yok... Alışkınım içmeye..."

"...Car l'oiseau qui s'enfuit.."

Çünkü kuş kaçıp gidiyor...

Hümeyra... O ilk gün... O ilk öpüş, o ilk birlikte oluş...

Neredeyse ağlayacaktı.

Ama ne tuhaf, onu düşündüğünü sandığı zaman bile, içi ılık ılıktı. Kız sıcacıktı. Öyle de sokuluyordu ki... Sutyen takmadığı belliydi, iri ve sert memelerinin uçları ince kumaştan belli oluyordu. Nasıl bu kadar dik durabiliyordu bu memeler? Hümeyra'nınkiler yuvarlak ve yassıydı. Daha hiçbir şeyden anlamadığı sıralarda, bir çeşit evcilik oynarlarken, memelerini okşamasını isterdi İhsan'dan. Bundan çok hoşlandığını söylerdi.

Ya bu kız? Bu kızın yüzü... Karşısında duran Hümeyra mıydı yoksa? Niye öyle bulanıyordu ona bakarken gözleri?

"Sevgilim, iyisin değil mi?"

"İyiyim, merak etmeyin. Gerçekten. Alışkınım dedim size. Hem, bir kadeh bile içmedim..."

"Çok heyecanlısın da... Yoksa korkuyor musun?"

"Hayır! Ne münasebet! Hem kimden korkacağım?"

"Belki de beni çok beğendiğin içindir? Benimle olmayı çok mu istiyorsun?"

Suskunluğu ağzının kuruluğundan ileri geliyordu ve pantolonunun dışına sızan ıslaklık, ne kadar istekli olduğunu belli ediyordu.

"Ben de. Ben de senden çok hoşlandım...Ben de seninle olmak istiyorum, ama önce..."

Sonra, ona sıkı sıkı sarılmış, pistin orta yerinde durmuştu:

"Oturalım önce biraz, ha? Ben yoruldum da..."

"Olur, yorulduysan oturalım."

El ele tutuşup, pistin tek basamağından hoplayarak inmişlerdi aşağıya. O sırada şef garsonla göz göze geldiğini fark etmediği için, kızın neden oturmak istediğini anlamamıştı; halinden hiç belli değildi ama, belki de gerçekten yorulmuştu.

Kalabalığın arasından sıyrılmaya çalışarak babasının masasına yürümüşlerdi sarmaş dolaş. Caz susmuştu zaten o sırada. Muzaffer, başı ellerinin arasında düşünüyor, ya da başının dönmesi geçsin diye bekliyordu. Onların geldiğini görünce sallanarak doğrulmuştu yerinden.

"Buyurun matmazel. Şeref verdiniz masamıza..."

Kız bu beklenmedik kibarlık karşısında hafifçe şaşalayarak gülümsemiş, kısacık eteğini toplayarak, Muzaffer'in işaret ettiği sandalyeye oturmuştu. Bu kez, Muzaffer'i tanımayan başka bir garson dikilivermişti masanın başına,

"Emriniz efendim?"

"Sorun bayana, ne içerse..."

Kız üzüntülü bir tavırla başını önüne eğmiş, *"Bizim burada özel bir şey istemeye hakkımız yoktur,"* demişti. *"Yani, ya kup, ya bol... Siz hangisini söylerseniz..."*

"Tüh," demişti İhsan içinden. "Babam acemilik etti..."

"Peki, bol getirin hanımefendiye..."

Acaba kaç kuruştu bol? Babası kazık yemişti herhalde.

"Ama, olsun olsun da beş lira olsun..." dediğini anımsıyor, fazla vicdan azabı çekmemek kaygısıyla. O anda gözleri kızın bakışlarıyla karşılaşmıştı. Aklından geçeni anlamış mıydı acaba?

Yan gözle babasını süzüyordu. Gözleri, duvarları süsleyen açık saçık, soluk fresklere takılıydı Muzaffer'in. Bulutlardan oluşan bir yatağa boylu boyunca uzanmış, uzun dalgalı saçlı bir kadının memeleri askılı geceliğinden fırlamış, maskeli adamlar, çıplak, tombul gövdeli bir başka kadını kucaklayarak, yıldızlarla bezenmiş lacivert bir gökyüzüne doğru kaçırıyorlardı.

Kız, Muzaffer'e dönerek,

"Siz diplomatsınız galiba?" demişti. *"Hem de Türksünüz."*

"Evet. Nereden anladınız?"

"Aranızda Türkçe konuştuğunuzu duydum. Sonra, buraya gelen Türk müşteriler sizden çok farklıdır. Çok kaba davranırlar. Siz çok kibarsınız. Diplomat olduğunuz belli. Yüzünüzden asalet akıyor..."

Orkestra şimdi de, bir sirk giriş müziği temposuyla, çalar gibi Manuel de Falla'nın *"Ateş Dansı"*nı çalmaya başlamıştı. Anladığından ötürü hoşnutluk duyduğunu gizlemeden, *"Hümeyra ablada bunun plağı var,"* demişti İhsan, yüksek sesle. Karşı masadaki Antepli tüccar, sarhoş, yanında oturan kadını dansa kaldırmaya uğraşıyordu, *"Ama bu klasik bir parça şekerim,"* diye direniyordu kadın. Adam öfkeliydi:

"Ben klasik mlasik anlamam, o kadar para veriyoruz..."

Yüreğinde tuhaf bir sızı, bir ağırlık duyuyordu İhsan. Klasik parçayla dans etmek... Muzaffer'in nasılsa hepsini birden götürdüğü bir eğlence gecesinde, Hümeyra ile böyle yarı klasik bir parçayla dans edişleri gelmişti aklına. Evlenme konusu henüz ortaya çıkmamıştı. O gece, kollarının arasındaki genç kız gerçekten sevgilisiymiş gibi duygulanımlar içindeydi. O da öyle bir sokuluyordu ki, masaya döndüklerinde, Muzaffer, *"Sizi tanımayan, kim olduğunuzu bilmeyenler, sevgili olduğunuzu sanacaklar!"* diye alay bile etmişti onlarla ve Hümeyra'yı çok kızdırmıştı.

Bu arada caz yeni bir parçaya başlamıştı. Ağır bir parçaydı. Muzaffer, âdeta iteklemişti onları piste doğru:

"Hadi, ne duruyorsunuz, dans etsenize..."

Babasının o ara, kaşla göz arasında, kıza işaret ettiğini fark etmişti İhsan. Kız hemen yerinden fırlamış, elinden tutup onu tekrar sürüklemişti piste doğru. Birbirlerine iyice sokularak dans ederlerken, ılık bir sesle kulağına fısıldıyordu kız:

"Dis-moi mon choux, söyle bana sevgilim, neden öyle kederli duruyorsun?"

"Kederli falan değilim. Ben hep böyleyimdir. Hem benimle sevgilimmiş gibi konuşup durmayın, daha adınızı bile bilmiyorum!"

"Adım... Bak sana doğruyu söyleyeceğim, asıl adım Ester ama, Manolya derler burada bana. Ya senin adın ne?"

Gerçekten de saçları manolya kokuyordu, bu kokuyu iyi biliyordu İhsan, elçiliğin bahçesindeki kocaman bir ağacın iri iri açan çiçeklerinin kokusuydu.

"Benim adım da İhsan."

"İhsan... Quel beau nom!"

Neresi güzeldi isminin? Laf ola beri gele! Sonra içi birden kıyılır gibi olmuştu. Babasının, kırk yılda bir içkisini evde içtiği za-

man söyledikleri geliyordu aklına. *"İki türlü insan vardır,"* derdi Muzaffer. *"Üsttekilerle alttakiler. Ezenlerle ezilenler. Güçlülerle güçsüzler. Alttakiler, ezilenler, güçsüzler, yaşamak için, üsttekilerin, ezenlerin, güçlülerin her istediklerini yapmak zorundadırlar..."*

İşte, aynen öyleydi. Anlıyordu, bu kız da o yüzden böyle konuşmak zorundaydı. Bunun için para ödüyorlardı ona. Birtakım kimselerin eğlenmek, hiçbir şeye aldırmadan başıboşça eğlenmek için her şeyi yapacak güçleri vardı ve bu kızlar, bu kadınlar, yaşamak için onların her istediğini yapmak, her pisliğe katlanmak, üstelik hoş görünmek zorundaydılar. Yan gözle babasına baktı. Sakin sakin rakısını yudumluyordu. Onun, kendisinin, o adamlardan ne farkları vardı? Ya Hümeyra? Onun durumu bu kızlarınkinden pek mi farklıydı? Salt zengin diye iteklemişlerdi onu da elin Arap'ının koynuna.

Âdeta kızı avutmak isteyerek, kendisini zorlaya zorlaya,

"Manolya Hanım bilseniz... bilseniz sizin için neler düşünüyorum... Siz çok şeysiniz... Çok güzelsiniz..." diye mırıldanmıştı.

"Sen de çok güzel çocuksun. Benim de senden ne kadar hoşlandığımı bilsen... Gerçekten çok tatlı, çok şeker çocuksun..."

"Bana çocuk demeyin. Lütfen. Hayır, susun! Bana yalan söylemeyin. Dayanamam. Benimle açık yürekle konuşun."

"Ama doğru! O kadar genç, o kadar hoşsun ki!"

Kızın yüzünde alaycı bir gülümsemenin belirdiğini fark etmişti o an ve bu onu hırslandırmıştı. Çevrelerinde sırt sırta, dirsek dirseğe dans edenler hareketlerini güçleştiriyor, oldukları yerde, birbirlerine sürtüne sürtüne kımıldanıp duruyorlardı. Hava da o kadar sıcaktı ki...

"Ben de saçmalıyorum galiba," diyordu içinden. "Çünkü aslında benden gerçekten hoşlanmış olmasını istiyorum. Babamın söylediği gibi olmamalı. Ama, burada, böyle bir yerde buna inanmak saçmalık değil mi? Ne yani, bir görüşte âşık olmasını mı bekliyorum? Bu insanlarla açık açık konuşmak ne kadar zor. Hakları da yok değil. Zavallılar her gün kimbilir ne sütü bozuk, ne kötü niyetli insanlarla karşılaşıyorlar. Hepsine de yalan söylemeleri, o kabak heriflere vurulmuş görünmeleri gerek..."

Kız, aklından geçenleri okumuş gibi,

"İnan bana sevgilim, doğru söylüyorum," diyordu kulağına eğile-

rek. *"Ben öteki kızlar gibi değilim. Yemin ederim... Sen de, benimle dans etmek isteyen öteki adamlardan çok farklısın..."*

"Susun, susun Manolya Hanım," diyordu İhsan umutsuzca. *"Bana sevgilim demeyin... Ah, bilseniz, bilseniz..."*

"Anlıyorum... Sen birisine âşıksın..."

Yüzüne tokat yemiş gibi kalakalmıştı o an. Nasıl anlamıştı? O kadar belli miydi yüzünden? Ama doğruydu. Bu kıza sarılırken bile, aklında hep o yok muydu? Oysa, bu kötü kokulu yerde, bu çirkef yatağı salonda, bütün bu kalabalığın içinde, birbirine sıkı sıkı sokulmuş, vücutları âdeta birbirlerine kaynaşmış iğrenç insanların ortasında onu düşünmek, içinde kabaran şehvet duygularını ona mal etmek bağışlanmaz bir kabahat, ona karşı işlediği büyük bir haksızlık sayılmaz mıydı? Hem şu zavallı kız için elinden ne gelebilirdi?

Dans edenler, localarda akortsuz sesleriyle her dilden şarkı söyleyenler, tilki bakışlı garsonlar, pistin ortasında, dans edenlerin arasında kemanını hoplata hoplata dolaşan pezevenk burunlu kemancı, dazlak kasiyer, çanaklarda on beş liralık boller, şampanyalar, sırıtan, söven, gıdıklanmış gibi çığlık çığlığa kahkahalar atan kadınlar, başları, bakışları, tutkuyla, şehvetle dumanlanan, çığırından çıkmış kalabalık, fıldır fıldır döndürüyordu başını. Ak saçlı, zayıf, ufak tefek bir adam, şişman, göğsü, bağrı, sırtı beline kadar açık, alacalı bulacalı giysili bir kadını kucaklamaya çalışıyor, yalpalıyor, hırıltılı bir sesle, *"Yaktın beni Meryem!"* diye haykırıyor, kadın gülüyor, garsonlar kaygılı bakışlarla masaları gözetliyorlar, caz alabildiğine gürültüyle çalıyordu:

"...A ma Paula, my pretty little popy..."

Çok sevdiği bu şarkıya öykünerek, ilk kez birlikte oldukları o akşamdan sonra bir gün, *"Benim küçük gelinciğim,"* deyince nasıl irkilmişti Hümeyra. *"Ben senden dört yaş, beş yaş büyüğüm. Asıl sensin benim küçük gelinciğim! Bana sakın bir daha böyle bir şey söyleme. Utandırıyorsun beni..."* demişti, basbayağı azarlayarak.

Kız, ensesini okşuyordu:

"Ben, âşık insanların halinden anlarım. Ben de bir zamanlar âşık olmuştum. Bilirim nasıl acı çekildiğini. Ama, şimdi ben varım yanında. Biz kızlar böyleyizdir işte... Bak, ben de çok seviyorum seni, seni çok mutlu edeceğim göreceksin. Azıcık olsun hoşlanmıyor musun benden?"

Haklıydı demek babası, bütün kadınlar aynıydı; ama, Hümeyra

başkaydı. O kadın bile sayılmazdı. Bir melekti o. Bu yüzden ona dokunmuş, onunla birlikte olmuş olduğuna hâlâ inanamıyordu. Yine de, Manolya'nın bacaklarının arasına yayılan sıcaklığına dayanamayarak,

"O başka şey..." diye mırıldanmıştı. *"Siz çok hoş, çok cana yakınsınız... Benim demek istediğim... Keşke sizinle başka bir zaman, başka bir yerde karşılaşmış olsaydık..."*

Kız, dudaklarını dudaklarına yapıştırıvermiş, onu da öpüşüne karşılık vermesi için zorlamıştı. Öpmüştü de. Hümeyra'yı öptüğü o ilk günkü gibi, beceriksizce öpmüştü yine, ama o öpüşle birlikte Hümeyra'nın onu coşkuyla kucakladığı ânın heyecanını yakalayamamıştı içinde. Daha çok tatsız bir duyguydu bu. Kızın, ağzının içine sokmaya çalıştığı dili, kocaman ve pişmemiş bir et lokmasını andırıyordu. Güçlükle kendini çekmiş, elinin tersiyle dudaklarını silmeye çalışmıştı.

"Dudağında bir şey yok sevgilim, ruj burnuna bulaşmış..."

Alay ediyordu galiba. Elinde bol kâseleri dolu tepsisiyle yanlarından geçen garson, yılışık yılışık bakmış, gülmüştü:

"Öpüşüyorsunuz ha? Vay açıkgöz Manolya vay!"

Kız telaşlanır gibi olmuş, başıyla öfkeli bir işaret yapmıştı, bunun üzerine, garson, hızla uzaklaşmıştı yanlarından. Kız, İhsan'ın tedirgin olduğunu fark ederek, yüzüne son derecede mâsum bir hava vermiş,

"Canım, niye öyle durgunlaştın?" demişti. *"Sen bu adamlara aldırma. Serseriler... Yoksa hâlâ onu mu düşünüyorsun?"*

"Bırak şimdi onu..."

"Yoksa masraf çok oldu diye mi üzülüyorsun? Üzülme. Borcumu ödemesini bilirim ben. Acısını çıkarırım..."

Afallamıştı. İşin bu yanını hiç düşünmemişti. Ama ona neydi ki, hesabı ödeyecek babasıydı nasıl olsa! Yine de içinde mantıksız bir umut uç vermişti, sanki kız garsonu çağıracak, içki paralarını geri verdirtecekti!

"Yok canım, ne münasebet," demişti ağzının içinde geveleyerek. *"Böyle bir şey aklımın kenarından bile geçmedi..."*

"Doğru söylüyorum. Hiç pişman olmayacaksın..."

Neden pişman olacaktı ki? Kız, onun bir şey söylemediğini görünce, mahzun bir tavır takınmış,

"Onu çok seviyorsun, belli!" demişti. *"Tabii ben sana onu unuttu-ramam. Ama, bir gecelik bile olsa, seni ben de onun kadar mutlu edebilirim!"*

İçini çekmişti. Evet, onu çok seviyordu. Tanrı katında günah bile olsa. Yasalar karşısında suç bile sayılsa...

"Ben de çok acı çektim. Çılgın gibi seviyordum. O da bir Türk'tü. Ataşemiliterdi sizin sefarette. O da çok seviyordu beni. Benimle evlenmek istiyordu. Ama sizinkiler izin vermediler, Yahudi'yim diye. Ben, evlenmeden de onunla birlikte kalmaya razıydım. Buna da izin vermediler. Sevgilimi geri gönderdiler... Sonra... Neyse, bırakalım bunları. Senin ne kadar üzüldüğünü biliyorum. Seni avutmak benim borcum."

"Nasıl avutmak?"

"Onu bana bırak."

"Burada mı?"

"İstemez misin?"

"Gene açık konuşmuyorsun. Samimi değilsin."

"Samimi olmadığımı nereden çıkarıyorsun? Yemin ediyorum, hayatımda bir o var, şimdi bir de sen... Ne diye yalan söyleyecekmişim?"

Şarkıcı bozuk Fransızca'sıyla avazı çıktığı kadar bağırıyordu:

"Ah Joseph, Joseph, quand nous marions nous?"

Kollarını boynuna dolayıvermişti kız.

"Ah Joseph, Joseph, ne zaman evleneceğiz?"

Dudakları ıpıslak.

"Babandan çekinmiyorsun değil mi? Baban çok akıllı, modern bir insan. Beni masanıza davet ettiği zaman söylediklerini unuttun mu?"

Kıpkırmızı kesildiğini hissetmişti o zaman. Kız ıslak dudaklarını kulağına dayamış, fısıltıyla konuşuyordu:

"Aşağıda, otelde bir odam var. Ne zaman istersen, gideriz..."

Bir yandan, kıza belli etmemeye çalışarak, babasının oturduğu masayı gözlüyordu. Hiç oralı değildi, onları unutmuş görünüyordu. Başını kendilerinden yana çevirmediğini fark ettiği için içi rahatlamıştı ama, hâlâ, onu bu akşam buraya getirirken ve bu kızın kollarının arasına atarken aklından neler geçtiğini kestirebilmiş değildi ve için için, ansızın üstlerine gelecek ve onu herkesin içinde azarlayacak diye korkuyordu. O arada, garsonun masalarına bir şişe şampanya ve servis eklediği de gözünden kaçmadı. Hemen, Manolya'dan epeyce yaşlı, etli butlu bir başka konsomatris çöreklenmişti masaya.

İçinden ağlamak geçiyordu. Babasıyla aralarındaki her şeyin artık çok başka olacağını düşünüyordu. Sanki bir daha yüzüne bakamayacaktı onun. Kendisini yüksek bir yerden derin bir boşluğa düşüyormuş gibi hissediyordu. Daha doğrusu, sürekli olarak bir karanlık kuyudan aşağı yuvarlanıyordu.

Ne olursa olsundu artık.

Yalpalaya yalpalaya çıktılar salondan. Asansörde başka kimse yoktu. Kız, asansörün düğmesine basmasıyla birlikte, dudaklarını dudaklarına yapıştırmış, pantolonunun önünü açmaya çalışıyordu. Elini fermuardan içeri sokunca bir an şaşırarak bakmıştı İhsan'ın yüzüne:

"Sen Müslüman değilsin?"

Bu yüzden ne kadar utanmıştı. Bir şeyler, mazeretler uydurmaya çalışmıştı şaşkınca, ama kız ne söylediğini unutmuştu bile.

Asansörden ne zaman çıkmışlardı? Labirent gibi, dönemeçli ve karanlık koridorlardan ne zaman ve nasıl geçmişlerdi? Kızın bir kolu belinden sıkı sıkı kavramıştı onu, öbür eli hâlâ pantolonunun içindeydi. Sonra bir adam çıkmıştı karşılarına. Kız onunla fısıl fısıl bir şeyler konuşmuştu. Adam cebinden bir sürü anahtar çıkarıp koridordaki kapılardan birini açmış, gerdeğe giren yeni evlilermiş gibi, sırtlarını yumruklayarak itmişti onları içeriye.

Oda karanlıktı. Işığı yakmak için elini uzattığı sırada sendelemiş, düşmemek için tutunduğu şeyin bir karyola başlığı olduğunu fark ettiği sırada kız elinden tutup hızla kendine doğru çekmişti onu. Bir anda dengeleri bozulmuş, ikisi aynı anda yuvarlanmışlardı yatağın üstüne.

Bir yerlerden hafif bir ışık sızıyordu içeriye, ama o, hâlâ yüzünü seçemiyordu kızın. Başı dönüyor, midesi bulanıyordu. Farkında olmadan çok mu içmişti acaba? Ağzına acı sular doluyordu. Neredeyse kusacaktı. *"Bırak beni,"* diyordu o zamanki yarım yamalak Arapça'sıyla. Oysa yukarıdayken Fransızca konuşuyorlardı. Kız gülüyordu, elini tutup zorla eteğinin altına sokuyordu. Hiçbir şey yoktu içinde. Dudaklarını dudaklarına yapıştırıyor, emiyordu, neredeyse canını acıtarak. Yatak dalgalı denizde bir kayık gibi sallanıyordu. O hâlâ kalkmak istiyordu, oysa gücü kalmamıştı karşı koyacak. Kız onu soymak için uğraşıyor, o durmadan, *"Bırak beni, kusacağım,"* diyordu. Ne olduğunun farkında değildi. Aklının aydınlık ka-

labilmiş bir yanıyla, durmadan Hümeyra'dan özür diliyordu. Kızın elleri sonunda soymayı başardığı vücudunda dolaşıyordu. Sonra birden üstlerinde bir ağırlık hissederek dehşetle açmıştı gözlerini. Üstlerine abanan babasıydı,

"*Bak, sakın bir şey yapmadan bırakma onu, ne derse, ne olursa olsun,*" diyordu kıza, Arapça olarak. "*Bahşişin bol, anladın mı?*"

Sonrasını anımsamıyordu İhsan. Gözlerini açtığında bilmediği bir yatakta, çırılçıplak ve yapayalnızdı. Yıllar sonra Hamburg'ta olduğu gibi.

Ankara'daki yatılı okula geldiği ilk gün, gözlerini kapar kapamaz, kaygılı düşlerinin, çocuklunun ve ilk gençliğinin o ürkünç ve değişmez bunalımlarının arasına, önce Hümeyra ile yaşadıkları; daha sonra da Phinicia Oteli'nde, Yahudi kızı Ester'le geçirdiği bir gecelik inanılmaz serüvenin en renkli ve keyifli, ama aynı zamanda hâlâ canlı, bir bakıma can acıtıcı sahneleri, bütün sıcaklıkları ile sokuluvermiş, bütün olanlar ve yaşananlar, bir kışkırtıcı sinema filmi gibi, tekrar tekrar canlanmıştı belleğinin perdesinde.

Yolculuğun ne de olsa uyuşturucu bir etkisi vardı. İçinde, her şeye karşın, bütün çocukluğunu geçirdiği bu kentte, her şeyin korktuğu kadar kötü olmayacağı umudunu taşıyordu. Ne var ki, çok çabuk yok olmuştu bu umutlar.

İlk düş kırıklığını Ankara'da, garda, küçük dayısıyla buluştuğu sırada yaşadı. Beyrut'ta geride bıraktıklarının, yüreğinde, vücudunda ve geleceğinde ne denli önemli ağırlıklar taşıdığını, daha sonra, okuldaki o ilk gece anladı.

Beyrut'taki evlerinin önünde, onlar arabaya binerken arkalarından dökmek için elindeki su dolu maşrapayla evlerinin kapısına kadar inen annesinin, yarı gururlu, yarı mahzun hali, kendisinin buğulu gözleriyle, son anda onu uğurlamaya gelir umuduyla Hümeyra'yı arayışı, kompartımandaki geveze yaşlı kadın, durmadan ağlayan çocuk, Beyrut'taki Fransız okulundan aldığı öğrenci belgesini kabul edip etmemekte kararsız görünen sinirli kondüktör, gözlerinin önünden gitmiyordu. Her şeyin birden başlayıp birden sona erişinin yadırgatıcı duygululuğu içindeydi. İstasyonlar, tıklım tıklım dolu trene binmek için itişip kakışan insanlar, ona birdenbire yabancı gelmeye başlayan, soluk soluğa kalabalıklar...

Bu kez birinci mevki bilet almıştı Muzaffer ona. Kırmızı koltuklu kompartımanlar dolu değildi. Boş bulduğu bir yere yerleşir-

ken, çok değil üç yıl önce, yine böyle bir trenle Samsun'a gidişlerini anımsamıştı. Umutsuz, çaresiz, dehşet dolu bir yolculuktu o. Sonra o güzel, heyecan verici Merve geliyordu gözlerinin önüne. Müezzin babasının yolladığı mektuptan sonra bir daha haber alamamışlardı onlardan. İhsan da bir daha yazmaya cesaret edememişti. Liseyi çoktan bitirmiş olmalıydı Merve. O zaman söylediği gibi bir tıp fakültesine mi yazılmıştı? Yoksa, evlenmiş miydi taşralı zengin bir tüccarla?

"O kadar güzel bir kızı taşrada okumaya bırakmazlar," demişti annesi bir ara. Böyle söylerken kendisini mi düşünmüştü? O da öyle olmamış mıydı? O da Antep'in en güzel, en iyi okuyan kızlarındandı. Onun okumasını da Muzaffer engellemişti. Daha doğrusu güç yaşam koşulları onu çalışmaya yöneltmişti, dikiş makinesinin başında.

Sonra Ankara garı. Bıraktığından çok farklı bir Ankara. Aslında topu topu sadece iki yıl olmuştu ayrılalı; Ankara aynı Ankara'ydı, asıl farklılık kendisindeydi. Babasının dediği gibi, o artık bir erkekti. Babasının gözünde de, Hümeyra'nın gözünde de kanıtlamıştı bunu; ama öte yandan, Beyrut'ta, birbiri arkasına yaşadığı deneyimler, bir başka açıdan baktığında, hiçbir zaman babasının istediği gibi bir erkek olamayacağını da göstermişti ona.

İşin garip tarafı, onu bu kanıya götüren, Hümeyra'dan çok, para karşılığında her önüne gelene kucak açan Yahudi kızı Ester olmuştu. Çünkü aşkın bu çeşidi, ne kadar zevk verirse versin, iki taraf için de küçültücü bir şeydi. O kızla sabaha kadar, yorgunluktan sızıp kalıncaya kadar sevişmişlerdi. Bunun bedensel bir aşk olduğu hiçbir yoruma yer bırakmayacak kadar açıktı. Ama, her şeye karşın, ikisi de, bir yanılsama gereksinmesi içinde, bu ateşli birleşmeler sırasında birbirlerine sevgi sözcükleri kullanarak yaklaşıyor, birbirlerine bambaşka duygular beslediklerini ileri sürüyor, hatta o anda belki de buna inanıyor, bunu eşlerine göstermek için çırpınıyorlardı.

Bütün bu yaşananlar gözlerinin önünde canlandıkça, soğuk ve ısısız okul yatakhanesinde, yalnızlığını bütün yoğunluğuyla duyarak, geride bıraktığı anıların yürek yırtıcı acısı giderek büyüyordu beyninin içinde. Bu kez ilk olarak yalnız başına geliyordu bu büyük kente ve korkuyordu. Bir yandan, gözlerinin önünde, onu etiyle, gönlüyle sımsıkı Beyrut'a bağlayan düş gölgeleri, bir yandan, kulak-

larında gemi halatları gibi gerildikçe kopacakmış gibi çatırdayan ayrılık çınlamaları, bir yandan ansızın kimsesiz kalmanın giderek ağırlaşan hüznüyle, kendisini şimdiden ürkek ve çaresiz hissediyordu. Kompartımanın penceresinden uzanıp onu karşılamaya gelecek olan küçük dayısını arıyordu umutla ve hasretle; o hiç sevmediği dayısını.

Oysa işte orada, karşısında, polis üniforması ve polis soğukluğu, duyarsızlığıyla, peronda durmuş, bekliyordu, el bile sallamadan, kıpırtısızca. Bir *"Hoş geldin,"* deyip kucaklamamıştı bile onu. Bütün söylediği, *"Nasıl ablam, iyi mi?"*

En azından bu ilk geceyi onların evinde geçireceğini umuyordu. Yengesi severdi İhsan'ı, ailede âdet olduğu üzere, henüz beş yaşındaki kızının müstakbel kocası gözüyle bakardı ona. Ama dayısı karısıyla aynı kanıda olmasa gerekti ki, taksiye binince şoföre doğruca okulun adresini vermişti

Şimdi düşünüyordu da, buna niye şaşırmıştı ki? Dayısının kendisine hiçbir zaman iyi gözle bakmadığını bilmiyor muydu? O, vakitsiz gelen, her şeyi berbat eden bir veletti, neredeyse *bir veled-i zinâ!* Babasının oğlu!

Eniştelerini günahları kadar bile sevmezlerdi dayıları. Gerçi, uzunca bir süreden beri ilişkileri bir ölçüde düzelmişti, ailecek görüşüyorlardı artık, ama, Muzaffer Dışişleri Bakanlığı'na geçmeden önce, dayısının annesine kaç kez, *"Sen çok daha iyisine layıktın abla,"* dediğini duymuştu: *"İşsiz serserinin teki. Akrabam olduğunu söylemek zorunda kalınca utanıyorum. Üstelik komünist!"*

Kız kardeşlerinin, İhsan'ın da nasıl olduğunu tam olarak bilmediği, sadece tahmin ettiği bir aceleyle, apar topar Muzaffer'le evlenişini hazmedemiyorlar; o acele evliliğin nedeni olarak İhsan'ı suçluyorlardı; dünyaya gelip gelmemek, özellikle de o günlerde dünyaya gelip gelmemek elindeymiş gibi.

Gardan okula giden yol boyunca hiç konuşmamışlardı. Dayısı, ablasının sırtına yüklediği sıkıcı bir görevi yerine getirmek zorunda olduğu için hoşnut olmadığını belli ediyordu açık açık. Aslında Zehra Hanım bu görevi İhsan Bey'e vermeyi düşünmüştü, ama tam da o gün, İhsan Bey'in İstanbul'da olacağını, ancak bir gün sonra Ankara'ya dönebileceğini öğrenince, İhsan'ı karşılaması için kardeşine telefon edip, ricada bulunmak zorunda kalmıştı. Muzaffer'e gö-

re ise, gereksizdi bu karşılama törenleri. İhsan artık koskoca delikanlıydı. Bir taksiye atlar giderdi okuluna.

Aslında haklıydı babası. Bu tür bir karşılama yerine, kendi başına gitmeyi o da yeğlerdi. Otomobilin penceresinden tuhaf bir hüzünle seyrediyordu dışarısını. Karanlık basmış, ışıklar yanmıştı. Yerlerde yağmur ıslaklığı parlıyordu. Apartmanlar, asfalt yollar, vızır vızır işleyen, kayıp giden otomobiller, neon lambalı vitrinler, renkli ışıklar, dayısının donuk bakışları ve zımbalı beyaz deri polis kemerindeki kocaman tabanca kılıfı, kelepçesi, okulun kapısında onları durdurmaya kalkan iri cüsseli idarî memur, zihninde karmakarışık ve korkutucu bir yığın halinde birbirine karışıyordu.

Dayısı kapının önünde onu taksiden indirmiş, sırtını pışpışlamaya bile gerek görmeden çekip gitmişti. Nöbetçi müdür yardımcısı, yukardan aşağıya pis pis süzdükten, evrakına, mikroplu bir şeymiş gibi, eline bile almadan şöylece bir göz attıktan sonra, henüz derslerin başlamadığını, kendisine geçici olarak bir yer seçmesini söyleyerek yatakhanelerin bulunduğu kata yollamıştı onu.

Kendisini bir an, yatakhane kapısının önünde, geniş sahanlıktaki dolapların arasında, elinde bavulu, şaşkın şaşkın çevresine bakınırken görür gibi oldu. Yanı başında, kulak çınlamasını andıran bir ses:

"İhsan?"

Bu sesle irkildiğini anımsıyor. Ona beklediğinden de soğuk ve büsbütün yabancı gelen bu yerde, iki gün iki gece süren tren yolculuğunun sersemletici yorgunluğundan sonra, gürültülü konuşmaların, uzun koridorların, karışık dolap aralarının ürküntüsü içinde adıyla çağrılışı, bir tanıdıkla karşılaşması onu çok şaşırtmış, ama çok da sevindirmişti. Bu ses onu karanlık bir dünyada çırpınıp durduğu karabasanın ortasından çekip çıkarmış, bildik ve dost bir zemine bırakıvermişti.

Çocuğun yüzü yabancı değildi ama, nereden tanıdığını çıkaramamıştı ilk anda. Esmer, kabarık saçlı, cin bakışlı, değirmi yüzlü, topuz gibi biri. Onu görür görmez kendisi gibi heyecanlanıp kollarına atılmayışından ötürü şaşırdığı, hatta biraz da bozulduğu belli oluyordu oğlanın,

"Tanıyamadın galiba?" demişti; sesi, biraz küskün, ama daha çok otoriter ve alaycıydı.

"Yok canım... Tabii tanıdım. Sen şey değil misin..."

Yutmamıştı oğlan.

"Ben, Turgut, Demirlibahçe İlkokulu'ndan, unuttun mu? Aynı sırada otururduk?"

Unutur mu? İlk andaki sersemliği geçer geçmez tanımış, daha doğrusu, en azından bir eski sınıf arkadaşı olduğunu anlamıştı. İçten davranmamış olmasını mazur göstermek isteyerek,

"Dört yıl oldu, çok değişmişsin..." dedi. *"Ama doğrusu, hani yolda görsem, adını söylemesen, kolay kolay tanıyamazdım..."*

Doğru söylüyordu, ilkokuldaki kırmızı yanaklı topaç gibi oğlan, adamakıllı irileşmiş, neredeyse kocaman bir adam olmuştu. Acaba kendisi de öyle miydi?

Turgut, onun hâlâ kollarına atılmayışından duyduğu tedirginliği üzerinden atamamakla birlikte, onu haklı bulduğunu belirtecek şekilde sürdürmüştü konuşmasını:

"Sen de büyümüşsün, ama yüzündeki sivilcelere karşın, pek değişmemişsin," demişti. *"Ben seni hemen tanıdım. Biraz da kabahat bende. Gidişimiz çok âni olduğu için sana veda edememiştim. Babam iş kazası geçirmişti. Anneme yardım etmek için alelacele bırakmıştım okulu. Babamın bir kolu dirseğinden kesildi, işten çıkardılar. Memlekete gitmek zorunda kaldık. Babam, dedemin yanında çalışıyor şimdi. Koyunlarını güdüyor... Ben de iki gün önce geldim. Eski evinizin oraya gittim, seni sordum. Sen de benim gibi kimseye haber vermeden ortadan kaybolmuşsun..."*

"Öyle oldu... Babam yurtdışına atanmıştı o sıra. Beyrut'a gitmiştik."

Duraksamıştı Turgut:

"Senin baban hariciyeci miydi ki?"

"O zaman değildi. Sonra sınava girdi, kazandı."

"Vay canına! O yaşta sınava girip kazandı ha? Aferin doğrusu. Çok iyi... Döndünüz mü şimdi oradan?"

"Hayır ama... Babam zaten bu yıl dönecek. İlerisi için Türkiye'de okumam gerektiğini söyledi, onun için yolladılar beni."

"Keşke orada okusaydın..."

"Üç yıl okudum zaten, Fransız okulunda, ama önce hazırlık sınıfına aldıklarından, aslında bir yıl kaybım oluyordu. Babam muadelet sınavına sokturdu beni. Peki, sen niye buradasın?"

Yutkunmuştu Turgut, başını önüne eğmiş, bahtsızlığının suçunu devlete yüklemek ister gibi, *"Bizim orada lise yok..."* diye mırıldanmıştı. *"Hem ben parasız yatılı okuyorum."*

Çok iyi mi dese, yoksa üzüldüm mü dese, ne söyleyeceğini kestirememişti. Turgut, onun suskunluğu karşısında beklemediği bir zafer kazanmış gibi başını dikleştirmiş, tuhaf bir şekilde, âdeta tepkisini ölçmek istermiş gibi arkadaşının yüzüne bakmıştı bir süre. Ne var ki bu dikleşmesi uzun sürmemişti, tekrar başını önüne eğerek içini çekmiş, *"Demek baban hariciyeci oldu,"* demişti, *"Sen de ilerde baban gibi hariciyeci olursun artık!"*

Alay edip etmediğini anlayamamıştı arkadaşının. Önce, ikisinin ve babalarının yazgılarını karşılaştırarak kıskançlık duymuş olabileceğini düşünmüştü; oysa alay edişi, sonradan anladığına göre, daha çok, züppelik diye nitelendirdiği hariciyeci mesleğine karşı duyduğu soğukluktan kaynaklanıyordu.

Aslında, ilk sevinci geçer geçmez, daha okula yeni ayak bastığı bir sırada, bir tür sorgulamayı andıran konuşmalarla karşılaşması canını sıkılmıştı İhsan'ın. *"Dur bakalım, hele liseyi bitirelim, meslek seçimini o zaman yaparız! Kimin ne olacağı şimdiden belli olmaz..."* deyip bitirmeye çalışmıştı konuşmayı.

"Haklısın..." demişti Turgut, sonra birden aklına gelmiş gibi, ama dudaklarında belli belirsiz muzip bir gülümsemeyle, *"Ha, yahu, senin güzel bir ablan da vardı, o ne oldu? Beyrut'ta mı? Okuyor mu orada?"* demişti.

İçinin acıdığını belli etmemek için kendisini tutmuş, ama öte yandan yine de, kızgınlığını belirten öfkeli bir sesle,

"Evlendi," diyerek kesmişti Turgut'un sözünü. *"Hem o benim gerçek ablam değil, ölen küçük amcamın kızı. Kuzinim yani..."*

Özellikle, Fransızca telaffuzuyla söylemişti *"Kuzin"* sözcüğünü.

Huylu huyundan vazgeçmiyordu demek. Eskiden de böyleydi Turgut, tabii o zamanlar daha çocuksuydu davranışları. Bu yüzden, onunla burada karşılaşmaktan memnun olup olmadığını kestirecek halde değildi henüz. Bunu düşünmek için vakit yoktu.

Dolapların önünde pijamalarıyla öbek öbek toplanmış, ateşli el kol hareketleriyle futbol maçı tartışması yapan çocukların hırslı ve saldırgan davranışlarının, omuzlarına attıkları şimdiden kirlenmiş rengârenk yüz havlularının, ellerindeki, ortalarından sıkılmış diş

macunu tüplerinin ve iyi yıkanmamış diş fırçalarının, yeni alınmış kavaf işi terliklerinden yayılan iyi tabaklanmamış deri kokularının oluşturduğu karmaşık ve puslu ortamda, sönük lambaların iç karartıcı yarı aydınlığında, çok değil, iki yıl öncesine kadar avucunun içi gibi bildiği bu kentte, şimdi bütün bütün yabancı hissediyordu kendisini ve bu ona, sanki daha büyük acıların sızısını unutturacak gibi gelirken; onu birden eski güzel ya da çirkin, ama belleğinde henüz bütün sıcaklığını duymakta olduğu günlere çekip götüren Turgut'la karşılaşması, kendisi için hazırladığı bütün yaşamsal dengeleri alt üst etmişe benziyordu. Üstelik, ilkokul arkadaşının, ablasından öyle tuhaf bir şekilde gülümseyerek söz etmesine iyice canı sıkılmıştı. Yine de kızgınlığını ve düş kırıklığını belli etmemeye çalışarak bavulunu bırakıp, elini uzatmıştı arkadaşına.

"İyi ki buradasın," demişti sonra. *"Ne yapacağımı bilmiyordum doğrusu..."*

"Dur sana yatakhaneyi göstereyim," demişti Turgut. *"Henüz dersler başlamadı. Asıl yerlerimiz daha sonra belirlenecekmiş. Şimdilik eşyalarını şuradaki dolaba koyuver. Dolapların da yatakların da çoğu boş."*

Karyolalar, pencere kenarlarıyla duvar kenarlarına dikine sıralanmıştı. Duvar tarafındaki yataklardan birini seçti.

"Kusura bakma, çok yorgunum, hemen yatıp uyuyacağım," dedi arkadaşına. *"Yarın kahvaltıda görüşürüz..."*

"Elbette," dedi Turgut.

O da bu rastlantıdan kendisi için, kendi yalnızlığı için umutlanmış olmalıydı ki, arkadaşının öyle pek içten olmayan davranışından ötürü düş kırıklığına uğradığı açıkça belli oluyordu Turgut'un. Hümeyra'dan söz edişi de, herhalde, kötü bir niyet taşımıyor, yakınlık duygusunu pekiştirme çabasından ileri geliyordu. O da şaşkındı. El sıkışıp ayrılmışlardı birbirlerinden ama, daha söyleyeceği bir şeyler varmış gibi, kapının önünde duraklamış, duraksamış, neden sonra arkasını dönerek, onu henüz kimsenin yatmadığı bomboş yatakhanede yalnız bırakıp uzaklaşmıştı.

"O ilk gün seni bir güzel dövebilirdim," demişti İhsan'a, daha sonra. *"Oysa, iki gün önce geldiğimde, ben de senin gibi şaşkındım. Tanıdığım hiç kimse yoktu ne okulda, ne de Ankara'da. Herkes düşman gibi görünüyordu gözüme. Üstelik, ben de senin gibi, bir kıza âşıktım memlekette. Cebimde tren bileti alacak param olsa, hemen dönerdim, ne olursa*

olsun diyerek. Bunları anımsayınca, sana karşı daha anlayışlı davranmam gerektiğini düşünmüştüm o gece; kalktığımda sen uyuyordun, duşa girdim, döndüğümde sen erkenden çıkıp gitmişsin."

Aradan bir hafta bile geçmeden, sırlarını açıklamışlardı birbirlerine. Aşklarını ve sıkıntılarını birileriyle paylaşmak, ikisi için de bir ihtiyaçtı. Ne var ki, sevdiği kızın onun ablası sandığı Hümeyra olduğunu uzun süre Turgut'tan bile gizlemişti.

Tabii, hemen o akşam, Turgut'un yaşam boyu en yakın arkadaşı olacağını bilmiyordu. O yatakhaneden çıkar çıkmaz, valizini açmadan karyolasının altına itmiş, sadece ceketiyle pantolonunu çıkarıp karyolanın ayakucundaki demire takarak öylece uzanıp yatmış, hemen de uyumuştu.

Sabaha doğru gözlerini açtığında karşısındaki duvarları boydan boya kaplayan sıra sıra geniş pencerelerden içeriye vuran tan yerinin soluk aydınlığında, içlerine henüz kimselerin girmediği boş karyolaların kefen beyazlığı, yarı aydınlıkta, başlarına nevresimlerini çekerek yatmış olanların kambur siluetleri, fırlak dizlerinin, kıvrık dirseklerinin bilinmez ürkünç yaratıkları anımsatan görünümleri, ıslığı andıran soluk alıp verişleri, iniltileri, karyola yaylarının gıcırtıları, yatakhane boşluğu içinde Ali Baba ile Kırk Haramiler'in mağarasını anımsatan gizemli bir atmosfer oluşturuyordu.

Yatağının içine, alçak yastığın rahatsızlığından kurtulmak için yumruğunu başının altına koyup iyice büzülerek, o da nevresimini başına çekmişti. Bir öksüz kalmış olma duygusu vardı kabaran yüreğinde. Tuhaf bir duyguydu bu. Son iki ay içinde yaşadıkları, ona bir ergenlik sınavından yeni geçmiş ilkel insan gururu verirken, şimdi burada, ona bu duyguyu yaşatanlardan uzak kalınca, tam tersine, zayıflığı, güçsüzlüğü ve aslında hâlâ, Hümeyra'nın şakalaşırken söylediği gibi, saf bir çocuk olmaktan kurtulamamış olduğu gerçeği ortaya çıkıyordu.

Bir sabah olsaydı... Ankara'daki ilk yalnız sabahı olacaktı bu. Hastalar da sabahı beklerdi, Mehmet Tahir Bey'in söylediğine göre, hapishanedekiler de. O da o anda kendisini bir hapishaneye kapatılmış gibi hissediyordu. Üst üste işlediği bağışlanmaz suçlar yüzünden buraya atıvermişlerdi onu. Keşke, suçsuzum diyebilseydi... Oysa suçsuz olduğuna da inanmıyordu. Belki her şeyin bir düş olduğunu, mutluluğunun ve mutsuzluğunun bir heves ve bir vehimden başka

bir şey olmadığını kabul edebilirdi, ama uyandığı zaman içinde duyacağı doyumsuzluğu bilerek böyle bir şeyi temennî etmiyordu; bunun olanaksız olduğunun bilincindeydi. Eğer bütün bunlar bir düşse, insafsız bir düştü. Keşke gerçek yaşamın oyunları bu kadar insafsız olmasaydı.

Bir ara uyumuştu galiba. Sıçrayarak açmıştı gözlerini. Bütün vücudu kaskatıydı. Bir yandan da hâlâ trendeymiş gibi, yattığı yerde sallandığını sanıyordu. Kendisinden başka herkes uyuyordu. Nasıl uyuyabiliyorlardı? Nasıl bu kadar kaygısız olabiliyorlardı? Bir ara umutla saatine bakmıştı, henüz altı bile olmamıştı, ama güneş yavaş yavaş gözlerine kadar uzanmaya başlamıştı.

Birkaç dakika, hiçbir şey düşünmediğini sanarak, karşıdaki pencereden yaprakları sararmaya başlamış, yer yer kelleşmiş uyuz akasya ağaçlarını seyretti. Dün akşam, başarması gerektiğine kendisini inandırmak isteği ve sözde azmiyle girdiği kapıdan yatakhaneye kadar ayaklarını sürüyerek yürürken, gerçekte şaşılacak kadar çekingen, ürkek, ezilmiş bir ruh hali içindeydi.

İskenderun istasyonunda tren hareket edip, babasının iri patlak gözleri gerilerde kaldığı sırada, karanlıkta pencereden taşan ışıkla birlikte sürüklenen, kayan gölgesine bakarak, yumruklarını boşluğa doğru savurmuş, "*Başaracağım, başararak döneceğim ve onu kurtaracağım. Başka çaresi yok bunun!*" diye haykırmıştı. Oysa pısırığın biri olduğunu daha o zaman bile pekâlâ biliyordu...

Sonra başını çevirerek yanındaki karyolada uyuyan çocuğa baktığını anımsıyor. Bu Turgut'tu. Pijamasının altını giymemiş, bacağını yorganın üstüne atmış, hırıltılı sesler çıkararak uyuyordu. Sonra, Beyrut'ta, Hümeyra'nın evinde yalnız kaldıkları o inanılmaz gece, daha sonraki, korkulu, gizli ve tehlikeli sevişmeler geldi aklına. Heyecanlandı, ama garip bir şekilde yabancıladı belleğini zorlayan sisli imgeleri. Onu bir türlü, en azından son buluşmalarındaki tutkulu haliyle canlandıramıyordu gözlerinin önünde. Sadece solmuş fotoğrafları andıran bir imge kalmıştı belleğinde. Hümeyra ile açtıkları gizli hazine sandığındaki fotoğraflara poz verenlerin portrelerini andıran bir imgeydi bu.

Sonra, Phinicia Oteli'ndeki Yahudi kızını düşledi. Gerçekten de onunla sarmaş dolaş otel odasına girdikten sonra neler olup bittiğini tam olarak bilmiyordu, olanları doğru dürüst anımsayamıyordu; as-

lında sarhoş değildi, ama olanları somut bir şekilde algılayamayacak kadar heyecanlıydı; belki aklında kalan, bütün vücudunu bir anda yakalayıp sarsan o sıcaklık, o yakıcı ve ıslak dokunuş değil, gövdesini bastıran babasının ağırlığıydı sadece. Daha sonra ne olmuştu? Babası ne zaman çıkmıştı odadan? Onlar ne yapmışlardı? Tek başına uyandığında, bütün vücudu sabaha kadar durmadan sevişmekten bitkindi. Ama bu ona sevinç vermiyordu.

Ve sonra ablası. O da üzerinde yorgan tutmazdı hiç.

Duyduğu yalnızlık hissiyle, üşüyormuşçasına kollarını göğsünün üstünde sıkarak, bu kez yakıcı bir sıcaklıkla karşısında beliren yansımalardan kurtulmak istedi, öteki yanma döndü. Karşı yatakta, ufarak, sarışın, yüzü çilli, kız gibi bir oğlan yatıyordu. Her soluk alıp verişinde dudaklarının arasından şapırtılı bir ses çıkıyordu.

Ne yapacaktı? Ne yapabilirdi? Dayanabilecek miydi bu yalnızlığa, en kötüsü de ondan uzak kalmaya? Hiçbir ümit kalmamış bile olsa, hiç değilse arada bir görmek vardı, konuşmak vardı, bir kaçamak kucaklayış sırasında sıcaklığını duymak vardı oradayken. Hümeyra bunun ne kadar tehlikeli olduğunu söylese bile, kendisini aksine inandırmak istiyordu.

Bütün bu karmaşık düşler, bekleyişler ve korkular sarmalında yeniden uyuduğunu fark etmemişti bile. Tekrar gözlerini açıp, geç kalmış olma korkusuyla kalkmaya karar verdiği sırada, yatakhanenin kapısından gaga burunlu, gözleri çukura kaçmış, kambur, bodur bir hademe girmişti içeriye. Karyolaları dolaşarak elindeki kâğıda bir şeyler yazıyordu. Gözlerini kapatmış, içi korkuya benzeyen bir duyguyla ürpermişti. *"Ne sinsi bakışlı adam,"* demişti içinden. O kâğıda ne yazıyordu acaba?

Sonra, bir garip umutla, *"Bugün hemen gidip İhsan Bey'i göreyim,"* dediğini anımsıyor, yüksek sesle, ardından da bu sözü birkaç kez bilinçsizce yinelediğini. Babasının dediği gibi, elinden tutacak, ona Ankara'da yabancılığını duyumsatmayacak tek insandı o, tek güvendiğiydi.

Babasının arkadaşlarına o da babası gibi, *"Bey"* derdi çocukluğundan beri. Hatta, içinden, kendi kendisiyle konuşurken bile. Babası, gerçek akraba olmadıkça kimseye, en yakın dostlarına bile doğrudan isimleriyle hitap etmez, onun da *"Amca, dayı, ağabey, teyze, abla"* gibi sıfatlar kullanarak konuşmasını istemezdi.

İhsan Bey'i görebileceği umudu içini birdenbire öylesine ısıtmıştı ki, bir an için, çaresiz umutsuzluğunu ve yalnızlığını bile unuttu,

vaktin henüz pek erken oluşuna karşın, kendi kendisinden kaçarcasına yataktan fırlayıp, pantolonunu güçlükle ayağına geçirdi, ceketiyle valizini eline alarak yatakhaneden çıktı. Turgut'un sözüne uyarak valizini boş bir dolaba attı.

Görünürde pek kimse yoktu; dolap aralarının akşamki karışıklığı kalmamıştı. Pencereden koridora sızan güneş ışıkları henüz ortalığı ısıtacak kadar güçlü değildi. Sağma soluna bakınarak gözleriyle okuldaki şimdilik tek tanıdığı olan Turgut'u aramış ama görememişti; oysa yatakhaneden çıkarken yatağının boş olduğunu fark etmişti.

Kendisi gibi erken kalkmış olan, sakalı uzamış, dudakları çarpık, bakışları titrek, iriyarı bir oğlana sokularak bütün kibarlığıyla lavaboyu sordu. Oğlan, cahilliğinden ötürü küçümseyerek, tükürür gibi baktı yüzüne, sonra eliyle koridorun öbür ucunu işaret etti, tokat atarcasına, *"Nah, işte şurası!"* dedi.

İşte, her şey, korktuğu gibi oluyordu. Burada ne annesi, ne babası, ne Hümeyra, ne İhsan Bey, hatta ne de Turgut vardı; yapayalnızdı. Herkes onu itip kakacak, kimse yüreğindeki sevgiyi anlamaya çaba göstermeyecekti.

İçinden, karşısındakine oranla bir cüceyi andıran kendi cüssesine bakmadan terslemek geçmişti oğlanı, ama susmayı yeğledi, üstelik teşekkür bile etti. Dayak yiyebileceği korkusuyla değildi, ilk günden olay çıkarmaktan çekindiği içindi. Söz dinleyen bir çocuktu o, çünkü babası, buraya gelirken, *"Ne olursa olsun, kimseyle, hele de üst sınıftakilerle ilk günden dalaşmaya kalkma!"* diye sıkı sıkı tembih etmişti.

Aynen böyle söylemişti Muzaffer ve bu sözü ne zaman anımsasa, katılarak gülmek geçerdi içinden. İhsan, o, her önüne gelenle dalaşan biri! Oysa bu özellik babasına aitti. Kabadayılığı hiçbir zaman elinden bırakmazdı o. İhsan Bey bunun için ona *"Atmaca"* adını takmıştı!

Hiç unutmuyor, bir gün, annesi, Hümeyra, babası, dördü birlikte, Kızılay'daki Ulus sinemasına gitmişlerdi. O farkında değildi, sinema çıkışında güya delikanlının biri annesine ya da Hümeyra'ya laf atmış. Muzaffer birden yanlarından fırlamış, adamın önünü kesmiş,

kanatlarını açmış, pençelerini çıkarmış bir atmaca gibi üstüne çullanmış, sille tokat girişmişti. Etraftakiler zor almışlardı adamı elinden.

O gece, geç vakte kadar karakolda adamın hastaneden alacağı raporun gelmesini beklemişlerdi. Bereket komiser de babası gibi kabadayının biriydi. Getirilen üç günlük çalışamaz raporunu yırtıp atmış, hışımla adamın karşısına dikilmiş, *"Utanmadın mı bu raporu alırken ulan, bir de erkek olacaksın, sahipli kadınlara, kızlara laf atmak erkek adama yakışır mı?"* diye kükreyerek, bir tokat da o atmış, şikâyetini zorla geri aldırtmıştı adama.

İçin için gülmeye başladı.

O sabah, okulun lavabosunda yüzünü incelerken, İhsan Bey'in babasına neden *"Atmaca"* diye ad taktığını bilmiyordu henüz. Sakalı uzamıştı. Onu bu haliyle görse, kızardı babası. Tıraş olmak onun için vazgeçilmez bir ritüeldi. Yanağında ilk tüyler belirir belirmez, hemen bir tıraş makinesi almıştı oğluna. Mekanik bir tıraş makinesi; tabii en iyisinden. Domuz kılından fırça, en kolay köpüren, en iyi marka sabun, kan taşı, en keskin erkek kokan *after shave* tıraş kolonyası, *Tokalon* marka tıraş pudrası. Zehra Hanım da tıraş önlüğü dikmişti oğluna.

Düşünüyordu da, aynadaki surat, sanki öyle bir adamın oğluna ait değildi. Olamazdı. Hafif çilli, soluk bir yüz, kumral saçlar, korkak bakışlar... yalnız huyları suyları bakımından değil, görünüş olarak da babasına pek benzemiyor, daha çok annesini andırıyordu.

Muzaffer her zaman itinalıydı, her sabah iki eli kanda olsa, sinek kaydı tıraş olurdu. Buraya gelirken uyması gereken kuralları bir bir sayarak oğluna tembihlerde bulunmuş, bu arada özellikle üstüne basa basa, *"Serseriler gibi dolaşma, her zaman temiz giyin, tıraş ol; pantolonunu akşam yatağının altına düzgünce yayarsan ütülenir..."* demişti.

Valizinde Hümeyra'nın, Beyrut'a gittikleri yıl, *"Artık o güzel yüzünü kasap dükkânına benzetmeni istemiyorum,"* diyerek armağan ettiği elektrikli tıraş makinesi vardı, ama, görünürde priz yoktu. Tıraş olmayı sonraya bırakarak soğuk suyla yüzünü yıkadı. Bir yandan, *"İyi ettim sakin davranmakla,"* diyordu içinden. Oğlanın son sınıf öğrencisi olduğu belliydi. Yüzündeki, Hümeyra'nın hep söylediği o saf, çocuksu anlatımı aynada yakalamak isterken gözüne sa-

bun kaçtı. Yine, onunla büyük çamaşır leğeninde birlikte çırılçıplak yıkanışlarını anımsadı. Ona bir şey olmaz, ama nedense her zaman İhsan'ın gözleri yanardı sabundan.

Valizini bıraktığı elbise dolabının önünde yüzünü kurularken yatakhanelerden çıkanlar çoğalmıştı. Akşamki kadar olmasa bile yine kulaklarına yabancı gelen bir uğultu doldurmaya başlamıştı koridorları.

Başka herhangi biriyle dalaşmak korkusuyla çabucak giyinmiş, Turgut'u yakalamak umuduyla koşarak inmişti merdivenlerden aşağıya. Yemekhaneye ilk girenler arasındaydı. Turgut yine yoktu ortalıkta. Onun sağa sola bakındığını gören, yönetici kılıklı bir adam, *"Ortalıkta dolaşıp durma, henüz yerler düzenlenmedi, boş bulduğun bir yere otur,"* diye terslemişti onu.

Kahvaltı tam bir düş kırıklığıydı. Teneke tepsiler içinde bayat ekmekler, buruşuk kara zeytin taneleri, ekşimiş bir küçük topak beyaz peynir, tıraş tası biçiminde, kenarları çizgi çizgi çatlamış kaba porselen fincanlara doldurulmuş, şekeri içinde erimiş, tortulu, bulanık bir çay.

Oysa, sefaretteki telsizci babasına burasını öyle bir övmüştü ki, neredeyse lüks bir otele gideceğini sanmıştı İhsan. Kahvaltı tepsisini görünce içinden bir güzel sövmüştü telsizciye. Neresiyle karıştırmıştı acaba? Üstelik, dünyanın parasını ödüyorlardı buraya.

Turgut hâlâ görünürde yoktu. Hiçbir şey yemeden çıktı okuldan. Köşe başında durup, avucunun içine saklayarak sigarasını yaktı. Dışarıda hava henüz ısınmamıştı. Trençkotuna sarılarak hızlı adımlarla İhsan Bey'in çalıştığı şantiyeye doğru yürüdü.

Onu görünce bütün sıkıntıları gidecekti sanki.

Caddeler yavaş yavaş kalabalıklaşıyordu. Otobüsler, otomobiller, dolmuşlar, hızla ilerliyordu bulvarda. Çevresinde sanki her şey değişmiş gibi geliyordu ona, üç yıl içinde. Şurada bu bina var mıydı, burada böyle bir dükkân olduğunu anımsamıyordu; insanlar hep böyle telaşlı mıydılar? Kızlar bu kadar güzel miydiler?

Parkın buz tutmuş bankının üstünde büzülmüş, uyuyakalmış. Birisinin omzundan tutup sarsmasıyla kendine geldi.

— Burada uyunur mu efendi oğlum, donacaksın...

Yaşlı bir adam. Bir berduş.

— Haklısın. Sızmışım. Sağ ol...

Çok da içmemişti oysa. Adam avucunu uzatıyor. Önce anlamıyor; dilenci değil bu. Sonra birden *jeton düşüyor*, elini cebine sokuyor. Donmaktan kurtarmanın bedeli, en ucuzundan bir şişe afyonlu şarap parası.

— Bu, babamdan...

Berduş, anlamadan bakıyor yüzüne, sonra vazgeçebilir korkusuyla avucunu sıkı sıkı kapatarak hızla uzaklaşıyor yanından. Hava çok soğuk, elleri şimdiden uyuşmuş, bütün vücudu kaskatı kesilmiş...

Yaşamını şimdi bu adama borçlu. Ne kadar ucuz! Tunalıhilmi'nin en kalabalık yerinde, herkesin gözü önünde donabilirdi gerçekten. Böylesi bir ölüme kimsenin itirazı olamaz, babasının o hastane köşesinde göğüslemek zorunda olduğu acılara bakınca...

Peki, şimdi nereye gidecek?

O gün, kimsesizliğini ve güçsüzlüğünü yükleyebileceği bir sağlam dayanak bulma umuduyla yanına gittiğinde, neden yüzüne uzun uzun baktığını anlayamamıştı İhsan Bey'in. Şaşırmış gibiydi. Neden sonra, *"Koskoca delikanlı olmuşsun,"* demişti, *"Sana bakarken kendimi görür gibi oldum. Yani, on beş yıl önceki kendimi... Ama, açıkçası sokakta görsem tanımazdım... Kendimi bile!"*

Güçlükle doğruldu yerinden. Nereye gideceğini bilemeden, Tunalıhilmi caddesinden yukarıya doğru rasgele yürüdü. Annesi, Küçükesat'a açılan sokaklardan birisindeki, eski, köhne bir apartma-

nın giriş katında, iki odalı küçük bir dairede oturuyordu. Ayakları onu o tarafa doğru sürüklüyordu.

Öylesine yorgundu ki, ne kendi evine, ne de babasının Belgrat'tan döndüğü sırada alelacele tuttuğu Gençlik caddesindeki apartman dairesine gidecek gücü vardı. Hele, Cebeci'de, Hukuk Fakültesi'nin arkasındaki tepede, düzensiz bir şekilde yığışmış gecekondulardan birindeki kerpiç evini gözlerinin önüne bile getirmek istemiyordu.

Belgrat'tan döndüğünde, o da babası gibi, alelacele sığınmıştı o eve. Cebinde çok az bir para vardı. İşsizdi ama, bir kere daha İhsan Bey'e başvurmak istemiyor, ancak ne yapacağını da bilmiyordu. Gelişini kimseye haber vermemiş, bu evde oturduğunu kimseye söylememişti. Kimse bilmiyordu adresini. Şimdi bile. Ne İhsan Bey'e, ne Turgut'a, ne de Hümeyra'ya söylemişti. Zaten sormamışlardı da nerede oturduğunu.

Bir tek babası biliyordu adresini; bir kripto talimatıyla re'sen emekliye sevk edildiğini öğrenir öğrenmez, apar topar Ankara'ya döndüğünde, kendisine bir yer buluncaya kadar birkaç gün oğlunun izbesinde kalmıştı. Oysa, daha üç ay önce, Belgrat'ta, neredeyse bir hiç yüzünden İhsan'ı sille tokat evden kovan da kendisiydi.

Aslında tabii pek de hiç yüzünden değildi. İhsan'ın, Belgrat'ın lüks otellerinin lobilerinde, gizli polis ajanı güzel Sırp kızlarıyla yatıp kalktığı, su gibi para harcadığı Büyükelçi'nin kulağına kadar gitmiş, Muzaffer, elçilik müsteşarı tarafından sıkı bir şekilde sigaya çekilmişti. Gerçi oğlunun davranışlarıydı soruşturmanın görünüşteki nedeni, ama Muzaffer, el altından araştırılanın, İhsan'ın gelişigüzel harcadığı paraların kaynağı olduğunun bilincindeydi.

Tabii, o akşam, baba oğul ilk olarak çok sert bir şekilde tartışmışlar, birbirlerine girmişlerdi. Yine ilk olarak o akşam, babasının suçlamalarına karşı, İhsan da ona, bu kadar parayı nereden bulduğunu sorunca, ipler kopmuştu. Araya Zehra Hanım girmese, Muzaffer oğlunu hastanelik edebilirdi.

Belgrat'tan döndükten sonra, yaşamının en kötü günlerini, en iğrenç gecelerini geçirmişti İhsan o evde. Yugoslavya'dan ayrılmadan önce, babasıyla aralarında olup bitenleri anlatmak için Belgrat'tan telefonla aradığı Hümeyra onu o kadar aldırışsız bir şekilde dinlemiş, o kadar soğuk konuşmuştu ki, geldiğini ona bile haber ver-

memişti. Uçaktan inerken sarhoştu. Bu eve kapağı atıncaya kadar kaldığı Hergele Meydanı'ndaki han odasında da durmadan içmişti. Bu arada yemek yiyip yemediğini anımsamıyordu. Yine Hergele Meydanı'ndaki bitpazarından, kullanılmış bir somya, eski bir yatakla yorgan, birkaç yastık, birkaç çarşaf, bir masa, iki sandalye, bir de kapısı kırık elbise dolabı almış, bir at arabasına yükleterek götürmüş, evin ortasına yığıp bırakmıştı.

İlk akşam vakti olmadığından, daha sonra da üşengeçliğinden elektriğini bağlattırmadığı için, artık hep zifiri karanlıkta girîyordu evine. İlk hafta, akşamları mum ışığında, gündüzleri bir çarşafla kapattığı pencerelerden sızan gün aydınlığında, paltosuna sarınarak, ağzına tek lokma koymadan, hiç durmadan içmişti. Sınırsız bir alkol maratonuna çıkmış gibiydi. Köşedeki küçük bakkal dükkânında rakı, şarap, votka, ne bulduysa, şişe şişe alıp tüketmişti. Hatta bavulunun bir köşesine herhalde annesinin sıkıştırmış olduğu Fransız malı limon kolonyasını da, şişesini kırıp içindekini suya karıştırarak içip bitirmişti.

Evin her tarafı kusmuk içindeydi. Her tarafı demek gülünçtü, zaten bir tek odası vardı. Kusmuklarının içinde sızıp kalıyor, gözlerini açtıktan sonra yeniden içmeye başlıyordu. Ölümüne bir içişti bu. Ama bütün çabasına karşın özlediği koma gelmiyordu bir türlü. Uyuyor, uyanıyor, tekrar içecek gücü buluyordu kendisinde.

Bir hafta boyunca aç açına içtikten, kolonya şişesini de bitirdikten sonra, bir sabah birdenbire ayıldı. Mucize gibi bir şeydi bu. Son derecede berraktı bilinci. Kendisini bir kere daha İhsan Bey'in iyiliksever ellerine bırakmak istemediği için sığınmıştı bu eve. Yolun sonuna geldiğini hissediyordu, ölmek istiyordu, gürültüsüz patırtısız, kimseye haber vermeden, kendisine yakışacak bir yöntemle, ama ölemiyordu işte. Yolun sonuna geldiğini zannederken, yaşam yine baskın çıkmıştı. Bir zamanlar, lise öğrencisiyken, hemen bütün kitaplarını okuduğu ve hemen her kahramanıyla kendisini özdeşleştirdiği Dostoyevski'nin dediği gibi, dilencinin gururu yoktu, olamazdı.

Kalktı. İlk iş olarak aynada kendisine baktı. Kaç gündür yıkanmamış, tıraş olmamıştı. Pisti, her tarafı ter ve zehir gibi alkol kokuyordu. Üstünden hiç çıkarmadığı giysileri leke içindeydi, buruşuktu. Sonradan kendisinin de şaştığı büyük bir azimle, soyundu. Buz gibi

bir suyla yıkandı, tıraş oldu, temiz çamaşırlarını, bavulundaki, annesinin yerleştirdiği gibi duran ikinci kat ütülü elbisesini giydi. Hatta

ayakkabılarını bile silip temizledi. Değil taksiye, otobüse binecek kadar bile parası yoktu, kalmamıştı. Cebeci'den, Kızılay'a kadar, bedeninin son gücünü kullanarak yürüdü.

Onu öylece karşısında gören İhsan Bey, hiçbir şey söylemeden, sekreterini çağırmış, her ikisi için çay söylemiş, köşedeki pastaneden, fırından yeni çıkmış kruvasanlar getirtmişti. Daha sonra, İhsan sekreterinin odasında gazete okurken, Odalar Birliği'ndeki arkadaşına telefon etmiş, ona iş ayarlamış, öğle yemeğinden sonra ayrılırlarken, *"İlk aylığından ödersin!"* yalancılığıyla, vaktiyle, Beyrut'ta, Tebriz ve Tahran'da, Münih'te ve Brüksel'de babasının sık sık yaptığı gibi, ceketinin yan cebine bir tomar para sıkıştırarak yollamıştı evine.

Üç ay direnmişti o evde. Bu üç ay içinde dört kez uğramıştı Hümeyra'nın bürosuna. İlkinde, Belgrat'tan döndüğünü, ikincisinde Zehra Hanım'ın kocasından boşanmak üzere Ankara'ya geldiğini, üçüncüsünde babasının merkeze çekilmiş ve zorunlu olarak emekli edilmiş olduğunu, sonuncusunda ise, babasının ameliyat olacağını haber vermek üzere.

Hümeyra hiç aramamıştı onu, oysa Ticaret Odası'nda çalıştığını biliyordu. Zehra Hanım'a da, Muzaffer'e de gitmemişti. Arada bir, o da İhsan ararsa, iş yerinden, telefonla konuşuyorlardı. Elektriği hâlâ kesik olduğu gibi, telefonu da yoktu, zaten daha önce de telefon bağlantısı yoktu evde. Görünüşte hiçbir sorun yoktu aralarında, ama anladığına göre Hümeyra, geçmişiyle iyi ya da kötü bütün bağlarını koparıp atmak istiyordu. Sadece İhsan Bey'le kesmemişti ilişkisini.

Bir kere İhsan Bey, üçünü alıp akşam yemeğine götürmüştü. Köroğlu caddesindeki güzel bir lokantaya. Yemek boyunca Fâtima öylesine somurtuktu ki, annesi bile onu da yanında getirdiği için pişman olmuştu. Daha sonra, birkaç kez İhsan Bey'le bu kez Fâtima'yı evde bırakarak, üçü birlikte yemeğe çıkmışlar, birkaç kere de yine birlikte konsere gitmişlerdi.

Bütün bu buluşmalarda Hümeyra son derecede uzak, mesafeli davranmıştı İhsan'a. Muzaffer'in ameliyat olmasına karar verme aşamasında, bir kere de düşüncesini öğrenmek için o çağırmıştı Hümeyra'yı öğle yemeğine. Ne de olsa, Muzaffer onu nüfusuna geçirmişti, babası sayılırdı, mirasçısıydı. En azından amcasıydı, hiçbir

şey olmasa bile. Evlenip evini ayırıncaya kadar da amcası bakmıştı ona. Oysa, o gün, Muzaffer'in ölüm kalım sorusunu konuşmaları sırasında da Hümeyra soğuk tavrını korumuştu.

Buna karşı, amcasının hastaneye yattığı akşam, İhsan'ı evine, yemeğe çağırdığında, davranışı çok farklıydı. Eski günleri andıran yumuşak bir yaklaşımı vardı. Kâh umutlara kapıldığı, kâh pişmanlıklar içinde kahrolduğu acıklı bir geceydi o gece. O eski sevdadan kalan buydu. Bir avuç umut kırıntısı...

Hayır, bir kere daha İhsan Bey'e sığınmayacak. Ne olursa olsun. Bu kez kararı kesin. Özellikle bugün.

En iyisi, annesinin evi. Yeter ki dikiş diktirmeye gelen kimse olmasın. Eskiden beri nefret ediyordu o kadınlardan. Son zamanlarda artık o kadar değildi ama, bir zamanlar, o içeri girdi mi, anası yaşındaki dul kadınların saldırısına uğrardı. *"Zehra Hanım, ne şeker oğlun varmış ayol, niye bizden gizliyorsun,"* diye, küçük bir çocukmuş gibi yanağını sıkmaya kalkanlar mı, güya kimseye çaktırmadan, göz kırpanlar mı ararsın...

Söylene söylene yürüyüp gidiyordu. O dalgınlıkla sokağı geçebilirdi de, ama bir de başını kaldırıp baktı ki, adımları alışkanlıkla, farkına varmadan sürüklemiş onu annesinin sokağına. Yine de duraksadı. Apartmanın demir giriş kapısı aralıktı. Girse miydi? Annesiyle oturup herhangi bir sonuca varmalarının olanaksızlığını bile bile aynı şeyleri tekrar tekrar konuşup tartışacak halde değildi.

Zehra Hanım, bermutad, ayyaşlığını, serseriliğini yüzüne vurup, Muzaffer'le birlikte hareket ettiğini ileri sürerek oğlunu azarlayacak; İhsan da annesini kırk yıllık hayat arkadaşını en zor günlerinde orta yerde bıraktığı için suçlayacaktı.

Düşündü. Böyle bir günde Zehra Hanım kocası hakkında yine biçimsiz bir şeyler söylerse bu kez onu kırabilirdi; oysa ne annesiyle kavga edecek, ne de hastaneye dönecek gücü vardı. Duymazdan gelmeye, konuşmamaya, sadece uyumak için geldiğini söylemeye karar vererek demir kapıyı itip girdi içeriye.

Holün otomatı her zamanki gibi bozuktu. Karanlıkta alışkanlıkla, yalpalayarak ama sağa sola çarpmadan yürüdü. Kapının önüne gelince, bir an kararsızca duraksadı. Son günlerde hayli tedirgin olduğunu gözlemlediği annesinin, *"Kapının zilini çalmadan öyle selle-*

mehüsselam içeri dalma; prova yaparken kadınlar soyunup dökünüyor; oğlum da olsan, öyle pat diye bir erkeğin içeri girmesinden rahatsız oluyorlar!" deyişi gelmişti aklına.

Annesini boş yere kızdırıp müşterilerini de ürkütmemek için, elini kararlamasına uzatıp kapının müzikli zilini çaldı, bekledi, gelen giden olmadı. Bu kez, uzun uzun bastı zilin düğmesine, yine ses çıkmadı içerden. Neredeyse öğle olmak üzereydi, bu saatte dışarı çıkmış olamazdı; kaygılanır gibi oldu, sonra omzunu silkti. İyi tanırdı annesini. uyuyordu muhakkak; eğer müşterisi gelmeyecekse, bıraksalar bütün gün uyurdu. Üstelik uykusu ağırdı. Ev başına yıkılsa uyanmazdı.

İster istemez cebinden anahtarını çıkarıp açtı kapıyı. Aslında böylesi daha iyiydi, elverir ki gürültü yapıp uyandırmasın onu. Ayaklarının ucuna basarak girdi içeriye. Evin içi sessizdi. Yatak odasından annesinin belli belirsiz soluk alıp verişleri duyuluyordu. Sofanın perdeleri hâlâ çekiliydi. Sofaya kurulu kömür sobası sönmüştü, içerisi buz gibiydi. Ne kadar dikkatle yürürse yürüsün, eski tahtalar gıcırdıyordu.

Paltosunu çıkarıp koluna aldı, konuk odasına geçti. Bu odada uzun zamandır, kırk yılda bir gelen İhsan'dan başka kimse kalmadığı halde Zehra Hanım oraya konuk odası demekte ısrar ediyordu. Her tarafa, pazar yerlerinde açılan sergilerdeki gibi, sıra sıra, Antep işi ham ipekten süslemeli örtüler yayılmıştı. Yatak yapılmış, kırlentler, yeni evlileri kabul etmeye hazırlanmış gibi, uçları birbirine değecek biçimde yan yana konulmuş, tam ortalarına, yürek biçiminde, kanaviçe işli bir yastık yerleştirilmişti. Perdeler sıkı sıkıya çekili olduğu için içerisi loştu.

Battaniyeyi ve yorganı açmadan, ayakkabılarını bile çıkarmadan, öylece uzandı karyolaya, sırtını yastıklara yasladı, paltosunu üstüne çekti, yattığı yerde bir sigara yaktı. Bu karyola, kendisini bildi bileli, annesiyle babasının yatak odalarında kurulu dururdu. Tabii, Ankara'ya geldikleri zaman. Yurtdışına çıktıklarında Muzaffer, üç beş parça eşyalarıyla birlikte bu karyolayı da, değerli bir müze eşyası gibi, liseden arkadaşı bir hemşehrisinin yönettiği Gaziantep Ambarı'nın deposuna bırakıyordu.

Karyolanın yayları paslanmış olmalıydı, kımıldadıkça gacırtılı sesler çıkarıyordu. Kocaman tuvalet masasının aynası da artık an-

cak çok bulanık bir imge yansıtabiliyordu, bakılmaya tenezzül edildiğinde. Duvarlarda siyah tahta çerçevelerde aile fotoğrafları asılıydı. Annesinin yıllardır nefretle sözlerini ettiği annesi, babası, kardeşleri, akrabaları ve İhsan. İhsan Bey'le Mehmet Tahir Bey'in fotoğrafları bile vardı da bir Muzaffer yoktu aralarında. Hümeyra da yoktu. Kocası da. Ama, Fâtimâ'nın ilkokul çağında çekilmiş bir fotoğrafı vardı. Sanki birlikte geçirilen iyi, kötü, neredeyse kırk yıla yakın bir süre, hiç yaşanmamıştı; bu duvar resimlerine göre.

Küçücük, eski bir apartmandı burası, annesinin oturduğu yer de, giriş katındaki merdiven çıkıntısı yüzünden bodur bırakılmış en küçük dairesiydi apartmanın. Müşterilerini merdiven çıkmak külfetinden kurtardığı için annesinin işine geliyordu. Üstelik kirası da fazla değildi. Gerçi içerisi, Bentderesi'ndeki evleri kadar değilse bile, harap bir haldeydi, ama beyaz eşya cinsinden hiçbir eksiği yoktu Zehra Hanım'ın. İki kapılı, derin dondurucuLu, Amerikan malı dev gibi buzdolabı, otomatik çamaşır makinesi, çakmaklı fırını, blenderi, elektrikli su ısıtıcısı, hatta, su basıncı yeterli olmadığı için çalışmayan çöp öğütme makinesi bile vardı. Dikişlerini diktiği, müşterilerini kabul ettiği odadaki televizyon, Avrupa'dan alınmış, piyasada benzeri bulunmayan, ekranı sinema perdesini andıran heyûla gibi bir şeydi. O televizyon ve boşandıkları sırada kocasının evinden getirdiği iki berjer koltuk, kocaman aynalı büfe, odaya inanılmaz, gülünç bir görünüm veriyordu.

Ama Zehra Hanım alışıktı bu dekora. Yıllarca çok garip bir yaşantıları olmuştu. Yurtdışına çıktıklarında, paşalar gibi lüks içinde yaşarlar, su gibi para harcarlardı. Görev süreleri bitip de Ankara'ya döndüler mi de sefalet çekerlerdi. Hep gecekondularda, gecekondu benzeri evlerde otururlardı. Bu ev de öncekilerden farklı değildi.

Galiba, Münih'ten döndükleri sıradaydı. Muzaffer, geçinmek için, elindeki üç beş kuruşla, bir bakkal dükkânı açmıştı Demirlibahçe'de. Gündüzleri o bakanlıktaki işine gidiyor, dükkânda, tezgâhın başında Zehra Hanım bekliyordu. Zaman zaman İhsan da kalıyordu annesinin yerine. Müşterileri yoksuldu. Veresiye defteri tıka basa doluydu. Dükkânın Tekel ürünlerinin sıralandığı raflarının en sadık alıcıları, Muzaffer'in kendisiyle İhsan'dan başkası değildi.

Sonunda olacak olmuş, veresiyeleri tahsil edemedikleri gibi, ki-

rasını, belediye vergilerini, elektrik ücretini de ödeyemedikleri için, aradan altı ay geçmeden dükkânı kapatmak zorunda kalmışlar, günlerce, satılmayan konservelerle, şarküteri ürünleriyle karınlarını doyurup, son şişeleri baba oğul tüketip bitirmişlerdi.

O günlerde bir akşam, Dikimevi'ndeki evlerine, her zaman olduğu gibi, selamsız sabahsız çıkıp gelen İhsan Bey, *"Niye böyle yapıyorsun,"* diye âdeta çıkışmıştı Muzaffer'e. *"Seninkine ifrât-ı tefrit derler. Yazık değil mi, karına, oğluna? Sana bir şey demiyorum, sen alışıksın bu hayata, ama ya onlar? Dışarıdayken biriktirdiğin üç beş kuruşu böyle olmayacak işlerle çarçur edeceğine, bir bankaya yatırsan da bu sıkıntıyı çekmeseniz olmaz mı?"*

Kızmamıştı Muzaffer, zaten en sevdiği arkadaşına kızması mümkün değildi, ama içinin burkulduğu belli oluyordu hafifçe ıslanan gözlerinden. İlk kez, sitemli, belki biraz da suçlayıcı bir edayla yanıtlamıştı İhsan Bey'i:

"Ben taşralı, fakir düşmüş bir ailenin çocuğuyum. Haklısınız, hoş değil, ama hoş olmasa da, aslında ben, böyle bir yaşamdan zevk almaya koşullanmışım. Koşullandırılmışım. Bu yaşam tarzına alışığım ben. Bakmayın siz, Zehra da, İhsan da alışıktırlar. Yakındıklarını duymadım. Ama elbette, öbür türlü yaşamaya da hep imrenmiş, özellikle de sizin evinizdeki yaşamı hep özlemişimdir çocukluğum ve gençliğim boyunca. Siz bilirsiniz o günleri.

"Ama ne yapacağım para biriktirip de? Zaten, görüyorsunuz, ne kadar biriktirsem, bankaya yatırsam, alacağım üç beş kuruş faizle gönlümce yaşayamam burada. Bir de enflasyon zımbırtısı var... İhsan'a gelince... Artık çocuk değil. Şimdiden üç dil biliyor. Sayenizde onun da eli ekmek tutuyor sayılır. Biliyorsunuz, fakülte mezunu olamadı ama, şimdi eskisi gibi değil, üniversite diploması fazla bir şey ifade etmiyor zaten. Hümeyra derseniz, o da kendisini kurtardı. Para içinde yüzüyor. Eh, ben önce ölecek olursam, nasıl olsa Zehra'ya emekli aylığım kalır. Elinden dikiş de geliyor. Aslına bakarsanız, benden iyi kazanıyor. Şurada daha ne kadar yaşayacağım... Bakmayın böyle kunt yapılı oluşuma. Benimkisi kof irilik... Siz, pirzola, baklava, börek yerken, biz kuru ekmekle karnımızı doyuruyorduk. Antep'te bizimki tarlalardan madımak toplardı. Pirinçlisi lezzetlidir. Böreği de güzel olur. Cartlak kebabı, Şallapat aşıyla kendimize ziyafet çektiğimizi sanırdık!"

Arkadaşının serzenişini, sitemini anlamazdan gelmişti o akşam

İhsan Bey. Açıkça bir şey söylemezdi hiç, ama, aslında bu konuda Zehra Hanım'a da biraz kabahat bulmuyor değildi. Har vurup harman savurmakta Zehra Hanım kocasından geri kalmazdı, yurtdışındayken. Türkiye'ye döndüklerinde ise, Muzaffer'in aylığıyla geçinebilmeleri olanaksız olduğu için, yeniden ve sözümona kocasından gizli dikiş dikmeye başlar, dar gelirli olmanın bütün sıkıntılarını o çekerdi. Ama, sonunda yine yurtdışına atanmak ve güzel, bolluklu, şatafatlı günlere kavuşmak umudu olduğu için, bu ona o kadar ağır gelmezdi.

Oysa, Muzaffer'le evlendiklerinde, bütün aile tarafından aforoz edildiklerinde, görülebilecek gelecekte hiçbir aydınlık umudu yoktu. Bu yüzden, Hümeyra, ya da İhsan, kırk yılda bir, bir yemeği beğenmezlik ettiklerinde, ya da herhangi bir konuda şımarıkça davrandıklarında, kendi deyimiyle mahalle karıları gibi ağzını açıp karşısına kim çıktıysa yukardan aşağı sıçıp sıvar, o ilk günlerde çektikleri sıkıntıları zehir zemberek sözcüklerle sayıp dökerdi.

O günlerde öylesine sıkılmış, acı çekmiş, kimseye derdini açamadan yaşamın bütün zehrini sadece kendi içine akıtıp durmuştu ki, o kadar çok sevdiği, hasretini çektiği memleketine, Gaziantep'e bir daha ayağını atmamıştı. Atamamıştı. Bir kere bile.

Kimi zaman, durup dururken, özellikle de yurtdışındayken, Muzaffer'in evde olmadığı gecelerde, inanılmaz bir sıla hasretine tutulur, fena halde efkâr basar, masaya çöker, İhsan'ı karşısına alır, bir kadeh ona, bir kadeh kendisine doldurur, gözleri dalar, çocukluğunun, ilk gençliğinin geçtiği o yerleri anlatmaya çalışırdı, kendi kendisiyle konuşur gibi:

"Sen çok küçücük bir bebektin Ayıntap'tan ayrıldığımızda. Her yere gittin de bir tek doğduğun yeri görmedin. Hoş, işte İran'ı biliyorsun. Tebriz'i, Tahran'ı, Isfahan'ı gezdin, oralarda yaşadın. Ayıntap da oralar gibidir. Bakma sen özlemime. Hepsi birbirinin aynı, kenar mahallelere kadar uzanmayagör, her yerde aynı yokluk, aynı sefalet... Görsen ne olur, görmesen ne olur. Üstelik kimseyi tanımazsın, kimse de seni tanımaz. Kimseyi tanımadığı bir yerde insan, o yerin nemene bir yer olduğunu bilemez, güzelliklerini de çirkinliklerini de yaşayıp göremez. Hoş ben de gidemedim bir daha memleketime, Muzaffer'le yola çıkıp Ankara'ya geldiğimizden beri ya...

"Önceleri içim elvermiyordu, sonraları benim senden farkım kal-

madı. Tanıdıklarımın, yakın akrabalarımızın çoğu göçtü gitti bu dünyadan, ya da başka şehirlere taşındı. Fakirdir, makirdir dedim ama, şimdi kimbilir nasıl olmuştur oralar... Düşündükçe burnumun direği sızlıyor. Bakma sen, benim için orası dünyanın en güzel kentidir. Tabii, bana göre dedim, yoksa dünyada ne güzel yerler var. Hakkını yemeyeyim, Muzaffer'in sayesinde çok yer gezdim, gördüm. Venedik'e, Paris'e bile götürdü beni. Münih'i, Viyana'yı, Prag'ı, Belgrat'ı, Tebriz'i, Tahran'ı, İsfahan'ı da dolaştık. Beyrut da çok güzeldi biz oradayken. İstanbul'u saymıyorum bile. Ama, insanın çocukluğu nerede geçtiyse, orası onun için ana rahmi gibidir.

"Muzaffer'le evlenmeden önce, o zamanlar Antep'in en gözde mekânlarından biri olan, Tepebaşı mahallesinde oturuyorduk. İki katlı, çok güzel bir evimiz vardı. Oradaki bütün evler gibi taş bir yapıydı. Sokak kapısından doğruca büyük bir avluya girilirdi. Kışın bile hava sıcak olduğundan bütün günümüz hemen hemen orada geçerdi. Herhalde bu yüzden oraya hayat derdik. Hayatın zemini karataştı. Üzerinde işlemeler vardı, burası bizim oyun alanımızdı. Hayatın tam ortasında küçük bir havuz vardı. Gane derler bu havuza. Çocukken, yazın, serinlemek için, kuşlar gibi durmadan dalar çıkardık içine. Hayatı çeviren duvarın dibinde bizim ekinlik dediğimiz toprak bir bölme vardı. Ekinliğe dikilmiş kocaman bir asma bütün duvarı kaplardı. Çok lezzetli, iri iri kara üzümleri olurdu. Ekinliğin yanında üzümleri ezip şırasını çıkarmak için kullandığımız taştan oyulmuş banyo küvetini andıran küçük bir yer vardı. Sal derdik. Buraya üzümleri doldurur, çıplak ayakla içine girer, bağıra çağıra, güle oynaya üzümleri çiğner, suyunu çıkarırdık. Salın altındaki bir delikten akan şıra testilere doldurulurdu. Taze şıra içmeye bayılırdım. Bir keresinde o kadar çok içmişim ki, sarhoş olmuşum, bu yüzden annemden çok kötü bir dayak yemiştim.

"Ocaklık dediğimiz mutfak, çamaşırlık, livas dediğimiz su kanalı ve hela alt kattaydı. Ocaklığın bir köşesinde annemin üstünü kapakla örttüğü bir mağara girişi vardı. Mağaraya merdivenle inerdik. Penceresi falan olmadığı için içerisi karanlık olurdu. Hani, Bentderesi'ndeki evimizde de öyle bir kiler vardı, hatırlarsın. Hümeyra ile içinden çıkmazdınız. O zamanlar buzdolabı falan ne gezer, serin tutulması gereken yiyecekler burada saklanırdı. Annem okulda olduğu zaman arkadaşlarla saklambaç oynarken bu mağaraya gizlenirdim. Orada olduğumu bilirler ama, aşağıya inmekten korktukları için beni bulamazlardı. Hep

ben sobelerdim. O zamanlar çok afacandım. Babam bu kız erkek olacakmış, yanlış doğmuş, derdi.

"Taşlıktan üst kata taş bir merdivenle çıkılırdı. Merdivenin üstünde bizim livan dediğimiz bir eyvanımız bulunuyordu. Merdivenden çıkınca odalara girmeden önce ayakkabılarımızı çıkardığımız bir eşiklik vardı. Salon diye bir şey bilinmezdi o zamanki Antep evlerinde. Bizim evimiz bayağı büyüktü. Eşikten evimizin en büyük odasına geçilirdi. Bu oda, hem oturma, hem misafir odasıydı, akşamları da yer yatağı serilir, yatak odası olarak kullanılırdı. Sabah yataklar, yorganlar toplanır, duvardaki dolaplara konulurdu. Odanın sokağa bakan cephesindeki pencerelerin tahtadan oyma süslü kafesleri vardı, içerisini dışardan gizlerlerdi. Ben, kafeslerin bir köşesine saklanıp sokağı seyretmeye bayılırdım. Bir de kuş taası dediğimiz küçük tepe pencerelerine tırmanır, dışarısını gözetlerdim.

"Evimizin benim en sevdiğim köşesi, bizim hazna dediğimiz çıkma odasıydı. Küçük bir odaydı; annem, benim çehiz sandığımı burada saklıyordu. Çok merak ederdim içinde ne var diye. Bazen annemi sıkıştırırdım, dayanamaz kapağını açar, şöylece baktırırdı. Ama, Muzaffer'le evlendiğim zaman sandığın kapağını bile açmadı. İçindekileri koklatmadı bile bana.

"Haznanın benim için asıl önemi, burasının arkadaşlarımla buluşma yeri olmasıydı. Küçükken, mahalle ya da okul arkadaşım kızlarla burada oturur, dikiş diker, evcilik oynardık. Daha sonra, ben Kız Meslek Lisesi orta kısmına gitmeye başlayınca arkadaşlarım da değişti. Annem Gazi İlkokulu'nda başöğretmendi. Aslında uyanık, aydınlık düşünceli bir kadındı. Bana pek karışmazdı.

"O günlerde lise kısmındaki bazı kızların erkek arkadaşları vardı. İçlerinde komünistler de vardı. Akıllı, yiğit çocuklardı. Muzaffer de öyleydi o sıralar. Beni de önce o eğitmişti. Bizim evde, benim odamda buluşurduk. Muzaffer sık sık çalışmak için Adana'ya, Ankara'ya falan gittiği için her zaman gelemezdi. Annem, başka erkek arkadaşların da haznadaki toplantılarımıza katılmalarına ses çıkarmazdı. İhsan Bey'le Muzaffer'den önce tanışmıştık. Bizim sınıftan bir arkadaşımın ağabeysiydi. Mehmet Tahir Bey de sık sık gelenlerdendi, ama yatılı okuduğu için onunla ancak hafta sonları ve tatillerde buluşurduk.

"Mehmet Tahir, aslında Urfalı'dır. O zamanlar Urfa'da lise var mıydı, bilmiyorum, varsa bile yatılı kısmı yoktu herhalde, çünkü

Mehmet Tahir parasız yatılı olarak okuyordu Antep Lisesi'nde. Mehmet Tahir'e Aristo derdik. Biraz saf bir çocuktu. Kızlar dalga geçerdi onunla. Annem de ben de daha çok İhsan'ı beğenirdik. Açıkçası aklımdan bir gün onunla evlenmek geçmiyor değildi. Aslında Muzaffer İhsan'ın eski hastane başhekiminin dul karısına âşık olduğunu söylüyordu, ama ben inanmıyordum. Kadın hemşireydi, çok hoş bir kadındı, İhsan'dan en az on yaş büyüktü, nasıl olsa evlenemezlerdi...

"Muzaffer'i de beğenmiyor değildim, yakın akrabaydık, hep ağabey derdim ona, başka gözle bakmazdım. Üstelik, amca çocuklarıydık ama, onun tarafı ile bizimkiler arasında galiba bir miras sorunu yüzünden bayağı ciddi bir düşmanlık vardı. Annem bile Muzaffer'in bize öyle sık sık gelmesini pek istemezdi. Bu yüzden, onunla yakın arkadaş olduğumuzu, eve sık sık gelip gittiğini, evleninceye kadar babamdan gizlemiştik. Ben pek ayrıntısını bilmiyordum ama, meğer Muzaffer'in babasıyla babam, kanlı bıçaklıymışlar. Bu yüzden, ikisi de aforoz ettiler bizi. Romeo ile Jülyet'e benzedik!

"Babam dokuma üzerine ticaret yapardı. Gaziler caddesinde, Hüseyin Paşa hamamının hemen yan tarafında iki katlı büyük bir dükkânı vardı. Halimiz vaktimiz yerindeydi. Çok dindardı babam. Beş vakit namazını kaçırmazdı. Tek mutsuzluğu bir türlü hacca gidememesiydi. Halk Partisi zamanıydı. Kimse hacca gidemiyordu.

"Biz, Muzaffer'le Antep'ten ayrıldıktan bir süre sonra çıkan bir yangında babamın dükkânı yanıp kül olmuş. Babam sigortaya falan inanmazdı. Akşam dükkânı kapatırken bir âyet ül kürsî okurmuş, hiçbir şey olmazmış. Ama, tabii âyet ül kürsî işe yaramamış. Yalnız dükkân değil, üst kattaki deposu da yanınca babam iflas etmiş. O zamanlar bizi reddettikleri için doğrusu biz de arayıp sormuyorduk onları. Haberimiz olmadı. Babam iflas edince şok geçirmiş. Bir süre kendine gelememiş. Kendine gelince de namazı, niyazı bir yana bırakmış, kendisini içkiye vermiş, Atatürk gibi sirozdan mı, yoksa karaciğer kanserinden mi ölmüş, bilmiyorum. Öldüğünü bile haber vermediler bize...

"Ben babamı hiç sevmedim. Çocukken benimle ilgilenmezdi. Onun için sadece ağabeyim ve erkek kardeşlerim vardı. Annem de öğretmen olduğu için, çocukluğum yalnız geçti sayılır. Daha sonraları babama sevgisizliğim ideolojik bir boyut kazandı. O benim için bir emperyalist ajanı, kapitalist uşağı, sömürgen bir küçük burjuvaydı. Onun hakkında ne düşündüğümü bildiği için o da bana en küçük bir sevgi göster-

mez, Muzaffer'den hem bu yüzden, hem de akrabalar arasındaki düşmanlık yüzünden nefret ederdi. Benim onunla evlenmem adamcağızı çileden çıkarmış olmalı...

"İçkiye düşüp kanserden öldüğünü öğrendiğim zaman, sevindim diyemem, ama içimden, kader onu en zayıf olduğu yerden vurmuş diye düşünmekten kendimi alamadım.

"Beni babamdan çok üzen, annemin davranışı olmuştur. O bir öğretmendi. Uyanık bir kadındı. Çok kez bizim konuşmalarımızı dinler, bize katılırdı. Ama, Muzaffer'le evlenmemiz üzerine benimle bir kere bile konuşmaya yanaşmadı. Oysa ona anlatacak o kadar çok şey vardı ki...

"Ama zaman çok şeyin üstesinden geliyor, çok şeyi değiştiriyor. Her şeye karşın onlar benim annem ve babamdı. Ölürlerken yanlarında değildim. Bu da içimde hep bir ukde olarak kalmıştır..."

Sonra, İhsan Bey'in, zaman zaman, hem de onun, arkadaşının oğlunun yanında çekinmeden yaptığı, suçlayıcı konuşmaları geliyor aklına. Ne var ki, İhsan Bey, bu konuşmaları sırasında, yaralayıcı olmamasına olağanüstü özen gösterdiği bir dil kullanırdı. Yine de, her şeye karşın, içten içe İhsan Bey'i haksız bulur, babasına hak vermemek içinden gelmezdi.

Ne yapabilirdi adamcağız? Bütün gençliği yokluk ve yoksulluk içinde geçmişti. Elinden geldiğince oğlunun ve yeğeninin iyi bir eğitim görmelerine çalışmıştı. Doğruydu, bir fakülte mezunu olamamıştı İhsan, yurtiçinde, yurtdışında sürekli gidiş gelişler buna olanak vermemişti. Ama, en azından üç dil öğrenmişti. Ne zamandır babasına muhtaç olmadan geçimini bu sayede sağlayabiliyordu. Muzaffer Cidde'deyken, son yıl biraz ite kaka da olsa, liseyi bitirmiş, İhsan Bey'in ısrarıyla, laf olsun diye Yüksek Ticaret Akademisi'ne de kaydolmuştu. Bu sayede askerliğini tecil ettirebiliyor, öğrenci pasosundan yararlanıyordu. Bir ara yine İhsan Bey'in zoruyla muhasebe kurslarına da devam etmişti.

Muzaffer Cidde'den döndükten sonra, yine geçim sıkıntısına düşmüştü aile. Zehra Hanım zaten dikiş makinesini bırakmamıştı, ama artık İhsan'ın da asalaklıktan kurtulması gerekiyordu. Muzaffer oralı değildi ama, Zehra Hanım fıkfıklanıyordu. Herhalde onun ricasıyla İhsan bir süre İhsan Bey'in yanında, daha sonra da onun bir arkadaşının şirketinde muhasebeci yardımcısı olarak çalışmıştı. Bu

iş hiç hoşuna gitmediği için kaytarıp duruyordu. Sonunda, İhsan Bey'in hatırı için eline tazminat olarak üç beş kuruş verip işten çıkarıvermişlerdi.

Koskoca Ankara'da iki çift laf edeceği kimsesi yoktu İhsan'ın o sıralar. Turgut da Kayseri'deydi. Kendisini bütünüyle yalnız ve boşlukta hissediyordu. Hümeyra Ankara'dayken, daha sonra değişmiş bile olsa, yine de çok güzel, inanılmaz mutlu günleri olmuştu. O da gittikten sonra, burası bir cehennem gibi geliyordu ona. Hümeyra'dan gelen ve son günlerdeki tavırlarının aksine, sevgi dolu, umut verici mektuplar olmasa, belki de bir gün, Kızılay'daki gökdelenin tepesinden aşağı bırakabilirdi kendisini.

Arada bir babasından, annesinden, ya da halden anlayan İhsan Bey'den aldığı harçlıklarla, sık sık Sakarya Caddesi'ndeki meyhanelerde geziniyor, en ucuz şaraplarla kafa buluyor, akşam, sarhoşluğu belli olmasın diye, sessizce süzülüyordu odasına. Bütün sarhoşluğuna karşın, annesiyle babasının yattığı odadan gelen ahlı ohlu sesler ve karyola gıcırtıları yüzünden uzun süre uykusu tutmuyordu. Bu sesleri dinlerken heyecanlanıyor, erkekliği ona acı verecek kadar sertleşiyor, onların yaptıklarını düşleyerek, utana sıkıla, yorgunluktan sızıncaya kadar, buluğa erdiği günlerde olduğu gibi, üst üste otuzbir çekiyordu.

Kaç kez, Bentderesi'ndeki evlerin önünde volta atmış, kapı pencerelerinden içerileri gözetlemiş, ama bir türlü girmeye cesaret edememişti. Bazı geceler de, uykusu kaçınca, Hümeyra ile olan birliktelikleri değil de, Beyrut'ta, Phinicia Oteli'ndeki Yahudi kızıyla geçirmiş olduğu şehvet dolu gecenin baştan çıkarıcı ayrıntıları geliyordu gözlerinin önüne.

Son günlerde yemekten içmekten de kesilmiş, sabahlara kadar süren ve onu bitkin düşüren erotik düşler yüzünden giderek çok zayıflamıştı; ne var ki, annesi de, babası da, o günlerde geçim derdi içindeydiler. Kendi sıkıntılarına çözüm aramaktan, oğullarının geçirmekte olduğu bunalımın farkında bile değillerdi. Farkında olsalar bile, ellerinden gelecek fazla bir şey yoktu. Belki bir parça şefkat dışında...

Bereket versin, o sırada Muzaffer'in İran'a tayini çıktı. Sefaletten ve ayrı ayrı içine yuvarlandıkları bunalımdan kurtuldular.

Tebriz'deki Başkonsolosluk emrine idarî memur olarak atamışlardı Muzaffer'i. Şah Rıza Pehlevi'nin görkemli törenlerle imparator olarak resmen taç giydiği yıldı. Türkiye'den de, Cumhurbaşkanı düzeyinde büyük bir heyet katılmıştı törene. İran o yıllarda, bir yandan batıyla, Amerika Birleşik Devletleri'yle yakın ilişkiler sürdürüyor, bir yandan da Sovyetler'le ve Avrupa'daki sosyalist devletlerle yakınlaşma politikası güdüyordu. Bu arada, Türkiye, İran ve Pakistan arasında CENTO anlaşması imzalanmıştı. Irak'la olan ihtilaflarını da çözümleyen Şah, bir dizi modernleşme programını uygulamaya koymuştu.

İran'daki politik gelişmelerle bir ilgisi yoktu Tebriz'deki Başkonsolosluğun, ancak idarî memur olarak Muzaffer'in işi hayli yoğundu. Tebriz, Türkiye'ye en yakın İran kentiydi; Türk-İran ilişkilerinde sıkıntı yaratacak herhangi bir sorun olmadığı için iki taraftan da gelen, giden çok oluyordu. Ayrıca, sınır ticareti ve özellikle uyuşturucu kaçakçılığı yüzünden iki tarafın sınır yetkilileri arasında sık sık toplantılar yapılıyor, zaman zaman gergin anlar yaşandığı da oluyordu. Muzaffer az çok Farsça da bildiği için, Başkonsolos her gittiği yere onu da yanında götürüyordu.

Çok eski ve ilginç bir kentti Tebriz. Büyük bir kentti, ama Batılı yabancılar bakımından, uygar insanların aradığı birçok olanaktan yoksundu. Gittiklerinde mevsim yazdı. Güney'e, Basra körfezindeki yazlıklara gidenler dışında, diplomatların vakit geçirecekleri bir yer yoktu; ne doğru dürüst bir sinema, ne tiyatro, ne opera, ne tenis ya da golf oynayabilecekleri yerler, kulüpler, hatta ne de kadın erkek rahatça gidilip, yenip içilebilecek lokantalar...

Yine de, Tebriz'deki çeşitli ülkelerin konsolosluk görevlileri, kendi aralarında diplomatik gelenekleri sürdürmenin yolunu bulmuşlardı. Sık sık toplantılar yapılıyor, briç, poker, konken partileri, hat-

ta dans yarışmaları düzenleniyor, toplumdan soyutlanmış küçük bir topluluk olarak diplomatlar kendi aralarında eğleniyorlar, bu arada aileler arasında, kadın erkek ilişkileri ile ilgili dedikodular hiç eksik olmuyordu.

Bir idarî memur karısı olduğu halde, Zehra Hanım burada da kendisine hemen bir ilgi çemberi oluşturmayı becermişti. Beyrut'taki gibi yine sosyete gülüydü. Üstelik, orada edindiği deneyimle burada çok daha rahat hareket edebiliyordu. Oysa, Muzaffer, eğer Başkonsolos'la birlikte bir yerlere gitmemişse, bütün gün dairede, Türkiye'ye giden, ya da Türkiye'den gelen tüccarlar, işadamları, kamyon şoförleriyle, yolcularla cebelleşip duruyordu. Akşamları yorgun argın eve döndüğünde, şişesini önüne koyuyor, Türkmen aşçının hazırladığı mezelerle karnını doyurup, sızıncaya kadar içerek vakit geçiriyor, karısının nerede olduğunu, ne yaptığını sormuyordu bile. Onun gittiği toplantılardan hoşlanmıyordu.

Bir ara, şirketinin bir inşaat işi için Tebriz'e uğradığında evlerinde misafir kalan İhsan Bey, bir ara, Zehra Hanım ve İhsan'la konuşurken, üstü kapalı bir şekilde, Muzaffer'in Türkiye üzerinden Avrupa'ya esrar ve eroin gönderen şebekelerin adamlarıyla ahbaplık ettiğine dair kulağına birtakım dedikodular ulaştığından söz etmişti. Zehra Hanım'ın tabii hiçbir şeyden haberi yoktu. Tek bildiği şey, kocasının kendisine ve oğluna neredeyse harcayamayacakları kadar bol harçlık vermekte oluşuydu.

"*Dikkatli olun, başınıza bir iş gelmesin,*" demişti İhsan Bey. Onun ne demek istediğini pek anlayabilmiş değildi İhsan. Babasının işleriyle uzaktan yakından hiç ilgilenmemişti o güne kadar. Annesine gelince, anlayabildiğine göre, İhsan Bey'in ikazlarına karşın, yaşam tarzlarını değiştirmek için herhangi bir girişimde bulunmayı düşünmüyordu bile.

Muzaffer çok kez, geceleri bile eve uğramıyordu. Evde bir Türkmen aşçı ve bir Azerî kadın işçi vardı. Zehra Hanım halinden memnundu. İhsan'ın ise yapacak hiçbir işi yoktu. Bütün gün, kentin en ilginç köşelerinden olan İbrişim çarşısında çay içip, Tebrizlilerin kâlyân dedikleri, gerçek Tebriz tömbekisi közlenmiş nargilesini höpürdeterek, babasının Türk Konsolosluğu'nda memur olduğunu öğrenen Azerî gençlerle ahbaplık edip, tavla atarak vakit geçiriyordu.

İlk kez nargile içtiğinde kötü olmuş, fena halde midesi bulanmıştı. Kısa zamanda alıştı, tiryakisi oldu. Çok kez tömbekinin içine esrar parçaları da koyuyorlardı. Esrarın tatlı esrikliğiyle gökyüzünde uçar gibi olur, içinde Hümeyra'nm eksik olmadığı toz pembe düşler görürdü. Tebriz'e geldiklerinden beri ondan bütün haber alma olanaklarını yitirmişti. Telefon yoktu. Ürdün'e, İran'la aralarındaki sorunlar nedeniyle, ancak çok dolambaçlı yollardan, Turgut vasıtasıyla mektup gönderilebiliyordu. Hümeyra'nm İhsan'a yazması ise, her iki taraf açısından olanaksız sayılmasa bile son derecede tehlikeliydi.

Tebriz'in en iyi semtlerinden birindeydi evleri. Burada yaşayanlar dışında halk, İhsan'ın görebildiği kadar, Ankara'da oturdukları gecekondu mahallelerinde yaşayanlardan çok daha yoksuldu. Batılılar dışında –ki onlar da yalnız başlarına dolaşmaktan çekiniyorlardı genellikle– sokakta yüzü açık bir kadın görmek olanaksızdı. Çok dilenci vardı. İnsanlar Farsça'dan çok Azerîce, hatta Türkçe konuşuyorlardı. Zaten İhsan da ancak Azerî gençlerle arkadaşlık kurabilmişti. Onlarla arada sırada Gerşahsî zulhanesine gidiyorlardı. Burası bir çeşit spor kulübüydü. Sporla çocukluğundan beri ilgisi yoktu İhsan'ın, ama kokainle ve Şiraz'dan küçük fıçılar içinde getirilen gül rengi Hayyam şarabıyla ilk olarak burada tanışmıştı. Ötekiler, yerel birtakım vücut geliştirme sporlarıyla uğraşıp güreşirler, halter çalışmaları yaparlarken, o bir kenarda, üstü üste konulan minderlere bağdaş kurar, nargilesini tüttürür, şarabını içerdi büyük bir keyifle.

Tebriz'de İhsan'ın yükseköğretim görebileceği bir yer yoktu. Öteki ülke konsoloslarının İhsan yaşındaki çocukları dışarılarda okuyorlardı. Zehra, oğlunun başıboş dolaşmasından rahatsız oluyor, kocasına kızıyordu. Bir ara, üniversiteye devam etmesi için Türkiye'ye gönderilmesi söz konusu olmuş, İhsan da, annesi de şiddetle karşı çıkmışlardı bu fikre. İhsan, Türkiye'de buradaki gibi rahat yaşayamayacağını biliyordu. Zehra Hanım da onun kendisine bakamayıp hastalanmasından korkuyordu. Kış yaklaşınca bu konu daha sıcak bir şekilde gündeme geldi. Muzaffer, Tahran'da Amerikan elçiliğinin İran'daki yabancılar için İngilizce ve İngilizce stenodaktilo, muhasebe kursları açtığını öğrenmişti. Başka çare bulamayınca, İhsan'ın bu kurslara yazılmasına karar verdiler. Muzaffer, oğlunu yanına alarak Tahran'a götürdü, Türkçe bilen bir Ermeni ma-

damın pansiyonuna yerleştirdi, kurslara yazdırdı. Böylece hiç değilse İngilizce'sini ilerletir, bir meslek sahibi olurdu.

Körün istediği bir göz derler, İhsan Tahran'a gidince kendisini birdenbire tam anlamıyla özgür ve keyifli bir yaşamın ortasında buluvermişti. Kurs günde birkaç saatten ibaretti. Beyrut'taki Fransız okulunda zaten epeyce İngilizce öğrendiği için sık sık kaytarıyordu dersleri. Bildiği Arapça ve Tebriz'de, kahvelerde öğrendiği bir parça Farsça sayesinde sokakta da sıkıntı çekmiyordu.

Kursa devam edenler arasında, Alman ve Fransız elçiliklerinde görev yapanların oğulları da vardı. Onlarla da kısa zamanda arkadaş olmuştu. Tam bir serseri hayatı yaşıyorlardı. Annesiyle babasını haftada, on beş günde bir Tebriz'e gittiğinde şöylece bir görebiliyordu. Harçlığı boldu. Tahran'da nasıl vakit geçirdiğini sormuyorlardı bile. Muzaffer, kırk yılda bir karşısına alıp konuştuğunda da, Beyrut'ta, Phinicia Oteli'nde söylediklerinden farklı şeyler söylemiyordu. Bir kere gelirdi insan dünyaya. Yaşamın tadını çıkarmak gerekirdi. Hayyam'ı örnek almalıydı. O da, hakçası sözünü dinliyordu babasının. Akşamları çok kez, Batılıların ve İranlı zenginlerin uğrak yeri olan, Tahran'ın lüks gece kulüplerinde vakit geçiriyor, esrar ve kokainle, Hayyam şaraplarıyla zil zurna sarhoş olmadan pansiyona dönmüyordu. Ağzını sıkı tutup, babasına müzevirlik yapmaması için, ev sahibi madama da sık sık armağanlar alıyordu. Bu gecelerde, Avrupalı kızlarla kaçamak buluşmalar da eksik olmuyordu. Ne var ki, babasının diplomatik konumu belli olunca, hele de Türk olduğunu öğrendikleri zaman, çoğunun babası Büyükelçi, elçi, maslahatgüzar ya da müsteşar olan kızların tavırları değişiveriyordu.

Aklına, Şah döneminde yaptırılmış olan Tahran'ın o çok görkemli genelev mahallesi gelince, kendi kendine gülmeye başladı.

Amerikan Büyükelçiliği müsteşarının oğlu Tommy ile, Tahran'ın ünlü zulhanelerinden birinde tanışmışlardı. Tommy İhsan'dan beş-altı yaş büyüktü. Houston'da petrol mühendisliği okumuştu. Annesinin hissedarı olduğu bir petrol şirketi, sözümona incelemeler yapması için göndermişti onu İran'a, annesinin yanına. Sevimli bir oğlandı. Ailesiyle birlikte oturuyordu ama, çok özgür bir yaşamı vardı.

Annesinin kocası olan müsteşarın aslında üvey babası olduğunu anlatmıştı Tommy, İhsan'a. Yakışıklı, hovarda, ama kılıbık bir adam-

mış. Annesiyle parası için evlendiğini söylerdi. Teksaslı zengin bir petrolcünün tek kızı olan annesi, ilk kocasını boşadıktan sonra, kendisinden beş-altı yaş küçük olan bu adama sırılsıklam âşık olmuş. Üvey babası için, *"Annemi kendisine karşı çevirmeyeyim diye, ne istersem yapar,"* derdi Tommy. Annesi, zaten kendi havasındaymış, üvey babası da ona hiç karışmıyormuş. Bir önceki yıl, doğum gününde, bir otomobil armağan etmiş üvey oğluna.

Tommy arabasıyla övünürdü. O tarihlerde İran'da eşi hemen hemen bulunmayan, Ford Mustang marka, son model, sekiz silindirli, iki kapılı, alev kırmızısı çok şık bir spor arabaydı bu. Onunla, tek başına bütün İran'ı dolaşmış, Kâbil'e, Kandahar'a, oradan Katmandou'ya kadar uzanmış, esrarkeşlerle yatıp kalkmış, biri Malezyalı, biri Fransız iki oğlan ve Singapurlu üç kızla bir aydan fazla bir dağ kovuğunda kalmışlar, durmadan esrar ve eroin çekip sevişmişler, sonunda uyuşturucu komasına girmiş, kendinden geçtiğinde arkadaşları onu soyup soğana çevirmiş, arabasını da alıp, onu da orta yerde bırakıp kaçmışlar.

Açlıktan ve soğuktan ölmek üzereyken bir keşiş bulmuş onu o halde. Üzerindeki diplomatik kimlik kartı sayesinde resmî makamlar tarafından kendini bilmez bir haldeyken İran'a gönderilmiş; Amerika'ya gitmemekte direnmiş, Tahran'daki özel bir klinikte uzunca bir süre yatmış, psikolojik tedavi görmüş. Bu arada, İsa'ya rest çekip Budist olmuş. Tam bir vejeteryan ve iyi bir içkiciydi.

"Peki, arabanı nasıl buldular?" diye sormuştu İhsan. Gülmüştü Tommy, *"Kimbilir şimdi nerede,"* demişti. *"Belki uçurumun birinin dibinde yatıyordur. Bu şimdiki, ötekinin aynı. Bunu da annem armağan etti, üzülmeyeyim diye!"*

Tabii bir solukta anlatmamıştı bütün yaşam öyküsünü. Önce, *Turkey, Turkey!* diye alay etmeye kalkmıştı İhsan'la; sonra, söylediğine göre, saf görünüşünün altındaki zekî ve serüven yaşamaya yatkın insanı keşfedince, arkadaş olmaya karar vermişti.

Tahran'ın girdisini çıktısını iyi biliyordu Tommy. Parası boldu. Yalnız yabancılara açık olan gece kulüplerini değil, haşhaş içilen, kokain çekilen kahveleri de biliyor, İhsan'ı da götürüyordu yanında. Hatta genç oğlanlarla yatıp kalkılan sözümona polisten gizli yerlerden de söz etmişti bir keresinde.

Nitekim, bir akşam, ilk kez gittikleri izbe gibi bir kahvede, dokuz

on yaşlarındaki Hintli bir oğlanla birlikte olmaya zorlamıştı onu. Kendisi de, hemen hemen aynı yaşlarda bir başkasını mıncıklayıp duruyordu. İhsan'ın oğlanlarla birlikte olmaktan hoşlanmadığını, hatta tiksindiğini fark edince, şaşırmıştı. Oğlancılığın Türkiye'de çok yaygın olduğunu sanıyormuş. Merak edip sıkıştırmıştı İhsan'ı. İhsan da, Hümeyra'dan söz etmemişti ama, oğlanlarla ilgilenmediğini, o zamana kadar, Beyrut'ta yattığı Yahudi kızından başka kadınlarla da cinsel bir ilişkisi olmadığını itiraf etmiş, eşcinsel ilişkilerin Türkiye'de çok kötü karşılandığını anlatmıştı.

Ertesi akşam, her zaman buluştukları kahvede esrarlı tömbeki ile kafalarını bulduktan sonra, *"Ben senin derdini anladım,"* demişti Tommy. *"Sen mutlaka birisine âşıksın. Bir kadına âşık olmaktan kötü bir hastalık yoktur, bunun devası da yine bir kadındır!"*

Ve hemen o akşam, İhsan'ı almış, Tahran'ın ünlü genelevine götürmüştü. Bu mahalleyi Şah, Tahranlı gençlerin kötü alışkanlıklara kapılmalarını önlemek için yaptırtmışmış söylendiğine göre. Buna karşılık, şehirde fuhuş yapan kadınlar çok ağır cezalara çarptırılıyormuş. Frengi gibi, belsoğukluğu gibi zührevî hastalıklar da çok yaygınmış.

İki taraflı, Amerika'nın highwaylerini aratmayan çok iyi ışıklandırılmış bir yoldan gidiliyordu genelev mahallesine. Buraya genelev demek için bin şahit isterdi doğrusu. Mahalle, ağaçlıklı, aydınlık, geniş yollarla birbirinden ayrılan bahçeli villa tipi iki katlı lüks evlerle donatılmıştı. Ortalıkta öyle polis, zaptiye falan görünmüyordu. Kentten epeyce uzakta olduğu için, buraya serseri takımından kimselerin gelmesi zaten pek olası değildi.

İhsan, yola çıkmadan önce kafayı bulmuş olmasına karşın, ilk kez bir geneleve gideceği için heyecanlıydı. Oysa Tommy oralı bile değildi. Buraya sık sık geldiğini söylüyordu. Daha önce, Avrupa'da da, Hindistan'da da gitmişmiş böyle yerlere, ama burası hepsinden farklıymış. İhsan'ın heyecanıyla alay ediyordu. *"Bir kadınla yatmanın hem ruhen, hem bedenen en sağlıklı yolu budur,"* diyordu. *"İşini görür çıkarsın. Kimse askıntı olmaz. Çok da temiz ve güvenlidir burası. Prezervatif takmana bile gerek yok. Göreceksin, kendini evinde gibi rahat hissedeceksin burada..."*

Kapısını çaldıkları ev, eski İran mimarisinden esinlenerek inşa edilmişti ve bir genelev olmaktan çok, varlıklı bir burjuva konağını

andırıyordu. Kapıyı sarıklı bir molla açmış, herhangi bir sorguya suale gerek görmeden içeri buyur etmişti onları. Girdikleri yer, İran tarzı klasik eşyalarla döşenmiş geniş bir salondu. Kanepe ve koltukların yerine İran halılarıyla kaplı geniş divanlar vardı. Orta yerde kocaman bakır bir mangal duruyordu. Buna karşı, onları karşılayan molla, başındaki sarık bir yana, bir şirket genel müdürü gibi giyinmişti ve büyük bir iş yerindeki gibi, kocaman ve modern bir büronun gerisinde oturuyordu.

Tommy ile molla İngilizce olarak fısıl fısıl bir şeyler konuşmuşlardı. İhsan, merakla çevresine bakınıyor, lisede randevuevlerine gidip geldiklerini iddia eden arkadaşlarından duyduklarına göre, salona bakan kapıların açılarak içeriye çıplak kızların doluşmasını bekliyordu. Bu arada molla, oturduğu büronun arkasındaki duvara monte edilmiş çok kapılı kitaplık gibi bir dolabın çekmecelerinden birini çekmiş, içinden kalın bir albüm çıkarıp uzatmıştı.

Albüme, saçları görünmeyecek şekilde, başları bir çeşit başörtüsüyle sıkı sıkı bağlı, çador giymiş, yalnızca yüzleri açık kızların siyah beyaz fotoğrafları yerleştirilmişti. Tommy daha önce olacakları anlatmıştı ama, İhsan yine de ne yapması gerektiğini kestirememişti albümün sayfalarını karıştırırken.

"*Bak işte, kızlardan birisini seç,*" demişti Tommy. "*Fotoğraflarına bakarak seçtiğim kızların hiçbiri beni düş kırıklığına uğratmadı bugüne kadar. Hepsi birbirinden güzel, deneyimli ve işvelidir. Gözünü kapatıp parmağını fotoğraflardan birisinin üzerine bastıracaksın. O zaman, içerdeki bir odadan sarıklı bir hocayla iki adam çıkıp gelir. Hoca, yüzüne gözüne bakmadan kaç karın olduğunu sorar. Sen Müslümansın, daha iyi bilirsin, Müslümanlar dört kadınla evlenebiliyorlarmış. Tabii buraya gelen hiç kimse dört karılıyım demek enayiliğini göstermez. Burası genelevdir ama, İslamî koşullar geçerlidir. Buradaki kadınlarla nikâhlanmadan birlikte olamazsın. Nikâh kıyılırken, kadınlar ortalıkta görünmez. Kadının daha önce atadığı bir vekil aracılığıyla kıyılır nikâhınız. Burada âdet böyle. Hoca önce kısa bir dua okuyor, arkasından, kızın vekâletini verdiği adamla nikâhınız kıyılıyor; halvet ücretinin yarısını peşin alıyorlar, 'Mihr-i muaccel' diyorlar buna. İşin bitip de çıkarken, 'Boş olsun!' diyerek nikâhı bozuyor, ücretin kalan kısmını kapıdaki mollaya ödüyorsun. Bu ücretin adı da 'Mihr-i müeccel' imiş.*

Mihri muaccel ile mihri müeccelin ne olduğunu, ne anlama gel-

diğini, Beyrut'ta, Hümeyra'nın nikâhı kıyılırken öğrenmişti İhsan. Burada uygulanan tarife, Hümeyra'nın kocasının ödemeyi kabul et-
 tiği miktardan biraz daha yüksekti.

Geneleve bu ilk gidişinde, İhsan da düş kırıklığına uğramamıştı. Nikâh şahitliğini yapan adam onu arkasına takmış, merdivenlerden üst kata çıkarmış, üstü oymalı süslü bir kapıdan içeri soktuktan sonra, sessizce çekilmişti.

Girdiği oda, kırmızı kadife güneşlikleri, kenarları kırmalı ipek perdeleri, yerlerdeki kalın İsfahan halıları, çift katlı, cibinlikli karyolasıyla, Tebriz'e ilk geldiklerinde kaldıkları otelin odasından çok daha gösterişliydi. Duvarlardan birinde, Şah ile karısının üniformalı kocaman bir fotoğrafları asılıydı. İhsan içeri girer girmez, sonradan banyo olduğunu öğrendiği bir odanın kapısı açılmış, padişah haremlerindeki odalıkları andıran kılıkta genç bir kadın girmişti içeriye. Talihine, otuz yaşlarında, biraz değişik bir şîveyle, ama yine de anlaşılır bir Türkçe'yle konuşan, Azerî bir kadın çıkmıştı karşısına.

Çok hoş, çok sevimli, insanı rahatlatan bir kadındı Mahperi. Başka türlü olsa, o ilk gece başarılı olması olanaksızdı. Elleri ayakları titriyor, doğru dürüst konuşamıyordu bile. Mahperî, son derecede doğal davranışlarla, onu elbiselerinden, kendi deyimiyle âzâd etmiş, bir bardak şarap sunmuş, önce yatağa yatırmış, sonra ışıkları söndürmüş, bir genelev kadını değil, bir sevgiliymiş gibi, yumuşak hareketlerle sokulmuştu yanma. Onun ne zaman soyunmuş olduğunu anlamamıştı. Beyrut'taki Yahudi kızına da, Hümeyra'ya da benzemiyordu. Mesleğinin müşterisini memnun etmek olduğunun bilincindeydi, ama bunu yaparken, hiç öyle gereksiz bir coşku sergilemiyor, karşısındakinin duygularını incitmemeye çalışıyor, bir hoş melodiyi andıran sözcükleriyle ona yalnız vücudunu değil, aşkını da sunduğunu anlatıyordu. Öyle ki, yanında çırılçıplak yatan genç kadın, yıllardan beri ulaşacağı anı sabırsızlıkla beklediği masal sevgilisiymiş gibi, erkekliği sonunda hiç beklemediği kadar güçlü bir biçimde harekete geçmiş, genç kadının kendiliğinden ıslanmış sıcacık uzvuna girdiği zaman boşalması, hiç bitmeyecek kadar uzun sürmüştü.

Daha sonra Tommy ile ya da yalnız olarak birçok kez gitmişti oraya. Ama, o Tommy gibi her gidişinde başkasıyla değil, ilk gittiği

gün tanıdığı Mahperi'yle birlikte olmayı yeğliyordu. Onun yanında kendisini âdeta güvende hissediyor, kapıdan içeri girerken kıyılan nikâh, bütün gülünçlüğüne karşın onu da etkiliyor, nikâhlı karısıyla yatıp kalkıyormuş gibi huzurlu oluyor, bu yüzden, için için, kendisini Hümeyra'ya ihanet etmiyormuş farz ediyordu.

Mahperi'yle birbirlerine öylesine ısınmış, öylesine alışmışlardı ki, İran'dan ayrılma vakti geldiğinde, gerçek iki sevgili gibi uzun uzun birbirlerine sarılmışlar, ağlaşmışlardı. Ona sık sık mektup yazacağını ve ilk fırsatta Tahran'a, onu görmeye geleceğini vaat etmişti İhsan. Ama, bir kez bile yazamamıştı. Yazmamıştı. Bir kez daha, onulmaz bir tutkuyla aşk çıkmazına düşüp yaralanmaktan korkmuştu.

Görünüşteki sükûnete karşın, aslında İran da Lübnan gibi için için kaynıyordu. Bir yanda mollalar, bir yanda Komünist Tudeh partizanları ortalığı karıştırıyorlardı. Bombalar atılıyor, silahlar patlıyor, askerler, polisler, mollalar, çeşitli dinî grup yandaşları, silahlı militanlar, sokaklarda birbirleriyle çatışıyor, vuruşuyorlardı. Çador giymiş genç kadınlar da karışıyordu bu olaylara. Terör kol geziyordu. Şah, bir ulusal zafer kazanarak halkı yatıştırma yolunu seçmiş, Irak'la aralarındaki 1937'den beri yürürlükte olan sınır anlaşmasını tanımadığını ilan etmişti. Bu yüzden neredeyse Irak'la savaşa gireceklerdi, ama Irak da o günlerde için için kaynamaktaydı. İran'la çatışmayı göze alamamışlardı.

Bütün bu olaylar Muzaffer'in de, diplomat eşlerinin partilerinde keyif süren Zehra'nın da umurunda değildi. Ne var ki, o arada, herhalde bir tehlike sezen Amerikalılar kurslarını kapatmışlardı. Tebriz'e bir gittiğinde söylemişti bunu babasına, ama Muzaffer özel işleriyle o kadar meşguldü ki, dinlememişti bile onu. Kurs zaten önemli değildi. Tebriz'e dönüp de ne yapacaktı? *"Boş ver, eğlenmene bak, nasıl olsa yakında döneceğiz, sen de askere gideceksin,"* diyerek kestirip atmıştı.

Bu arada Tommy'nin babası Amerika'ya döndüğü için İhsan büsbütün yalnız kalmıştı Tahran'da. Can sıkıntısından bu kez iyice dadanmıştı afyon kahvehanelerine. Daha çok, genç oğlanlar, oğlancılar gelip gidiyordu o kahvelere. Ona asılanlar bile oluyordu. En az haftada bir Mahperi'yi görmeye gidiyordu. Bir keresinde, kapıdaki mollaya, *"Nikâhlı karım değil mi, giysin çadorunu, biraz çıkıp dolaşa-*

lım," diyecek olmuş, oraya gittiği ilk günden beri ilk olarak, yukarı çıkmasına bile izin verilmeden kapı dışarı edilmişti. Bir dahaki sefere, Mahperi'yle görüşmesine, ancak, mihri muacceli iki katına çıkarması koşuluyla izin vermişti kapıdaki molla.

İkinci yılın sonunda Muzaffer geriye çağrıldı. Kısa bir süre sonra da, hep Doğu ülkelerinde görev yaptığı ve Tebriz'de yurtdışında kalma süresini tamamlamadığı için, iki yıllığına bu kez Almanya'ya, Münih Başkonsolosluğu emrine tayin edildi. Zehra ile Muzaffer Münih'e gitmeden önce İhsan, Askerlik Şubesi'ne teslim oldu. Artık lise mezunları yedek subay olamadığı için, er olarak yapacaktı askerlik görevini.

Türkiye de huzursuzdu, için için kaynıyordu; özellikle sól militanlara karşı polisle işbirliği yapan sağcı militanlar sokaklarda göz kırpmadan adam öldürüyorlardı. Terör, aydınlara da yönelmişti. Halk kendisini güvende hissetmiyordu. Hükümet, olaylar karşısında âcizdi. Her an, 27 Mayıs'taki gibi bir askerî darbe bekleniyordu. İhsan Bey bile, tek kurtuluşun askerlerin iktidara gelmesi olduğunu söylüyordu.

Böyle bir dönemde sokaklarda dolaşmaktansa askere gitmek, İhsan için bir şanstı aslında. Ne var ki hazırlık eğitimini yapmak için katıldığı Burdur'daki birliğin komutanı, çok katı, askerlik eğitiminin sadece eziyetlere alışmak anlamına geldiğini düşünen, askerliğini yapmak için gelen gençlerin hepsini birer terörist olarak algılayan, eski bir askerî hapishane müdürüydü. İki ay boyunca hepsinin canını çıkartmıştı.

İçki içmek kesin olarak yasak olduğundan, hazırlık eğitimi sırasında çok zor günler geçirmişti İhsan. Hafta sonlarında izinli çıktıklarında, bir bakkala açıktan bir hayli para ödeyerek aldığı bir şişe yassı konyakla bir hafta idare etmek zorunda kalmıştı.

Komutan kimseye göz açtırmıyor, kimseye acımıyordu. Hiç unutmuyor, Ottawa Üniversitesi'nden aldığı doktora diploması eşdeğer sayılmadığı için askerliğini er olarak yapan bir arkadaşları vardı. Kanada'daki bir üniversitede atom fiziği hocalığı yapıyordu. Çavuş her gün hela temizliği nöbetine yazardı onu. Elinden hiçbir şey gelmezdi zavallının. Onun nöbetini çok kez İhsan alırdı üstüne. Hazırlık eğitimi bittikten sonra da, Hakkâri'deki bir dağ komando birliğine yollamışlardı adamcağızı. Orada, bir tatbikat sırasında yanlışlıkla vurulduğunu öğrenmişlerdi. Gerçi, her insan için, ölüm aynı anlamsızlığı taşır, ama yine de, bir atom fizikçisi için, dağ başında bir acemi erin talihsiz kurşunuyla ölüp gitmek hazin bir olaydı.

Bir de Doğulu halkların ezildiklerini söyleyen, haklarını savunan bir gazeteci vardı bölükte. O da sevk edildiği güneydoğudaki bir sınır taburunda mayına basmış, bir ayağı kopmuştu. Tabur komutanı, *"Şansın varmış, ucuz kurtuldun,"* diye avutmuş gazeteciyi. Yıllar sonra gazetesinde yazmıştı anılarını ve bu yüzden bir de bölücülük yapıyor diye hapislerde süründürülmüştü.

Oysa, hazırlık eğitiminden sonra İhsan'ın şansı yaver gitmişti. Nasıl olduğunu bilmiyordu ama, askerliğini çevirmen olarak tamamlamak üzere, İzmir Nato karargâhına göndermişlerdi onu. Komutanı ilk gün karşısına almış, *"Sen sadece üzerine düşeni yap, gerisini düşünme, askerlik mantık yürütmeye gelmez, yoksa canın çok yanar!"* demişti. Askerliğin yasası buydu. Komutanın bu sözleri bir ikaz amacıyla mı, yoksa onu korumak için mi söylediğini anlayamamıştı İhsan. Çünkü komutanın kendisi hiç de eğitim birliğinde karşılaştığı askerler gibi değildi. West Point Askerî Akademisi'ni bitirmişti. Kurmaydı. Çok iyi İngilizce ve Fransızca bildiği halde, Napoli'deki Nato karargâhında yapılan toplantılara giderken İhsan'ı da çevirmen olarak yanında götürürdü.

O günler aklına gelince içi bir tuhaf oldu. *"Ben de ne rezil herifim yani,"* diye mırıldandı kendi kendine. Adamcağızın burnundan getirmişti iyiliğini. Başkası olsa, askerî mahkemeye gönderirdi, canına okurlardı orada.

Napoli'de bir gün, herkes toplantıdayken, komutanının karargâhtaki odasına girmiş, masasına çökmüş, bir koca şişe chianti şarabını devirmiş, sonra da oracıkta sızıp kalmıştı. Gelip onu o halde gördüğü halde, hiçbir şey söylememişti adam. Üstelik, üstüne kaputunu örtmüş, kimse durumu fark etmesin diye, odanın kapısını kilitleyerek çıkıp gitmişti.

Ertesi gün, hiçbir şey olmamış gibi davranmıştı; sadece yüzü biraz asıktı, o kadar. Ne var ki, komutanının bu insancıl davranışları İhsan'ın askerlikten ve genel olarak profesyonel askerlerden nefret etmesini engelleyememişti. Olağanüstü bir insandı komutanı, ama bütün subaylar onun gibi değildi.

Terhisinden kısa bir süre sonra, Münih'te bir konuşma sırasında babası, komutanının Antep'te, lisede, sınıf arkadaşları olduğunu söylemişti İhsan'a. Sınıfın en parlak öğrencisiymiş. Hatta gülerek, *"Bizim Zehra'ya da âşıktı galiba,"* demişti. *"Aklımda kaldığına göre, Zehra onu*

bizim hücreye sokmak için epeyce uğraşmıştı. Oğlan, sosyalist olmayı kabul etmişti, ama gönlünde büyük bir komutan olmak da yatıyormuş, bu yüzden, ikinci sınıfta sivil liseyi bırakıp, sınava girerek askerî liseye gitmişti. Kendisini Troçki'ye benzetiyor, ilerde, Türk Kızılordusuna başkomutan olma düşleri kuruyormuş! Neyse ki, zekî çocuktu. Kendisini iyi gizlemiş olmalı ki, liseyi de, Harbiye'yi de, kurmay okulunu ve West Point Akademisi'ni de çok parlak derecelerle bitirdi..."

Babasının anlattıkları, komutanının aynı zamanda İhsan Bey'in de arkadaşı olduğu anlamına geliyordu. Babası ya da İhsan Bey, ondan söz etmişler miydi adama acaba? Babasının böyle bir şey yapmayacağından emindi. Belki İhsan Bey... Ama bu konuyu hiç konuşmamışlardı aralarında, ne komutanla, ne de İhsan Beyle.

Şöyle ya da böyle, yürekli bir insandı komutan. Zaman zaman İran'da edindiği alışkanlıklar nedeniyle büyük bunalımlar geçirmekte olduğunu fark etmemiş olamazdı, ama elinden geldiğince görmezden geliyor, yardım etmeye çalışıyordu ona. Ama, tabii her şeyin bir sınırı vardı. İzinli çıkışları dışında, içki içebileceği bir yer yoktu karargâhta. O yapay dünyanın ortasında, sipsivri, yapayalnız hissediyordu kendisini. Konuşabileceği, dertlerini anlatabileceği, hatta gündelik sıkıntılarından söz ederek biraz olsun ferahlık duyabileceği bir tek dostu, bir tek arkadaşı yoktu.

Arada sırada Turgut'la mektuplaşıyorlardı, ama onun durumu da İhsan'ın durumundan iyi değildi. Onun da bunalım geçirdiği anlaşılıyordu yazdıklarından. Zaten o kadar telaşlı ve hızlı bir şekilde kaleme alıyordu ki mektuplarını, el yazısını sökmek bile sorun oluyordu. Onu intihar girişimine kadar götüren kötü bir evlilik yapmıştı ve giderek artan bir karamsarlıkla anarşizme saplanmış, çevresindeki herkesi, her şeyi alaya alarak ayakta durabilmeye çalışıyordu.

İran'dan döndükten sonra, Hümeyra ile yeniden mektuplaşmaya başlamışlardı. Ondan gelen mektuplar olmasa, Turgut kadar dayanıklı olmadığı için, bir gün kurtuluşu mutlaka, bir piyade tüfeğinin namlusunu ağzına dayamakta bulabilirdi.

Hümeyra, kocası için, "*Mektuplarımı asla açmaz, açsa da Türkçesi, özellikle de el yazılarını okuyup anlayacak düzeyde değil,*" diyordu ama, İhsan, adamın kuşkulanmasını istemiyordu. Postrestant adres de dikkat çekebilirdi. Israrı üzerine Hümeyra, Amman'ın büyük postanesinde kendisine özel bir posta kutusu edinmişti, yanıtlarını o

adrese yolluyordu İhsan. Ne var ki, er mektupları denetimden geçiyordu, Hümeyra'nın kocası kadar bölük komutanının da bu ilişkiyi

bilmesini istemediği için, mektuplarını ancak, izinli çıktığında, postane önünde ricasını kırmayacak bir sivil bulup ona vererek ya da komutanıyla birlikte yurtdışına gittiklerinde, dışardan yolluyordu; o zaman tabii çok daha rahat yazabiliyordu ona.

İşin kötüsü, son derecede aldırışsız, özensiz ve fütursuzdu Hümeyra mektuplarında. Ankara'ya kaçıp geldiğinde, son günlerde takındığı mesafeli tavır için dolaylı olarak özür diliyor, bu tutumunu, açıklayamayacağı ve İhsan'dan kaynaklanmayan nedenlere bağlıyor, olduğu gibi, içinden geldiği gibi yazıyor, sevgisini, özlemini gizlemeyi düşünmüyordu bile. Hatta yaratmak istediği etkinin aksine, İhsan'ı baştan çıkaran, yaşadığı tatsız tuzsuz günleri daha da çekilmez kılan erotik tümceler de sızıyordu satır aralarına.

Asker mektupları bölük komutanının denetiminden geçtiği için, böyle şeyler yazmaması hususunda birkaç kez uyarmıştı onu, ama umurunda bile değildi Hümeyra'nm. Bereket versin, bölük komutanı tarafından bu işle görevlendirilen yedek subay teğmen uygar bir çocuktu, Hümeyra'dan gelen leylak rengi zarfları uzatırken, hoşgörülü olmaktan da öte, sevimli bir şekilde, bıyık altından gülümsemekle yetiniyordu.

Aslında Hümeyra da sıkılıyordu. Çevresiyle uyum sağlayamamıştı bir türlü. O ilk ayrılık girişiminden sonra kocasının ailesi tarafından sıkı bir denetim altına alınmıştı. Çarşıya, alışverişe çıktığı zaman bile izlendiğini hissediyor, kocasından ve kocasının ailesinden nefret ediyordu. Tek avuntu kaynağı kızıydı. Mektuplarında sayfalarca ondan söz ediyordu. Hemen her seferinde yinelediği bir sözü vardı, *"Fâtima'yı sevip okşarken, o boynuma sarılıp beni öpücükleriyle serseme çevirirken seni düşünüyorum, o senmişsin, yanımdaymışsın gibi içimden geçen günah sayılabilecek duygularla âdeta kendimden geçiyorum..."*

Öylesine coşkulu ve sevecen bir anlatımı vardı ki, kendine özgü o baygın parfümü sinmiş açık leylak rengi kâğıtlara yeşil mürekkepli kalemle, son derecede düzgün, Fransız kaligrafisine uygun el yazısıyla yazılmış o mektupları okurken, İhsan da, o yanındaymış gibi kendisini bütün dertlerinden uzaklaşmış, havalarda uçacakmış gibi mutlu hissediyordu.

Askerliğinin bitimine yakın, terhis olur olmaz Amman'a gelmesi için ısrar etmeye başlamıştı Hümeyra. Çılgın gibiydi. Artık tahammülü kalmamıştı. *"Sen gelmezsen, ben Fâtima'yı alır, bir daha dönmemecesine çıkıp gelirim Türkiye'ye,"* diyordu. *"Hem böylesi daha da iyi olur. Bu dünyada senden başka kimim var benim? Merak etme, korkma, sana yük olmam. Epeyce param var. Bizi bir süre idare eder. Geçen seferkinden deneyimliyim. Kendime Araplarla iş yapan büyük şirketlerde, petrol şirketlerinde bol paralı işler bulabilirim. Sen de çalışırsın. Kimseye muhtaç olmayız..."*

Gecelerce gözüne uyku girmemişti İhsan'ın. Sersem sepet dolaşmıştı orta yerde. Birkaç kez, hafta sonu, kışlaya zilzurna sarhoş dönmüş, nizamiyede nöbetçilere yakalanmış, komutanının arabulucu olmasına karşın, askerî savcı tarafından mahkemeye verilmiş, günlerce hapiste kalmıştı.

O arada, Hümeyra'nın önerisiyle ilgili olarak fikrini almak için Turgut'a gönderdiği mektuba, hiç beklemediği kadar kaba, duyarsız, incitici bir yanıt almıştı. İhsan'ı, *kendisini kâinatın merkezi* sanmakla suçlayan mektubunu, bir argo deyimi kullanarak, *"...buldun da kıllısını mı arıyorsun,"* diye bitirmişti Turgut. O günlerde onun da şiddetli bir bunalım geçirdiğini biliyordu İhsan, ama yine de onu bağışlayamamış, uzunca bir süre, onunla da bütün ilişkisini kesmişti.

Hümeyra'nın tekrar kalkıp gelmesi kadar, kendisinin de oraya gitmesi, aralarındaki ilişkinin şu ya da bu şekilde ortaya çıkması, ikisi için de felaket olurdu. Bunu olabildiğince kırmayacak şekilde anlatmaya çalışıyordu ona, ama Hümeyra'mn gözü bir şey görmüyor, hemen hemen gün aşırı yolladığı her biri beşer onar sayfalık mektuplarında zaman zaman duygusuzlukla, anlayışsızlıkla suçluyordu onu.

Başka çaresi yoktu. Kimsenin ondan beklemediği bir şekilde âni bir karar verdi. Askerliği boyunca gidecek yeri olmadığı için izne çıkmamıştı. Terhisine bir ay kala iznini aldı ve ne Hümeyra'ya ne de annesiyle babasına haber vermeden, ilk uçağa atladığı gibi Münih'e uçtu.

Oysa tam da o günlerde, Muzaffer'le Zehra, gezmek için bir haftalığına Paris'e gitmişlerdi.

Askerliği sırasında komutanıyla birlikte birkaç kez Napoli'deki Nato karargâhına gitmişti ama, doğru dürüst limanı bile gezecek fırsat bulamamış, her seferinde Çiğli'den askerî bir uçakla Napoli'deki askerî alana uçmuşlar, oradan da yine askerî bir uçakla tekrar İzmir'e dönmüşlerdi. Bu kez gerçek Avrupa'yı, gerçek bir Batı kentini göreceği için bayağı heyecanlıydı.

İstanbul'da bir geceden fazla kalmak istemediği için, yer bulduğu ilk uçağa atlamıştı. Değil Napoli'ye gidip gelirken bindikleri askerî taşıma uçaklarından, Beyrut'a giderken bindikleri çift motorlu yolcu uçağından bile daha konforlu, insana güven duygusu veren, dört motorlu, pervaneli, kocaman bir uçaktı bindiği; yine de içinde nedense garip bir huzursuzluk hissediyordu. Sanki birliğinden firar etmişti. Askerlik bitmişti ama, buna inanması, askerliksiz bir yaşama alışması için epeyce bir zaman geçmesi gerekecekti.

Havada epeyce sallanmışlardı. Korku değildi hissettiği, ne ölüm, ne de yok oluş; sanki bir şey olacak, zaman duracak, uçak gökyüzünde asılı kalacak, o çocukluğundan beri sık sık gördüğü karabasanlı düşlerde olduğu gibi, uçağın penceresinden aşağıya bakarak, oradan düşeceği anı bekleyecekti. Üst üste yuvarladığı birkaç duble viskiye karşın sakinleşememişti bir türlü.

Uçak İstanbul'dan kalktıktan üç-üç buçuk saat sonra, Tirollerin eteğinde karlı bir Münih havaalanına indi. Mevsim, ilkbahardı. Bir gün önce İzmir'de ve daha o sabah İstanbul'da, erik, kiraz, kayısı, şeftali ağaçları çiçekler içindeydi. Neyse ki, önceden tahmin ettiği için ihtiyatlı giyinmişti. Paltosuna, atkısına sarınarak çıktı uçaktan.

İçinden, babasının arada bir yolladığı mektuplarda yere göğe koyamadığı Alman mucizesini, Batı uygarlığını nihayet yakından görebileceği umuduyla sabırsızlanıyordu. Artık hakkı olmadığı halde, Tebriz'den dönmelerinden önce babasının, konsolosluk kaşesiy-

le, ustalıklı bir biçimde geçerlik tarihini temdit ettiği pasaportunu gümrük çıkışındaki polis memuruna uzatırken, arkadaşlarının çoğundaki Alman hayranlığının etkisiyle, ona kendi dilinden tatlı bir şeyler söylemek geçiyordu içinden, hatta cümlelerini hazırlamıştı bile. Bu yüzden, kırmızı kaplı diplomatik pasaportunu uzun uzun inceleyen Alman pasaport polisi, bir hayli duraksadıktan sonra, yüzünü buruşturarak küfredercesine, "Hadi geç!" dediği zaman, büyük bir düş kırıklığına uğramıştı. Cebinde parası olsa, hemen o gün geri dönebilirdi. O günkü isyanını çok iyi hatırlıyor. Belki de, Hümeyra'nın davetini kabul etmemekle yaptığı aptallığı düzeltmek de geçmişti o an içinden.

Havaalanı görkemliydi, yollar da öyleydi. Batı, kent uygarlığı açısından, bu ilk karşılaşmada düş kırıklığına uğratmamıştı onu; ama, daha yolcuları alandan kente götüren otobüsün penceresinden dışarısını seyrederken bile, memleket özlemi tuhaf bir biçimde kendisini hissettirmeye başlamıştı. Ne Beyrut'ta, ne de Tebriz ya da Tahran'da, hiç böyle bir duyguya kapılmamıştı. Belki de oralardaki yaşam, Türkiye'deki yaşam tarzından pek fazla farklı olmadığındandı. Ya da, her şeye karşın, Hümeyra'nın önerisini geri çevirmesinin pişmanlığıydı bu. Asıl özlediği oydu ve bu özlem, ondan uzaklaştığı her an, âdeta geometrik bir oranda artarak büyüyordu.

Otobüs, sonradan adının Kalsplatz olduğunu öğrendiği alanda büyük bir tur attıktan sonra KLM'nin küçücük bürosunun önünde durduğu zaman, yolculuğa çıktığından beri ilk olarak olayın içinde somut olarak yer aldığını algılamıştı. Ama, bu bilinçli bir algılama değildi. Kalabalığın akışı içinde, âdeta refleksleriyle hareket ederek, o da, öteki yolcular gibi, büronun önündeki kaldırımda sıra sıra bekleyen taksilerden birisine atlamıştı.

Uzun süredir konuşmadığı için Almanca pratiğine pek güvenmiyordu; bu yüzden gidecekleri adresi bir kâğıda yazmıştı. Kâğıdı okuyunca şoförün suratının birden asıldığını fark etmişti; bunun nedenini anlamakta fazla gecikmedi. Babasıyla annesinin oturdukları ev, Münih'in merkezî bir yerinde, KLM bürosunun çok yakınındaki bir caddenin üstündeydi. Nedense utanmış, şoförden özür dileyip biraz da bolca bahşiş bırakarak inmişti kapının önünde. Burası, babasının mektuplarında anlattığı gibi, modern apartmanlardan değil, savaş öncesinden kalma, eski, ama gösterişli, dört-beş katlı taş bir binaydı.

Giriş kapısındaki enterfon listesinde babasının adını bularak zile bastı. Kimse yanıt vermedi. Kapıcının zilini çaldı bu kez. Berlin Almanca'sıyla konuştuğu için sözlerine kulak vermek bile istemeyen Bavyeralı kapıcıya bin güçlükle anlattı derdini, kim olduğunu, kime geldiğini. Adam sonunda, oğulları olduğuna inanınca, Herr Muzaffer'le karısının iki gün önce bir haftalığına Paris'e gittiklerini söyleyerek enterfonu yüzüne kapatıverdi.

Israr etmesinin işe yaramayacağını biliyordu. Yedek bir anahtar olsa bile, kapıcının ona vermeyeceği âşikârdı. Sürpriz yapayım derken ortada kalmıştı. Günlerden cumartesiydi. Konsolosluk kapalıydı, açık da olsa, herhalde evin anahtarını konsolosluğa bırakmış olamazlardı. Onlar dönünceye kadar, yani en azından dört beş gün Münih'te başının çaresine bakması gerekiyordu.

Bir pansiyon adresi bulmak umuduyla cadde boyunca gelişigüzel yürüdüğünü anımsıyor. Akşam olmuştu. Alan ışıklar içindeydi. Türkiye'de ve İran'da görmeye alıştığı dev gibi Amerikan arabalarının aksine, zengin çocuklarının oyuncaklarını andıran ufacık otomobiller vızır vızır gidip geliyorlardı caddelerde. Gözüne küçük bir turizm bürosu çarpmıştı o ara. Büronun kapısı kapalıydı ama, zili çalar çalmaz, genç bir adam hemen kapıyı açmış, hızlı hızlı bir şeyler söyleyerek, yanıt beklemeden valizini elinden almış, içeriye çağırmıştı onu.

Güzel, ama ucuz bir yer mi arıyordu, birkaç gün kalmak için? Hemen telefon edip öğrenebilirdi. Pension Karlston'u tavsiye ediyordu. Bir ana kız yönetiyormuş, tam bir aile pansiyonuymuş, üstelik kahvaltı dahil yirmi mark hiç de pahalı sayılmazmış. Ona güvenebilirmiş.

İhsan hemen, Yeşilköy havaalanından aldığı lokum kutusunu çıkarıp uzatmıştı, nasıl teşekkür edeceğini bilememişti adam. Hemen açmıştı telefonu. Pansiyoncu kadın, kendisinin arabasıyla gelip müşterilerini alabileceğini söylemiş telefonda. Turizm bürosu sahibinin anlattığına göre, olimpiyatlar bittikten sonra, pansiyonlar birdenbire müşterisiz kalmış, bu yüzden müşteri kapmak için fena halde rekabet varmış aralarında. Aslında onların işleri de çok bozulmuş. Adamın, kapının zili çalar çalmaz fırlayıp, valizini kaptığı gibi içeriye davet etmesinin nedeni anlaşılıyordu böylece.

Pansiyoncunun gelmesini beklerlerken sohbet etmişlerdi. Küçücük büronun bir köşesinde, içi sabunlu su dolu bir kova, sapı duvara

dayatılmış, keçeden bir paspas duruyordu. Genç adam büroyu idare ederken, temizlik işlerini de kendisi yapıyormuş. Yardımcı bulmak hem zormuş, hem de ücretler çok yüksekmiş.

Turizm bürosunun yöneticisiyle konuşurken, tatlı, sıcak, ışıklı bir rahatlık sarmıştı İhsan'ın içini. Havaalanındaki pasaport polisinin ve babasının apartman kapıcısının davranışlarından sonra yüreğine çöken karamsarlık dağılıvermişti.

Biraz sonra kapının önünde küçük bir Opel durmuş, içinden çıkan iyi giyimli, bir Alman'a göre esmer sayılabilecek kadar koyu tenli, yapılı, otuz yaşlarında, güleç yüzlü, ilk bakışta güzel mi çirkin mi olduğunu kestiremediği genç bir kadın, çok temiz bir Fransızca ile hoş geldiniz diyerek, valizini elinden almış, otomobilin bagajına yerleştirmişti.

Yolda adının Ulrike olduğunu öğrendiği genç kadının hareketleri ve konuşma tarzı, kırk yıllık arkadaşlarmış gibi son derecede samimi ve sokulgandı. Pansiyonun asıl sahibi Ulrike'nin babasıymış. Adam on yıl esir kaldığı Sibiya'dan yarı sakat döndükten sonra açmış burasını. O da iki yıl önce ölünce, işletmeyi ana kız üstlenmişler. İhsan'ın kim olduğunu, Münih'e neden geldiğini öğrenince daha da yakın ve sevecen davranmaya başlamıştı genç kadın. Pansiyon, Muzaffer'in mektuplarında sözünü ettiği ünlü Mathäser birahanesinin karşısında, Kaufgerstrasse üzerinde, yepyeni ve modern bir binanın üçüncü katındaydı.

Pansiyona çıktıklarında onları karşılayan Ulrike'nin annesi, kızına hiç benzemeyen, şişman, boyalı saçlı, suratsız bir kadındı. Ulrike'nin, İhsan'a anlamlı gelen tuhaf bir gülümsemeyle, konuklarının Türk konsolosluğunda çalıştığını, Münih'teki ailesi seyahatte olduğu için bir hafta kadar pansiyonda kalacağını anlattığı kadın, İhsan'a bir hoş geldin bile demeden, kızıyla fıs fıs bir şeyler konuşmuş, sonra koluna taktığı kocaman bir çantayla alelacele çıkıp gitmişti pansiyondan.

Müşterisinin şaşırdığını gören Ulrike, o gece kendisinin nöbetçi olduğunu, annesinin önemli bir işi çıktığı için eve gitmek zorunda kaldığını söyleyerek özür dilemişti. O da olimpiyat sonrasındaki işsizlikten yakınmıştı. Olimpiyatlar nedeniyle pek çok otel ve pansiyon açılmıştı Münih'te, ama şimdi çoğu yarı yarıya ya da tamamen boştu. Pansiyonun o geceki tek müşterisi de İhsan'mış zaten.

Şimdi düşünüyordu da, bir hafta kadar kaldığı bu pansiyon, daha doğrusu Ulrike, yaşam çizgisinin oluşumunda birçok bakımdan son derecede önemli ve belirleyici bir rol üstlenmişti. Ulrike ile aralarında hemen o akşam başlamış olan ilişki, gerek biyolojik, gerek ruhsal, gerekse toplumsal yaşamında ne kadar büyük yaralar açmış olursa olsun, en azından başlangıçta, Hümeyra'dan âni bir kararla uzaklaşışının ruhsal dengesinde kaçınılmaz olarak yaratacağı bozuklukları, bunalımları, kısa sayılabilecek bir sürede atlatmasını sağlamıştı. Yine onun sayesinde, sonradan pahalıya mal olmuş olsa bile, kendisini daha özgür hissetmeye başlamış, babaevinin sınırları dışına adım atma cesaretini bulmuştu.

Tahran'dayken, hatta Ankara'ya döndüklerinde, daha sonra İzmir'de, Nato karargâhında askerliğini yaparken, komutanının izniyle sivil elbise giyerek izinli çıktığı günlerde, kadınlarla tek tük ilişkisi olmamış değildi. Hiçbiri iz bırakmamıştı belleğinde. Hümeyra'nın ve aslında ötekilerden farklı olmasa bile, bir bakıma Mahperi'nin dışında hepsi, gelgeç, çok kez birer gecelik ve hepsi de birleşmelerinin karşılığını, açıkça ve nakit olarak ödediği kadınlardı; oysa Ulrike ondan, genç erkek gücü dışında hiçbir şey beklemeyen, istemeyen ve bir kadının cinsel tutkusunun hangi çılgınlık boyutlarına ulaşabileceğini gösteren ilk kadındı.

O ilk akşam, bu konuda pek de deneyimli olmadığı halde, daha pansiyondaki odasına çıkıp çamaşırlarını komodine yerleştirmek üzere valizini açarken, kapının pervazına yaslanıp kendisini merakla izleyen genç kadının gözlerindeki parıltıdan, onun beklentilerinin neler olabileceğini hemen anladığını söyleyebilirdi.

Ulrike atılıp, "*Bu kadın işi, bırak ben yerleştireyim eşyanı,*" diyerek valizini elinden almış, iç çamaşırlarını teker teker, elleriyle okşayarak ayrı ayrı çekmecelere yerleştirirken, özellikle de külotlarını havaya kaldırıp, "*Sen bunların içine nasıl sığıyorsun?*" diye şakalaşmıştı.

Pansiyonda sadece kahvaltı veriyorlardı. Akşam yemeği için nereye gideceğini bilmiyordu İhsan. Ulrike, "*Hadi gel, sizinkilerin dediği gibi, misafir sayılırsın, bu akşam seni ben götüreyim,*" demişti. "*Bu saatten sonra nasıl olsa doğru dürüst müşteri gelmez.*"

Güçlü, kemikli elleri vardı Ulrike'nin. Bir fırsat kaçıracaklarmışçasına, bileğinden yakaladığı gibi, koştura koştura, pansiyonun hemen karşısındaki Mathäser Weisbierkeller'e doğru sürüklemişti onu.

Herhalde en az yüz, yüz elli yıllık taş binanın görkemli bir görünüşü vardı. Babasının mektuplarından öğrendiğine göre Hitler, buranın üst katlarından birindeki büyük balkondan gençlik nutuklarını sa- 157
vururmuş. Alanda toplanan Birinci Dünya Savaşı sonrasının umutsuz ve mağdur kalabalığı *"Heil!"* çığlıklarıyla dinlermiş onu.

Dışarda kar yağıyordu, buna karşılık bir pasaj biçimindeki giriş yerinin kapısı yoktu; alttan, üstten püskürtülerek verilen hava ile bir sıcaklık perdesi oluşturulmuştu, içeri girenlerin üstlerindeki başlarındaki kar ânında eriyor, buharlaşıyordu.

Ulrike, oturacak bir yer seçmeden önce, içerisini çabucak gezdirmişti İhsan'a. Birahane birkaç kattan oluşuyordu; her katta bir labirent gibi birbirine geçen salonlar vardı. En iç taraftaki, ortasına ringe benzeyen bir sahne yerleştirilmiş olan çok büyük bir salonda, askılı kısacık deri pantolonlar giymiş, kırmızı tüylü şapkalı, beyaz işlemeli bluzlu Tirolyen orkestrası marşlar çalıyor, masalarda, 2-3 litre alan dev gibi bira bardaklarını başlarına diken kırmızı yanaklı, sağlıklı, gürbüz Bavyeralı erkekler, kadınlar, gencecik kızlar, kolkola girmiş, sağa sola sallanarak hep bir ağızdan marşlara iştirak ediyorlardı. Herkes kendi âlemindeydi. Genç, yaşlı, birbirlerine sarılıp, kendilerinden geçmiş, öpüşüyorlar, kimse başını çevirip bakmıyordu.

"Burası her gece böyle," demişti Ulrike. *"Yakında bir de Türk lokantası var, ama burası daha keyifli..."*

İhsan da aynı düşüncedeydi.

Sonunda, ikinci kattaki lokantayı seçmişler, balkonu andıran loş bir köşedeki tahta masalardan birine yerleşmişlerdi. Devanası gibi bir garson kadın hemen başlarına dikilmişti. *"Buranın kızarmış tavuğu güzeldir,"* demişti Ulrike. *"Burada rakı bulunmaz, ne içersin?"*

"Elbette bira, sen hangisini önerirsin?" dediğini anımsıyor, Almanya'da pek çok çeşit bira olduğundan haberi olduğunu göstererek övünmek amacıyla.

Sonunda Lövenbräu'da karar kılmışlardı.

Canı ne kadar da istiyor şimdi... Buz gibi bir bira... O içmekle bitmeyecek hissi uyandıracak kadar kocaman bira bardakları içinde...

Kızarmış tavuklarının gelmesini beklerlerken biralarını yudumlayıp, birer de sigara tüttürmüşlerdi. Ulrike'nin gözlerinin yarı aydınlıkta fosforlu gibi parladığını fark etmişti o zaman. Halkalar ha-

linde havaya üflediği sigarasının dumanında bile yoğun bir cinsellik kokusu vardı.

"*Senin Türk olduğunu öğrenince içimden çok güldüm,*" demişti Ulrike. "*Geçen yaz, gazetede, otomobilinin yol giderlerini paylaşmak şartıyla, yaz tatilini Türkiye'de geçirmek isteyen kadın ya da erkek yol arkadaşı arayan birisinin ilanını okumuş, ilgimi çekerek verdiği numaraya telefon etmiştim. Buluştuk. Yakışıklı bir oğlandı ama, meğer kadınlara ilgi duymazmış. Benim de işime geldi. Yepyeni bir Audi arabası vardı. Geze geze Bodrum'a kadar gittik. Bir pansiyona indik. Pansiyonda bir Türk gazetecisiyle arkadaş olduk. Elli beş yaşındaymış ama çok dinç bir adamdı, güzel Almanca konuşuyordu. Kadınlara nasıl muamele edileceğini biliyordu. Çok sevmemiştim ama, güzel günler geçirdim onunla. Adı Hidayet'ti, belki tanırsın.*

"*O sırada benim yol arkadaşım meğer, homoseksüellerin arasındaki bir cinayet olayına karışmış, polis pansiyonu bastı, oğlanı alıp götürdüler. Olay gecesi benimle seviştiğini söyleyerek tanık göstermiş beni. Sonra beni de alıp karakola götürdüler, sorguya çektiler. Gazeteci yardım etmese beni de zindana atarlardı. Oğlanı, olay gecesi koynumda olduğunu söyleyerek kurtardım. Ama doğrusu çok kızmıştım. Bir kere bile yatsaydık neyseydi. Yanında o kadar soyunup dökünmüş, cilve yapmış, bir kere bile aletini doğrultturamamıştım. Bu yüzden bıraktım onu. Gazeteci yaşlıydı ama, güçlü erkekti. Sabahlara kadar sevişiyorduk, hiç yorulmuyordu. Sonra onunla İstanbul'a gittim. Orada beni bir otobüse bindirdi, Münih'e döndüm...*"

Çok doğal şeylermiş gibi, peş peşine, o kadar rahat bir ifadeyle anlatmıştı ki bunları, İhsan'ın ağzı açık kalmıştı. Ulrike, onun yüzündeki şaşkınlığı fark etmemiş gibi çapkınca göz kırparak, "*Umarım sen o oğlan gibi kadınlara karşı soğuk değilsindir,*" demiş, pansiyona döndüklerinde de, daha kapı kapanır kapanmaz, âdeta üstüne saldırmıştı.

Öyle bir coşkusu, öyle doymak bilmeyen bir sevişme iştahı vardı ki, Tahran'daki o güzelim aşk gecelerinden sonra uzun süre yaşadığı sıkıntılı askerlik hayatında zorunlu olarak uyguladığı cinsel perhize karşın, sabah, pansiyon odasındaki yatağında yalnız kaldığı zaman, yorgunluktan tam anlamıyla pestili çıkmıştı İhsan'ın.

Bir haftanın nasıl geçtiğini anımsamıyor bile. Gündüzleri, Ulrike'nin eline tutuşturduğu plana bakarak kenti dolaşıyordu. Münihliler,

neşeli, cömert, terbiyeli, biraz da saf insanlar olarak görünmüştü gözüne. Hangisine yaklaşsa, Berlin lehçeli telaffuzundan yabancı olduğunu anlayarak, ona kendi diliyle hitap edemedikleri için mahcup olmuş gibi, ezile büzüle, el kol işaretleriyle, olmazsa tramvay durağına kadar kendileri de gelerek, hatta kolundan tutup tramvaya bindirerek öyle bir çırpınışları vardı ki, yol sormaktan âdeta utanıyordu.

Onları görünce o günlerde okuduğu Türk gazetelerinde, özellikle Bavyera'da ırkçılığın yeniden canlanmaya başladığını anlatan yazılara inanası gelmiyordu. Ancak bu arada, nereli olduklarını soranlara *"Türk'üm"* dememek gerektiğini öğrenmişti. Çok sıkışırsa, Yunanlı ya da Mısırlı olduğunu söyleyerek geçiştiriyordu.

Görünüş ne olursa olsun, İkinci Dünya Savaşı'nda, toplama kamplarında milyonlarca insanı gaz odalarında öldüren, fırınlarda yakan da yine bu Almanlar değil miydi? Münih'te kaldığı süre içinde tanığı olduğu uygarlıkla o dehşet verici yabanlık arasında ilgi kurmayı başaramamıştı bir türlü.

Belki de, ulusal çapta bir Dr. Jekyll ile Mr. Hyde oyunu oynanıyordu burada. Açıklanamaz bir çılgınlık nöbeti geçirmiş olmalıydı bütün Almanlar. Buraya gelmeden önce okuduğu bir gazete makalesinde, Almanya'da, her üç evin birinde bir trio, her dört evde bir kuartet bulunduğu, Alman klasik müzik repertuarında oda müziğinin o kadar önemli bir yer tutmasının nedeninin de bu olduğu anlatılıyordu. Makalenin yazarı, Beethoven ile, Mozart ile incelmiş kulakların, Hitler Reich'ının marşlarına, topların, mitralyözlerin gümbürtüsüne nasıl alışmış, üstelik bu barbar gürültülerinden nasıl hoşlanmış olduklarını soruyordu.

Şimdi o gazete yazısını anımsarken, Münih'teki o ilk gece, Ulrike'nin onu götürdüğü Mathäser Weisbierkeller'in büyük salonunda marşlarla dans edip coşan kalabalık geliyordu gözlerinin önüne.

Elindeki turizm rehberini izleyerek gittiği tarihî Frauenkirchen katedralini gezerken, bir köşede asılmış olan, yapının bombardımanlardan sonraki halini gösteren büyük fotoğrafı ürpererek incelemişti. Çatısı çökmüş, duvarları yıkılmış, mihrap yerindeki nefis renkli cam mozayikler parça parça olmuştu. Kilisenin restorasyonunun ancak on beş yılda tamamlandığı yazılıydı fotoğrafın altın-

da. Artık her şey eski haline dönmüş, çökmüş çatılar, yıkık duvarlar onarılmış, mozayikler, heykeller yenilenmiş, duvarlara eskilerinin ya aynı ya da reprodüksiyonu tablolar asılmıştı.

Bir mucize eseri olarak, Ulrike'nin özellikle görmesini istediği, hâlâ belediye sarayı olarak kullanılan Rathouse ile ilginç saat kulesi, en küçük bir hasara uğramadan kurtulmuştu bombardımanlardan. Ulrike'nin önerisiyle, sabah saat on birde, alana toplanan kalabalığın arasına o da karışmıştı.

Oyun sahnesini andıran iki bölümü vardı saat kulesinin. Saat on bir olunca, önce birinci sahnedeki çalgıcılar canlanıp bir hava tutturuyor, balerin heykelleri kımıldamaya başlıyordu. Beş dakikalık bu bale gösterisi sona erip heykeller tekrar taşlaşınca bu kez ikinci sahnedeki şövalyeler canlanıyordu. Tahtlarında oturan Kral'la Kraliçe'nin önünde bir geçit töreni yapılıyor, daha sonra, iki şövalyenin at sırtında, kılıçlı mızraklı, kalkanlı düellosu başlıyordu. Şövalyelerden birisinin bir mızrak darbesiyle atından yuvarlanışı ile bu sahne de sona eriyordu. Hepsi eski yerine dönüp tunçlaşınca, bu kez saat kulesinin tepesine yerleştirilmiş olan altın horoz, kanatlarını çırpa çırpa ötmeye başlıyordu.

Annesiyle babasının Paris'ten dönmesini beklerken, elinde kent planı bütün Münih'i bir boydan bir boya dolaşmıştı. Iser nehri kenti ikiye bölüyordu. Saraylar, müzeler, abideler, parklar, bahçeler, ormanlar birbirinden ilginç ve görülmeye değer yerlerdi. Daha birkaç hafta önce düzenlenen olimpiyatların yapıldığı olimpiyat köyü ıssızdı, ama İhsan'a orada hâlâ, Filistin terör örgütü Kara Eylül'ün Yahudi sporculara karşı düzenlemiş olduğu, iki sporcu, dokuz rehine, bir polis ve sekiz teröristin ölümüyle sonuçlanan korkunç katliam sırasında pistlere yayılan kanların kokusu, soluduğu havaya sinmiş ve ciğerlerini kirletiyormuş gibi gelmişti. Ulrike'nin ısrarına karşın, ünlü hayvanat bahçesini de bu yüzden gezmeye gidememişti.

Geceleri Ulrike'nin annesi nöbet tutuyordu pansiyonda. Her akşam bir başka birahanede buluşuyorlardı. Zilzurna sarhoş oluncaya kadar içiyorlardı. Ulrike kırba gibi deviriyordu kocaman bira bardaklarını. Hesapları önce İhsan ödüyor, sonra Ulrike payına düşeni ona geri veriyordu. Pansiyona dönerlerken İhsan tedirginlik duyuyor, ciddileşiyordu, oysa Ulrike annesinden saklanmaya hiç gerek

görmüyordu. Sabahlara kadar, daha doğrusu İhsan utanmayı bırakıp, artık dayanamayacağını söyleyinceye kadar sevişiyorlardı.

Ulrike'nin annesi Münih'in merkezinden uzakta, Döberreiner Strasse'de, iki katlı eski bir evde oturuyordu. Onun nöbetçi olduğu bir gün, oraya gitmişlerdi Ulrike ile. Genç kadının sevişme aralarında, hiçbir çekingenlik duymadan çırılçıplak evin içinde dolaşarak yiyecek içecek bir şeyler hazırlaması tuhafına gitmişti İhsan'ın. O gece, sabaha karşı, evin kocaman banyosunda sevişirlerken, bir ara, birisinin onları kapı aralığından izlediği hissine kapılmıştı. Birden başını çevirmiş, hemen geri çekilmiş olmasına karşın, bunun Ulrike'nın annesi olduğunu fark etmişti. O zaman, çocukluğu boyunca, Hümeyra ile birlikte kapı aralarından annesiyle babasının sevişmelerini izleyişleri gözlerinin önüne gelmiş, belki de bu yüzden, kadının davranışından tedirginlik duymamıştı.

Annesinin kendilerini seyrettiğini Ulrike de biliyordu herhalde. Seks delisi gibi görünüyordu ama, şimdi düşünüyordu da genç kadın bütün o geceler boyunca galiba bir kere bile gerçekten orgazm olmamıştı. Bunun acısı, öfkesiydi onu durmaksızın erkeklerle birlikte olmaya, onlarla çeşitli seks oyunları yapmaya iten. Daha ilk gece, olağanüstü dirilikteki göğüslerinin hemen alt tarafında belli belirsiz bir çizgi dikkatini çekmişti. Onun göğüsleriyle oynamasına kayıtsız kalışıyla bu çizgiler arasında bir ilişki olabileceğini düşünerek bunların ne olduğunu sormuştu. *"Basit bir estetik ameliyat"* diyerek yanıtlamıştı Ulrike. Belki de alman kanserli bir tümör yüzünden uygulanmıştı bu estetik ameliyat.

Hâyu huy içinde geçen bir haftanın sonunda Paris'ten dönen Muzaffer'le Zehra, hiç de İhsan'ın beklediği, umduğu kadar büyük bir tezahüratla karşılamamışlardı oğullarını. Hatta Muzaffer'in biraz canı bile sıkılmıştı galiba. Tabii onlar gelince Ulrike ile artık sık sık buluşamaz olmuşlardı. Gerçi, akşamları, annesi bir tarafta, babası başka bir tarafta, oyunda ya da başka türlü eğlencelerde geç vakitlere kadar dışarıda kaldıkları için, İhsan'ın eve ne zaman ve ne halde döndüğünün farkında değillerdi ama, yine de, ister istemez, geceleri zilzurna sarhoş olma fasılları hızını yavaşlatmıştı. Buna karşılık, Ulrike ile buluşmadıkları geceler, İhsan, caddede keşfettiği küçük bir bara dadanmıştı. Bira artık tatmin etmiyordu onu. Schnaps gibi, rom gibi daha sert içkiler arıyordu.

Buraya gelirken, Tahran'daki başı boş yaşayışından sonra, Münih'in sıkıcı geleceğini düşünmüştü. Oysa, Ulrike'nin sayesinde çok renkli günler geçirmişti. Burada da ancak iki yıl kalacakları için, İhsan'ın bir fakülteye kaydolması söz konusu değildi. Muzaffer, Almanca'sını ilerletmesi için bu kez de Goethe enstitüsüne yazdırmıştı onu. Ama İhsan enstitüye devam etmeye gerek görmemişti. Ulrike, sokak Almanca'sını enstitülerdekinden daha iyi öğretiyordu ona.

Ne var ki bu tatlı hayat da öyle sürüp gitmedi.

Ulrike'de, İhsan'ın nedenini anlayamadığı birtakım değişiklikler olmaya başlamıştı. Hemen her fırsatta, Türkler hakkında küçültücü, hatta hakarete varan sözler söylüyor, arkasından, onun Türk olduğunu sonradan hatırlamış gibi, *"Tabii sen başkasın,"* diye sözümona özür diliyordu.

Önceleri pek aldırış etmemişti, ama Ulrike'nin giderek onu bir çeşit jigolo yerine koyduğunu hissetti. Bu yüzden birkaç kez tartıştılar, ama ikisi de, birbirlerine bağımlı hale gelmişlerdi, bir türlü kopamıyorlardı. Artık kalabalık yerlerde değil, Ulrike'nin bulduğu, eski Münih'in daracık sokaklarından birindeki küçük bir birahanede buluşuyorlar, esrarlı sigaralarla tütsülüyorlardı kafalarını. Giderek, birtakım belirtilerden, Ulrike'nin buraya başkalarıyla da geldiğinden kuşkulanmaya başlamıştı, ama kıskançlık yapmaya hiç niyeti yoktu.

Derken bir olay, kaçınılmaz bir şekilde iki sevgiliyi karşı karşıya getirdi.

İhsan, cinsel organındaki kaşıntılar sonunda bitlendiğini fark ettiği zaman, beyninden vurulmuşa döndü. Ulrike'den başka kimseyle yatıp kalkmadığına göre, ancak o bölgelerde üreyen bu böcekleri ondan kaptığı kuşkusuzdu. Ancak, Ulrike baskın çıkmaya kalktı ve İhsan'ı kendisine hastalık bulaştırmakla suçladı. Sert bir şekilde tartıştılar ve ikisi de ayrı ayrı, tamamen iyileşinceye kadar, bir süre görüşmediler.

İhsan, babasının İhsan Bey ile ilgili olarak anlattığı gençlik hikâyesini bildiği için, birkaç kez konsoloslukta karşılaştığı Münih'te stajyer olarak bulunan bir Türk doktoruna gitmişti vakit yitirmeden. Doktorun verdiği ilaçlar sayesinde bir-iki haftada iyileşmiş, ne var ki, Ulrike'den vazgeçmesi o kadar kolay olmamıştı.

Pansiyonda nöbetçi olduğunu bildiği bir akşam, süklüm püklüm görmeye gitti genç kadını. Onu asık suratla karşılayan Ulrike'den suçun kendisinde olduğunu söyleyerek özür diledi. Onun, küçümseyici tavırlarını, hatta giderek artan hakaretlerini boynunu bükerek içine sindirdi; yeniden buluşmaya başladılar.

İlişkileri ikinci kez, faşing eğlenceleri sırasında, hem de bir daha düzelmemecesine kesintiye uğradı.

Faşing eğlenceleri sırasında yine birlikteydiler. Ulrike ve onun kadın, erkek Alman arkadaşlarıyla üç gün boyunca, değişik salonlarda, sabahlara kadar hiç durmadan yemişler, içmişler, sokak lambalarının dibinde sızmışlar, kusmuşlar, tekrar içmeye devam etmişlerdi. Ulrike'nin kendisinden çok bir İtalyan öğrenciyle ilgilendiğinin farkındaydı ama, kıskançlık gösterisi yapmak için artık çok geç olduğunu biliyordu.

Son gece yine, zilzurna sarhoş, yanlarındaki erkeklerle, yarı çıplak kadınlarla avazları çıktığı kadar bağırıp çağırarak şarkılar söylüyor, kalabalığın içinde, itişe kakışa sözümona dans ediyor, yerlerde sevişen çiftlerin üstlerine basarak geçiyor, kapı aralarında, kimin kim olduğuna aldırmadan sevişiyorlardı.

Bir ara, bir girdaba kapılarak, hiç tanımadığı insanlarla, bilmediği yerlere doğru sürüklendiğini hayal meyal hatırlıyor. Onu herhalde konsolosluktan tanıyan bir Alman'ın, *"Türkler dışarı!"* diye yakasına yapışması üzerine, nedense onun da milliyetçiliği tutmuş, gücünü kuvvetini dikkate almadan adamın üstüne yürümüş, sille tokat birbirlerine girmişlerdi. Kavgaya başkaları da karışmıştı galiba; sonunda bir hayli dayak yemiş, yarı baygın bir haldeyken, birileri tarafından, eğlencenin sürdüğü salonun kapısından karga tulumba dışarı fırlatılmıştı.

Kendine geldiğinde her tarafından lastik hortumlara bağlı olarak bir hastane odasında yatmaktaydı. Polis onu yara bere içinde kendinden geçmiş bir halde bulmuştu sokak ortasında. Bereket versin yaraları fazla ağır değildi, ama o kadar çok içmişti ki, alkol komasına girmişti ve başucunda bekleyen şvesterin söylediğine göre, ölümden döndürmüştü doktorlar onu. Üzerindeki kimliğe bakarak konsolosluğa haber vermişlerdi.

Hastaneden taburcu olup eve geldiği zaman kıyamet koptu. Muzaffer, İhsan'ın hemen Türkiye'ye dönmesini istedi. Onun yü-

zünden, Başkonsolos'tan şiddetli bir zılgıt yemişti. Bereket versin, faşing sırasında bu tip olaylara çok sık rastlandığı için diplomatik bir skandal söz konusu olmamıştı. Zehra, yaraları kapanıp iyileşinceye kadar, günlerce başında beklemişti oğlunun. Daha sonra da geri göndermemesi için Muzaffer'e çok yalvarmış, ama onu kararından vazgeçirememişti.

Sigarasını yeniledi, küçük cep konyağının kapağını kıvırıp açarak şişeyi başına dikti, soluk almadan kocaman bir yudum içti. Uyuşukluğu gider gibi oldu. İçerden Zehra Hanım'ın horultusu duyuluyordu. İçin için güldü. Karı koca çok çekişirlerdi horlama yüzünden. Muzaffer, özellikle de sarhoşken, hatırı sayılır bir şekilde horlardı. Zehra Hanım da kocasından farklı değildi ama, asla kabul etmezdi bunu. Sadece, o da çok yorulduğunda, biraz inlermiş. Bir keresinde, *"Aman anne, sen de babamdan aşağı kalmazsın!"* demişti de, çok kızmıştı Zehra Hanım.

İnsanların en zor kabullendikleri kabahatlerdendi horlamak. Kimse kendi sesini duymazdı da ondan. Duyduğu zaman zaten uyanır, horlama da kesilirdi.

İçi birden kıyılır gibi oldu. Öyle, laf olsun der gibi, kocasının çok horladığını, bu yüzden gece yarıları kendisini konuk odasına attığını, ama bu kez de, uyandığında onu yanında göremeyince adamın kıskançlık krizlerine tutulduğunu anlatmıştı Hümeyra.

Ulrike de horlardı, ama o kadar sarhoş olurlardı ki yattıklarında, kendisinin de horlayıp horlamadığını sorup öğrenememişti ondan bir türlü.

"Acaba ben de horluyor muyum?" diye düşündü.

Horladığını yüzüne vuracak bir yakını bile olmaması ne kötüydü. Yalnızlığın bu tür bir tanımını hangi bilimsel kitapta, ya da edebiyat şaheserinde bulabilirdi insan?

Sonra, annesiyle bugüne kadar, öyle pek fazla yakınlaşamamış olduklarını düşündü. Anlatıldığına göre, bebekliğinde bile... Kore hastalığı sırasındaki o korkunç yolculukları dışında, galiba annesinden çok Hümeyra vardı çocukluk düşlerinde.

Oğluyla pek az konuşurdu Zehra Hanım. O da, onu dinlemek değil, kendi dertlerinden yakınmak için. Daha çok da Türkiye'de

iken. Özellikle de, geçim sıkıntısının canına tak dediği zamanlarda. Bu dert yanışlarında, eve para getirmek şöyle dursun, içki paralarını bile annesinden alan oğluna sitem de vardı. Oysa, yurtdışında oldukları zaman, hiç şikâyet etmezdi, ne oğlunun harçlığından ne serseriliklerinden. Hemen her hafta sonu karı koca bir gazinoya giderlerdi. Kocası kurye olarak gönderildiğinde, Türkiye'den gelen konuklarını da Zehra Hanım evlerinde değil, lokantalarda ağırlardı. Keyif sürmekte kocasından geri kalmazdı.

Hiç unutmuyor, bir keresinde, Berlin'deki bir toplantıdan dönen İhsan Bey uğramıştı Münih'teki evlerine. Tesadüf, Muzaffer, kurye olarak Ankara'ya gitmişti. Zehra Hanım evde yiyecek bir şey yok diye İhsan Bey'i dışarıya, yemeğe götürmüştü. İhsan da onların dışarı çıkmalarından yararlanarak Ulrike'ye gitmiş, onlar gelmeden az önce dönmüştü eve. Kapıdan içeri girdiklerinde ikisi de tam anlamıyla zilzurna sarhoştular. Zehra Hanım, İhsan Bey'i yatak odalarına misafir etmiş, kendisi salondaki kanepeye kıvrılıp yatmıştı. İhsan uyanıp da salona geçtiğinde, annesiyle İhsan Bey'i sabah sabah, aç karnına, bir şişe viskinin başına çökmüş, konuşurlarken görünce, zaman zaman aynı şeyi kendisi de yaptığı halde, çok şaşırmış, kusacak gibi olmuştu. Çocukluğunda, onları bir kere daha böyle görmüş olduğunu anımsamıştı.

Nasıl bir evlilikti annesiyle babasının yaşadıkları? Görünüşteki bütün zıtlıklarına, her birinin özellikle yurtdışındayken kendi başlarına yaşamayı yeğlemelerine ve olur olmaz nedenlerle kavga etmelerine karşın, Zehra Hanım yine de kocasını seviyordu galiba; başka türlü bunca yıl katlanamazdı o hayata.

Anımsıyor, bu kez de Belgrat'taydılar. Annesinin boşanmaya karar verip Ankara'ya dönmesinden önceki yazdı. İhsan yine işsiz kalmış, alkol krizi geçirerek, İhsan Bey'in zoruyla iki ay hastanede tedavi görmüştü. Bütün bunları İhsan Bey'den öğrenmiş olan annesinin ısrarı üzerine Muzaffer onu yanlarına çağırmak zorunda kalmıştı.

Yurtdışında geçirdiği en berbat günlerdi İhsan'm. Muzaffer, oğluyla bütün iletişim yollarını kapatmış gibiydi. Tek bir arkadaşı yoktu. Ne kadın, ne erkek. Büyük otellerin lobilerinde kendilerine üniversite öğrencisi süsü vererek, mesleklerini rahat icra edebilmek için gizli polis hesabına ispiyonculuk yapmayı kabullenmiş genç fahişelerden bir-ikisiyle ilişki kurmamış değildi, ama her şey o kadar ya-

paydı, çıkar pazarlıkları o kadar açıktan yapılıyordu ki, her seferinde bir daha hiçbir kadının eline bile dokunmayacağına kendi kendine antlar içerek dönüyordu, diplomatlara açık bir bardaki siliboviç kadehinin başına.

Bir gün, uygunsuz sayılmayacak bir saatte, herhalde duş yapmak için olacak, banyoya girdiğinde, annesiyle babasını küvetin içinde çırılçıplak yakalamıştı. Garip olanı, Zehra Hanım'ın kocasını önüne oturtmuş, göğsünün kıllarını boyuyor olmasıydı. Tabii hemen çıkmıştı dışarıya. Daha sonra annesi gülerek, *"Bir şey yaptığımızı sanma,"* demişti oğluna. *"Boya elbiseme sıçramasın diye soyunmuştum. Baban kurye olarak İstanbul'a gidecek. Plajda kıllarının ağardığını kızlara göstermek istemiyor!"*

Nasıl olabilirdi böyle bir şey? Ama işin daha da garip yanı, bu olaydan bir yıl geçmiş geçmemişti ki, galiba 12 Eylül'deki askerî darbeden hemen sonraydı, karı kocanın apar topar boşanmaya kalkmalarıydı. O sırada Belgrat'ta değildi İhsan; babasıyla bir gizli polis ajanı orospu karı yüzünden kavga etmelerinin ardından Ankara'ya dönmüş, bir hafta direndikten sonra, süklüm püklüm İhsan Bey'in yanına gitmiş, onun yardımıyla şimdiki işine girmişti.

Ne olup bittiğini bilmiyordu ama, asla aklı ermemişti annesiyle babasının böyle birdenbire boşanmaya karar vermelerine. Hiç kimse açıklama yapma gereğini duymamıştı. Her zaman babasına da, annesine de yol göstericilik, arabuluculuk yapan İhsan Bey, bu kez işe karışmamış, tam bir tarafsızlık içinde davranmıştı. Tam tarafsızlık demek de pek doğru değildi ya. Annesinin avukatını o bulmuş, ücretini de büyük bir olasılıkla o karşılamıştı cebinden.

Birden, annesini hiçbir zaman bir kadın olarak, hele de çekici bir kadın olarak görmemiş olduğunu fark etti. Oysa, şimdi düşünüyordu da, özellikle yurtdışında bulundukları günlerde, hayli şuh bir kadındı Zehra Hanım. İhsan'ın onlarla birlikte pek nadir olarak katıldığı resepsiyonlarda, kaç kez, büyükelçiler, misyon başkanları, genç ataşelerin, Zehra Hanım'ın çevresinde dolanıp durduklarına tanık olmuştu. Öğrendiği üç-beş sözcük İngilizce ve Fransızca'yı öyle akıllıca kullanırdı ki, onun asıl İngilizce bildiğini sanan Fransızlar, Fransızca'sından, Fransızca bildiğini sanan İngilizler, İngilizce'sinden ötürü onu kutlarlardı. Çok sıkıştı mı Arapça'sını öne çıkarır, herkesi sus pus ettirirdi.

Peki neydi otuz beş yıllık evlilikten sonra onları öyle birden boşanmaya götüren şey, ya da olaylar?

Artık gerçeği hiçbir zaman öğrenemeyecekti. Annesini konuşturabilse bile. Babası ölüp gittikten sonra öğrenmiş, öğrenmemiş, ne fark ederdi zaten? Kimse doğrulayamaz, ya da yalanlayamazdı söylenecekleri. Ama belki İhsan Bey biliyordu bir şeyler. Belki değil, muhakkak. O her şeyi bilirdi çünkü.

Bir yudum daha içti. Buharlanıp uçmuş gibi, alkolün yakıcı tadını bir türlü yakalayamıyordu. O kadar yorgun ve uykusuzdu ki, gözleri kendiliğinden kapanıyordu. Dili, yıllar önce, Kore hastalığına yakalandığı günlerde olduğu gibi şişmişti, burnu tıkanmıştı, soluk alamıyordu. Kendini toplamaya çalıştı, ayağa kalkmak istedi, başaramadı, parmakları açıldı, konyak şişesi avucundan kaydı, sessizce düştü halının üstüne. Sızdı.

Kalabalık bir caddeydi. Ortaçağ şatolarını andıran kalın, örme taş duvarlı yapıların arasındaki labirentimsi yollarda bir sıcak su akıntısı gibi dalgalı bir insan seli bir yukarı, bir aşağı gidip geliyordu. O, tam ortada, ayakta, hiç sesini çıkarmadan, işlevini yitirmiş bodur bir şamandıra görünümünde, olduğu yerde sallanıp duruyordu. Yanından geçenlerin hiçbirinin kaşı gözü, kulakları ve burnu yoktu; kadınlar sıkma başlıydı, erkeklerin gerçek bir kirpiyi andıran, oklarının çoğu kara, üstleri beyaz benekli, top sakalları vardı. Elini yüzüne götürdü. Onun da aynı top sakalı vardı. Birileri bağırarak ona doğru koşuyorlardı. Korkuyla sığınacak bir yer aradı. Birbirlerini kesen, yükselip alçalan, olanaksız bağlantılar kuran yolların sonunda bir dağ evinin balkonuna ulaşılıyordu; birden kendisini o balkondan aşağıya, uçsuz bucaksız derinlikteki bir uçuruma bakarken buluyordu. Ev rüzgârla sallanıyordu, o da rüzgârla birlikte yere doğru, uçuruma doğru yaklaşıyor, içinde hep o dönme dolap baygınlığını hissediyordu.

Bu ölüm olabilirdi. Hatta şimdiden ayrışmaya başlamıştı vücudunun tüm kimyasal bileşimleri. Bir yandan yavaş yavaş gerçeküstü bir sis yorganı altında uyuşuyor, bir yandan her bir organının ayrı ayrı, birbirlerinden uzak ve özgür, tek başlarına yaşamlarını sürdürdüklerini düşlüyordu. Gözkapakları dayanılmaz bir basıncın etkisinde giderek ağırlaşıyor, zorlanıyor, bir türlü açılmıyordu. Acı, ekşi, yakıcı mide su-

ları yükseliyordu boğazından avurtlarına doğru. Elleri, kolları, bacakları, bütün organları kramplar içindeydi.

Onunla yaşamını paylaşmış olan her şeyin ve herkesin şu anda aynı ayrışmanın içinde yer aldığını duyuyordu, dev çarkların gürül gürül dönüşüyle birlikte. Parça parçaydılar, zaten onlar hep ve sadece onunla vardılar. O insanlar, o yaratıklar, o âlemler, o onları duyumsadığı için yaşamışlar, sonra da, o artık onları duyumsamaktan vazgeçtiği için ve o an, yok oluvermişlerdi. Daha doğrusu şu anda onunla birlikte yokluğa karışmak üzere olduklarının bile farkında değillerdi. O, kendisi, babasıyla birlikte göç edecekti bu dünyadan.

Hümeyra'nın, Beyrut'ta, o eşsiz akşam, bir anı değeri taşıdıkları için özenle bakıp büyüttüğünü söylediği saksılar dolusu düğün çiçeklerinin aynı kokuları onlar yokluğa kavuştuktan sonra da çevrelerine yayacaklarını kim savunabilirdi? Susuz kalacaklar, havasız kalacaklar, kuruyacaklar diye dertlenme yanlışına düşmeyecekti kimse. O kokular, renkler, daha şimdiden belleğinde kurumaktaydılar. Tüm anılarıyla birlikte. Dokunuşlarıyla titrediği güzel tenler, ıpılık dudaklar, göz göze gelişleriyle içini allak bullak eden parlak bakışlar, hepsi, Phinicia Oteli'ndeki Yahudi kızı, Tahran'daki durmadan nikâhlanıp boşandığı Azerî güzeli, Ulrike ve Hümeyra, çoktandır unuttuğu somutluklarını birer birer yitirerek yok oluş sürecine girmişlerdi bile.

Oysa bir yerde ölümün bir düş gibi yaklaşacağını okumuştu. Bir düş. Ne güzel olacaktı. Bir daha bu tarafta uyanmak istemeyeceği bir yeni dünyada, bir yeni yaşama geçecekti. Tanımlanmaz renkler, kokular, duyumlar, inanılmaz zevkler, yetmiş bin herdem kızoğlan kız cariye, hurîler ve gılmanlar, haşhaş keyifleri, Şîraz tömbekileri, ırmaklar gibi akan Kevser şarapları bekleyecekti onu o tarafta. Hiçbir şey daha önce bildiklerine, öğrendiklerine benzemeyecekti. Hiçbir şeyi hiçbir şeyle mukayese edemeyecekti. Ne dokunuşlar, ne sarhoşluklar, ne acıdan kıvranmaklar, ne hıçkıra hıçkıra ağlamaklar, ne kahkahalarla gülmekler...

Bir zamanlar, çok sarhoş olduğunda, kendisini ılık, köpüklü sularla doldurulmuş bir banyo küvetinde hayallere bırakırdı. Arada tavandan soğuk su damlacıkları düşerdi göğsüne. Bunlar onu hâlâ yaşadığına inandırırlardı. Dışardan gelen sesleri duyardı. Uzaklardan, yakınlardan, tüyümsü, onu uykulara çeken bir yumuşak flüt sesi olurdu bu her zaman. Bütün organları tatlı bir rehaveti duyumsatarak eridi suyun içinde. O bir balon gibi, hafifleye hafifleye yükselirdi.

Ne hayallerdi, ne anlatılmaz, ne doyumsuz zevklerdi... Her şeye ulaşmak mümkündü; eksik kalmış sevişmelere, güzel orospulara, esrar sarhoşluklarına, egzotik meyvelere, manolya kokularına, kuzey rüzgârlarına, dev mehtaplara, allegro mayestozolara, andante con briolara, alkışlara, yuhalara, zamansız ölümlere, yapay ölümsüzlüklere, yarıda kesilmeyecek intiharlara...

Bir Arap atının sırtındaydılar, Hümeyra ile ikisi, uçsuz bucaksız Arabistan kumluklarında, başı boş ve çılgın bir koşuyu sürdürerek. Bileğindeki, izi ölümünü bekleyen kesikten sessiz sedasız, ama coşkuyla akan kanla gelen mutluluktu duyduğu.

Hiçbir zaman yaşanmış olana geri dönülmezdi, ama her şey, yeniden, bambaşka bir dünyada yaşamaya sürükleyebilirdi onu.

Şimdi de başıboş bir balon gibi yükseliyor, ya da giderek ağırlaşıyor, küçük taneciklere bölünmüş olarak bilinmeyen bir çağıltılı ırmağın akışı içinde uzaklaşıyordu yokluklara doğru. Önünde milyonlarca kollu, bacaklı bir büyük canlının gözenekleri genişleyerek açılıyor, bir tülbentten süzülür gibi geçiyordu o gözeneklerin aralıklarından.

Silkindi. Beynine dur demenin zamanıydı. Her şeyi bu tarafta bırakacaktı. Boş, beyaz bir kâğıda yazar gibi, bilincinin ufacık dokunuşlarla yeniden oluşmasını bekleyecekti. Kendi kendisini doğurmanın, kendi kendisini eğitip bilgilendirmenin keyfini yaşayacaktı.

Oysa öte yandan, bulanık da olsa, bilinci, o beklenti içinde olanın kendisi olmadığını, olamayacağını, bunun için belirsiz, ama birçok vakti olduğunu anımsatıyordu ona durmadan. Çünkü hiçbir şeyin değiştiği yoktu. Kulaklarında yaşamın bulanık sesi, annesinin şişkin organının içinden çekilip, kanlı kanlı fırlatıldığı tersine dünyaya ilk bakışın, ilk dokunuşun ince derisini yakan acısını haykırıyordu sadece ve yeniden. Beklediği ayrışmanın yerine her bir duyusunun arasına yeni köprüler atılıyor, sesler ışıklarla bütünleşiyor, acılar hazlarla, dokunuşlar kopuşlarla, açlıklar, gaz sancılarıyla örtüşüyordu.

Korkuyla açtı gözlerini. Zehra Hanım, karyolanın kenarına oturmuş, meraklı bakışlarla seyrediyordu oğlunu. Saçlarına bigudiler sarılıydı, menteşeleri gevşeyen bifokal gözlükleri burnuna düşmüş, göz kararıyla sürdüğü ruju dudaklarının dışına taşmıştı. Sırtında, kimbilir ne zamandan kalma, örgüsü tiftiklenmiş, rengi solmuş, ilik yerleri sökülmüş hırkası; etekleri dizlerine dolaşmış naylon geceliğinin altından görünen kılcal damar varisli bacaklarında, aceleyle giyildiği için kıvrımları düzeltilmemiş muslin çorapları; ayak parmaklarının ucunda sallanan şıpıdık terlikleri ile, İhsan'ın kafasında düşle hayal arası şekillenen, neredeyse çok genç kadın imgesinden hayli farklı bir görünümü vardı. Damarları fırlamış elindeki, o hiç eksik olmayan sigarasının külü uzamıştı. Kalınlaşmış sesiyle,

— Yine çok içmişsin, dedi oğluna. Lokomotif gibi horluyordun.

Gözleri iri iri açıldı İhsan'ın,

— Ben mi, dedi.

— Sen!

— Affedersin ama... İlk olarak suçlanıyorum horlamakla!

— Kim suçlayacak? Gece yanında yatan biri mi var?

Doğruydu, az önce o da bunu düşünmüştü. Sonra, üzerine yattığı battaniyenin bir ucunun kıvrılarak üzerine örtülmüş olduğunu fark etti, içi bir tuhaf oldu. Anne sevgisinin bir görünümüydü bu. *"Demek beni hâlâ seviyor,"* dedi içinden. Sonra da kendine kızdı. Bu kadar ucuz muydu anne olmak?

Saatine baktı, ikiye geliyordu. Üç saate yakın uyumuş.

— Senin için çok üzülüyorum, dedi Zehra Hanım. Kendine yazık ediyorsun. Şu içkiyi bıraksan, hiç değilse azaltsan, evlenip bir yuva kursan, şu yalnızlıktan kurtulsan...

— Anne, bütün gece uyumadım, dedi öfkeli bir sesle. Yorgunluktan ölüyorum. Şimdi sırası değil bunları konuşmanın.

— Ne zaman sırası gelecek?

— Tamam, bırakacağım, söz veriyorum. Babamı bir kere çıkara-

yım oradan, kendim gidip yatacağım bir alkol tedavi merkezine...

— Hep bir bahane buluyor, kaçıyorsun.

— Kaçtığım falan yok anne. Ama bir yanda babam can çekişirken onu bırakıp hastaneye mi yatayım şimdi?.

Zehra Hanım duymamış gibi, ısrarla,

— Aslında biliyorum sebebini ama, dedi. Hemen parlarsın söylersem...

— Neymiş sebebi?

— Kabul etmek işine gelmiyor da ondan... sanki başkaları bilmiyor alkolik olduğunu!

— Kimmiş o başkaları? Dilinin altında bir şeyler var senin?

Zehra Hanım duraksadı bu kez. Konuşup konuşmamakta kararlı değildi anlaşıldığına göre. Beceriksizce konuyu değiştirmeye çalıştı,

— Karnın aç mı, dedi. Kahvaltı gibi bir şey mi yersin, yoksa yiyecek bir şeyler mi hazırlayayım, ne istersin?

— Aç değilim, daha doğrusu günlerdir açlık hissetmiyorum. Midem büzülmüş olmalı. Ama bir kahve pişirirsen makbule geçer.

Zehra Hanım sesini çıkarmadan kalktı, hırkasının altı beline çıkmış, geceliğinin eteği kıçının aralığına sıkışmıştı. Muzaffer onu bu halde gördüğünde, deveye benzeterek, *"El cemal gastel fidame!"* der, kahkahayı basardı.

Bu kadın mıydı daha altı ay önce, Adriyatik sahilinde, bikini mayosu içinde kumlara sere serpe uzanıp yattığında, çevresindekilerin bakışlarını üstünde topladığı için Muzaffer'i sinir küpüne çeviren, ona neredeyse bağırarak, içeri gidip üstünü başını göstermeyecek edepli bir mayo giymesini söyleten?

Ellisini geçmişti Zehra Hanım. Kendisine baktığı, makyajını, giyimini kuşamını ihmal etmediği zaman, yaşından daha genç göstermesini biliyordu. Onun bu hali, babasından çok İhsan'ı rahatsız ediyordu. Hayır, aslında genç görünmesi değildi onu rahatsız eden; erkeklerin çoğunlukta olduğu bir yere girdiği zaman, işveli tavırlar takınarak dikkatleri üzerine çekmeye çalışması, şuh kadın rolü oynamaktan zevk alıyor olmasıydı.

Gerçekten de çoğu kendisinden bir hayli genç erkekler toplanıyordu çevresinde; ama İhsan, onların bakışlarındaki pırıltıların, ger-

çekte onu sadece bir gecelik serüvenler için çekici bulduklarını ifade etmekte olduğunu seziyor, elinde olmadan kızıyordu annesine. Çünkü, kendisi gibi, o adamların da, Zehra ile bir gecelik yatak serüveni dışında konuşacak ortak hiçbir konuları olmadığını bildiklerinden, anlamakta olduklarından kuşkusu yoktu. Oysa, onun, genç bir kızken, çok okuyan, toplumsal sorunları erkek arkadaşlarıyla başa baş tartışan, hatta gözüpek bir solcu olduğunu dinlemişti birçok kişiden. Başta da babasından.

Belki, ortalıkta ciddi bir aşk, hatta tutku hikâyesi olduğunu bilse, hiç dertetmez, hatta bundan memnun bile olurdu. Aksi halde ne farkı kalıyordu annesinin bir Ulrike'den, bir Mahperi'den, Phinicia Oteli'ndeki Yahudi kızı Ester'den, Paris'teki zenci güzelinden, Hamburg'taki Polonyalı kızlardan, ya da Belgrat'taki bir gecelik kadınlardan?

Eliyle suratını sıvazladı. Sakalları iyice uzamış. Başucundaki komodine bıraktığını anımsamadığı sigara paketini görünce, uzandı, bir sigara yaktı. Dili pas içinde, üstüne kinin acısı sıvanmış gibi. Ağzının tadı yerine gelsin diye sigarasından üst üste birkaç nefes çekti. Faydası yoktu.

Doğruldu. Odanın soğuğu kırılmış gibiydi, yine de paltosunu sırtına geçirdi. Tuvalet masasının çapaklı aynasında suratını inceledi, hiç beğenmedi kendisini. Bu haliyle Hümeyra'nın karşısına çıkmak istemezdi. Çekmecelerden birinde unutulmuş olan, herhalde babasından kalma tıraş bıçağı ve köpüğü olduğunu anımsıyordu. Sigarasını evin içinde her yerde bol miktarda bulunan tablalardan birine bastırıp söndürdü, çekmeceleri karıştırarak hazinesini aramaya başladı. Birtakım eski kâğıtlar, elektrik ve telefon ihbarnameleri arasında gözüne sararmış bir zarf ilişti. Babasının el yazısını tanıdı. İşin tuhafı, zarfın üstündeki isim ve adres, annesine değil, İhsan Bey'e aitti. Yıllar önce Cidde'den, İhsan Bey'e gönderilmiş olan bu mektubun, annesinin çekmecesinde ne işi vardı?

Bir sandalyeye çökerek zarfı açtı; daktilo makinesiyle yazılmış, vuruş yanlışları mor mürekkepli kalemle özene bezene düzeltilmiş olan satırları, içinde tanımlanamaz bir sıkıntı ve bunaltı ile okumaya başladı:

"Sayın ve sevgili kardeşim İhsan Bey,

Bu, her yönü ile görülmeye değer şehirden size selam ve

saygılarımı sunabilmek için ancak bugün fırsat bulabildim. Beni bağışlayacağınızı umarım.

Türk hacılarını getirip götürmekle görevli Giresun vapurunun kaptan ve yüksek rütbeli mürettebatını bir hafta önce elçiliğe, yemeğe çağırmıştık. Karşılığı olarak da bugün biz kaptanın davetlisiydik. Vakit öğle sonu, bir sularında, limanda bekleyen bir tahlisiye motoruyla, bizi almaya gelmiş olan üçüncü kaptanın eşliğinde vapura vasıl olduk. Nazik karşılandık. Masa çok güzel tertip edilmişti. Sofrada rakı ve bira vardı. Her ikisinden de aldım, sevindim. Günlerden beri ağzıma bir kadeh içki koymamıştım. Koka-kola, pepsi kola, meyve sularıyla kifafi nefs ediyorduk.

Beyrut'ta iken burada içki yasağı olduğunu biliyordum. Ancak, elçilikte, diğer elçilik kokteyllerinde, biraz olsun nefsimizi körletiriz diye düşünüyordum. Umudum boşa çıktı. Perhizi bugün bozdum. Sarhoş mektubu oluşunu olumsuz, intizamsız cümlelerimden anlayacaksınız.

Size buranın özelliklerinden söz edeceğim. Cidde'yi kartpostallarından, hele renklilerinden seyrederseniz Avrupaî bir şehir. Ama, ne gezer. Uçaktan indiğiniz andan itibaren, şarklılık, laubalilik, umursamazlık ve pislikle kucak kucağasınız. Sıcak fırın sıcağı değil, çamaşırhane sıcağı. Yapış yapış, cıvık cıvık ve yağlı. Sokakları ağaçsız, yeşilsiz. Evleri 3-3,5 metre yükseklikte surlarla çevrili. Bütün pencereleri, bizim Antep'in eski evleri gibi, kafesli. Gerçi ben henüz ziyaret etme fırsatı bulamadım ama, Avrupa, Amerika görmüş olan eşraftan, önde gelen işadamı, bürokrat ya da saray mensuplarından çoğunun, bizim Sefir Beyefendi'nin ikametgâhı gibi, hiç değilse içerisi Batılı evleri aratmayan, air condition'lı, rahat döşeli, hatta havuzlu evleri olduğunu anlatıyor bizim arkadaşlar.

Burada kadın yok sanırsınız. Kadınlar şeriat gereği insandan sayılmıyor, bilirsiniz. Ben, yalnız Sefir Bey'in muhterem refikalarını ziyaret edebildim. Zaten, ikametgâhtaki hizmetlilerden başka herhangi bir kadın da görmedim. Gördüklerim, yalınayak ve kapkara çarşafları içinde elleri değnekli sefil keçi çobanları. Erkekleri, beyaz entarilerinin içinde donsuz dolaşan, başları, zengin, fakir, beyaz tülbent örtülü, sıska, marsık gibi, âvare ve pejmürde yaratıklar. Zengin ile fakirin eşdeğerleri, devamlı surette

sağ veya sol ellerinin şahadet parmaklarıyla ya burunlarını, yahut çorapsız ayaklarının parmak aralarını karıştırmalarıdır.

Hac mevsimi sebebiyle, çeşit çeşit ırk ve milletten karma bir insan topluluğu şehrin nüfusunu sıkıştırmış, taşırmış. Bu karma topluluk özellikle görülmeye değer. Uçak alanı şehrin içinde sayılır. Elçiliğe on beş dakika uzaklıkta. Çoğu zaman sırf bu insanları görmek, seyretmek için alana giderim. Hintli, Çinli, Siyamlı, Türkistanlı, Türkiyeli, Suriyeli, Cezayirli, Faslı, Senegalli, Sudanlı, Cavalı, Sumatralı, daha daha isimlerini bilmediğim yamyamlıklarını ya devam ettiren yahut yamyamlıktan yeni sıyrılmış bir yığın Afrikalı. (ki Arap dediğimiz bu siyahîler bir tek kelime bile Arapça bilmezler.) Hele Nijeryalılar tipik ve karakteristik yabanî insanlar ki görülmeye değer.

Bunlar, setri avret denen şeye itibar etmemişler. Kadınlarının belden aşağıları kapalı, yukarıları çıplak. Ama bunlar da Müslüman ve hacı. Bunların yemek yiyişlerini gördüm. Dört ayaklılar daha sakin ve sessiz yerler. Temizliğin ne olduğunu görmüş ve işitmiş değiller.

Yerli halk, en ünlü dolandırıcılara taş çıkartır bir ustalıkla bütün bu hacı namzetlerini alabildiğine yolmakta, soymakta ve aldatmakta yarış etmektedir. Yüz milyon nüfuslu Pakistan'dan birkaç bin, diğer bütün Müslüman devletlerinden keza birkaç bin hacı gelirken, Türkiye bu sene resmî rakamlara göre dünya Müslüman memleketleri hacı gönderme şampiyonu oldu. Gayrı resmînin ise haddi hesabı yok.

Bütün bu yolunup soyulan, rezil ve rüsvâ olan hacıların burada analarından emdikleri süt burunlarından değil, mesamatlarının her deliğinden birden gelmekte, buna rağmen, dinin verdiği korku gereğince şikâyet edememekte, "Allah'a şükür haccımı yaptım," demektedirler. Hiçbir hastalığı yokken, sırf güneş çarpması ile ölen babanın çocuğu, karının kocası, yahut kardeşin kardeşi, ölen için sadece şehit oldu demekte, gözyaşı dahi dökememektedir. Burada bu hususu yerli halk özellik ve öncelikle telkin etmekte, memleketlerine dönüşlerinde aleyhlerine propaganda yapmamalarını sağlamaktadır.

Hac usul ve ahkâmı hakkındaki görüp işittiklerimi burada yazmakla bitiremem. Bu faslı geçiyorum. Burada, bu sinemasız,

parksız, susuz ve yeşilliksiz şehirde denize de girilmez, pis ve tehlikelidir. Alçaklık ve ahlaksızlığın her türlü çeşidinin yapılageldiği bu yerde, bir kadınla bir erkek sokakta sadece konuşurlarken görülecek olsalar, cezaları şehir meydanında yüzer değnektir. Erkek çıplak, kadın çuval içinde dövülür ve üstlerine tükürülür. Bu, kendi sadizmlerinin tatmin edilişidir.

Gazocağı var, boyalı ispirto yok ki yakasın, eczane var, alkol yok ki alıp kullanasın. Alkol mü, zerresi, katresi harammış. Şeriat hükümleri ve Kuran ahkâmına göre idare edilen halk, rüşvetsiz iş yaptıramaz.

Buranın bir özelliği daha var ki, söz etmeye değer. Mektupları dağıtmak için müvezzileri yoktur. Olamaz da. Çünkü, mektubun geleceği adres yoktur, sokak isimleri yoktur, kapı numaraları yoktur. Gelen mektuplar özel veya genel kutularda postanede bekletilir. Sokaklarında matbu çiçekli her renk mektup hazır satılır.

Saat, gün ve ay Arabî'dir. Akşam, kış ve yaz daima saat 12'de olur. Kimsenin saati kimseninkine benzemez. Sefir Bey'in tavsiyesi üzerine ben de uyanık Japonların bu memleketler için ürettikleri iki ayrı saati aynı anda gösteren bir kol saati almak zorunda kaldım. Yakında, her memlekete göre ayrı ayrı namaz saatlerini gösteren saatler de çıkacakmış piyasaya.

Canım kardeşim, işte size Cidde hakkında az çok havadis verdim. Artık usanmışsınızdır. Yeter her taraf Arap koktu diyeceksiniz.

Muhterem anne ve babanızın ellerinden öper, gelişimin acele ve telaşı içinde kendilerine veda ziyaretinde bulunamadığıma özür diler, dostumuz Mehmet Tahir Bey'i görürseniz, selamlarımı iletmenizi rica ederim.

Bu arada bizim eve uğramışsınızdır sanırım. Bizimkiler hakkında müşahede ve intibalarınızı tarafsız ve sakıncasız olarak yazarsanız sevinirim.

Bütün hayatınız boyunca mutluluklar ve mesleğinizde başarılarınızın devamını diler, doyamasıya kucaklar, öperim, aziz ve asil kardeşim.

Dostunuz: Muzaffer

Hamiş: Yazarsanız sefaret adresine yazınız.
Turkish Legation, Jeddah, Saudi Arabia"

Mektup elinde bir süre, bu mektuba ve burada bulunuşuna ne anlam vereceğini bilemeden tekrar satırları gözden geçirdi. Babasının İhsan Bey'e bu tür bir mektup yazıp göndermesinde şaşılacak bir taraf yoktu. Onun aklını kurcalayan, bu mektubun annesinin eline nasıl geçmiş olduğuydu. Bir de tabii o son cümle: "*Bizimkiler hakkında müşahede ve intibalarınızı tarafsız ve sakıncasız olarak yazarsanız sevinirim...*"

O tarihte Hümeyra Beyrut'ta olduğuna göre, bizimkiler dediği Zehra Hanım'la İhsan'dı. Babası bu mektubu en yakın arkadaşına gönderirken ne demek istemiş olabilirdi?

O sırada, sofada annesinin terlik sesini duyarak mektubu tekrar yerine koydu, çekmeceyi iterek geri döndü. Tam zamanıydı, zira annesi, elinde kahve tepsisiyle kapının önünde görünmüştü. İhsan hayretle baktı ona bu kez. Şaşılacak şeydi. Zehra Hanım kaşla göz arası üstüne başına çekidüzen vermiş, makyajını yapmış, İhsan'ın hep hayranlığını üstüne çekmiş olan Avrupalı kadın kılığına bürünmüştü, oğlundan övgü bekler gibi bir hali vardı. İhsan sesini çıkarmadı. Zehra Hanım, tepsiyi komodinin üzerine bıraktıktan sonra kendisine bir sandalye çekti, geçip oğlunun karşısına oturdu. Karşılıklı sigaralarını yaktılar.

— Babamın nasıl olduğunu sormadın, dedi İhsan.

Zehra Hanım duymamış gibi sakin bir tavırla kahvesini yudumladı.

— Çok ıstırap çekiyor...

Yine ses çıkarmadı Zehra Hanım.

— Ölmek üzere...

Bu kez kinli bir parıltı yanıp söndü annesinin gözlerinde. Kupkuru bir sesle,

— Toprağı bol olsun, dedi.

Bir an gülecekmiş gibi oldu İhsan, avurdundaki kahveyi güçlükle yuttu.

— Bunca yıldan sonra babamdan bu kadar nefret etmenin sebebi ne Allah aşkına anne, dedi. Doğrusu aklım almıyor. Ne yaptı bu adam sana böyle? Başka bir kadın, ya da kadınlar deme, inandıramazsın beni.

— Ya da başka erkekler!

Şaşırarak baktı annesine:

— Nasıl başka erkekler? Babamın o tür eğilimleri olduğunu ilk kez senden duyuyorum.

Buruk bir gülümseme belirdi Zehra Hanım'ın yüzünde. Tepsiyi alarak kalktı,

— Senin düşündüğün anlamda değil, dedi ve hızla odadan çıktı.

Ne demek istemişti Zehra Hanım? Tahminlerinin aksine, kendisinin başka bir erkekle ya da erkeklerle ilişkisi olduğunu mu ima ediyordu yoksa? Olacak şey değildi bu. Kaldı ki, öyle bir şey olsa, tepki göstermesi gereken herhalde annesi değil, babası olurdu. Üstelik Atmaca Muzaffer Bey'in bu konulardaki tutumu pek açıkken!

Annesinin geri gelmediğini görünce kendisi çıktı odadan. Zehra Hanım dikiş makinesinin başına geçmişti bile, mekik sarmakla meşguldü.

— Ben gidiyorum, dedi. İstediğin bir şey var mı?

Sesini çıkarmadı Zehra Hanım.

— Hümeyra'ya söyleyecek bir şeyin var mı?

Yüzünü buruşturdu,

— İlle de bir şey söylememi istiyorsan, Hümeyra konusunda dikkatli ol derim. Herkesin gözü kör değil. Ayağını denk alırsan iyi edersin.

Kaşları çatıldı İhsan'ın,

— Ne demek istiyorsun?

— Neredeyse ağzının içine düşeceksin kızın be oğlum!

— Birbirimizin yüzünü gördüğümüz yok. Özellikle de senin. Ne biliyorsun?

— Elalemin gözü kör değil. Gören görür! Söyletme şimdi beni! Ne olursa olsun, siz ikiniz kardeş sayılırsınız. Sen de Muzaffer gibisin. Uçkuruna hâkim ol biraz. Ha, bak, bir daha da öyle zilzurna sarhoş, çat kapı gelmeye kalkma buraya. Biraz medeniyet öğren. Telefon eder sorarsın. Ben evinde çalışan bir kadınım. Provaya gelenler oluyor. Müşterilerimi rahatsız etmeye hakkın yok. Burası otel değil. Hadi geldin diyelim, baktın ki kapı kapalı, açan olmuyor, zorlamaz, çeker gidersin!

O da annesinin dediği gibi yaptı, kapıyı çekip çıktı.

Güneş pusların arasından görünüp görünmemekte kararsız. Hava soğuk, elleri üşümüş, ama eldivenlerini cebinden çıkarıp giymeye üşeniyor. Kimsenin görmediğinden emin olmak için sağına soluna bakındıktan sonra, yassı konyak şişesini koynundan çıkarıyor, başına dikiyor. İçinde fazla kalmamış zaten; bu kez dolu dolu yudumlayıp bitiriyor şişeyi, yol kenarındaki donmuş otların arasına fırlatıp atıyor. Beklediği o hafif baş dönmesi, o karşılıksız mutluluk duygusu gelmiyor bir türlü.

İbni Sîna'daki psikiyatr, özellikle durmuştu bu tepkinin üstünde. *"Arada sırada iki kadeh içmenin güzelliğini yadsıyacak değilim. Müthiş bir zevk. Ama, bahse girerim, artık sen bu keyfi tadamıyorsun..."*

Haklıydı. Tadamıyordu. Hoş, o da biliyordu doktorun bu konuda söylediği her şeyi, hatta daha fazlasını. Ne zamandan beri. Alkolizm hakkında master tezi bile yazabilirdi, ama bilmek işe yaramıyordu. *"İrade!"* diyordu doktor. Hümeyra da öyle diyordu. Turgut, İhsan Bey, Mehmet Tahir Bey, tanıdığı herkes öyle diyordu. Ama, neydi irade? Nerede bulunurdu? Kaça satılırdı? Elinde miydi bakalım içip içmemek?

Münih dönüşü geçirdiği şiddetli bunalımdan sonra, yeniden alkol komasına girmek üzereyken İhsan Bey imdadına koşmuş, onu hemen İbni Sîna hastanesi psikiyatri bölümünün alkolikler servisine yatırtmıştı. Birkaç gün sonra ziyaretine gelmişti İhsan Bey. Çok üzgündü. *"Kabahat senin değil,"* demişti. *"Yaşadığın çalkantılı yaşamın sonucu bu. Seni hep görmezden geldik. Ben dahil, hepimiz suçluyuz. Ben de, annen de, arkadaşların da... Ama özellikle Muzaffer'in bu konuda çok önceden, çok daha dikkatli davranması, önlem alması gerekirdi..."*

Bu, İhsan Bey'in, babasını İhsan'la ilgili olarak bu kadar açık bir biçimde ilk suçlayışıydı.

• • •

Karnı hâlâ aç. Paltosunun cebinde unuttuğu fıstıkları avuçladı.

Fıstıklar bayattı, hatta acıydı. Köşedeki pastaneye girdi, iki yüz elli gram susamlı kuru pasta aldı. Çok sevdiği eklerler de belli ki fırından yeni çıkmışlardı, üstelik canı çok tatlı yemek itiyordu, ama midesinin bulanabileceği korkusuyla almaya cesaret edemedi. Yalpalaya yalpalaya yürüdü hastaneye doğru.

Yapraklarını tümüyle dökmüş sipsivri kavak ağaçları uzanıyordu yaya kaldırımının kenarında. Karların altından renklerini yitirmemiş otlar, çimenler boy gösteriyordu yer yer. Yollarda, işlerinden dönen memurlar, işçiler, çantalarını sallaya sallaya rengârenk bir yumak halinde okullarından boşalan, kimi kasketli, kimi şapkalı, örgülü saçlı, düz saçlı, türbanlı ya da başörtülü, esmer –çoğu esmer– kumral, sarışın, kızarık burunlu kız ve erkek öğrenciler, yorgun argın yürüyen genç, yaşlı erkekler, kadınlar, çocuklar, taze akşam simidi satan bir adam, sırtını kaşıyan bir posta dağıtıcısı, dolmuş durağında baston yutmuş gibi dimdik duran bir subay, trafiği düzenleyen muşamba giysili, beyaz eldivenli cakalı bir polis, arabalar, sokak köpekleri, her yanları alacalı bulacalı reklamlarla süslü, kırmızılı, yeşilli belediye otobüsleri, sarı taksiler, renk renk binek otomobilleri, kırmızı plakalı makam arabaları, hep birlikte oluşturdukları yoğun kalabalığın içinde, ama birbirlerinden kopuk, parçalanmış yığınlar halinde, çocukluğunun kınnaplı topaçları gibi döne döne uzaklaşıyor, başını döndürüyorlardı. Sanki birden ipin ucunu kaçıracak, renk renk boncuk taneleri gibi, hepsi bir başka yöne, darmadağın olup ortalığa saçılacaktı. Oysa biliyordu, biraz sonra, hastanenin kapısından içeriye adımını atar atmaz, caddeler, alanlar, görünen her şey görünmez olacak, onun kendi içindeki gerçek dünya ıssızlaşıverecekti.

Simitçiye yaklaştı. Simitler gevrekti, güzel kokuyorlardı. Yirmi beş kuruş verdi, bir tane aldı, susam tanelerini dişlerinin arasında ezerek iştahla ısırdı. Akşamdan beri bir avuç bayat fıstıktan başka bir şey girmemişti midesine. Adımlarını yavaşlattı, tadını çıkara çıkara yedi bitirdi simidini. Sonra, Ankara'ya özel –liseden kalma– alışkanlığıyla, çevresine bakınarak, cebinden paketini çıkardı, avucunun içinde saklayarak sigarasını yaktı.

Hastanenin yokuşuna geldiğinde, simit ağzını kurutmuştu.

Büfenin önünden geçerken durdu. Aklına, içki içmeyeceğine dair kendi kendisiyle bahse giren alkolik fıkrası geldi, gülmeye başladı. Büfedeki adamın yüzüne hayretle baktığını fark edince hemen ciddileşti. Önce bir gazete ve bir paket sigara istedi. Son anda iki kutu da bira. Hastaneye kıvrılan yolun başına gelince, durdu, geri döndü, bu kez de bir büyük şişe rakı aldı. Büfenin arkasına geçerek şişenin kapağını kıvırarak açtı, susuz bir koca yudum rakıyı gırtlağına boşalttıktan sonra, kapağı yeniden yerine taktı, şişeyi kese kâğıdının içine özenle yerleştirdi.

Rakının verdiği sıcaklık ve iyimserlik duygusu fazla uzun sürmüyordu. *"Biranın yeri başka,"* dedi içinden; hastanenin önünde tereddüt ederek durdu, çabucak polis kulübesinin arka tarafına dönerek bira kutularından birini açtı, soluk almaksızın içip bitirdi; boşalan kutuyu, birisini boğazlarcasına ortasından sıkıp buruşturarak çöp kutusuna attıktan sonra, kapıdan geçti, sallana sallana asansöre doğru yöneldi.

Bugün başı sürekli olarak ağrıyordu. İhsan Bey'e söylese, doktor dostlarından birine bir reçete yazdırır mıydı acaba? Kırmızı cinsinden? Bereket versin nasihat etmekten hoşlanmaz İhsan Bey; ya olur der, ya da olmaz. Ama bakarsın, geçen sefer olduğu gibi, yine o doktor arkadaşına yollar, o da yine alkolikler koğuşuna kapatmaya kalkar onu.

Kararlı bir öfkeyle söylendi:

"Bir daha oraya kapatılmaktansa ölürüm daha iyi..."

Koridor boştu. Önce elindeki paketi bitişikteki henüz kimsenin yatmadığı boş odanın banyo dolabına gizledi, sonra babasının odasına yöneldi. Odanın kapısı aralık duruyordu; ayaklarının ucuna basarak içeri girdi, durdu. İlk bakışta anladığına göre babası, arada sırada boğazlanmış kurbanlık bir koyun gibi korkutucu hırıltılar çıkararak, komayı andıran derin uykusunu sürdürmekteydi hâlâ. Ayaklarını uzatarak, yatıyormuş gibi koltuğa yayılmış olan Hümeyra, başını kaldırarak mahmur gözlerle baktı. Ağlamış gibiydi, makyajı bozulmuş, rimelleri dağılmış.

— Ben geldim, dedi yatakta yatanı uyandırmaktan çekinir gibi, alçak sesle.

Hümeyra gerinerek doğruldu yerinden; onu görmekten memnun olduğu belliydi, yine de ekşi bir sesle azarlamaktan geri kalmadı:

— Nerede kaldın? Leş gibi kokuyorsun. Yine içmişsin. Sakalın da uzamış. Sana hiç yakışmıyor böylesi, çirkin oluyorsun.

Oysa, annesinin çekmecesini karıştırırken, babasının İhsan Bey'e Cidde'den yazıp gönderdiği mektup eline geçtiğinde, o da tıraş olmayı düşünüyordu. Niyeti, babasının orada bıraktığını düşündüğü tıraş takımını bulmaktı. Ama şu anda, tıraşlı olmuş, olmamış umurunda değildi.

— Tıraş olmayı düşünmeye vaktim mi oldu, dedi yine de için için suçluluk duyarak. Hem de burada mı? Neyle?

— Gelmeden önce olabilirdin...

— Eve gitmedim. Çok yorulmuştum, üşendim. Anneme uğradım. Biraz kestirdim. Merak etme, sana güzel görünmek için ben de ilk fırsatta makyajımı tazelerim!

Atılan taşı fark etmemiş gibi göründü Hümeyra, ama bu kez sesi bayağı düşmanca çıktı:

— Seni bilirim, dedi. İki kadeh içtin mi sızar, horul horul uyursun... Hiç değilse annen karnını doyurdu mu bari?

— Şu sırada yemek düşünecek halim yok.

Bir süre sustular. Duraksıyordu Hümeyra; bir şey söyleyecek gibiydi, ama konuşup konuşmamakta kararsızdı. Sonra, tuhaf bir çekingenlikle çıkardı baklayı ağzından,

— Yengem beni sormadı mı, dedi.

— Sormaz olur mu? Hatta, senin yüzünden, gözdağı vermeye bile kalktı bana!

— Gözdağı mı?

Güldü İhsan,

— Gözdağı, dedi. Telaşlanma. Annemi bilmez misin? Kafası kızdı mı sözünü esirgemez. Ama bu sefer doğru söylüyordu...

Kaşları çatıldı Hümeyra'nın,

— Nasıl bir gözdağı, dedi. Neden benim yüzümden? Ne yapmışsın, ne yapmışım ki onun kafasını kızdıracak?

— Hiç, öyle, senin yüzünden dedimse, yani ikimiz hakkında... İkimiz arasında...

— Ne varmış ikimizin arasında?

Sesi bu kez neredeyse adamakıllı düşmanca.

Canı sıkıldı İhsan'ın.

— Hiç, dedi. Yok bir şey. Ne olabilir ki... Şu içkiyi bırak da ev-

len, diye tutturdu yine. Sen istesen, seninle evlenirim tabii, ama sen zaten evlisin! Hem, ben hiç öyle evlenilecek bir erkeğe benziyor muyum?

Bakıştılar. Hümeyra, gülmek mi kızmak mı gerektiğini bilemeden, yine o değişken ruh halini sergileyerek, bu kez de yumuşak, sevecen, gönül alıcı bir ses tonuyla,

— Neden, dedi. Evlenecek erkekler neye benzerler? Senin evlenmiş olan öteki erkeklerden neyin eksik?

Güldü İhsan,

— Doğru, dedi. Yani... Eksiklerim pek çok da, tabii bir sürü de fazlalığım var denebilir! Alkoliğim, otuz beş yaşındayım, üniversite diplomam yok, işsizim, serserinin tekiyim, kimilerine göre yakışıklı sayılırım, saçlarım henüz dökülmeye başlamadı, İhsan Bey gibi kelloş değilim! Alay etme benimle; ben kim, evlenmek kim!

Sustu. O sırada yine güzel hastabakıcı kız içeri girmiş, İhsan'a kızgınca bir göz attıktan sonra, hastanın tansiyonunu ölçmeye başlamıştı. Muzaffer, yine öyle kımıltısızdı.

Hümeyra, hastabakıcı kız işini yaparken, sesini iyice alçaltarak,

— İhsan Bey seni sordu, dedi.

Bunun sıradan bir meraktan kaynaklanmış olamayacağını bildiği için, yüreği sıkıştı İhsan'ın. O da alçak sesle,

— Ne zaman geldi, dedi.

— Biraz önce çıktı.

Sorusuna yanıt değildi bu, ama üstelemedi. Hamburg'tan döneli beri, babasının hastalığı ile ilgili konuşmaları dışında İhsan Bey tarafından henüz sorguya çekilmemişti. *"Birisi mutlaka fıştaklamıştır,"* dedi içinden. *"En azından kulağına kar suyu kaçırmışlardır!"*

Ne diyebilir, nasıl savunabilirdi kendisini? Şu sıralarda bir de o sorunlarla kafasını yoracak hali yok. Ne olacaksa olsun. Yine de meraklanmadan edemedi,

— Bir şey söylemedi mi, dedi.

— Ne konuda?

Lafı değiştirmeye çabaladı,

— Yani babamın durumu hakkında...

— Başhekimle konuşmaya gitti. Yarın gene uğrayacak...

Duvara yaslandı.

— Ne diyor?

— O da umutsuz...

Birden kararını verdi,

— Peki, dedi. Benimle ilgili bir şey anlatmadı mı?

Hümeyra, önemsemez bir tavır takınarak,

— Bilmem, dedi. Hamburg'ta bir şeyler olmuş galiba, fazla konuşmadı. Sahi, neymiş bu Hamburg hikâyesi?

Yanıt vermedi. Sarışın hemşireye bakarken, Hamburg'ta, West Spiel Beer'deki Polonyalı kızları anımsamıştı. O geceki atmosfer de, yıllar önce babasıyla birlikte gittikleri Phinicia Oteli'nin barındakinden farklı değildi.

O susunca, "*Sahi, ne oldu Hamburg'ta,*" diye üsteledi Hümeyra.

Hamburg'tan o kadar apar topar dönmüştü ki, bunu babasının hastalığıyla açıklamış olsa bile, Hümeyra'nın takındığı kışkırtıcı tavırdan, İhsan Bey'in bir şeyler anlatmış olduğu anlaşılıyordu.

Bu kez karşısındaki Hümeyra değil de, Phinicia Oteli'ndeki Yahudi kızı Ester'mişcesine, ama olup bitenlerin asıl sorumlusu, ona erkekliğini ilk olarak öğretmiş olan ve hâlâ tapınırcasına sevdiği Hümeyra'dan başkası olamazmış gibi ve o güne kadar başına gelen bütün başarısızlıkların intikamını âdeta ondan almak isteyerek ve bundan özel bir zevk alarak, sözcüklerini sakınmadan anlattı o gece olup bitenleri:

— Ticaret Odası heyetiyle birlikte birtakım görüşmeler yapmak üzere gitmiştik Hamburg'a. Bir hafta kaldık. Görüşmelerin bittiği gün, Anlaşmalar Dairesi Başkan yardımcısı ile Dış Ticaret uzmanı biraz eğlenmeye karar vermişler. Beni de çevirmenlik yapayım diye aldılar yanlarına. Heyet Başkanı ile Genel Sekreter, karılarını da yanlarında getirdikleri için, ister istemez otelde kaldılar.

"Biz üç bekâr, bir taksiye atladık, Alman mihmandarın önerdiği gece kulübüne gittik. West Speel Beer, Hamburg'un eğlence merkezinde bir yer. Gerçi giriş adam başı on marktı, yani bayağı ucuzdu, ama içerde konsomasyon zorunluydu ve asıl kazık o zaman atılıyordu. Münih'ten biliyordum bu yöntemi; ama sesimi çıkarmadım; nasıl olsa patronlarla birlikteydim, cepleri marklarla, dolarlarla doluydu. Bana neydi, onlar düşünsünlerdi, zaten onların da umurunda değildi, masraflarını nasıl olsa Oda ödüyordu.

"İçeri girince hemen bir yer gösterici yanımıza yaklaştı. Uzmanın kulağına bahşiş vermesi gerektiğini fısıldadım; bol bahşiş verilince,

salonun ortasına kurulmuş, boks ringlerini andıran sahnenin kenarındaki bir masaya buyur ettiler. Onlara şampanya geldi. Uyduruk bir markaydı. Ben duble votka istedim. Nasıl olsa fiyatları aynı.

"Biz yerlerimize oturduğumuzda, çırılçıplak üç kadınla zenci bir erkek, hemen önümüzdeki ringte pornografik bir gösteri yapmaktaydı. Meni fışkırmalarına varıncaya kadar her şey, bütün ayrıntılarıyla gözler önüne seriliyordu. Zencinin penisi simsiyah, kocaman ve upuzundu, lastik bir bahçe hortumunu andırıyordu. Kadınların süt beyazı vücutlarında en küçük bir tüy lekesi görünmüyordu; akrobat gibiydiler, eğilip bükülüyor, yalancıktan kıvranıyor, değişik halkalar oluşturarak hem erkekle, hem de birbirleriyle sevişiyorlardı.

"Dış ticaret uzmanı, üç kadınla birlikte sevişen karaderilinin inanılmaz performansına hayran kalmıştı. Bunun bir gösteri, bir kandırmaca olduğunun farkında değildi. Daire Başkan yardımcısı ise, güya iğreniyormuş gibi, bakışlarını kaçırıyordu sahneden; aslında yan gözle bakıyor, hiçbir ayrıntıyı kaçırmadığı yüzündeki seğirmelerden anlaşılıyordu.

"Bizimkiler ekşi şampanyalarını yudumlarlarken gösteriye ara verildi. O sırada gözlerim, hemen yanımızdaki masada oturanlara ilişti. Çok güzel, sapsarı saçlı iki kızla, nedense Türk'e benzettiğim, Asyalı suratlı, çopur yüzlü bir adam, burun buruna vermiş, hararetli hararetli konuşuyorlardı. Almanca'dan başka bir dildi konuştukları. Nece olduğunu çıkaramadım. Ben başımı o tarafa çevirince, adamın kızlara bizim masayı işaret ettiğini hissettim. Kızlarla göz göze geldik. İşveli bir şekilde gülümsediler. Bizim bakıştığımızı fark eden Uzman, *'Şunları masamıza çağırsana,'* dedi. Ben itiraz etmek üzereydim ki, kızlardan daha genç olduğu belli olanı, Almanca,

"*'Yanınıza gelebilir miyiz,'* diye seslendi bana. Şivesinden onun da yabancı olduğu belli oluyordu. Karşı çıkmanın anlamı yoktu. Nasıl olsa, paralar benim cebimden çıkacak değildi.

"Başımla, *'Tabii, gelebilirsiniz,'* diye işaret ettim. Kızların yanındaki adam hemen kalkıp uzaklaştı. Kızların hareketlerini yakından izleyen garson çabucak iki sandalye getirdi bizim masaya. Genel Sekreter yardımcısı yine sözümona, yarım ağızla, *'Bunlar da şimdi nereden çıktı,'* diye bir şeyler mırıldandı ama, kızlardan daha genç olanı onun yanına oturuverince, itirazından vazgeçti. Garson

iki şişe şampanya daha getirdi. Ben bir duble votka daha ısmarladım.

"Kızlar Polonyalı olduklarını söylediler. Güya turist olarak gelmişler Hamburg'a. Lodz kentinde oturuyorlarmış. Tezgâhtarlık yapıyorlarmış. Bizimkiler Türkçe'den başka dil bilmedikleri için, (hoş o bile kuşkuluydu ya!) çevirmenliği ben yapıyordum. Kızların Polonyalı olduklarını söylemedim; neme gerekti, bakarsın komünist falan olmasınlar diye işkillenirlerdi.

"Ticaret uzmanı, vakit geçirmeden, ikimizin arasına oturan kızın bacaklarını okşamaya başlamıştı, ama öğlenden beri o kadar çok içmişti ki, gözleri kayıp duruyordu. Genel Sekreter yardımcısı da hayli yüklüydü, yine de kendini kollamaya çalışıyordu, ama, o da, sandalyesine iyice kaykılmıştı, sızdı sızacaktı.

"Yanımdaki kız kulağıma eğilerek, *'Kim bunlar?'* dedi. *'Patronlarım,'* dedim. Kız, *'Pis şişko domuzlar!'* dedi kaşını gözünü eğerek.

" *'Bunlar gerçekten de komünist mi acaba?'* diye geçirdim içimden. Belgrat'tayken, tuzağa düşmemek için gizlice baktığım kimlik kartlarında Komünist Partisi üyesi oldukları yazılı olan, üniversite öğrencisi birkaç kızla yatmıştım, bazen bir çift naylon çorap, bazen, babamdan aşırdığım bir şişe White Horse karşılığında! Para ve lüks, her yerde kendi dünyasını yaratmayı beceriyordu..."

O fütursuzca hikâyesini anlatırken Hümeyra renkten renge giriyor, büyük bir dikkatle, ama bozuntuya vermemeye çalışarak dinliyordu İhsan'ın itiraflarını.

— Fısıltıyla konuşmamıza karşın, Ticaret Uzmanı, *'Patron'* sözcüğünü duymuştu, diye sürdürdü konuşmasını İhsan. Yerinden şöylece doğrulup, gözlerini açarak üzerime eğildi, *'Ne söyledin sen onlara?'* dedi hışımla. *'Sizin kim olduğunuzu sordular da,'* dedim, oralı olmaksızın. *'Ne dememi isterdiniz? Ben de sizin patronların patronu olduğunuzu söyledim!'*

"Bir an kızmıştı ama, bu, *'patronların patronu'* betimlemesi hoşuna gitmiş olmalıydı ki, üstelemedi, yine de, *'Sakın Türk olduğumuzu söyleme!'* diye tembih etmekten de kendini alamadı. Sen de bilirsin ya, yurtdışında bulunan bütün Türklerde vardır bu tür bir aşağılık kompleksi. Patron sıfatıyla bile olsa, bir Türk olarak böyle bir yerde bulunmaktan tedirginlik duyarlar!

"Bu arada yeni bir program başlamıştı sahnede. Bu kez, birbi-

rinden yakışıklı iki oğlan, livata gösterisi yapıyordu. Livatanın ne demek olduğunu biliyorsundur herhalde? Birisinin sünnetli olduğunu fark edince ben bile şaşırmıştım. Türk ya da Yahudi olabilirdi tabii. Almanya'da şimdi her meslekten Türk olduğunu söylemişlerdi.

"İyice mahmurlaşan uzman, ringte olan bitenlerle ilgilenmiyor, bilinçsizce, mekanik bir hareketle elini kızın bacaklarının arasına sokmuş, orasını burasını mıncıklayıp duruyordu. Genel Sekreter yardımcısı yine gözlerini havalara çevirmişti, o yanındaki kızla başından beri hiç ilgilenmiyordu. Aslında, Dış Ticaret uzmanından daha da sarhoştu. Sandalyesinden yuvarlanıverecek diye kaygılanıyordum.

"Yanımdaki kız, bacaklarının arasında dolaşan eli fark etmiyormuş gibi, soğukkanlı bir tavırla, yine kulağıma eğilerek,

"'*Şunları defet de biz üçümüz daha iyi bir yere gidip eğlenelim,*' dedi.

"'*Onları otele bırakmadan yanlarından ayrılamam,*' dedim. "*Ama, biraz sabırlı olun. Baksanıza, neredeyse sızdı, sızacaklar.*'

"Gerçekten de, Genel Sekreter yardımcısı biraz sonra ayaklandı, uzmana döndü, sözcükleri kafasında evirip çevirerek güçlükle,

"'*Yarın çok işimiz var,*' dedi âmir olduğunu o anda yeniden hatırlamışçasına. '*Dönmeden önce raporumuzu hazırlamamız gerek. Ben bugün çok yoruldum. Burada güzel bir revü göreceğiz sanmıştım. İğrenç şeyler! Hadi gidip yatalım.*'

"Uzman da ister istemez elini kızın bacaklarından çekti, doğruldu. İkisi de ayakta zor duruyorlardı. Durumu yakından izleyen garson hemen hesabı getirdi. Uzman güçlükle çıkardı cüzdanını cebinden. '*Ne kadar?*' dedi sözümona alçak sesle. Yan gözle hesaba baktım. Dört yüz küsur mark.

"Hesap ödenip, elli mark da bahşiş bırakıldıktan sonra gazinodan çıktık. Kızlar da bizimle birlikte geldiler. Ne Genel Sekreter yardımcısı, ne öteki, '*Bunlar niye buradalar?*' diye sormadı. Almanya'da taksiler üç kişiden fazla almazlar, ama şoför alışık olmalı ki, sesini çıkarmadı. Ben öne, şoförün yanına oturdum, ötekiler, dört kişi arkaya sıkıştılar, kucak kucağa. Halinden memnun olduğu anlaşılan, sarhoş sarhoş, sözümona '*Lily Marlène*' şarkısını söylemeye çabalayan uzmanı da duymazdan geldi şoför.

"Otele gelince, şoföre beklemesini tembih ettim. Patronları odalarına bırakıp hemen aşağıya indim. Kızlardan biri şoföre başka bir adres verdi. Gideceğimiz yer hayli uzak ve netameli bir semt olmalıydı ki, şoför, açıkça bir şey söylememekle birlikte, beni uyarmaya çalışıyordu sanırım. Bir hayli dolaştık. Issız bir sokakta, savaşta yıkılmış, ama doğru dürüst tamir görmemiş izlenimi veren tek katlı villamsı bir evin önünde durduk.

"Bundan sonrasını anlatmama gerek var mı bilmiyorum. İki kızla muhteşem bir gece geçirdiğimi itiraf etmeliyim. İki kız, ateş parçası gibi, biri bacaklarımın arasına uzanmış, öteki üstüme abanmış vaziyette, yediler bitirdiler beni!"

Hümeyra sinirli sinirli gülüyordu. İhsan, hikâyesinin yarattığı etkiden hoşnut, hınzırca başını salladı:

— Alay etme, dedi. Sonunu dinle. Sabah kızların evinde uyandığımda sersem gibiydim, çırılçıplaktım. Kızların evi diyorum ya, görünürde kimse yoktu. Soyup soğana çevirmişlerdi beni. Bütün paramı, pasaportumu, hatta uçak biletimi bile yürütmüşlerdi. Allahtan, bir köşeye atılmış duran donumla çoraplarımı buldum. Öylesine soyulmuştum ki, ayağımdaki, bir gün önce Kaufhoff'tan aldığım ceylan derisi ayakkabıyı bile çalmışlardı. Kapının önündeki, akşam gece kulübünde kızların yanında oturan iriyarı adam, sesimi çıkarırsam öldüreceğini söyleyerek beni tehdit etti. Taksiye binecek param olmadığı gibi, o durumda hiçbir taksi beni almayacağı için, konsoloslugа kadar, bir çorap bir don, yayan yapıldak gitmek zorunda kaldım. İnanır mısın yolda kimse başını çevirip bakmadı, polisler bile ilgilenmediler benimle. Bir kıyafet balosundan çıktığımı ya da herhangi bir şeyi protesto ettiğimi sandılar herhalde.

"Konsoloslukta kıyamet koptu tabii. Büyük rezalet... İşin acıklı yanı, İhsan Bey sabah erkenden konsolosa telefon edip beni sormuş, babamın çok hasta olduğunu, hemen dönmem gerektiğini söylemiş. O yüzden fazla yüklenmediler bana."

Hikâyesini baştan sona, soğukkanlı görünmeye çalışarak dinleyen, ama her halinden uğradığı düş kırıklığı belli olan Hümeyra, salt bir şey söylemiş olmak için,

— Polise başvurmadın mı, dedi.

— Polise mi? Ne diyecektim polise? Kızları tanımıyordum bile. Hem vaktim mi vardı? İhsan Bey oraya kadar telefon ettiğine göre,

babamın durumu herhalde çok ağırdı. Konsolos geçici bir belge verdi. Ötekiler biletimi aldılar, cebime de birkaç Mark koyup apar topar yolladılar beni. Döndüğümden beri de iş yerine uğramadım.

Hümeyra bu kez başını pencereden yana çevirmekle yetindi.

Üzgün mü, yorgun mu olduğunu kestiremiyor Hümeyra'nın. "*Bir an önce bitse bu iş!*" der gibi bir hali var. Aklından neler geçiyor? Daha kırkında bile değil, yani henüz genç sayılabilecek bir yaşta, üstelik kimse ona bu yaşı vermez. Özenli makyaj yaptığında otuzundan fazla göstermez. İnanılmaz bir direnme gücü, bir yaşam çizgisi var. Sen kalk, küçücük yaşta anani babanı kaybet, bütün akrabaları tarafından reddedilmiş bir amca ile bir amca kızının yanma sığın, onlarla birlikte Antep'in kenar bir mahallesinde bir sürü yoksulluk çek, oradan hiçbir güvencen olmadan Ankaralara git, yeğenine bakıcılık hatta analık yap, sonra idarî memur da olsa, bir hariciye memurunun evlat edindiği yeğeni olarak, kırmızı pasaportla yurtdışına çık, bu kez kokteyllere, kabul resimlerine katıl, birbirinden yakışıklı diplomatlar peşinde dolaşsın, sonra tut, Lübnan'da ticaret yapan Ürdünlü, ibne kılıklı tombul bir Arap tüccarına karılık yap, on dokuzunda çocuk doğur, kendinden beş yaş küçük tıfıl yeğeninle seviş...

Amman'dan Ankara'ya gelirken sırtında, orada belki yılda ancak bir ya da iki kez giyme fırsatı bulabileceği beyaz bir çinçilla kürk vardı, ne akla hizmetse! Paris'ten getirtmiş kocası. Boynunda, kulaklarında, kollarında, hatta ayak bileklerinde, gerdanlıklar, kolyeler, küpeler, bilezikler, halhallar, göğsünde pandantifler, pahalı mücevherler... Bir zamanlar yengesinin sık sık pişirdiği şallapat aşını İhsan'ın önünden "*Sen sevmezsin!*" diyerek yürütmeye kalkışan kızın bu kadın olacağına kim inanır?

Yan gözle süzüyor onu. Kendisini çok güçlüymüş gibi göstermeye çalışıyor, her zorluğun altından tek başına kalkabileceğini kanıtlamak istiyor her fırsatta; ama gerçekten öyle mi? Bütün o dakikası dakikasına uymayan değişken ruh hali, ikide bir yokluğa dalan bakışları ne büyük bir baskı altında yaşadığının kanıtları değil mi? Birisinin

ona, böyle gizlenmenin, iç dünyasını böyle kalın bir peçe ve görünmez bir kara çarşaf örtüsünün arkasında gizlemenin çıkar bir yol olmadığını anlatması gerekirdi, ama bunu yapacak insan herhalde İhsan olamazdı. Acı acı güldü. Babasının sık sık söylediği gibi, *"Kendisi muhtacı himmet bir dede, nerde kaldı gayriye himmet ede!..."*

Eskiden İhsan'a açılırdı, sıkıntılarını anlatırdı. Ama bu kez, aralarına belirli bir uzaklık koymaya özen gösteriyor. Apaçık bu. Ama neden? Eski günler geride kaldı. İhsan da bilincinde bunun. Hümeyra'nın karşısında, iyi terbiye edilmiş bir fino köpeği gibi, kendisine né söylenirse onu yapar, bir lokma eti sıyrılmış kemik parçası için gerekirse salta durur, o istemedikçe, parmağını bile kımıldatmaz...

Muzaffer'in ameliyat olmak üzere hastaneye yattığı günün akşamı, evine, yemeğe çağırmıştı İhsan'ı. Babasını özlediğini her fırsatta belli eden, Türkiye'de karşılaştığı herkese düşmanca gözlerle bakan huysuz Fâtima, bir *"Hoş geldin"* demek için bile görünmemişti ortalıkta.

Bebek yaşındayken Hümeyra ile Beyrut'a döndükleri tarihten sonra, ilk kez, annesiyle Amman'dan dönüşlerinden sonra karşılaşmıştı İhsan onunla. Doğru dürüst konuşamamışlardı bile, oysa, ne de olsa akrabaydılar, yeğeni sayılırdı. Belgrat'tan döndüğünden beri de, yani üç aydır, ancak iki üç kez görüşebilmişlerdi. Zehra Hanım da, Hümeyra'nın aklına estikçe yengesine gönderdiği fotoğraflardan izlemişti torunu yerindeki Fâtima'nın adım adım büyüyüşünü. On sekiz yaşındaydı şimdi. Koskoca bir genç kız!

Güzel sayılır mıydı? Belki. Allah'tan babasına çekmemişti; onun gibi esmer değil, tersine, bayağı açık tenliydi; daha çok annesinin çizgilerini almıştı ama, onun kadar hırslı olmayan, hatta Hümeyra'nın ağzından kaçırdığına göre, tembel mizaçlı bir kızdı. Hümeyra'nm söylediği gibi, herhalde çevresine uyum sağlayamadığından, insan karşısına çıkmaktan kaçınıyordu. Annesinin de onu başka türlü davranmaya teşvik ettiği söylenemezdi doğrusu. Annesinin amcası, büyükbabası yerindeki Muzaffer'i bir kere bile görmeye gitmemişti kız. Ne evine, ne de hastaneye.

İhsan'ın geldiği akşam da mutfakta tek başına yemişmiş yemeğini, başı ağrıyormuş, odasına kapanmış, ders çalışıyormuş, güya yetiştirmesi gereken ev ödevi varmış. Annesi, Ankara'ya gelir gelmez, Türk Eğitim Vakfi'nın Ankara Koleji'ne kaydettirmişti onu. Son sı-

nıftaydı. Ürdün'de İngiliz highschooluna gittiği, birkaç dil bildiği, Türkçe'si de pek fena olmadığı için, dersleriyle sorunu yoktu; asıl üniversite giriş sınavlarına hazırlanıyordu.

Hümeyra, kızının yabansı davranışından ötürü o akşam da özür dileme gereksinmesi duymamıştı İhsan'dan. Kızından çekiniyor gibiydi. Her an yanlarına gelebileceği kaygısıyla olacak, takındığı son derecede resmî tavrı, aralarındaki mesafeli tutumu ise ancak Fâtima yattıktan sonra bırakabilmişti bir kenara. Ancak o zaman açılmış, İhsan'a, zaman zaman çok alaycı bile olsa, hep sevimli görünmüş olan gülümsemesini sergilemeye başlamıştı.

Geç saatlere kadar uzun uzun konuşmuşlardı, ama, daha çok İhsan'ı konuşturmuş, kendi yaşamından hemen hemen hiç söz etmemişti; Beyrut'tan kaçıp geldikten kısa sayılabilecek bir süre sonra neden geri döndüğüne, İhsan'ı terhis olmasına yakın, neden o kadar ısrarla yanma çağırdığına, İhsan'ın ona haber bile vermeden Münih'e çekip gitmesinin ardından neler hissettiğine, daha sonra, yıllardan beri hiç yakınmadan oturduğu Amman'da nasıl yaşadığına değinmemişti bile.

O adamla yeniden evlenmesinin, daha doğrusu birinci ayrılıktan sonra yeniden onun yanına dönmesinin sebebi neydi? Neden öyle, kaçarcasına, apar topar bırakıp gitmişti Ankara'yı? Bu kez yine neden ayrılmıştı kocasından? Ne yapacaktı burada? Birleşmiş Milletler bürosundaki işi onu tatmin etmeye yetiyor muydu?

İhsan'ın ısrarlı sorularını hep kaçamak yanıtlarla geçiştirmişti. Kızından yana içi rahattı. Yeni bir çevreye alışmak kolay değildi elbet. Aynı şey, Beyrut'a gittiklerinde kendisinin başına da gelmişti. İhsan için de, Ankara'ya gönderdiklerinde aynı şey olmamış mıydı? Üç ay bile dayanabilmiş miydi yatılı okula? Biraz zaman tanımalıydı kızcağıza, üstüne vararak tepkisini çekmemeliydi. Ne de olsa, Amman'da yaşadığı konforlu, el bebe gül bebe yaşamdan sonra, burada sıkılması doğaldı.

İhsan'ın, onun bu söylediklerinden çıkarabildiği tek anlam, Hümeyra'nın yine bir bunalım geçirmekte olduğu, ama bunu, her zaman olduğu gibi, kendisini eğilip bükülmez, yılmaz ve kimseden yardım istemez, tercihlerini tek başına yapan insan olarak kabul ettirme hırsı uğruna, büyük bir metanetle gizlemek istediği oldu.

İhsan için ise, gerçekten çok üzülüyordu. Son derecede içtendi

bu konuda. Onun başıboş, serseri, alkolik yaşamından bir bakıma kendisinin de sorumlu olduğunu düşünüyordu. Ona gereksiz yere umut verdiğini söylüyor, bunun için suçluyordu kendisini.

Evet, kabul ediyordu, bir zamanlar o da çok hoşlanıyor, seviyordu İhsan'ı, daha doğrusu öyle sanıyordu; unutmamalıydı ki, o da henüz on sekiz, on dokuz yaşlarında deneyimsiz bir kızdı o zamanlar; ikisi de bir çeşit tutkuyla hareket etmişlerdi; yaptıklarının toplumun gözünde, hatta Tanrı katında, bağışlanmaz bir suç olduğunu bile bile, iradelerine hâkim olamamışlardı. Ankara'da, Beyrut'tan döndüğü sıradaki kaçamak birliktelikleri ise, bir düşü, bir ilüzyonu yaşatma çabasından başka bir şey değildi. Ama artık bu anlamsız hikâyeyi sürdürme saçmalığına bir son vermeleri gerekiyordu, özellikle de İhsan artık bunu anlamalı, boşuna hayal kurmamalıydı.

Askerliği sırasında ona yazdığı mektuplara ve yaptığı davete gelince, çok sıkılmıştı o günlerde; kocasına kızıyordu, aklı sıra böyle bir kaçışla ondan öç almayı düşünmüştü; alt tarafı çocukça, çılgınca bir şeydi. Zaten, ilk olarak o zaman İhsan akıllı davranmış ve onun aptalca davranışına ayak uydurmamış, böylece ikisini de çok açık bir felaketten kurtarmıştı.

Anlıyordu İhsan. Bir zamanlar her şey bambaşkaydı. Henüz alkolik değildi. Hümeyra şimdi anladığına göre, salt kendisini sığıntı gibi hissettiği bir evden kurtulmak düşüncesiyle evlenmişti o adamla. Kocasını sevmiyordu, hatta tiksiniyordu ondan. Sonra bir gün, tencerenin kapağı atmıştı. Doğrusu buydu. Bunu daha evliliğinin dördüncü haftasındaki davranışıyla açıkça söylemiş, ispat etmişti. İhsan'ı koynuna alırken, kocasından, amcasından, yengesinden, onu buralara sürükleyen kara bahtından öç almaktan başka bir şey düşünmüyordu.

Ne tuhaf... Bu garip oyunda, sadece zavallı bir piyon gibi kullanılmış olabilir miydi? Nasıl bu kadar hesaplı davranabilirdi o yaşta bir genç kız? Oysa, *"Seni seviyorum,"* derken ne kadar da içten görünüyordu...

O böyle konuşurken İhsan'ın gözlerinin önünde o ilk gece olanlar, şimdi çok daha çiğ bir aydınlıkta, bir kere daha canlanmıştı.

Düğünden bir ay kadar sonraydı. İhsan'ın, Phinicia Oteli serüveninden kısa bir süre önce... Hümeyra'nın kocası bir iş bağlantısı

için Londra'ya gitmiş, Hümeyra onun yokluğunda belki de o koca konakta tek başına kalmaktan korktuğunu söyleyerek, İhsan'ın yanında kalmasını rica etmişti, kocasından ve amcasından. İhsan ne de olsa kardeşi değil miydi? Kimse onun bu masum isteğine karşı çıkmayı düşünmemişti.

O gün, birlikte havaalanına kadar gidip Hümeyra'nın kocasını yolcu etmişler, daha sonra şehirde birlikte gezinmişler, çarşıya uğramışlar, en pahacı mağazalardan alışveriş yapmışlardı. Hümeyra kendisine kokular, seksi iç çamaşırları, İhsan'a gömlekler, kravatlar, çoraplar, fanile ve donlar, daha bir sürü bir şeyler almıştı; hepsi de tabii kocasının hesabından ve veresiye olarak. Adam yolculuğa çıkarken çok az para bırakmıştı karısına, ama her yerde kredisi vardı.

Alışverişlerini bitirdikten sonra, akşam yemeğini de dışarıda, deniz kıyısındaki lüks bir lokantada yemişler, birer kadeh şarap içmişler, yorgun argın dönmüşlerdi eve. Hümeyra, *"Herif yokken sen benim odamda yatacaksın,"* demişti İhsan'a. İhsan, ablasının, bir aylık kocasından *"herif"* diye söz edişini yadırgamıştı her şeye karşın.

Soyunup dökündükten sonra Hümeyra banyoya girmişti. İhsan, çarşı pazar kılığıyla, ablasının yatak odasında, tuvalet masasının sandalyesine oturmuş, elinde kitapçıdan yeni aldıkları Fransızca bir gençlik romanı, sözümona kitap okuyor, ama gerçekte, aklından, Hümeyra'nın kocasını yolcu ettikten sonra bütün gün kendisine karşı takındığı, ona korkutucu gelen sokulgan tavrı çözümlemeye çalışıyordu.

Hümeyra, yüzü boncuk boncuk ter içinde çıkmıştı banyodan. Başında baş havlusu, sırtına geçirdiği bornozuyla yatağın kenarına oturmuş, ayaktırnaklarına oje sürmeye başlamıştı. O haliyle o kadar güzel, o kadar çekiciydi ki, içinde uyanan can acıtıcı hevesleri belli etmemek için büyük bir çaba harcıyordu İhsan; hiç konuşmuyorlardı ama, yalnız kendi duygularında değil, odanın havasında da giderek şiddetini ve yoğunluğunu artıran elektrikli bir gerilimin varlığını seziyor ve bundan tedirginlik duyuyordu.

Bir ara gözleri Hümeyra'nın bornozunun açılan aralığına kaymıştı. O an, beyninden aşağı yakıcı bir sıcaklığın indiğini hissetmiş, telaşla kalkmıştı yerinden. Bakışı ve sonraki davranışı o kadar belirgindi ki, Hümeyra'nın huylanmaması olanaksızdı,

"Nereye," demişti; ilk anda belki sadece basit bir meraktan başka

anlamı yoktu sorusunun, ama İhsan'ın yüzündeki kızarıklık, pantolonunun önündeki kabarıklık ve ıslaklık, aklından geçenleri ele vermeye yeterliydi.

Yıllar boyu o gece olan her şeyin, inanılmaz birtakım rastlantılardan, o anın çok özel mahrem atmosferinden kaynaklandığına kendini inandırmıştı İhsan. Oysa, biraz dışardan bakabilmiş olsa, bütün o davranışların, kıpırdanış ve sözlerin daha önceden ince ince planlanmış olduğunu anlayabilirdi.

Hümeyra'nın masum görünüşlü sorusunu, heyecandan kısılan sesiyle,

"Ben de banyo yapacağım," diye yanıtlamıştı, onu inandıramayacağını bile bile. *"Ben de bugün yoruldum çok..."*

Hümeyra dikkatle yüzüne bakıyordu yeğeninin. Sakin görünüşü ancak birkaç saniye sürmüş, sonra onun yüzü de birden sararmış, bakışları bulanıklaşmıştı. Aralarında yine ancak birkaç saniye süren bir garip gerginlik yaşanmıştı. Derken Hümeyra, kendine özgü hınzırca gülüşüyle hafifçe doğrulmuştu yerinden. Oysa İhsan büyülenmiş gibi, kımıldamadan oturuyordu tuvalet sandalyesinin üstünde.

Genç kadın duruşunu hiç bozmadan, bacak bacak üstüne atmış, bornozunun açılan kenarını düzeltmeye bile kalkmadan, kışkırtıcı tavrını sürdürüyordu. Belki de tam işte o an, Hümeyra'nın, görünmek istediği gibi ve görünmek istediği kadar soğukkanlı olmadığını hissetmişti İhsan. Aralarında açıklanmasından ikisinin de artık kaygı duymaya başladıkları, kaçınılmaz, tehlikeli bir olay yaşanmak üzereydi. En azından İhsan, ölesiye korkuyordu o olayın gerçekleşmesinden.

O durumda ne kadar beklemişlerdi hiç konuşmadan? Sadece yanaklarının alev almış gibi yandığını hissediyordu ve hâlâ odadan nasıl kaçabileceğini düşünüyordu. Neden sonra Hümeyra yerinden kalkar gibi yaparak elini uzatmış, *"Gel bakayım yanıma,"* demişti. *"Seninle biraz konuşalım mı?"*

Ne konuşacaktı? Ne konuşacaklardı? Korkuyordu, panik içindeydi, telaşla, *"Ne yapacaksın?"* demişti anlamsızlığını bile bile. *"Ne konuşacağız?"*

Bir an ablasının onu azarlayabileceği, hatta bir keresinde, *"Ben seninle evleneceğim,"* dediğinde yaptığı gibi, suratına bir tokat indirebileceği bile geçmişti aklından. Oysa Hümeyra kısılmış bir sesle, ama

kararlı bir tavırla, yeniden, *"Korkma, gel yanıma,"* demişti. *"Seni yiyecek değilim!"*

Karşı koymak istiyordu, ama genç kadın, inanılmaz bir güçle yanına doğru çekiyordu onu. Tam karşı karşıyaydılar. Hümeyra'nın düşlerinde bile onu baştan çıkaran ten kokusu karşı konmaz bir etkinlikle başını döndürmeye başlamıştı. İradesi giderek zayıflıyordu. İnsanlar ve Tanrılar katında bağışlanmaz, büyük bir günah işlemek üzere olduklarının bilinci içindeydi. Hümeyra'nın gülecekmiş gibi genişlemişti yüzü. Parmağının ucuyla İhsan'ın keten pantolonunun kabarık duran ön tarafına dokunmuştu:

"Ne var bakayım orada?"

Boğazı kupkuruydu İhsan'ın, güçlükle soluk alıyordu. Son bir çabayla kendisini çekmek, uzaklaşmak istemişti ondan, ama başaramamıştı; direnişi gevşekti; sadece bakışlarını kaçırmaya çalışıyordu Hümeyra'nın alevli bakışlarından. Oysa o, bütün suçu İhsan'ın üstüne atmak ister gibi, soğukkanlı bir ses tonuyla, *"Aklından neler geçiyor bakalım?"* demişti. *"Hadi söyle... Niye banyoya gitmek istiyordun? Anlamadım mı sanıyorsun?"*

Kulakları tutuşmuş gibi yanıyordu İhsan'ın. Titremeye başlamıştı. *"Hiç... hiçbir şey,"* diyebilmişti kekeleyerek. *"Sandığın gibi değil... Çok terliydim de..."*

"Enayi, ne var korkacak bunda?"

Soğukkanlı ve kararlı görünmek istiyordu ama, galiba Hümeyra'nın sesi de titriyordu; *"Hadi gel, yanıma otur,"* demişti tekrar. Onun direndiğini görünce, elinden tuttuğu gibi yanına çekmiş, pantolonunun fermuarını indirmiş, elini külotunun arasına sokmuştu,

"Niye daha önce bana söylemedin? Hadi, utanma. Ben yabancı sayılmam, ama senin gerçek ablan da değilim, bilmiyor musun?"

Bornozu iyice açılmıştı. Onu daha önce de birçok kez çıplak görmüştü İhsan, ama hiç bu kadar etkilenmemişti onun çıplaklığından.

"Sana öğreteyim mi? İster misin?"

Direnmesinin faydasız olduğunu biliyordu. Sırt üstü yatağa yuvarlanmışlardı. Hümeyra, dudaklarını dudaklarına yapıştırmıştı bile.

Ne kadar başını dik tutmaya çalışsa da, ablasını iyi tanıyordu İhsan; yalnız yaşayamazdı o; her zaman bir erkeğe gereksinme duymuştu. Daha Beyrut'tan ilk kaçışından önce bir hariciyeci ile ilişki kurduğu dedikodusu çıkmıştı; bu dedikodu hemen örtbas edilmişti ama, İhsan bu söylentinin acısını hiç çıkaramamıştı içinden. Turgut'la birlikte, henüz lise öğrencisi olduklarına aldırış etmeden, kasketlerini katlayıp ceketlerinin içine sokarak Samanpazarı'ndaki tektekçi meyhanesine dadanmaları o günlere rastlıyordu. İki bardak afyonlu şarapla sarhoş olur, arkadaşının omzuna başını koyar, ağlardı. Hesabı her zaman İhsan ödediği için, sömürücü görünmek istemeyen Turgut bir bardaktan fazla içmez ve hiç sarhoş olmazdı.

Ankara'ya geldiğinde, hariciyeci oğlanla çıkarılan dedikoduyu yemin billah yalanlamıştı Hümeyra. Bu seferki gelişinde de, bir aralık sözü dolaştırıp getirerek o dazlak kafalı, göbekli ve ibne tavırlı Lübnanlı tüccarla neden evlenmeye razı olduğunu sormuştu ona. Amcasının söylediklerini yinelemekle yetinmişti Hümeyra. Fukaralıktan nefret ediyordu. O zaman, çalışacak bile olsa hiçbir şeyin fark etmeyeceğini düşünmüştü. Öyle değil miydi? Eninde sonunda, şöyle ya da böyle, bütün kadınların geleceği, yengesinin durumundan farklı değildi. Türk erkeklerinin hepsi aynıydı. Karşılarında biraz serbest tavırlı, güzelce bir kadın gördüler mi, bütün düşündükleri, ne yapıp edip, gerekirse maddî, manevî üstünlüklerini ya da güçlerini kullanarak, her türlü yalana, hileye, hatta zora başvurup, yataklarına atmak olurdu onu.

Ağız kokusu çekmek kaçınılmaz olduğuna göre, hiç değilse varlık içinde yaşarım demişti. Ama sürdürememişti işte. Evlenmeyi kabul ettiğinde çok gençti. Deneyimsizdi. Neden sonra dank etmişti kafasına, ne ki geç kalmıştı anlamakta. Para, lüks yaşam, her şey değildi. Aşk olmadıktan sonra, neye yarardı bunlar?

"Peki aşk? O nerede?" diye sormuştu İhsan. Bu can yakıcı soruyu yanıtlamaktan, duymamış gibi davranarak özenle kaçınmıştı Hümeyra.

Ne söylerse söylesin, kendisini nasıl savunmaya çalışırsa çalışsın, onun aslında neler hissettiği bir muammaydı İhsan için. Onu çok iyi anladığını hiçbir zaman iddia etmemişti. Edemezdi. Evet, doğruydu, sevgiyle, sevgi için yaşayan bir kadındı o. Belki, o gencecik yaşında, Beyrut'taki yaşamın göz kamaştırıcı renkliliğine kapılmış olabilirdi. Evlenişinden kısa bir süre sonra, sefaretteki arkadaşlarıyla sık sık kumarhanelere gittiklerini duymuşlardı. Beyrut, kozmopolit ve açık bir kentti. Yine de özgürlüğü fazla sürmemişti. Eğer, rahatça, tek başına dolaşma olanağını bulsa, belki de kumarbaz olur çıkardı. Ama, kocası ondaki bu eğilimin hemen farkına varmış ve kumarhaneye gitmesini yasaklamıştı. Her istediğini yerine getirmekle birlikte, harcaması için eline çok az bir para bırakıyordu.

Tahran'da oldukları sırada kendi başından da geçmiş olduğu için onun tutkulu yaradılışını, geçici bile olsa kumar düşkünlüğünü çok iyi anlıyordu İhsan. Bu açıdan amcasına benziyordu Hümeyra. Hemen hemen hiç tanıma fırsatı bulamadığı babasının genlerinde de vardı bu tutku ihtimal. Bu aşırı duygululuklar, bu tutkulu davranışlar, heyecan arayışları, coşkulu yaradılışından kaynaklanıyordu. Kumar ya da aşk. Yani heyecan. Yani tutku. O evlilikte bunların ikisini de bulamamıştı.

"Ya ben?" dedi içinden. Ya o? Her şeyi kimliği belirsiz bir genin sırtına yüklemek kolaydı. Elbette, babasında da vardı benzer sapkınlıklar. Annesinde de. Ama, babasıyla arasında bu açıdan gerçek bir benzerlik bulamıyordu kendisinde. Serseriliğinin genetik bir karakteri yoktu galiba. Daha çok bir türlü giderilemeyen yalnızlık duygusundan, can sıkıntısından, kendi başına yapabilecek hiçbir şey bulamayışından kaynaklanan ruhsal bir boşluktu içinde hissettiği.

Gerçek bir serüven yaşama zevki yoktu, babasının aksine. Sadece sürüklenip gitmişti olayların akışına kapılarak. Hiçbir şeyi kendisi aramış, istemiş değildi. Sadece geleni kabul etmiş, gelene karşı çıkmamıştı. Hiçbir şeye karşı çıkacak gücü bulamamıştı. Serüven yaşama iradesi yoktu; Hümeyra'nın bazen takılarak söylediği gibi, ne kadar büyümüş görünse de bir çocuktu o, hâlâ ve her zaman öyleydi.

Peki, ablasının gözünde her zaman, dengesiz bir serseri, yeniyet-

me bir çocuk olarak mı kalacaktı hep? Belki de haklıydı söylediği; onunla Beyrut'ta bir hafta boyunca yaşadıkları, ne aşk, ne de sevda; iki yeniyetmenin cinsel yoğunluklu tutkularından ibaret geçici bir yakınlaşmaydı. Bu yüzdendi, Hümeyra'nm, kocasından ilk ayrılışından sonraki Ankara'ya dönüşünde yaşadıkları kısa süren coşkulu birlikteliğin ardından, aralarında Beyrut'ta, o bir haftalık birliktelikleri sırada oluşan sıcak yakınlığı bir türlü yaratamayışları.

Ama bu varsayım, sadece Hümeyra için doğru olabilirdi. İhsan hep âşıktı. Küçücük yaşından beri. Yadsınamaz bir biçimde. Acaba, bir an için bile olsa, İhsan'ın duygularındaki içtenliğe inanamaz mıydı Hümeyra? O gece olanlar, daha sonra birkaç kez bilinçli olarak yineledikleri yakınlıklar, onun söylediği gibi, ikisi için de, gelip geçici bir ihtiras rüzgârının oyunundan ibaret miydi? Sadece şefkatli bir abla sevgisi miydi, her şeye karşın İhsan için duyduğu sevgi? Böyle bir şey olabilir miydi? O ilk birlikte oluşları sırasında, gerçekte bütün çocuklukları boyunca kurdukları bir düşü gerçekleştiriyor değiller miydi?

O sırada kapı açıldı, Operatör Hayrullah Bey, yanında asistanı ve kat hemşiresi olduğu halde içeri girdi. O görünür görünmez, bir mucize olmuş gibi Muzaffer gözlerini açtı, doktora bakıp gülümsedi, bir şeyler söylemek istedi, dudakları kımıldadı, ama sesi çıkmadı. İhsan o anda babasının bakışlarına ölüm sönüklüğünün yerleşmiş olduğu duygusuna kapıldı. İlk kez ayrımına varıyordu bunun.

Doktor, babacan tavırlarla yatağa yaklaştı, hastasının hatırını sordu, karnını açıp pamukları ve gazlı bezleri parmaklarının ucuyla kaldırarak yara yerini muayene etti, pansumanı kendi elleriyle yeniledi. Yara çok düzgün bir şekilde kapatılmıştı; dikiş yerleri göbeğin hemen altında, boydan boya uzanıyor, kasığına yakın bir noktadaki küçük bir delikten çıkan, iki taraftan flasterle tutturulmuş içi kan dolu şeffaf plastik boru, karyolanın altındaki keseye kadar iniyordu.

Muzaffer hiç konuşmadan, sadece bakışlarıyla izliyordu doktoru. Adamın tavırları, hastasıyla ilgilenişi çok içten görünüyordu. Orada yatan kendi yakınıymış gibi davranıyor, muayene ederken elleri âdeta okşuyormuş gibi geziniyordu ameliyatlı karnın çevresinde.

Bu adamın kendi babasının nasıl biri olduğunu merak ediyordu İhsan. Bir yanlışlık var gibiydi İhsan Bey'in doktor için söyledik-

lerinde; bu adam pis bir faşist olabilir miydi? Sonra aklına babası geldi. Ameliyat sabahı, hemşire kalçasını sıyırıp sakinleştirici iğneyi yaparken, dudaklarının kıpırtısından, onun kelime-i şahadet getirdiğini anlamış ve çok şaşırmıştı. Oysa müzmin bir tanrıtanımazdı Muzaffer. Sedyeye alınırken de, İhsan Bey'e, oğluna ve Hümeyra'ya, bir garip bakmış, *"Oldu olacak, kırıldı nacak!"* demişti. Karşılıklı oyun oynuyorlardı galiba. Durumunun farkında değilmiş gibi davranıyordu ama, İhsan onun her şeyin bilincinde olduğundan emindi.

Muayenesini bitirdikten sonra Doktor, Muzaffer'in duyması gereken, daha doğrusu özellikle duymasını istediği yüksek bir sesle,

— Hastamızı cumaya taburcu edeceğiz inşallah, dedi.

İhsan, güzel hastabakıcıya baktı. Kız dudağını bükmüş, İhsan'la göz göze gelmemek için bakışlarını kaçırıyordu. Doktorun sırf onları avutmak için böyle konuştuğunu, hastanın belki de hiçbir zaman hastaneden sağ olarak çıkamayacağını hepsi biliyordu. En başta da Muzaffer'in kendisi.

Babasının sönük bakışlarında bir an muzip bir ışık yanıp söndü. Acaba sonunun çok yakın olduğunun farkında mıydı? Cumaya kadar yaşama şansı ne kadardı? Belki o güne kadar bile yaşayamayacak. Ölüm o kadar yakınlarında ki. Bunu bilmek tuhaf bir dinginlik veriyordu İhsan'ın duygularına. İnsan ancak bilmediği bir şey için korkup telaşlanırdı. O ölecekti, evet. Apaçıktı bu. Odanın ışığı ölü ölü yanıyordu. Muzaffer'in böbrekleri iflas etmiş durumdaydı. Bağırsakları çalışmıyordu, ameliyat şokundan dolayı küsmüşlerdi. Yüzü soluk, teni parşömensi. İyice azalmış, ipeksileşmiş saçları terli. Dışarıda kar yağıyordu.

Ankara'nın en soğuk günlerinden biri.

Doktor Hayrullah Bey'in muayenehanesi Anafartalar'daydı. İhsan Bey'le aşağı yukarı aynı yaşlarda olduğu halde, hastanedeki amfinin tepesinden ameliyat yaparken seyretmiş olduğu kişiden sanki daha genç ve dinç bir görünümü vardı doktorun. İhsan'ın anlattıklarını dinledikten sonra, *"Onu buraya getirin,"* demişti. *"Muayene etmeden bir şey söyleyemem. Bazı tetkiklerin de yapılması gerekir. Anlattıklarınıza göre durum ciddi görünüyor."*

"Haklısınız ama," demişti İhsan, *"Babam biraz huysuzdur... asla buraya gelmez!"*

Hayretle yüzüne bakmıştı doktor. İhsan'ın neden söz ettiğini anlaması olanaksızdı. Arada İhsan Bey olmasa onu herhalde hemen, o saat kapı dışarı ederdi. Yine de suratını asmış, *"Nesi varmış burasının?"* demişti.

"Buranın bir şeysi yok... Özür dilerim. Demek istediğim... doktora görünmek istemez o..."

İhsan Bey arkadaşı hakkında kulağına bir şeyler fısıldamış olmalıydı ki, yine de fazla üzerinde durmamıştı doktor, sadece, *"Doktora görünmekten neden bu kadar çekiniyor?"* diye sormakla yetinmişti.

Ne diyebilirdi, *"Namusuna dokunur!"* da diyemezdi ya! Oysa, asıl neden, en azından bu kez için, namus sorunuydu. Bir erkeğin, ne olursa, ne maksatla olursa olsun, kıç tarafına dokunulmasına izin vermesi Muzaffer için kabul edilebilecek bir şey değildi. Çocukluğu boyunca onun bu konuda ne kadar hassas olduğunu biliyordu İhsan.

Hiç unutmuyor, herhalde ilkokulun ikinci sınıfında olmalı. Yaz tatili sırasında bir gün bir arkadaşıyla birlikte, kimdi o arkadaş anımsamıyor, büyük olasılıkla Turgut'tu, sinemaya gitmeyi akıllarına koymuşlardı. Ne var ki, arkadaşı çok yoksuldu, bilet alacak parası yoktu. İhsan'ın cebindeki üç kuruş harçlık da ikisinin birden sinemaya girmelerine yetmiyordu.

İki arkadaş, afişlerin önünde ağızları açık, John Wayne'in resimlerini yutkunarak seyrederken, yanlarına bir adam sokulmuştu.

Babası yaşlarında bir adamdı. Bayağı da iyi giyimli, efendi görünüşlüydü. Şimdi neler söylediğini anımsamıyor ama, adam paraları olmadığını anlamış, İhsan'ın ağzından kurnazca laf alarak, babasının arkadaşı olduğuna inandırmıştı onu. Güya o da çok görmek istiyormuş bu filmi. Onlara sormadan gişeye yaklaşmış, üç bilet almış, sonra amcalarıymış gibi tontonca bir tavırla ellerinden tutarak sinemaya sokmuş, birisini bir yanına, öbürünü öbür yanma oturtmuştu. Birer külah da ay çekirdeği tutuşturmuştu ellerine.

Hava sıcaktı. İki arkadaş da kısa pantolonluydular. Çok heyecanlı bir kovboy filmi oynuyordu. Kendisini iyice filme kaptırmıştı İhsan; gerçi bir süre sonra, adamın dizlerini okşadığını fark edince, babasının yabancılarla ilgili sözlerini anımsayarak bir parça huylanmamış değildi, ama adam babasının yakın arkadaşı olduğuna onu öylesine inandırmıştı ki, herhalde kötü bir niyeti olamaz diye düşünmüştü.

Derken, adam giderek elini kısa pantolonun aralığından içeriye doğru uzatmaya başlamıştı. O zaman işkillenmişti işte; yine de karşı çıkmaya çekiniyor, babasının arkadaşına karşı ayıp olur diye sesini çıkarmıyordu. Ne var ki adam bu kez daha da ileri gidip, onun elini tutarak o arada fermuarını açtığı anlaşılan pantolonunun önüne götürmeye kalkınca, birden aklı başına gelmişti. Kim olursa olsun, babasının dediği gibi, adamın niyeti kötüydü. Hiçbir şeyin farkında değilmişçesine, elini yavaşça çekmiş, sonra birden yerinden fırladığı gibi kendisini dışarıya atmıştı. Arkadaşı da, olan bitenden bir şey anlamamakla birlikte, peşi sıra çıkmıştı sinemadan.

Soluğu Muzaffer'in çalıştığı şantiyede almışlardı. Olayı öğrenince deliye dönmüştü Muzaffer. Hemen polise telefon etmiş, ama bununla yetinmemiş, günlerce İhsan'la birlikte sinemanın çevresinde dolaşmış, adamı aramış, görünmesini beklemişti. Tabii bir daha ortaya çıkmamıştı adam. Yakalayacak olsaydı, neler gelirdi oğlunun ırzına göz diken namussuzun başına, Allah bilir!

Aklından bunlar geçerken, için için gülüyordu, elinde olmadan.

"*Özür dilerim, garip ama gerçek,*" demişti doktora. "*Öteden beri nedense doktorlardan pek hoşlanmaz, ama sorun bu değil, bazı saplantıları vardır, özellikle böyle bir konuda onu doktora gitmeye ikna etmek*

gerçekten çok zor. Bilmem anlatabiliyor muyum? Bu hastalığa özel bir muayene yöntemi olduğunu bilir... Erkekliği onun için tabudur, anlarsınız ya. İlkel bir namus anlayışı vardır, bu konuda. Kaldı ki, bugüne kadar onun hastalandığını, bir kere olsun doktora başvurduğunu görmedim. Gerçekten de çok güçlü bir bünyesi vardır. Hep, hiç hasta olmamakla övünür. Bu yüzden evde hasta görmeye de tahammül edemez..."

"Allah Allah!" der gibi başını sallamıştı doktor:

"İlginç. Haklısınız, bazılarının bu tür takıntıları vardır. Her neyse. Hem aslında olabilir ki sadece sıradan bir prostat büyümesidir. O takdirde, basit bir ameliyatla atlatır... Ya da akut bir prostatit olayıdır. O zaman da ilaçla ve masajla iyileştiririz... Ama, kendisini görmeden, muayene etmeden bir şey yapamam..."

Bu yalnız muayene yönteminden kaçma sorunu da değildi; aslında sorun çok daha önemliydi. Babası için prostat ameliyatı olmanın ne anlama geldiğini nasıl anlatabilirdi doktora? Biliyordu, elbette, bu konunun her erkek için, cinsel yetenekleriyle yakın ilişkisi, bir tabu, bir dokunulmazlık yanı vardı, ama bu, özellikle babası için çok kritik, yaşamsal bir önem taşıyordu.

Sonra, birden, İhsan'ın ne demek istediğini anlamıştı galiba doktor. Gülmeye başlamış, *"Tamam, tamam, ben onu erkekliğine halel gelmeyeceğine ikna ederim; o işi bana bırakın,"* demişti.

İhsan Bey'in bu babacan doktor için neden *"Faşistin biri..."* dediğini merak ediyordu İhsan. Gençliğinde ülkücüymüş, Turancıymış... olabilirdi. Şimdi hiç de öyle saçma sapan inançları olan birisine benzemiyordu. Aslında insana güven veren bir konuşma tarzı vardı.

İhsan Bey, Hayrullah Bey için düşündüklerini Muzaffer'e de söylemiş miydi acaba? Bir de bunu duyarsa ameliyat olmayı kesin olarak kabul etmezdi Muzaffer. Acıdan ölecek olsa bile. Bir faşistin orasıyla oynamasına dünyada razı olmazdı.

Oysa, insan zamanla değişebilirdi. Eğri yönde, doğru yönde. Bunu babası, kendisi de söylerdi. Bu bir inanç sorunu olsa bile fark etmezdi. Keskin köşeler zamanla aşınırdı. Zaten, aslına bakılırsa, keskin köşeler, yuvarlakların oluşması için gerekliydi bile. Doğada keskin köşelere, dört köşelere rastlamak hemen hemen olanaksızdı. Hava, su, güneş, rüzgâr onları yumuşatırdı.

Hem, eski defterlerin çoktan kapanması gerekmez miydi?

Örneğin İhsan Bey de yıllar önce komünist diye tutuklanmıştı, oysa şimdi, sosyal demokrat bile sayılmazdı. Çok tutulan bir mimar-mühendisti. Sosyetenin gözdesi olduğunu söylüyordu en yakın dostu Mehmet Tahir Bey. Gerçi o hâlâ sosyalist olduğunu savunuyordu; hatta, Ecevit'in CHP'sinden senatör adayı bile olmuştu da Muzaffer bu yüzden açık açık dalga geçmişti arkadaşıyla. Hoş, eskiden başlarına gelenleri başka birçokları gibi, gençlik heyecanı diye savunmuyormuş İhsan Bey. Bilgisizdik, diyor, aldatıldıklarını söylüyormuş.

Babasını mazur göstermek için, *"Çok kuşkucudur o doktor bey,"* demişti Hayrullah Bey'e *"Acil servisteki uzman doktorun verdiği ağrı kesici ilaçları bile içmek istemedi. Acı çekiyor, ama prostatın lafını bile etmek istemiyor. Hele ameliyat denirse, korkarım..."*

Sinirlendiğini hissediyordu doktorun. İlk kez hayli sert ve kaba bir ses tonuyla yanıtlamıştı İhsan'ı:

"Bunun başka yolu yok beyefendi. Müneccimlik, falcılık yapıp teşhis koyamam ben. Hokus pokus işi değil bu. Ben İhsan'la konuşurum. O ikna ederse eder. İnşallah da eder, yoksa, biraz daha gecikirse, korkarım iş işten geçmiş olur."

Kuşkuculuğunda biraz ileri gitmişti galiba. Anlamsız bir ısrarla, *"Böyle bir konuyu İhsan Bey'le de tartışmak isteyeceğini sanmıyorum..."* demiş, büsbütün kızdırmıştı doktoru. Adamcağız, yine de sakin olmaya çalışarak, *"El insaf!"* der gibi ellerini iki yanına açmış, *"Peki, ama benden ne yapmamı istiyorsun be birader?"* demişti. *"Bana getireceğinize en iyisi bir üfürükçüye götürün onu siz!"*

Aklına, Samsun'daki üfürükçü gelmiş, elinde olmadan gülmüş, başını önüne eğerek, *"Bağışlayın,"* demişti. *"Yani, demek istiyorum ki... Acil servisteki doktorun söylediğine göre yeni bazı ilaçlar çıkmış. Belki öyle bir şey..."*

"Evet, bazı ilaçlar var. Proscar, falan. Yurtdışından getirtilebilir. Ama, gözü kapalı kullanılmaz o ilaçlar. Önce doğru bir teşhis konulması gerekir. Bakarsınız, prostat bile değildir. Kaldı ki, şayet, iyi huylu ve pek fazla büyümemiş ise, elbette ilaçla tedaviyi deneriz. Ama, sizin anlattıklarınız benim kuşkularımı artırıyor."

Sonra, duraklamış, *"Mamafih... Her zaman açık sözlü olmak da şart değil,"* demişti. *"Ona ameliyattan söz etmeyiz önce... Babanız hariciyeci demiştiniz galiba?"*

"Evet. Ama, meslek memuru olarak değildi. İdarî memurdu. Yeni emekli oldu."

Re'sen emekli ettiler diyememişti doktora.

"Peki, madem öyle, bu safhada hastalığını gözünde büyütmemesi gerek. İhsan Bey'in okul arkadaşı olarak sadece bir dost sıfatıyla görüşmek istediğimi söyleyin ona. Ameliyat olasılığından söz etmeyin. Ben İhsan'la da konuşurum. Fazla da geciktirmeyelim. Boşu boşuna ıstırap çekmesin..."

İhsan Bey ameliyatın söz konusu olmadığını söylemiş Muzaffer'e; onun etkisiyle mi, yoksa ıstırabı dayanılmaz hale geldiği için mi bilinmez, sonunda doktorla görüşmeye razı olmuştu.

İhsan, bir akşamüstü taksiye atıp götürmüştü babasını doktor Hayrullah Bey'in muayenehanesine. Götürünceye kadar da canı çıkmıştı. Hümeyra, yarım ağızla *"Ben de geleyim istersen,"* demişti ama, hastanın durumu bir genç kadın için hiç de hoş değildi. Dakikada bir idrar yapmak istiyordu. Yanlarına bir ördek almışlardı. Her seferinde acıdan yaşlar iniyordu adamcağızın gözlerinden. Kendisine bu durumdan söz edilmediğini ileri süren şoför homurdanıp durmuş, İhsan bahşiş vaat edince kesmişti sesini.

Hayrullah Bey, usturuplu bir biçimde girmişti konuya. Fakülteden yeni mezun olduğu günlerde, o da bulunmuş Muzaffer'in askerliğini yaptığı Osmaniye'de; hastanede stajyer olarak çalışmış. Bir süre karşılıklı Osmaniye anılarından söz etmişlerdi. Doktor daha sonra, ustaca sorular yönelterek sözü Muzaffer'in şikâyetlerine getirmişti. Öyle de ayrıntılara girmişti ki, babasının kuşkulanmamasına şaşıp kalmıştı İhsan. Hele belden aşağı sorular sorulduğunda, kadınlarla olan ilişkilerine değinildiğinde, bağırıp çağıracağını sanmıştı onun; oysa, emekliliğe ayrıldığından beri çevresinde konuşabileceği kimse kalmadığı için olacak, bülbül kesilmiş, İhsan'ı şaşırtan itiraflarda bulunmuştu.

Penisindeki sertleşme sorunu nedeniyle, aylardan beri kadınlarla doğru dürüst ilişki kuramıyormuş; bu durum psikolojik olarak da etkiliyormuş onu. İşemekte zorluk çekmesinin nedeni aslında, başlangıçta ereksiyonun gerçekleşmesine karşın, temas sırasında yumuşama sonucu rahatça boşalamadığı için, meninin idrar yollarında sıkışıp katılaşarak tıkanıklık yapması olabilirmiş. Kaldı ki, epeydir ba-

sur memelerinden de şikâyetçiymiş. Onların da idrarın rahatça çıkmasını engellediğinden eminmiş...

Doktor, bıyık altından gülerek dinlemişti hastasının bilimsel açıklamalarını; sonra, ölümcül bir hastalık söz konusu değilmiş gibi, o konuda da yatıştırmaya çalışmıştı Muzaffer'i. Papaverin iğneleri, sertleştirici pompalar, mutluluk çubukları gibi çeşitli yöntemler varmış; hele şu prostat sorunu bir halledilsin, o konuda da yardımcı olabilirmiş!

Bu tatlı sohbet daha epeyce uzayabilirdi ama, iş muayeneye geldiğinde, büyü bozuluvermişti. Doktor, *"Bir de muayene edip bakalım,"* deyip içeriye, muayene odasına davet edince, yüzü kıpkırmızı kesilmişti Muzaffer'in; çocuk değildi, bunun nasıl bir muayene olacağını biliyordu elbet; ama o muayene olmak istemiyordu; sorununun ne olduğunu anlattığına göre, artık ne ilaç verecekse versindi de bu tatsız hikâye burada bitsindi.

Bütün bunları öyle kesin, hatta kaba bir dille söylemişti ki, o konuşurken doktorun ikisini de hemen kapı dışarı edeceğini sanmıştı İhsan. Neyse ki deneyimli hekimin yılacağı yoktu. Halinden, tavrından, görünüşünden hiç beklenmeyen bir anlayışlılıkla ve çok yumuşak bir ses tonuyla, önce onun bir hariciyeci olarak ne kadar uygar bir insan olduğundan söz etmiş, daha sonra, eğer muayeneye razı olmazsa, hastalığının hızla ilerleyebileceğini, bu durumda erkekliğini bütün bütün yitirebileceğini bilimsel olarak açıklamıştı. Muzaffer herhalde bu son açıklama üzerine kabul etmişti muayene olmayı.

Babası için bu muayenenin ne kadar zor geçeceğini tahmin edebiliyordu İhsan. Kulağı muayene odasından gelen seslerdeydi. Doktora sille tokat girişebilir diye korkuyordu. Gerçekten de, Hayrullah Bey, yardım etmesi için İhsan'ı içeri çağırdığında Muzaffer'in yüzü öylesine allak bullak bir haldeydi ki, sanki onun için o odada her şey bitmişti; kutsal saydığı ne kadar değer varsa hepsini, varlığının bütün nedenini o muayene odasında yitirmişti! Anlaşılmaz, daha doğrusu İhsan'ın nedenini çok iyi anladığı bir kinle bakıyordu oğlunun yüzüne. Üstelik bu muayeneden sonra ıstırabı dayanılmayacak kadar artmıştı. Bu yüzden, bağırıp çağırmak yerine, kendisini çektiği acıdan kurtarması için yalvarmaya bile başlamıştı doktora.

Doktor da bunu bekliyor olmalıydı. Onu yeniden muayene masasına oturtmuş, penisinden içeriye sonda takarak dolan mesanesini

boşaltmış, sondayı asla çıkarmamalarını tembih etmiş, bir süre rahatlaması için bir de iğne yapmış, ağrıları ve iltihaplanmış olan prostatı için ilaçlar yazmış, ameliyat gününü geciktirmeden saptamalarını tembih etmişti.

Muayenehaneden çıkarlarken sondanın ucuna bağlanmış olan plastik torbayı, gizli belgeler içeren diplomatik kurye çantasıymış gibi, paltosunun altında sıkı sıkı tutuyordu Muzaffer.

Ertesi gün Muzaffer'le usturuplu bir biçimde konuştuğunu söylemişti İhsan Bey. Ameliyat olması gerektiğini bir kere de o anlatmış. Bu ameliyatın şimdi artık bir seferde yapıldığını, kolay olduğunu, erkekliğiyle de bir ilgisi bulunmadığını, ama gecikilirse, kansere çevrilme tehlikesi olduğunu, o zaman yapılması kaçınılmaz olacak bir ameliyatla her şeyi almalarının gerekeceğini söyleyerek razı etmiş onu.

Aslında, doktorun tanısı kesindi. Kanserdi. Bunu anlamak için biopsi yapmaya bile gerek yoktu. Taş gibi sertleşmişti prostat bezesi. Başka taraflara sıçramış olması olasılığı çok güçlüydü ve bu durumda ameliyatın bile çözüm olabileceği kuşkuluydu. Ama en azından, idrarını olabildiğince sıkıntısız yapabilmesi için üreterin yapay bir geçitle kalın bağırsağa bağlanması sağlanabilirdi; ömrünün son günlerini dayanılmaz sancılar içinde geçirmezdi bu sayede.

Hiç beklemediği halde, hastaneye yatmasından birkaç gün önce dert yanmıştı oğluna, Muzaffer. Doktorun içki içmesini kesinlikle yasaklamış olmasına karşın, birlikte bir büyük şişeyi devirmişlerdi. Gözyaşları içinde, sorunu büyük ölçüde cinsel doyumsuzlukla açıklamaya devam etmiş, *"Ne yapayım oğlum, annenden ayrıldıktan sonra ortada kaldım. Meni içerde birikiyor, koyulaşıp tıkıyor idrar yolunu. Bu yaştan sonra, kerhaneye, randevuevine de gidemem ki..."* diye suçu eski karısına yükleme çabasına girmişti.

Ertesi akşam, Hümeyra'nın evinde baş başa yemek yerlerken, *"Zalimdim o akşam. İçin için gülüyordum. İlahi adalet varsa, bundan iyi tecellî edemezdi. Çekmecesindeki testosteron haplarını düşünüyordum. Hastalığının hızla ilerlemesine belki de bu ilaçlar neden olmuştu,"* demişti İhsan. Onun bu açıklamalarını bıyık altından gülerek, âdeta keyifle dinlemişti Hümeyra.

Bol bol su içirin. Olmazsa yarın diyalize bağlarız.

Teşekkür ediyor doktora.

— Önemli bir şey olursa beni aramaktan çekinmeyin.

Daha sonra asistanıyla birlikte çıkıyorlar odadan.

İçerde kalan hemşire, gencecik, kısa boylu, tombulca, ama kendinden sarı saçları, son derecede düzgün ve saydam cildiyle hayli alımlı. Muzaffer, bu kez gözlerini kıza doğru çeviriyor, gözkapaklarının aralığından kendisini acındırmak ister gibi mahzun mahzun bakıyor, sonra başını güçlükle İhsan'dan tarafa çevirerek, anlaşılır anlaşılmaz, hırıltılı bir sesle,

— Belim ağrıyor, diyor.

İhsan onun nihayet açılmış olduğunu düşünerek, bunun bir iyilik belirtisi sayılabileceği umuduyla seviniyor. Hemşire, hastadaki değişikliğin farkında bile değil.

— Çarşafınız kırışmış da ondan beyefendi. Şimdi düzeltirim.

Hemşire çarşafı düzeltmek için eğilince yakasının aralığından memeleri görünüyor, Muzaffer'in bakışları birden parlıyor. Bunu hemşire de fark ediyor, kızsın mı yoksa memnun mu olsun, kestiremiyor, ikisi arası bir ses tonuyla,

— Biraz gövdenizi kaldırmaya çalışın beyefendi, diyor.

Muzaffer, bacaklarını dizlerinden bükerek gövdesini ve üzerindeki beyaz pikeyi yukarı kaldırıyor. Belinden aşağısı çıplak. Pijamasının yalnız üstü var, zayıflamış, sararmış bacakları ve İhsan'ı her gördüğünde şaşırtan kocaman taşakları ortaya çıkıyor: Buruşuk ve mora yakın kırmızı. Bir ara, sonradan kendisini de güldüren aptalca bir düşünceyle, hep erkekliğin yitirilmesi söz konusu edildiği için olacak, ameliyat sırasında operatörün onların hepsini kesip çıkaracağını sanmıştı.

Yan gözle Hümeyra'ya baktı, neredeyse kusacakmış gibiydi, sap-

sarı olmuştu yüzü ve İhsan'ın kendisini kolladığını fark edince, hemen arkasını dönmüştü. Adamcağızın bilinçsizce teşhircilik yapma gayretinde olduğu o kadar açıktı ki, gülmemek için zor tutuyordu kendisini İhsan; yapısında vardı bu adamın, ne diye suçlamalıydı?

Hemşire oralı değilmiş gibi davranıyordu ama, işini gördükten sonra o da çapkınca bir öpücük konduruverdi hastasının yanağına, hastası da, teşekkür etmek istermiş gibi, hemşirenin elini tutmaya çalıştı, kız hemen uzaklaştı karyoladan.

Düş kırıklığına uğrayan Muzaffer, gözlerini indirdi, başını yine duvardan yana çevirdi.

"Hastalanıncaya kadar, her milletten, her renkten kaç kadınla yatıp kalktığını kendisi de bilmiyordur muhakkak," diyordu İhsan, içinden. *"Babanda şeytan tüyü var,"* derdi annesi. Kocasının her yaptığının farkındaydı bal gibi, ama, son zamanlara kadar, belki de her seferinde dönüp dolaşıp kendisinde karar kıldığı için olacak, galiba bundan garip bir övünme payı bile çıkarıyor, bu yüzden sesini yükseltmiyordu. Ama sonunda o da dayanamamış, tekmeyi basmıştı işte, eğer sebep buysa. Şimdi de öylesine anlaşılmaz bir nefret duyuyordu ki eski kocasına, iyisiyle, kötüsüyle, otuz beş yılı aşkın bir süre birlikte yaşadıkları geçmişi bir kalemde silip atmış gibi görünüyordu.

Gidip, kanepenin ucuna oturdu. Oturmaktan kıçı ağrıyordu.

Turgut'tan da hâlâ ses yoktu. Şaşılacak şeydi. Ameliyattan bir gün önce telefon ettiğinde, hemen geleceğini söylemişti oysa. Kaldı ki Turgut, çocukluklarından beri Muzaffer Bey'den hoşlanırdı. Hasta mıydı acaba? Onun hasta olması olanaksız bir şeydi sanki. Okuldayken, *Küçük Yaşar Doğu* diye ad takmışlardı çocuklar ona, boyu posu, görünümü ve acı kuvvetiyle Dünya Şampiyonu güreşçinin minyatür kopyası gibiydi.

"Herhalde gudubet karısı izin vermemiştir," dedi içinden.

O sırada akşam yemek servisi başladı. Hastalar için geç ya da erken olması belki fark etmezdi ama, bütün açlığına karşın, yağ içinde yüzen İzmir köftesini ağzına atabileceğini sanmıyordu İhsan. Tepsiyi itti, uyumaya hazırlanıyormuş gibi iyice gömüldü kanepenin köşesine. Hümeyra da zaten ayaklanmıştı.

"Erkeklik bende kalsın," dercesine,

— Hadi sen git, dedi. Kızını yalnız bırakma.

Hümeyra, tuhaf bir şekilde, inanmaz gözlerle baktı. İhsan, ilk kez, alay etmeden, küçümsemeden söz ediyordu kızından. Buna karşılık verecek bir jestte bulunmak gereksinmesini duymuş gibi, o da odadan çıkarken, ilk olarak, eğildi, amcasının yanağına kaçamak bir öpücük kondurdu, İhsan'a el salladı, kapıyı gürültü çıkarmamaya çalışarak örtüp çıktı.

İşte bu ikinci gece, yine babasıyla baş başa. Aralarında bir kucaklaşmayla aşılabilecek kadar bir uzaklık, bu uzaklığı aşmasına yetecek kadar vakit vardı henüz. Ama bunun için önce onun öleceği fikrinin, onun ölü imgesinin, somut olarak oluşmuş olması gerekirdi kafasında. Bu bile belki zavallıca bir duygusallık belirtisiydi; çünkü gerçekte asıl sorunun muhatabı olması gereken kimsenin, yani bizzat Muzaffer'in, ölümü, kendi ölümünü, öyle fazla umursamadığını da biliyordu.

Hiçbir zaman kaderci değildi, olmamıştı Muzaffer, ama, "*Arabaya ne kadar benzin koyarsan o kadar gidersin, benzinin tükendiğinde, dağda, bayırda, nerede olursan ol, yolda kalmaya mahkûmsun; yok arabanı bile bile uçuruma doğru sürersen, niye aşağıya yuvarlandım diye yakınmaya hakkın olmaz,*" derdi.

Bir şeyi dosdoğru söylemek işine gelmiyorsa, böyle tuhaf aforizmalar yumurtlardı.

12 Mart darbesinden önce, İhsan'ın, Turgut'un etkisiyle İşçi Partisi'ne katılmak istediğini öğrendiğinde de, "*Devrimcilik çocuk oyuncağı değildir. Sizin kendinizi haklı saydığınız kadar, karşı çıktığınız gücün de sizi yok etmeye hakkı olduğunu kabul etmeniz, göreceğiniz karşılıktan ötürü sızlanmamanız gerektiğini bilmelisiniz. Bir yola baş koyduğunu savunanların, karşılarındakilerden merhametli davranmalarını beklememesi gerekir. Herkes ölebilir. Yaşam, gülünçlü bir sahne sürecidir. Herkes, kendine göre oyununu oynar, sonra da çekip gider... Bunu göze alabiliyor musun,*" diye sormuştu oğluna.

O günlerde babasının bu sözlerini Turgut'la tartıştıklarını anımsıyor. Hiç ummadığı halde, babasından yana çıkmıştı Turgut, ona İşçi Partisi'ne yazılmayı öneren kendisi değilmiş gibi. "*O tarafta ya da bu tarafta, kendisini ölüme atabilecek kadar militan olabilmesi için, her şeyden önce kendisinin bir şeyler yapabilecek kadar güçlü olduğuna inanması gerekir insanın,*" demişti.

Bu da bal gibi bir başka çelişki değil miydi? Çünkü, yine o, bir yaşam felsefesi olarak, hiçbir hazır fikre inanmamayı, hiçbir düşünceyi tartışmadan kabul etmemeyi savunurdu. Tam bir kuşkucuydu.

Turgut için oportünist nitelemesini kullanmaktan son anda caydığını fark edince, içi bir tuhaf oldu. En yakın dostunu arkasından hançerlemeye hazırmış gibi hissetti kendisini. Bu da bir başka çeşit zayıflık belirtisi miydi acaba?

Ne garip... İhsan Bey, bir zamanlar Muzaffer'in de, kendisi gibi, Mehmet Tahir Bey gibi, ateşli bir devrimci olduğunu söylemişti İhsan'a, ama o, ne İhsan Bey'in, ne babasının, ne de Mehmet Tahir Bey'in, hapse girip çıkmış olsalar bile, birer devrimci olduklarına, olabileceklerine asla inanmış değildi. Devrimcilik demek, komünistlik demekti o günlerde. Komünistler dinsizdiler. Doğruydu; babası, özellikle Cidde'ye gidip döndükten sonra, İslamiyet'le zaten biçimsel olan bütün ilişkisini koparıp atmış, hatta tam bir ateist olup çıkmıştı; ama onun bir devrimci, yani komünist olabileceğini hiç düşünmemişti.

Aslına bakılırsa, komünist olmanın ne anlama geldiğini tam olarak kendisi de bilmiyordu. Bu konuya uzun boylu kafasını yormamıştı. Turgut'a göre ise, Muzaffer Bey, komünist falan değil, bal gibi oportünistti. *"Sevimli, akıllı, sevecen bir oportünist!"* derdi onun için. Ne demekse! Belki bu sözleriyle, arkadaşının babasına beslediği sevgiyi açıklamaya çalışıyordu.

Peki ya Turgut? O neyin nesiydi? Bir anarşist mi, ya da bir nihilist mi? Gençlik günlerindeki mükemmeliyetçi tavırlarına, davranışlarına karşın, sonunda vardığı yer neresiydi? O da bir oportünist değil miydi sanki?

Turgut'a nasıl sünnet olduğunu anlatacak olsaydı, Hümeyra gibi, o da alay eder miydi acaba? Aslında dinî inançlar, tabular ve töreler hakkında, Muzaffer'den bile daha acımasızdı Turgut. Ona göre, insanlığın en büyük baş belasıydı dinler. İstisnasız hepsi. Başka türlü görünmek istemiş olsalar bile, insanları birbirleriyle boğazlaşmaya yönlendirenler onlardı: bütün peygamberler, hocalar, hacılar, rahipler, hahamlar ve brahmenler...

Aslında açıkça belli etmemiş bile olsa, için için onu korkutmuş, hatta yılgınlığa uğratmış olan bütün bu sözleri hot be hot söyleyen Turgut'un, lisede okurlarken, Ramazan'da oruç tuttuğunu, birkaç

hemşehrisiyle birlikte, aksatmadan cuma ve teravih namazlarına gittiğini öğrendiği zaman çok şaşırmıştı.

"*Bunu dinî bir gereklilik olarak yapmıyorum,*" diye savunmuştu Turgut kendisini. "*Sağlık için iyidir falan gibi zırvalardan da söz edecek değilim. Ama, bizim köyde, bizim kasabada, hatta burada, okulda, sen de çok iyi biliyorsun, herkes oruç tutmayanlara, namaz kılmayanlara öyle olumsuz bir gözle bakıyor ki, kendime gereksiz yere düşman kazandırmamak için yapıyorum bunu. Unutma, ben parasız yatılı okuyorum. Ne kadar laikiz falan deseler de okul yöneticileri de onlardan farklı değiller. Lenin bile, 'Amaca ulaşmak için her yol geçerlidir!' demiş. Hem bakma sen, arada kimseye çaktırmadan bir şeyler atıştırıyorum!*"

Aklımdan bunlar geçer geçmez Turgut için neden oportünist nitelemesini kullanmak istediğini fark ederek, kendi kendine gülmeye başladı.

İnsan zihninin ne garip oyunları vardı. Gerçi, devrimci ya da değil, ya da oportünist, her neyse, her şeye karşın, şu ya da bu, aslında ne olduğunu tam olarak bilmedikleri, bilemeyecekleri, özümseyemeyecekleri ideolojiler, inançlar ya da politik hareketler uğruna genç yaşlarında işlerinden, güçlerinden, okullarından olan, hapislere atılan, işkence gören, sakat kalan, ölen, öldürülen gençler için en çok hayıflanan, hatta, arkadaşları arasında belki de bütün içtenliğiyle tek üzülen, yine de Muzaffer'di; o, neredeyse iki yüzlülükle suçladıkları babası.

İhsan Bey'in artık çevresinde olan bitenlerle hiç ilgilenmediğini, oralı olmadığını biliyordu. Bıkmış gibiydi. Gibi değil, bıkmıştı. Bir gün, son derecede acımasız bir tavırla, "*Hamama giren terler,*" demişti İhsan'a. Mehmet Tahir Bey'in ise, gençliğinde nasıl olup da militanlık yaptığına, bu yüzden tutuklandığına bir türlü akıl sır erdirememişti İhsan. Mehmet Tahir Bey, kendisinden bile pısırık, edilgen, laf üretmekten öte hiçbir eylemle ilgisi olmayan, zavallı bir *raté* idi İhsan'a göre.

Babasının sarhoşken, zaman zaman arkadaşları hakkında anlattıkları kafasını karıştırırdı hep. "*Mehmet Tahir Bey, iyi niyetli, entelektüel, nihilist bir toprak adamıdır. Kafası işler, ama ufku dardır. İhsan Bey ise, bak, çok zekidir o, ama cynique'dir, devrimciliği de anarşist olmaktan başka bir şey değildi zaten,*" demişti bir keresinde.

Aslında galiba, nihilist olan da, anarşist olan da Muzaffer'in kendisiydi.

Zehra Hamm'ın söylediğine göre Ankara'ya geldiklerinden bir süre sonra, Muzaffer intihara kalkışmış, Zehra Hanım nedenini söylememiş, İhsan da o zamanlar merak edip sormamıştı. Bunu öğrendiği sırada ölüm düşüncesi de, intihar düşüncesi de oluşmamıştı henüz kafasında. Hastalandığında, Samsun'a giderlerken, trenden aşağı atlayıp intihar etmeyi düşünmüş olması da bir fantezidenˊ başka bir şey değildi. Ölüm, ancak başkalarının başına gelebilen bir olay, ancak romanlarda anlatılan, dedikodu haberi olarak söylenen bir fizik ötesi oyundan ibaretti. Öte yandan, intiharların ille de bir nedeni olduğunu düşünmemişti, kendi başına gelinceye kadar; her ne kadar İhsan Bey de, klinik doktoru psikiyatr da aksini söylemiş olsalar bile.

İlk olarak ne zaman bir olasılık olarak geçirmişti aklından intihar etmeyi? Önce, Kore hastalığına tutulduğunda. Ama o sadece anlık bir esintiydi. Daha sonra, ciddi olarak, İhsan Bey onu alkolikler servisine yatırttığı sırada düşünmüş ve kendisini öldürmeye kalkmıştı. Hayatta olumlu olarak yapabileceği hiçbir şey bulunmadığına kanaat getirmişti o günlerde ve o zaman, intiharın ciddi bir umutsuzlukla bağlantılı olabileceğini düşünmüştü.

Hümeyra yoktu yaşamında, artık mektup bile yazmıyordu; Turgut, babasının ölümü üzerine, işlerini tasfiye etmek için memleketine gitmişti. Kendisini dünya sorunlarından, sorumluluklarından kurtaracak, yüzünü bağrına kapayıp dış dünyadan saklayabileceği, onu koruyacak, gerekirse onun yerine acı çekmeyi kabullenebilecek kimse yoktu yakınında, çevresinde.

Babasının hayatında da böyle umutsuzluk anları olmuştu muhakkak. Belki o da bu yüzden ölmek istemiş, beceremezmişti. İhsan da beceremezmişti, aslında son anda, becerebileceğini anladığı için korkmuştu.

Alkolikler koğuşundaki yaşam, cehennemden farksızdı. İki kişilik bir odaya yatırmışlardı onu, lütuf olarak. Koğuş arkadaşı pederastlığını gizlemeyen magandanın biriydi. İhsan'ı bir iki kez yoklamaya kalkmış, iltimaslı olduğunu öğrenince rahatsız etmekten vazgeçmişti ama, sabahlara kadar ah vah diyerek otuzbir çekip duruyordu.

Öteki odalar üçer dörder kişilikti. Yemekler berbattı. Durmadan limonata içiriyorlardı. Buna karşılık sigara içmek serbest olduğu için, pencereleri parmaklıklı müşterek salonda dumandan göz gözü görmüyordu. Hastaların arasında her çeşitten insan vardı. Hepsinin ortak özelliği son derecede sinirli ve gergin oluşlarıydı. En küçük bir anlaşmazlık yumruklaşmaya dönüşür, talep çokluğu yüzünden sıkışık durumda olan yönetim bunu fırsat bilerek kavga edenleri hemen kapı dışarı ederdi.

Anlattıklarına göre, İhsan'ın bileklerini kesmeye kalkıştığını haber verdikleri zaman çok telaşlanmışmış İhsan Bey, hemen atlayıp gelmiş, İhsan'a sormaya bile gereksinme duymadan, işlemlerini yaptırtıp çıkartmıştı hastaneden. Muzaffer'e de, Zehra Hanım'a da haber vermemişti olaydan. Bir süre psikolog bir arkadaşına havale etmişti tedavisini. Onu alkolikler koğuşuna yatırtan da kendisi olduğu için, bütün olumsuz gelişmelerden kendisini sorumlu tutuyordu. Oysa o sıralarda İhsan artık çocuk değildi, koskoca bir delikanlıydı. Kendi kararlarını, ölümcül bile olsa, kendisi verebilirdi.

Verebilir miydi? Verebilmiş miydi?

Neden başaramamıştı? Yaşamayı çok mu istiyordu? Aslında o zaman yaşayıp yaşamadığının bile tam olarak bilincinde değildi. Daha doğrusu yaşamanın bir anlamı, yaşamaktan beklediği herhangi bir şey, yaşamın geçerli bir ereği olup olmadığını düşünmemişti o anda. Önemli olan ölümün somut olarak algılanmasıydı. Bilinmesiydi.

Canı tatlı olduğu için, jiletin canını yakması yüzünden yeterince derin kesememiş olmalıydı damarını, yine de hayli kan kaybetmişti. Düşünüyordu da, intihara kalkıştığını babası öğrenmiş olsaydı, nasıl davranırdı? Belki de, *"Sen zaten hiçbir şeyi sonuna kadar götüremezsin, beceriksizin birisin,"* der çıkardı.

Ya onun, yataktaki, şimdi ölümle pençeleşen, ölümle yüz yüze olan adamın, ölümün somutluğu hakkında fikri var mıydı? Bunun ne demek olduğunu biliyor muydu? Yani yakında öleceğini? Bilincinde miydi? Bilse bile inanıyor muydu? Ona kanser olduğunu söylememişlerdi. Yapılanın sıradan bir prostat ameliyatı olduğunu sanıyordu. Ya da sanmıyordu, o da onlarla oyun oynuyordu. İnsanlar benzer durumlarda, hangi sürecin içinde debelendiklerini anlayamıyor, hep kandırmıyorlar mıydı kendilerini? Öleceğini bilmek başka, buna inanmak başka şeydi.

"Ölmeye inanmak..."

İçini dinlemeye çalıştı. Saçmaydı böyle bir şey. Bir idam hükümlüsü bile inanamazdı buna.

Orada yatan, babasıydı. Ona sormadan fışkırtmıştı spermlerini annesinin rahmine. İhsan da bu yüzden onu hep Tanrı yerine koymuş, ölümsüz bir varlık olarak düşünmüştü. İçin için hâlâ öyle düşünüyordu. Belki de alışkanlıktan. Salt babası olduğu için, yani genlerinde onun genlerinin damgasını taşıdığı için.

Biyolojik olsun olmasın, en azından nüfus kaydına, Medeni Kanun'un tanımlamasına göre bile babasıydı şu adam. Seviyor mu o adamı? Belki. Biraz. Herhalde onu özleyecek, bunu biliyor. Her şeye karşın, insan sevgisiyle dolu biridir o. İhsan Bey öyle der hep. Belki de 'biriydi' demek gerekecek yakında.

"Çocukluğunda sana karşı hiç sert davranmazdı Muzaffer," derdi Zehra Hanım.

Bu doğruydu. Bir zamanlar, arkadaş gibiydiler, hatta zaman zaman çok yakın bir arkadaş. Ama babasını, onun kendisini sevdiği gibi, sevdiği kadar, sevmiş miydi, sevebilmiş miydi? Buna olumlu yanıt vermesi çok zordu. Mürailik olurdu. Babası ona karşı hep açık olmuştu. Kendine göre bir sevgi anlayışı vardı. Kendine göre kızgınlıkları, unutkanlıkları, suskunlukları... Evet, sevgisiyle, kızgınlıklarıyla hep dürüst davranmıştı ona karşı. Oysa İhsan hep gizlemişti kendisini. Sevgisini, korkusunu, hayranlığını ve nefretini.

Onu ne zaman hoş görmeye başlamıştı acaba? İlk kez ne zaman tahtından indirmişti, bunu henüz tartışabilecek durumda değil. Ama belki de her şey, onun ölümcül hastalığının ortaya çıkmasıyla başlamış olabilir. Yani nefreti ve kabuğuna çekilme gereksinmesi...

Dalmış, kapının açıldığını duymamış. İhsan Bey'in sesiyle kendine geldi:

— Nasıl bugün hastamız?

Her zamanki gibi çok şık giyinmişti: başında, Sherlock Holmes'inkini andıran ithal malı kareli bir kasket, boynunda siyah kaşmir bir fular, sırtında yakası kürklü merinos yün palto, Beymen takım elbise, Christian Dior imzalı işlemeli ipek kravat, ayaklarında sadece kenarları hafifçe çamurlanmış, vidala İtalyan iskarpinler.

Gözlerini ovuşturarak yerinden doğruldu. İhsan Bey, eliyle işaret etti:

— Otur, otur! Hep böyle uyuyor mu?

— Arada bir gözünü açıyor, tek tük konuşuyor, ama genellikle uyuyor.

İhsan Bey, ne söylediğini duymamış gibi, paltosuyla kasketini çıkarıp, ihmalci bir tavırla yanındaki koltuğa fırlatıp attıktan sonra gitti, yatağa yaklaştı, arkadaşının elini tuttu. Muzaffer gözlerini açtı. Tanımadan bakıyordu.

— Benim, ben, İhsan. Nasılsın bu sabah?

Patlak gözleri bu kez bilinçli olarak açıldı Muzaffer'in, gülümsedi, sonra yine daldı.

Anlaşıldığına göre, onun bir gece içinde bu kadar çökebileceğini tahmin etmemişti İhsan Bey. Lisedeyken herkes Herkül derdi Muzaffer'e, İhsan Bey ise *Atmaca*. Muzaffer'in o günlerde sağ sol kavgaları sırasında, karşılarındakilerin üstüne, kanatlarını açmış iri bir atmaca gibi çullanışı yüzünden bu adı takmıştı ona.

Onu öyle, tuş olmuş, pestili çıkmış bir pehlivan gibi yatarken görünce, İhsan Bey'in aklı, otuz beş yıl öncesine gitmiş olmalıydı. Hüzünlenmişti. Aslında duygularını kolayca belli eden bir insan değildi ama, bu kez üzüntüsü çok belirgindi.

Bir süre ne yapacağını, ne söyleyeceğini bilemeden, karyolanın başında kaldı, sonra içini çekerek döndü, İhsan'ın yanına oturdu; her zamanki kendinden emin ve soğukkanlı görünüşünden hiç beklenmeyen yorgun ve bezgin bir sesle,

— Muzaffer'in, şimdi şu yataktaki, neredeyse tükenmiş haline bakıyorum da, içim sızlıyor, dedi. Babanla lise çağlarında başlayan arkadaşlığımız hakkında çok şey anlatılmıştır sana. Baban, annen, Mehmet Tahir ve benim, dördümüzün arasındaki dostluk... Dillere destan bir dostluktu... Ama, nasıl bir şeydi bu; sanıyorum hiçbirimiz bugüne kadar, dürüstçe, korkusuzca ve olabildiğince yansız bir şekilde irdelemeyi düşünmemişizdir. O yaşlarda kurulan pek çok dostluk gibi, daha sonraki yıllarda bizim dostluğumuz da şekil değiştirdi, kabuğunu attı, bambaşka bir içerik kazandı. İşin tuhafı, bu değişim çok da çabuk başladı...

"Bugünkü gibi anımsıyorum. Zaten hiç unutmadım. Sınavlar bitmiş, hepimiz mezun olmuştuk. Ben, bir ay kadar tatil yapmak üzere, Kuşadası'na büyükannemin yanına gitmiştim. O arada, ne oldu, nasıl olduysa Zehra ile baban, kimseye haber vermeden, gizlice evlenmişler. Yıldırım nikâhıyla. Antep'e dönerken böyle bir durumla karşılaşacağım aklımın ucundan bile geçmemişti. Zehra ile benim, çok özel, bambaşka düşlerimiz vardı. Bu haberle, tahmin edebileceğin gibi beynimden vurulmuşa döndüm. Muzaffer Zehra'yı bu evliliğe nasıl razı etmişti, bilmiyordum..."

Birden sustu.

İhsan, bildiğini sandığı bu eski öyküyü yine de ilgiyle dinliyordu, ama İhsan Bey'in annesiyle babasının ani evliliklerinden söz ederken nedense bir şeyler gizlediği duygusuna kapıldı.

İhsan Bey, daha sonra, gözleri yarı kapalı olarak yeniden anlatmaya başladığında, kendi kendisiyle konuşuyor gibiydi:

— İşte bu yüzden, aylar sonra, fen fakültesinde öğrenim görmek üzere Ankara'ya geldiğimde kaygılı ve kararsızdım. Muzaffer'le nasıl karşılaşacağımı, onunla ne konuşacağımı kestiremiyordum. O, duygularımı, hatta diyebilirim ki Zehra ile benim birbirimize karşı açıklanmış olan, neredeyse herkes tarafından bilinen duygularımızı bile bile Zehra ile evlenmekle bana ihanet etmişti. Bu yüzden ona karşı hoş duygular beslemiyordum. Öte yandan o da benim, karısına karşı olan duygularımdan haberliydi. Bu yüzden bana güvenmemesi doğaldı...

— Peki ya annem, dedi İhsan. O da aslında size ihanet etmiş değil miydi?

Duraksadı İhsan Bey.

— Belki, diye mırıldandı. Ben hiç öyle düşünmedim ama, öyle de algılanabilir. Ne var ki, anneni mazur gösterecek nedenler vardı. Aramızda ileriye dönük alınıp verilmiş bir söz yoktu. O sırada ben de henüz liseyi yeni bitirmiştim. Onunla evlenmeye kalksam, bizimkiler karşı çıkardı buna. Sanırım onun tarafında da yer yerinden oynardı. Kimbilir, babanla evlenerek beni bu tür sıkıntılardan kurtarmayı bile düşünmüş olabilir. Ne olursa olsun, aşiret düzeninin egemen olduğu bir toplum, hâlâ kan davaları güden bir patriarkal aile yapısı içindeydiler. Zehra'nın tek başına bu düzene karşı çıkması, baş kaldırması olanaksızdı. Kaldı ki, dediğim gibi, ben bile karşı çıkamazdım, o günkü olanaklarım içinde, çok daha yumuşak koşullardaki pederşâhi aile düzenimize..."

Ses çıkarmadan, ama içi sızlayarak dinliyordu İhsan.

— Kuşadası'ndan döndüğümde, annen hamile olduğunu söylemişti bana. Muzaffer, iş bulmak için Ankara'ya gitmişti. Yakın akrabaydılar, amca çocuklarıydılar, ama aileleri arasında yıllardan beri süren bir miras davası vardı. Birbirleriyle konuşmuyorlar, camide bile karşılaşsalar birbirlerine selam vermiyorlardı. Bu yüzden Zehra'nın da, Muzaffer'in de aileleri, her iki taraf da aforoz etmişti onları. Zehra çok zor durumdaydı. Babam fabrikada geçici olarak bir iş bulmuştu ona, ama bolluk içinde yaşamaya alışmış bir genç kız için çok zordu o koşullarda yaşamak. İşte bu karmaşık duygular içinde ben de onu bırakıp, Ankara'daki fen fakültesine yazılmak üzere Antep'ten ayrılmıştım. İçim yanıyordu ama, her ne olursa olsun, Muzaffer arkadaşımdı. İstemesem bile er geç karşılaşacaktık. Bu karmaşık duygular içinde, buraya geldiğimin hemen ertesinde, Sıhhiye'deki iş yerine, babanı görmeye gittim.

"Birçok bakımdan o günü unutmam mümkün değil. Çok heyecanlıydım. Muzaffer karşımdaydı. Sırtında ince, keten bir takım elbise vardı. Ankara'ya geldikten sonra almış olmalıydı bu elbiseyi. Her zamanki gibi pantolonu ütülü, gömleği kolalıydı. Kravatlıydı. Küçük bir baba bıyığı bırakmış, sinekkaydı tıraş olmuştu. Beni karşısında görünce, en küçük bir şaşkınlık belirtisi göstermeden hemen yerinden fırlamış, *"Hoş geldiniz, sefalar getirdiniz İhsan Bey karde-*

şim! Şeref verdiniz!" diyerek kollarını açmış, sıkı sıkı kucaklamıştı beni. Bu onun konuşma tarzıdır, bilirsin. O anda içtenliğinden hiçbir şey yitirmemiş olduğunu düşünmüştüm.

"Sergievi yıkılıp yerine opera binası yapılıyordu. Balyoz, çekiç, kazma, vinç gürültüleri, betoniyerin uğultulu işleyişi, işçilerin bağırtılı sövgüleri, yük asansörlerinin iç gıcıklayıcı vızıltısı, caddeden geçen otomobillerin, otobüslerin homurtuları, korna sesleri arasında sesimizi güçlükle duyurabiliyorduk birbirimize. Bütün bunlar bana yepyeni bir dünyada yaşamaya başladığımı duyumsatan şeylerdi. Bir gariplik vardı içimde. Belki de bir yılgınlık. Hava sıcaktı, oda daha da sıcak, masanın üstünde ince belli çay bardağında tavşan kanı, buğu buğu tüten çay...

"'*Demek böyle,*' demiştim, bir şeyler söylemiş olmak için. '*Puvantörlük yapıyorsun burada? İyi, iyi... Zehra inşaatta çalışıyor deyince sanmıştım ki...*'

"'*Sırtımda çimento torbası taşıdığımı mı? Merak etmeyin, o işleri de yaptım, biliyorsunuz, anlatmışımdır, hem de daha on iki, on üç yaşlarımda iken...*'

"'*Ben de mühendis olacağım diye tutturdum ama, sana bakıyorum da nasıl kıvırırım bu işi diye düşünüyorum...*'

"'*Alışırsınız siz de canım kardeşim. Hele oturun, bir soluk alın...*'

"Sonra, omuzlarımdan bastırarak masasının önündeki madeni sandalyeye oturtmuştu beni; bir yandan da sözünü sürdürüyordu:

"'*Hem siz büyük bir mühendis olacaksınız. Bizler sizin emrinizde çalışacağız. Siz kafa adamısınız! Biz beden işçisiyiz. Her ne kadar Marx baba, ikisi arasında fark yoktur dese de...*'

"Gülmek geçmişti içimden. Onunla annenin aracılığıyla tanıştığımız günlerde, Zehra'nın aksine, ne Marx'tan, ne işçi sınıfından, hiçbirinden haberi yoktu Muzaffer'in. Aslına bakarsan, Marx'ı da, sosyalizmi de, hepimize, Zehra'ya da, bana da öğreten, Mehmet Tahir'dir. Senin bildiğin şu bizim sünepe Mehmet Tahir!

"Mehmet Tahir, Urfalı'ydı. Parasız yatılı olarak okuyordu bizim sınıfta. Urfa'da, oraya sürgün olarak gönderilen, ağabeysinin askerlik arkadaşı bir mühendisin rahle-i tedrisinden geçmişti. Yani onun öğrencisiydi. Ama, o kadar değil. Mehmet Tahir o zamanlar çok okuyan, çok düşünen, gerçekten yetenekli, üstelik ateşli bir oğlandı. Hapishanede geçen üç ay onu bambaşka bir insan yaptı. Aslında,

Antep'te, annen ve babanla oluşturduğumuz dörtlü hücrenin beyni Mehmet Tahir, ateşleyicisi Zehra, vurucu gücü de Muzaffer'di. Ben sade bir militandım, o kadar. Bu bakımdan, Muzaffer'in durumumuzu bu şekilde mukayeseye kalkışmasından rahatsız olmuştum.

"Muzaffer'le lisedeyken tanışmıştık. Çocukluğundan beri babasıyla, daha doğrusu üvey babasıyla hiç geçinemez, dayak yer, ikide bir, olmadık bahanelerle evden kovulurmuş; o da şurada burada çalışarak ekmek parasını kazanmaya çalışırmış. Bu yüzden birçok kez okumaya ara vermiş, yaşıtlarından geri kalmıştı. Bunları sen de biliyorsun. Kimbilir kaç kez anlatmışlardır sana... Gerçi bir ayrıntı gibi düşünülebilir ama, Muzaffer sınıfımızın en yaşlısıydı, bu yüzden de sınıf mümessiliydi. Genç yaşından beri çektiği sıkıntıların, yüklendiği ağır sorumlulukların onu fazla etkilediği söylenemezdi. Son derecede sağlıklı, sporcu, güçlü kuvvetliydi, okulun güreş takımında ağır sıklet şampiyonluğunu kimseye bırakmazdı. Sadece saçları biraz erken dökülmüş, alnı açılmıştı.

"Bir gün, okulun bahçesinde, dinciler ve Turancılarla pek de istemeden karıştığım sözümona ideolojik içerikli yumruklu tekmeli kavgada beni dayak yemekten kurtardıktan sonra dost olmuştuk babanla. Beni koruması altına almıştı. Adımız solcuya çıktığı halde, bir yandan babamın vali muavini oluşu, bir yandan da Muzaffer'in gözünü budaktan esirgemeyen kavgacılığından çekindikleri için, sınıftaki ülkücüler, Turancılar, dinciler, öyle kolay kolay saldıramazlardı bize.

"Görmeye gittiğimde, Ankara'ya geldiğinden beri pek değişmemiş bulmuştum onu. Sadece konuşmasına alışık olmadığım sitemli bir acımsılık, hatta alaycılık yerleşmişti. Galiba köpek dişlerinden birisini de çektirmişti, gülmesi değişik görünüyordu.

"'*Doğru söylüyorsun Muzaffer, ama sen gerçekten hepimizden dayanıklısın,*' diye savunmaya çalışmıştım kendimi. '*Yine de bana kalırsa, pes etmemelisin. İş işten geçmiş değil. Sen de bir fakülteye girebilirsin... Buraya gelmeden Zehra'yla konuştum. O da çok istiyor senin bir fakülte bitirmeni. Dil Tarih'e falan rahatlıkla girebilirsin. Arapça'n çok iyidir senin... Ne bileyim, Arap dili ve edebiyatı bölümüne devam etsen...*'

"Suratını buruşturmuştu.

"'*Zehra hamile. Ben okumaya kalkarsam onlara kim bakacak?*

Yakınmak için söylediğimi sanmayınız. İkimiz de istiyoruz o çocuğu. Ama...'

"'*Ben şimdi asıl seni düşünüyorum. Dil Tarih'te devam zorunluluğu yokmuş. Bir yandan çalışır, bir yandan okuyabilirsin... Antep'teki gibi. Senin için daha da kolay olur. Yavaş yavaş bitirirsin...*'

"Yandaki küçük masada oturan gözlüklü adamın çalışıyormuş gibi başı önüne eğikti, ama gözlerinin kırpıltısından bizi dinlediği belli oluyordu. İşkilli bir bakışı vardı, sanki büyük bir suç işliyorduk da yakalayacak, ele verecekti bizi, ama Muzaffer aldırış etmiyor, çok rahat görünüyordu:

"'*Bunları daha sonra enine boyuna konuşuruz aziz kardeşim,*' diyerek tartışmaya girmek istemediğini belirtmiş, cebinden sigara paketini çıkararak uzatmıştı:

"'*Hele bir sigara yakın, ne demişler, dumanı doğru çıksın!*'

"İçtiği sigara, sarı karton kapaklı '*Yeni Harman*'dı. Yeni Harman, o zamanlar ancak çok varlıklıların, büyük bürokratların, bakan ve milletvekillerinin içtiği pahalı bir sigaraydı. Tabii aklımdan geçenleri ona sezdirmedim, önerim üzerinde ısrar ederek, '*Ama ders yılı başladı bile Muzaffer'ciğim,*' dedim. '*Bence bu her şeyden önemli. Senin için de, Zehra için de...*'

"Olumsuzca sallamıştı başını:

"'*Boş versenize canım kardeşim! Liseyi bitirdik de ne oldu? Bir büyük aptallık ettik, bir de başımıza çoluk çocuk sardık!*'

"Gözlerimi yere indirmiş, yutkunmuştum. Aslında onunla tartışmaya girmek istemiyordum, ama annene söz vermiştim bu konuyu Muzaffer'le konuşacağıma, onu ikna etmeye çalışacağıma dair.

"'*Öyle deme,*' dedim. '*Zehra çok iyi kızdır. Sana hep destek oldu, unutma! Sana kalsa, liseyi de bırakacaktın... Hem, daha önce sırtında çimento torbası taşıyordun, şimdi puvantörlük yapıyorsun en azından. Fena mı oldu liseyi bitirmen?*'

"O, sözü değiştirmek gereksinmesini duymuş olmalıydı ki, "*Ne tekâmül değil mi ya!*" diyerek alaycı bir tavırla sözümü ağzıma tıkamıştı:

"'*Neyse, bırakalım şimdi benim sorunlarımı da siz kendinizden söz edin biraz. Memlekette ne var ne yok?*'

"'*Gelmeden bir gün önce hatırını sormak için uğradım sizin eve. Zehra iyi. Fabrika müdürü evrak servisine almış onu. Rahatı yerinde.*

Fabrikanın ebesine kontrole gidiyormuş. Her şey yolundaymış. Ben de laf olsun diye anlatıyorum ya bunları. Zehra yazıyordur sana. Hani, onu doğrulamak için söylüyorum, merak etmeyesin diye...'

"Muzaffer, anlattıklarım onu pek fazla ilgilendirmiyormuş gibi, başını gelişi güzel sallıyor, garip bir şekilde gülümsüyordu. Birden, âdeti dışında senli benli konuşmaya başlayarak, *'Bırak şimdi Zehra'yı da, senin karı kız işleri nasıl gidiyor, sen onlardan söz et bakalım?'* dedi. *'Yeni kimler var dağarında?'*

"Yan gözle bitişik masada güya çaktırmadan bizi dinleyen adama baktım. Telaşlanmıştım. Muzaffer neden telaşlandığımı bal gibi fark ettiği halde, işi büsbütün açığa vurmak istiyormuş gibi, dudaklarını çarpıtarak gülmeye başladı, yandaki masada oturan adama dönerek, *'Lisedeki kızların hepsi yanıp tutuşurdu İhsan Bey için,'* dedi.

"Adam sırıttı, benim de bu durumda işi alaya almaktan başka çarem yoktu, karşı saldırıya geçtim, *'Beni kendinle karıştırıyorsun iki gözüm!'* dedim. *'Sınıfın Kazanova'sı ben değildim, sendin!'*

"Konuşmamız bir süre bu minval üzere sürüp gitti:

"*'Benimki genelev hovardalığı! Öyle sessiz sedasız, masum masum durduğuna bakma, Suphi Bey, yere bakan, yürek yakan cinsindendir İhsan Bey kardeşimiz!'* diye ısrar ediyordu Muzaffer. *'Gördüğün gibi, çok da yakışıklıdır kâfir; ama benim bildiğim kadar, hâlâ, hani ne derler, el değmemiş kız gibidir! Çünkü, benim gibi, bizim gibi sıradan bir insan değildir o. Asildir. Seçkicidir. Antep'teyken bir kere bile kandırıp geneleve götüremedim onu!'*

"Canımın sıkıldığını belli ediyordum. Muzaffer'in ikide bir aşağılık kompleksini açığa vuran sözlerinden, davranışlarından oldum olası hoşlanmaz, bunu da yüzüne karşı söylemekten çekinmezdim. Ama, o gözlüklü adamın yanında konuşulacak şeyler değildi bunlar...

"Sonunda Muzaffer de farkına varmıştı galiba suratımın asıldığının, ama önemsemiyordu anlaşılan, inadına sürdürüyordu gelişigüzel konuşmasını:

"*'Suphi Bey'den çekinme kardeş! Sizden iyi olmasın dosttur, yürekli insandır. Sizi, beni, Mehmet Tahir Bey'i, gıyaben tanıyor zaten hepinizi...'*

"Kısa kesmek istemiş, *'Neyse,'* demiştim. *'Sonra konuşuruz bunları...'*

"Sarkık bıyıklı, kumral saçlı, gözlüklü adam, bu kez açıkça gül-

müş, başını sallayarak doğrulamıştı Muzaffer'i, üste bir de, *'Anlarız biz bu dalgaları!'* dercesine göz kırpmıştı. Muzaffer, onu yüreklendirecek şekilde sürdürüyordu sözlerini:

"*'İhsan Bey kardeşimiz çok duygulu bir insandır. Romantiktir. Bizim gibi öyle karı kız peşinde koşmaz. Onun için önemli olan düzmek, düzüşmek değil, aşktır. Temiz bir aşktır. Öyle değil mi İhsan Bey kardeşim? Oysa ben, kadın dendi mi, etine buduna bakar, nasıl yatağa atarım diye düşünürüm...'*

"Suratım iyice asılmış olmalıydı. Gerilmiştim. O hâlâ sıkıntımı anlamazdan geliyordu:

"*'İhsan Bey, âşık. Bildiğin gibi değil. Haklı da. Çok hoş bir kadındır Mâhinur Hanım. İhsan Bey'in kapı komşuları. İstanbullu. Kocası hastanede operatördü. Kan davasında yaralanan birisini kurtardığı için adamın hasımları tarafından vurulmuş. Anlayacağın, bok yoluna gitmiş, Mâhinur Hanım da genç yaşta dul kalmış, bir daha da İstanbul'a dönmemiş. Bizim orada, Devlet Hastanesi'nde başhemşire. Dostumuzdan biraz yaşlıdır ama, tam onun istediği gibi, kafalı bir kadındır. Gerçi biraz tuhaftır, nasıl söyleyeyim... Yani... Kimseye yüz vermez. Öyle kolay kolay sokulamaz herkes yanına... Ha? Değil mi? Doğrusu şanslısın kardeşim. Öyle bir kadınla... Nasıl tatil boyunca işi biraz ilerlettiniz mi?'*

"Bu kez bayağı öfkelenmiştim. Suratım kızarmış olmalıydı:

"*'Neler söylüyorsun Muzaffer?'* dedim. *'Şaşırdın galiba. Kendin de söyledin, Mâhinur Hanım'la aramızda son derecede temiz, saf, duygusal bir yakınlıktan, bir arkadaşlıktan başka bir şey yok. Olamaz da zaten!'*

"*'Yapma canım! Şöyle bir biçimine getiremedin mi?'*

"Artık tanıyamıyordum arkadaşımı. Ankara'ya geleli bir tuhaf olmuştu. Antep'teyken böyle konuşmazdı, konuşamazdı, son derecede saygılıydı. Onu böylesine küstahlaştıran şey neydi? Giderek sinirleniyor, kendimi güçlükle tutuyor, çarpık çarpık gülümsüyordum sadece. Bir yandan da, her şeyi yadsımakla onu susturamayacağımın farkındaydım. Muzaffer hâlâ oralı değildi:

"*'Sen benim ileri geri sözlerime bakma Suphi'ciğim... Doğrusu kraliçe gibi bir kadındır Mâhinur Hanım. Yani tam İhsan Bey kardeşime layık, ona yakışan bir kadın! Ama duyduğuma göre, galiba Ziraat Bankası müdürüyle evlenecekmiş, doğru mu?'*

"Gözlüklü adam sırıtıyordu. Bütün kanımın çekildiğini hissettim tepemden. Şeytan, *'Kalk git şuradan,'* diyordu ama kendimi dizginlemeyi başardım. Ben de onun gibi alaycı bir tavır takınarak, *'Evlenmek mi? Yok canım... Nereden çıktı, yok öyle bir şey,'* dedim. *'Vallahi, bu işi uzatmadan halletseniz iyi olur,'* dedi. *'Ben senin gibi cesur değilim. Hem, yaşım ne başım ne!'*

"Böyle konuşarak ben de onu yaralamak istiyordum, oysa bu tür sözler, gerçekte onun sözlerini doğrulamaktaydı, bunun da farkındaydım. Gerçekten de çok insafsızdı o gün Muzaffer... Zehra'nın, ikisi arasında olup bitenleri bana anlatmış olduğundan emin görünüyor, bu yüzden bana üstü kapalı bir biçimde saldırıyordu. Ama, aralarında olup bitenler yüzünden ona kızdığımı ben ondan zaten hiç saklamamıştım ki...

"Dikkatle bakıyordum gözlerinin içine. Belli ki bir çeşit suçluluk kompleksi içindeydi. Arkadaşına, arkadaşlarına ihanet ettiğinin farkındaydı ve bu ihanetinin öyle kolayca bağışlanamayacağını bildiği için de en iyi savunma hücumdur diye üstüme üstüme geliyordu. Oysa, tartışmamızın artık hiçbir anlamı yoktu. Testi kırılmıştı bir kez; üçümüz için de tamir edilebilecek bir şey kalmamıştı.

"*'Bu konuyu kapatsak,'* dediğimi anımsıyorum.

"Aslında içim acıyordu. Biliyordum buraya gelince o konunun açılacağını. Bu bir oyundu, bu oyunu sürdürmek zorundaydım. Olan Mâhinur Hanım'a oluyordu sonuçta. Burada kendisinden bu şekilde söz edildiğini duysa, yüreğine inerdi kadıncağızın. Onun adı, Muzaffer'in düşüp kalktığı cinsten herhangi bir genelev sermayesiyle aynı düzeyde nasıl anılabilir, öyle biriyle nasıl karşılaştırılabilirdi? Oysa Muzaffer hâlâ ısrarcı ve alaycıydı:

"*'Sen bir şey yok diyorsun ama, bir şey çalındı kulağıma, bu Ziraat Bankası müdürü hikâyesini duyunca, Mâhinur Hanım'a evlenme teklif etmişsin, öyle mi?'*

"Canım sıkılıyordu, ya bir daha görüşmemecesine çekip gidecektim, ya da onu olduğu gibi kabul edip oyunu kendi kurallarıma göre oynamaya çalışacaktım. Olayı gizlemenin anlamı yoktu artık. İster istemez, *'Aslında koşullar uygun olsa bunu düşünebileceğimi inkâr edemem,'* demiştim. *'Ama olacak şey değil. Benden tam on altı yaş büyük. Onun böyle bir şey aklının ucundan bile geçmez... Geçse bile ne olacak, yıllarca beni bekleyecek değil ya...'*

"Muzaffer, *'Dediğim dedik,'* dercesine ve âdeta transa girmiş gibi, kendinden geçerek konuşuyordu:

"*'Neden olmasın?'* diyordu. *'Mehmet Tahir Bey kardeşimiz hep söyler ya, bütün bunlar peşin hükümlerimizin, erkekleri önde tutan alışkanlıklarımızın, saçma sapan geleneklerimizin ürünü. Benim annem, babamdan on beş yaş küçüktü. Evlendiklerinde çocuk yaşındaymış. Yetim kalmışmış. Akraba çocukları. Babamı kendi babası yerine koyduğunu söylerdi. O işe gidince, çaput bebekleriyle evcilik oynarmış. Genç yaşında da dul kalmış, bu kez üvey babam olacak hanzonun, hem de kendisinden daha da büyük, yirmi beş yaş büyük bir hayvanın koynuna girmek zorunda kalmış... Peki, tersi olunca, yani bir kadın kendinden üç beş yaş küçük bir erkekle birlikte olmaya kalkınca niye tuhaf karşılıyoruz, niye kınıyoruz ki?'*

"Ben, *'Üç-beş yaş değil, on altı yaş,'* diye sözümona kendimi savunmak üzereydim ki, *'O başka,'* diye söze karıştı gözlüklü adam. *'Kırk-kırk beş yaşında bir erkek, olgunluk çağındadır. O yaşta bir kadın ise, muşmulaya döner, hayızdan nifazdan kesilir. Kadınlığı kalmaz... Hangi delikanlı bakar öyle bir kadının yüzüne?'*

"*'Bu onun bileceği iş!'* dedi Muzaffer, niyetini ısrarla sürdürerek. *'Hem, sen öyle san! Ben ne karılar bilirim, altmış yaşında, yirmilik kızlara taş çıkartır; yatağa girdi mi, maazallah! Hem, yaşlı dediysek, Mâhinur Hanım senin dediğin gibi öyle muşmula falan değil, taş gibi bir kadın... Bence İhsan Bey kardeşimiz Mâhinur Hanım'a âşık olmakta son derecede haklı!'*

"Onun haklı olduğu tek şey ise, Mâhinur Hanım'a gerçekten de evlenme teklif etmiş olmamdı. Sesimi alçaltarak, *'Sen nereden duydun?'* demek zorunda kalmıştım bu kez. O da sesini alçaltarak, *'Zehra yazıyordu mektubunda,'* diye yanıtladı sorumu. Şaşırmış gibi davrandım,

"*'Demek Zehra duymuş? Nasıl olur? Nereden haberi olabilir?'* dedim.

"Muzaffer, alaylı konuşmasını sürdürerek, *'Niye tuhafına gitti kardeş?'* diye karşılık vermişti. *'Mâhinur Hanım kendisi söylemiştir. Sen bilmezsin bu kadın kısmını. Doktor Rezzan Hanım, Mâhinur Hanım'ın yakın arkadaşıdır, biliyorsun. O Sacide Hanım'a söylemiş, o da Zehra'ya anlatmış. Hem, sen de bana anlatıyorsun ya her şeyini?'*

"Taş mı atıyordu bana, anlamamıştım. İçimde tatsız bir duygu

vardı. Aslında bunun böyle olmasını isteyen bendim, ama dedikodunun yayılması yine de can sıkıcıydı. Kaynağın Rezzan Hanım olmadığını kestirebiliyordum. Tam tersiydi. Çünkü olayı bilen tek kişi Zehra'ydı. Rezzan Hanım'a o söylemişti muhakkak. Annemin kulağına da o yoldan ulaşmış olmalıydı dedikodu; Ankara'ya gelirken beni bir kenara çekmiş, Mâhinur Hanım'ın adını anmadan uzun uzun öğütler vermişti.

"Benim için önemli sayılmayabilirdi, ama Mâhinur Hanım çok üzülür, çok güç durumda kalırdı. Antep gibi bir yerde, o yaşta, toplumda belli ve saygın bir yeri olan bir kadının kendisinden çok genç bir öğrenciyle, ne anlamda, ne boyutta olursa olsun, ilişkiye girmesi, bağışlanacak bir şey değildi.

"Ne diyebilirdim? Ne var ki, inkâr etmek de işime gelmiyordu. Zaten bu defter çoktan kapanmıştı. Duraksayarak, *'Benim yaptığım da doğru değildi, çocukça ve duygusal bir davranıştı,'* demiştim. *'Duygularımdan söz etmemem, sevdiğimi açıklamak değil, tersine inkâr etmem gerekirdi. Senden bile gizlemeliydim, ama yapamadım işte. Artık çok geç. Bu sayfa ebediyen kapandı. Ama o da bunu kimseye söylememeliydi.'*

"Bu kez, Muzaffer'in geri adım attığını hissettim.

"*'Boş verin, üzmeyin kendinizi,'* dedi, bir çeşit pişmanlık ifadesiyle. *'Siz benim can kardeşimsiniz. Çok hassas bir insansınız. Doğru ya da değil. Başka türlü olmaz bu. Elbet açılacaksınız dostunuza! Ona gelince, siz hâlâ fazla idealistsiniz İhsan Bey kardeşim. Kadınlar, en mükemmeli bile, sizin sandığınız, beklediğiniz öyle ince, nâzenin, çıtkırıldım yaratıklar değiller. Hele bir kere tadına bakın birisinin... Öyle şiirlerde anlatılanlardan değil, etli canlı, gerçek bir kadının...'*

"Muzaffer buydu işte. Eskisi gibiydi. Birden içimin sıkıntısının yok olduğunu fark etmiştim. Aslında uzun zamandır için için aynı şeyi ben de düşünmüyor muydum? Mehmet Tahir de, *'Aşk, et çekiminin yaldızıdır...'* diye, aynı şeyleri söylemez miydi?

"Bundan sonrası kolaydı artık. Aslında Mâhinur Hanım'ın, Muzaffer'in tanımladığı o etli canlı, gerçek kadınlardan, örneğin bana ilk cinsellik dersini veren çamaşırcı Ayşe Hanım'dan ne farkı vardı?

"Bir bakıma çok daha dürüsttü Ayşe Hanım. O da duldu. Annem yaşında, kanlı canlı, tombulca, yüzüne bakılır cinsten bir kadın.

Leğeninin başına geçti mi, çamaşırları *'huh huh'* diye öyle bir sıkar, çitilerdi ki, âdeta özel bir zevk aldığı söylenebilirdi çamaşır yıkamaktan. Çömeldiği zaman, donunun dibine kadar açılırdı bacakları. Kapı aralığından gizli gizli seyrederdim onu. Annemin misafirliğe gidip de bizi evde yalnız bıraktığı bir gün, benim yine kapı aralığından kendisini dikizlediğimi anlayınca, *'Ne korkuyorsun yavrum, öyle uzak durma, buraya gel,'* diye beni yanına çağırmış, kolumdan tutmuş, eteğini kaldırarak üstüne çekmişti. Neye uğradığımı şaşırmıştım. Taş zeminin üstünde, sabunlu suların içinde, soluk soluğa, ne yapmam gerektiğini öğretmişti bana. O tarihte henüz on dört yaşındaydım. Çok heyecanlanmış, çok da korkmuştum..."

Hayretle dinliyordu İhsan, babasının arkadaşının cinsel deneyimlerini ve bir noktada ister istemez kendi anılarıyla olan benzerlikleri dikkatini çekiyordu. İhsan Bey dalıp gitmişti eski günlere, İhsan'ın yüzündeki şaşkınlık ifadesinin farkında bile değildi; aynı coşkuyla sürdürüyordu itiraflarını:

— Senin de mutlaka başından geçmiştir buna benzer şeyler. Gerçi, birkaç yıl öncesinden cinselliğin ne olduğunu öğrenmemiş değildim. Babam Akhisar kaymakamıyken, yazları babaannemin yanına, Kuşadası'na giderdik. Babaannemin bağları, bahçeleri, zeytinlikleri, bir de tam deniz kenarında kocaman bir evi vardı. Yine öyle yaz tatiline gittiğimiz bir yıl buluğa ermiştim. Denize gitmek dışında arkadaşlarla en büyük eğlencemiz, babamın kitaplığında bulup aşırdığım, yurtdışından gelmiş bir fotoğraf albümündeki, bir camı yeşil, öbür camı kırmızı karton gözlükle seyredilen üç boyutlu çıplak kadın resimlerine bakarak, bir arada otuzbir çekmekti. Daha sonra, babam Antep'e tayin edildiğinde, bu kez arkadaşlarla Alleben'e çimmeye gider, kuytu yerlerde dereye giren kızları gözetlerdik. Bir çıplak omuz, bir çift çıplak bacak bile en erotik düşler kurmamıza yeterdi.

"Ama, Ayşe Hanım'la olan, çok farklı bir şeydi. Günlerce, gecelerce o gün yaşadıklarım düşlerimden gitmemiş, gözlerimin önünden uzaklaşmamıştı. O günden sonra, bütün isteğime karşın, bir daha çamaşır odasının yanından bile geçememiş, bu olayı bir sır olarak herkesten saklamıştım.

"Şimdi düşünüyorum da, Mâhinur Hanım da benim gibi gencecik ve deneyimsiz bir çocuğu kendisine arkadaş olarak seçerken, ça-

maşırcı Ayşe Hanım gibi, kimsenin bu yakınlıktan kuşkulanmayacağını hesaplamış olabilirdi. İkisi de duldu. Uzun zamandır erkeksizdiler. Kimbilir, daha başından beri, onun istediği de, beklediği de, Ayşe Hanım'ın istediğinden farklı bir şey değildi. Elverir ki her şey gizli kalsın..."

Sustu. Birden, çok fazla açılmış olduğunu düşünmeye başlamış olmalıydı.

İhsan, hafifçe doğruldu yerinden, yan gözle babasını, yeniden dolmak üzere olan plastik torbayı kollayarak,

— Hepsi bu kadar mı, dedi, yüzünde beliren alaycı gülüşü saklamaya gereksinme duymadan. Annem sizi bırakıp babamla evlendiğine göre, bu Mâhinur Hanım meselesinin pek de o kadar romantik bir ilişki olmadığı hakkında kuşkuları olsa gerekti... Siz öyle düşünmüyor musunuz?

— Olabilir, diye mırıldandı İhsan Bey. Çok zaman geçti... Annen, çok zeki ve sezgileri güçlü bir kadındır. İşin aslı şu. Mâhinur Hanım'ı komplikasyonlu bir apandisit ameliyatı için yattığım hastanede tanımıştım. Tek yataklı bir odada kalıyordum, ne de olsa babam vali muaviniydi. Fazla bir sıkıntım yoktu. Ameliyatın ertesi günü, sabah vizitesinden sonra, yatağımda, sırtıma konan yastıklara yaslanmış, kitap okuyordum. Bir ara açık duran kapıdan Mâhinur Hanım'ın içeri girdiğini fark ettim, insiyâki olarak, okuduğum kitabı örtünün altına sakladım. Telaşımı fark eden Mâhinur Hanım gülümsedi, *"Ne okuyorsunuz bakalım,"* dedi. *"Bir aşk romanı mı?"*

"Nedense onuruma dokunmuştu bu söz, kitabı çıkarıp gösterdim, *'Upton Sinclair adlı bir Amerikalının* Altın Zincir *adlı sanat tarihi kitabı...'* dedim.

"Zehra, kapalıçarşıdaki bir sahafta bulmuş, çok beğendiğini söyleyerek, hastanede okurum diye getirmişti. Kitabı görünce gülümsemesi daha da artmıştı Mâhinur Hanım'ın, *'Güzel bir kitaptır. Eskiden ben de okumuştum. Yalnız, değer yargılarına her zaman katıldığımı söyleyemem,'* demiş, birtakım örnekler de göstermişti.

"Çok şaşırmıştım. Başhemşire bile olsa, Antep gibi bir yerde bir kadının o kitaptan öylesine doğal bir tavırla söz edişi inanılacak gibi değildi. Böyle başlamıştı dostluğumuz. Daha sonra, pansumanlarımı değiştirmek bahanesiyle birkaç kez beni görmeye gelmişti.

Okuduğum kitaplardan, onun okuduklarından, zevklerimizden konuşmuştuk. Mâhinur Hanım İstanbullu'ydu. Ölen kocasıyla liseden arkadaşmışlar. Sırf onunla beraber olmak için Yüksek Hemşirelik Okulu'nu seçmiş.

"İyileşip hastaneden çıktıktan sonra annem bir akşamüstü çay içmeye çağırdı onu, hastanede bana karşı gösterdiği özenden ve yakınlıktan ötürü teşekkür etmek amacıyla. Bizimkilerle tanıştıktan sonra, rahatça gidip gelmeye başlamıştım Mâhinur Hanım'ın evine. Zehra dışında, ki onunla o zamanlar sadece arkadaş olduğumuzu düşünüyordum, değil Mâhinur Hanım gibi olgun, güzel ve hoş bir kadınla, sınıfımızdaki ya da mahallemizdeki kızlarla bile en küçük bir yakınlığım olmamıştı. Tabii, çamaşırcı kadın olayı bambaşka bir şey. Onu kafamda tamamen tecrit etmiştim.

"Evet, Muzaffer'in söylediği doğruydu, Mâhinur Hanım'a daha ilk günden âşık olmuştum. Ona olan sevgim, daha çok bir tapınmayı andırıyordu. O günlerde henüz farkında değildim ama, aynı zamanda Zehra'yı da seviyordum. Zehra'yı sevdiğimi Muzaffer de biliyordu. Ona itirafta bulunmuştum üstü kapalı bir şekilde ve o, karşı çıkmamıştı. Zehra'nın da duygularımdan haberi vardı. Öyle, aşk filmlerindeki gibi birbirimizin kollarına atılmış değildik, ama, baş başa kaldığımızda, uzak gelecek için hayaller bile kuruyorduk.

"Bunları sana açıklamakta artık hiçbir sakınca görmüyorum. Ne var ki, benim Kuşadası'nda olduğum sırada, birkaç gün içinde, her şey değişivermişti. Baban onu benim elimden almıştı ve Zehra ona karşı çıkmamıştı.

"Muzaffer'i böyle davranmaya iten sebebi hâlâ anlayabilmiş değilim. Hayvanca bir tutku mu? Kıskançlık mı? Yoksa Zehra'yı, benim gelgeç olarak algılamış olabileceği duygularımdan korumak için giriştiği aptalca bir fedakârlık mı?

"Mâhinur Hanım hikâyesini başından beri biliyordu Muzaffer. Beni korkaklıkla suçlar, *'Ne olmuş yani, senden büyükse büyük. Mâdem o da senden hoşlanıyor... Annene, babana boş ver. İnsanın karşısına bir kere çıkar böyle bir fırsat. Evlenir, çeker gidersiniz İstanbul'a. Orada evleri, akarları olduğu söyleniyor. Sen de bizim gibi buralarda çürüme. Alıp götürsün seni Avrupalara, Amerikalara. Oralarda okursun...'* derdi. Ortada fol yok, yumurta yokken, benden daha hayalciydi.

"Benim Mâhinur Hanım'la olan yakınlığımı biliyordu, ama bu yakınlığın Zehra'ya beslediğim duygularla hiçbir benzerliği olma-

dığını da biliyordu. Biliyor olması gerekirdi, ona kaç kez anlatmıştım, Mâhinur Hanım'a beslediğim sevgi, çok başka, değişik bir şeydi. Uçucu bir duyguydu. İnsanı bu dünyanın kirlerinden uzak tutan, saf, tertemiz bir sevgiydi. Onu gerçek bir kadın gibi düşünmüyordum. O da beni gerçek bir erkek olarak görmüyordu, eminim."

Yine bir süre sustular.

— Yani aranızda hiçbir şey olmadı, öyle mi, dedi İhsan.

— Pek de o kadar değil, dedi İhsan Bey. Mâhinur Hanım banka müdürüyle evleneceğini haber verdiğinde, çocukça bir davranışla, ciddi ciddi, onu sevdiğimi, banka müdürüyle değil, benimle evlenmesi gerektiğini söylemiştim. Aslında, beklenmedik evlenme teklifim karşısında hiç şaşırmamıştı. Acıyarak, belki biraz da anlayışlı bir tavırla, ama son derecede ciddi olarak, *"Aşk bir düş oyunu değildir İhsan,"* diye karşılık vermişti. Benimle bütün bir ömür birlikte olmayı kendisinin de çok istediğini, ama bunun, kahrolası toplumsal koşullar nedeniyle olanaksızlığını, genç ve bir kere evlenip boşanmış bir kadının, değil bir taşra kentinde, İstanbul ya da Ankara gibi bir büyük kentte bile tek başına yaşamasının ne kadar zor olduğunu, bu bakımdan, istememekle birlikte, banka müdürüyle evleneceğini anlatarak avutmaya çalışmıştı beni.

"Oysa şimdi biliyorum, yalan söylüyordu, bal gibi evlenmek istiyordu o banka müdürüyle. Neredeyse çocuğu yaşında bir lise öğrencisiyle evlenmeyi düşünmesi bile saçmalıktı. Ama, son anda, bir ödül vermek istemişti bana. Benim, bitip tükenmeyen çocukça, safça sevda yavelerimden sonra, birden yanıma sokulmuş, sarılıp öpmüş, divanın üstüne çekmişti beni. Bu davranışı aslında, bana bir ödül, bir veda armağanı vermek istediği anlamına geliyordu. Bunu fark etmem gerekirdi. Filmlerdeki son veda öpücüğü gibi bir şeydi bu, son anda kendisini bana sunmak istemesi.

"O günkü halim aklıma geldikçe yüzüm kızarır. Bal gibi beceriksizlik etmiştim. Hâlâ korkuyor, beni yanlış anlayacağından çekiniyordum. Bir de üstelik, saçma bir umutla, daha doğrusu kaygıyla, tutup evlenme teklifinde bulunmuştum...

"Beklemediğim, gerçek nedenini o anda bir türlü anlayamadığım

bu ilk ve son, o zaman özveri olarak algıladığım cömertliğini başka türlü değerlendirmem olanaksızdı. Şimdi düşünüyorum da, bu kendini sunuş, açıkça, oyunun sona erdiği anlamına geliyordu. Ama, ben yine de, en azından Muzaffer'e karşı bu oyunu sürdürmek zorundaydım..."

O sırada kapı açıldı. Hademe içeri girdi, onların yüzüne bakmadan, dolan torbayı yanında getirdiği pis kovaya boşaltıp çıktı.

İhsan Bey'i anladığını sanıyordu İhsan. Muzaffer ölmek üzereydi ve o, bir çeşit günah çıkarma gereksinmesi duyuyordu. Zamanın dönüşsüz bir noktasındaydılar. Onun, her ne olursa olsun, anlattıklarından bir başkasına söz etmeyeceğinden emindi; İhsan Bey için, günah çıkartma hücresinin gerisindeki papazlardan farksızdı o anda İhsan.

Şimdi de, uykusunda konuşuyormuş gibi, gözlerini tavana dikerek, daha da alçak sesle sürdürüyordu itiraflarını:

— O sırada Muzaffer, şantiye şefiyle görüşmesi gerektiğini söyleyerek çıkmıştı odadan. O çıkınca dışarıdaki gürültü de sanki birden kesilmiş gibi gelmişti bana. Gerçekte büyük bir boşluktu içimde duyduğum. İlk gençliğimin bütün büyülü havasını yitirmiştim ansızın. Aklımda yine, son konuşmamızda Mâhinur Hanım'ın söyledikleri vardı. *"Orada bambaşka bir dünya ile karşılaşacaksın. Büyük bir kentte yaşamak çok farklı bir şeydir. Üstelik yalnız başına olacaksın. Kendi kendini yöneteceksin. Üniversite özgürlük demektir. Birçok yeni arkadaş edineceksin. Yeni ilişkiler kuracaksın. Değişik çevre, değişik insanlar, değişik kızlar... Beni unutacaksın demiyorum ama, sana mutlaka çok daha yoğun heyecanlar tattıracak kimseler çıkacak karşına. Ben senin için o zaman sadece nostaljik bir anı olarak kalacağım..."*

"Zehra bile, şaka yollu da olsa, ya da kıskanarak, *'Senin gibi güzel oğlana hangi kadın hayır diyebilir,'* dememiş miydi, Ankara'ya giderken, veda etmek üzere evinize uğradığımda? Buna karşı Ayşe Hanım, *'Pambuk gibi oğlansın!'* diyerek beni üstüne çekerken, çok daha açık, daha oburca ifade etmişti duygularını. Şimdi düşünüyorum da, içimden *'Zehra bile'* derken, küçümsüyor muydum onu yoksa?

"Aslında kaygılarımı belli etmemeye çalışıyordum ama, ikircikliydim. Mâhinur Hanım'la Muzaffer'in söyledikleri gibi, burada bambaşka bir dünyada yaşayacaktım. Özellikle de Antep'tekilerden çok farklı kızlar olacaktı çevremde! Sinema filmlerinde gördüklerime benzeyen havalı kızlar... Oysa o günlerde nedense, daha çok olgun kadın rollerine çıkan Hady Lamarr'a tutkundum.

"Ben böyle hayallere dalmışken, telaşla dönmüştü Muzaffer, *'Beklettim İhsan Bey kardeşim,'* demişti soluk soluğa. *'Kusura bakma. Bizim mühendisten öğleden sonrası için izin koparttım!'*

"Sevinmiştim bayağı. Onunla oracıkta ayrılmak pek işime gelmiyordu. Konuşmamız gereken başka şeyler de vardı. *'İyi ettin,'* demiştim. *'Gezeriz biraz, ha? Sen artık Ankara'yı adamakıllı öğrenmişsindir.'*

"*'Eh işte...Hep sizin sayenizde canım kardeşim...'*

"İki yanından dökülmeye başlayan saçlarıyla açılan alnını eliyle okşuyordu. Göz ucuyla beni kolladığının farkındaydım. Bugünkü rahatını, huzurunu bana borçlu olduğunu hiç durmadan yinelerdi. Beni boğacak kadar. Bütün bunlar artık geride kalmıştı. Ben çıkıp geldim diye yeniden hatırlaması gerekmezdi.

"*'Ne oldu, bari ev bulabildin mi?'* diye değiştirmeye çalışmıştım konuşmamızın akışını. *'Nerede kalıyorsun?'*

"*'Ev mi? Yok kardeş, ne gezer, benim gibi adama kim ev verir? Kiralar, yanlarına yaklaşılacak gibi değil. Burada kerevete kıvrılıveriyorum işte.'*

"*'Üşümüyor musun?'*

"*'Eh, daha soğuklara çok var.'*

"*Zehra yatak yorgan gönderdiğini söylüyordu.*"

"Şiş, iri, kızarık göz kapakları kapanıp açılmıştı birden:

"*'Ah kardeş, siz bilmezsiniz... Yahut hepsini bilmezsiniz... Sizin yanınızda mahcup düşmemek için öyle demiştir.'*

"Şaşırmıştım; o, sigarasından derin bir soluk çektikten sonra, *'Olanların iç yüzünü bir bilseniz...'* diye eklemişti. *'Suç ölende mi, öldürende mi derler ya, onun gibi bir şey işte... Evet, iyi kızdır Zehra, ama boynundaki altınlara, kolundaki bileziklere dokundurtmaz. Bakmayın siz öyle sosyalist mosyalist geçindiğine! Buraya nasıl geldiğimi siz biliyorsunuz. Cebimde yol param bile yoktu. Şu pezevenk doktor, Antepli'yim diye doğru dürüst muayene bile etmeden, senin*

gözlerinde trahom var deyip yolumu kesmeseydi, şimdi Mülkiye'ye girer, okurdum paşa paşa... Hoş, siz olmasaydınız buraya bile gelemezdim ya...'

"*'Bırak şimdi onu...'* diye kesmiştim sözünü, bu kez biraz da öfkelenerek.

"Muzaffer, bana aldırmadan gözlüklüye dönmüştü yeniden:

"*'İhsan Bey olmasaydı gelemezdim buraya. Kurtulamazdım oradan. O güç verdi bana. Yalnız güç mü? Buraya sınava gelirken kendi harçlığıyla benim yol paramı karşılamasaydı... Hem yalnız o mu? İhsan Bey'in babası araya girmeseydi, şiir gecesinde Nâzım Hikmet'in bir şiirini okudum diye atacaklardı beni içeriye... İki gün kaldım nezarette, o bile yetti. Ah, can kardeş. Ben sizi nasıl sevmem? Can kardeş, can...'*

"Yüzündeki dostça, kardeşçe anlatımda en ufak bir yapmacıklık gölgesi yoktu o anda; gözleri yaşarmıştı, sesi titriyordu. Sonra ansızın yerinden kalkıp yanıma gelmiş, acıtırcasına sıkmıştı beni kollarının arasında, yanağımdan öpmüştü; sonra karşımdaki sandalyeye çökercesine bırakmıştı gövdesini, sigara paketini uzatarak, *'Yak kardeş,'* demişti, *'Yakın hele bir sigara.'*

"Yeni Harman çok sertti. Boğazım yanmıştı. Bir süre dışarıdaki gürültüyü dinliyormuş gibi susmuştuk. Bakışlarımız ayrı ayrı noktalara çevriliydi. Odanın içindeki sessizliği yine Muzaffer bozmuştu, *'Hadi çıkalım, bir iki lokma atıştıralım...'* diyerek. Bir yandan, elleriyle masanın üstünde tempo tutuyordu.

"Kalktık. Ağır ağır Ulus'a doğru yürüdük.

"Karadeniz Lokantası tıklım tıklım doluydu. Kapıdan çıkanlara sürünerek, itişe kakışa güçlükle girebilmiştik içeriye. Hiç boş yer yoktu. Havada boğucu bir sıcaklık vardı. Bulut gibi sigara dumanı her yanı kaplamıştı. Yemek kokusu, öğlen rakısı kokusu, ter kokusu, iğrenç bir karışım oluşturuyordu. Garsonlar aldırışsızca geçiyorlardı yanımızdan. Sıkılmaya başlamıştım, *'Yürü, başka bir yere gidelim,'* demek üzereydim, ama baktım, Muzaffer hiç oralı değildi, şaşırtıcı bir sabırla bekliyordu. Antep'te olsak, şimdiye kavga bile çıkmış olurdu. Büyük kent yaşamına çabuk uyum sağlamıştı demek. Bizim atmaca Muzaffer! Sonunda, köşedeki küçük masalardan biri açıldı, sandalyelerimizi ittire kaktıra zorlukla sığıştık. Örtünün üstünde ekmek kırıntıları, yemek bulaşıkları...

"'*Öf,*' demiştim bu kez, canımın sıkıntısını gizlemeyerek. '*Hele şükür, oturabildik. Sıkış, tepiş... Ne bu? Daha sessiz bir yer bulamaz mıydık?*'

"Muzaffer, yüzünde, beklemediğim, çok bilmiş bir ağırbaşlılıkla, '*Görünüşe bakmayın siz, burası Ankara'nın en iyi lokantasıdır!*' demişti. "*Görmediniz mi kalabalığı?*"

"'*Yani, yemekleri mi iyidir?*'

"Muzaffer'in küçük '*baba bıyığı*', üst dudağı boyunca yayılmış gibi genişlemişti, aslında galiba o da farkındaydı işin, ama şakaya vurmayı yeğlemişti:

"'*Canım her gün burada yemek yemiyorum ya! İlle de yüzüme vuracak, bir şeyler yumurtlayacaksınız! Tabii Baba Karpiç değil! Öyle sık gelmem ya, burada tanırlar beni. Enver yok bugün. Enver bizim taraflıdır, Antepli'dir. O olsaydı...*'

"Yine de ilk günden mahcup düştüğü kaygısıyla huzursuz olduğu yüzündeki gergin ifadeden belli oluyordu. Çatalını kokladı, kâğıt peçetenin ucuna özenle sildi, bardağını ışığa tuttu. Halinde, oyalanmak ister gibi bir şey vardı. Sonra kalktı, sandalyesini yan çevirdi, sırtını duvara dayadı, rahatlar gibi oldu. '*Eee,*' dedi. '*Anlat bakalım yahu, koskoca tatilde neler yaptın? Zehra'ya da sık sık uğruyor, hatırını soruyormuşsun.*'

"Sen henüz doğmamıştın. Hümeyra da henüz yanınıza gelmemişti; Zehra o gebe haliyle, ıkına sıkına, geçimini sağlamak için çalışıp çabalıyordu. Ona yardım etmemi katiyen kabul etmiyordu. Yine de '*Görevim...*' demiştim Muzaffer'e, bir halt ediyormuşum gibi. '*Tek başına genç bir kadın. Çok yoruluyor. Eksik olma, harçlığını aksatmıyormuşsun ama... Yalnız o değil ki... Bir çaresini bulup da buraya getirtsek, ne dersin?*'

"Yanıt vermekten kaçınıyordu. Uzun bir süre sustuğumuzu anımsıyorum. O sırada gelmişti aklıma, '*Biliyor musun,*' demiştim, '*Bizim Mehmet Tahir felsefe melsefe derken, işi büyütmüş.* Cumhuriyet*'te bir öyküsü yayınlandı geçenlerde. Yunus Nadi ödülüne katılmış. Derece alamamış ama, ilk otuza girmiş.*'"

Birden gözleri açıldı İhsan'ın,

— Öykü mü? dedi. Mehmet Tahir Bey Amca öykü mü yazıyordu?

— Mâhinur Hanım teşvik etmiş. Ama, sonra bıraktı nedense.

Ben, biraz da konuyu değiştirmek için bunu söylerken, doğrusu babanın ilgileneceğini sanmıştım. Oysa beni dinlemediği belliydi, geciken garsonu arıyordu gözleriyle, çıkışmak için. Garson, kasadaki adamla gevezelik ediyordu. Muzaffer çatalıyla hızlı hızlı tabağının kenarına vurdu birkaç kez, aldırış eden olmadı.

"'*Boş ver,*' dedim. '*Bu kadar bekledik, artık nasıl olsa getirirler.*'

"O hâlâ homurdanıyordu: '*Şimdi Enver olsaydı, pervane gibi dönerdi çevremizde...*'

"Sonunda garson salatalarımızı getirdi, bıraktı. Muzaffer pufladı. Kolalı yakası boyun damarlarını şişiriyordu. Adam, azarlanacağını anlayarak, '*Köfteleriniz ocakta, şimdi getiriyorum,*' diyerek uzaklaşıyordu ki, Muzaffer kolundan yakaladı.

"'*Bize bir de ufak...*'

"'*Vazgeç,*' dedim. '*Bu sıcakta...*'

"'*Aldırmayın canım kardeşim, bir şey olmaz. Birden efkârlandım işte... Bakın, herkes demleniyor.*'

Benim de canım çekivermişti birden.

"'*Gelsin bakalım,*' dedim.

"Buluştuğumuzdan beri birbirimizi garipsediğimizin ikimiz de farkındaydık. Gelecek olanın bu istenmeyen durgunluğu ortadan kaldıracağını umuyorduk. Şişe geldi. İlk yudumu susuz susuz yuvarladım. Gözlerimde domurlanan yaşı belli etmemeye çalışarak sildim elimin tersiyle, mırıldandım, '*Ne günlerdi o günler ha? Sen, ben, Mehmet Tahir, Zehra... Her şey bir yana, mutluyduk yine de değil mi? Şimdi Mehmet Tahir de olmalıydı... Bir gece anımsıyor musun, hani okulun bahçesinde üçümüz şarap içmiştik portakalla. Hem de Ramazan'dı. Üstelik Mehmet Tahir, hemşehrileriyle bozuşmak istemediği için oruç tutuyormuş gibi numara yapıyordu. Hatırladın mı? Az kalsın müdüre yakalanıyorduk... Ne gülmüştük Mehmet Tahir'in haline!*'

"'*Nasıl da unutmamışsınız... Can kardeş... Ama yine eskisi gibi olur mu? Her şey o kadar çok değişti ki... Ben evlendim, yakında çocuk sahibi olacağım; siz ikiniz üniversiteli oldunuz. Orası Antep'ti, burası Ankara! Ben zaten kendimi bildim bileli içindeyim, ama sizler de artık yavaş yavaş atılıyorsunuz hayat gailesine... Ama önemli olan dostluktur değil mi can kardeşim?*'

"Sonra başını sallayarak kadehini kaldırmıştı, '*Hadi! Şerefe! Mehmet Tahir'e, Mâhinur Hanım'a!*'

"'*Bütün sevdiklerimize...*' diye düzeltmiştim ben de. '*Hadi, diplo!*'

"'*Diplo!*'

"Son damlasına kadar boşaltmıştık kadehlerimizi.

"Bir sonbahar gününden beklenmeyen sıcaklık giderek artıyordu. İkinci küçük de bitmek üzereydi ki, '*Kalkın, sizi hastaneye götüreceğim,*' dedi Muzaffer birden.

"Şaşkın şaşkın baktım yüzüne.

"'*Sizi bütün sıkıntılarımızdan kurtaracak bir yere... Sizin derdiniz ne, biliyor musunuz? Kadınlar! Onlar olmadı mı yaşamanın anlamı kalmaz...*'

"'*Anlamadım? Nereye gidiyoruz şimdi?*'

"'*Bentderesi'ne! Kerhaneye dostum, kerhaneye!*'

"'*Bu saatte? Güpegündüz?*'

"'*Ne mahzuru var aziz kardeşim? Bu işin gecesi, gündüzü mü olur? Sizi tanıştıracağım Yasemin Hanım, Çeçenistanlıdır, hoş, nereli olduğu bize ne değil mi ya, yani tam Türk lokumu dedikleri gibi bir kadındır! Hele o sizi bir eline alsın, bir şeyiniz kalmayacak...*'

"O tür kadınları bilirsin. Senin Tahran'daki gece gezmelerini anlatmıştı Muzaffer! Her neyse, gerçekten de lokum gibiydi kadın, bıngıl bıngıldı. Odaya gireceğimiz sırada Muzaffer kadının kulağına bir şeyler fısıldamıştı. Kadın içeriye adımını atar atmaz, hemen perdeleri çekmiş, kart bir sesle,

"'*Hadi, çabuk soyun, oyalanma,*' demişti, kapkara kaşlarını çatarak; dayak atmaya niyetliymiş gibi! '*Birazdan dostum gelecek... Bekletilmeyi hiç sevmez. İkimizi de doğrar namussuz...*'

"Duraksamıştım. İlk kez geliyordum böyle bir yere. Geri geri gittiğimi görünce kadın birden tavrını değiştirmiş, hemen kolumdan tutup çekmiş, elini pantolonumun kemerine atmıştı. O şaşkınlıkla düşmemek için tutunduğum şeyin karyolanın başlığı olduğunu fark ettiğim sırada, bir eliyle ayağındaki küçücük bez parçasını sıyırıp bir tarafa atarak itivermişti beni yatağın ortasına.

"Lokantada içtiğimiz rakılar midemi kaldırıyordu. Başım dönüyordu. Neredeyse kusacaktım. '*Bırak beni,*' diyordum bunun ne kadar anlamsız olduğunu bildiğim halde. Kadın gülüyordu, dudaklarını dudaklarıma yapıştırıyor, bir yandan da, '*Biz burada müşterilerle öpüşmeyiz ama, arkadaşının hatırı var, hem madem ilk defa geliyor-*

muşsun, korkma, bak seni nasıl mutlu edeceğim," diyordu. Yatak dalgalı denizde bir kayık gibi sallanıyordu. Ben hâlâ kalkmak istiyordum, oysa gücüm kalmamıştı karşı koyacak. Aklımın aydınlık gibi kalan bir yanıyla, Muzaffer'in beni düşürdüğü bu güç durumdan nasıl kurtulabileceğimi düşünüyordum. Derken, birden oda kapısının açıldığını hissederek irkildim. Üstümüze bir ağırlığın çöktüğünü fark ettim. Gözlerimi açtım. Muzaffer'den başkası değildi bu, âdeta şehvetli bir sesle,

"'*Bak Yasemin, sakın bir şey yapmadan bırakma İhsan Bey kardeşimi, ne derse, ne olursa olsun, ilk kez yatıyor genç arkadaşım bir kadınla,*' diyordu. '*Kızoğlankızdır o. Bâkirdir! Tarifenin iki mislini alacaksın, anladın mı?*'

"Kadının, '*Sen karışma, çık dışarı!*' diyerek bütün gücüyle Muzaffer'i yataktan attığını, sonra bir güreşçi gibi beni ensemden tutup kündeden aşırarak üstüme abandığını hayal meyal hatırlıyorum..."

Sustu. Bakışları yine anlamsızlaşmıştı Muzaffer'in.

Birden Turgut geliyor aklına. Aslında o da köylüydü. Elbette bunu küçümsemek anlamında söylemiyordu, ama İhsan Bey'in dediği gibi, başka yapısal özellikleri oluyordu köylü kökenlilerin. Hep toprakla uğraştıkları için, bir çeşit kadercilik, ya da sabır işlemişti içlerine; ne kadar okusalar, yeni teknolojilerden yararlansalar, kentlere yerleşseler, binlerce yıldan beri süren ve artık genlerine işlemiş olması gereken bu özelliklerinden sıyrılamıyorlardı.

Turgut ilkokuldayken, babası, Et-Balık Kurumu'nda çalıştığı sırada geçirdiği ve bir elinin kopmasına neden olan iş kazasından sonra köyüne, Kayseri'nin Pınarbaşı kasabasına dönmüş, orada hayvan ticaretine başlamış, Turgut da, ister istemez annesiyle babasıyla birlikte gitmişti. İlk kez o zaman ayrılmıştı iki arkadaş birbirlerinden. Daha sonra İhsan Lübnan'a gidip gelmiş; liseden mezun oldukları yıl Turgut, bu kez de babası ölüverince, işlerini tasfiye etmek için bir süre köyüne gitmiş, epeyce de kalmıştı orada. Zaten, oradan döndükten sonra fark etmişti İhsan ondaki değişiklikleri. O cadaloz kadınla evlenmesi de o günlere rastlıyordu zaten.

"'*Benim yaptığım da bir çeşit ırkçılık, bölge ayrımcılığı!*' dedi içinden. '*Ne kadar yadsısan da, için için köylü diye yukardan bakmaya çalışıyorsun ona.*'

"Oysa ne demişti bir gün Mehmet Tahir Bey? '*İnsan ayağını toprağa bastığı zaman, çıplak ayakla bastığı zaman, ilk insandan bu yana o toprağa işleyen yaratılışın tüm sırlarının bedenine geçtiğini hisseder. Bir ağaç gibi toprağa kök saldığını hisseder. Birisine köksüz demenin anlamı budur!*'

Turgut da bir ağaçtı. O mendebur kadına karşın kökü sağlam olduğu için, hâlâ ayakta durabiliyor, hâlâ meyve verebiliyordu. Peki ya o neydi, neciydi? Kentli miydi, Anadolulu muydu, Türk müydü, dünya vatandaşı mıydı? Kendisini bugüne kadar ne Antepli gibi his-

setmişti, ne de Ankaralı. Bir bağlama limanı yoktu, olmamıştı. Hep gezgindi. Bir orada, bir bu tarafta...

"Hümeyra'nın hakkı var," dedi içinden. *"Serserinin biriyim ben..."*

Gözleri İhsan Bey'e takıldı yeniden. Babası ile ilgili bir şey sormuştu galiba, kararlamasına,

— Bilinci zaman zaman açılıyor, sonra yine gidiyor, dedi. Çok acı çekiyor.

— Ameliyat yeri tamamen temizleninceye kadar böyle sürecek, anlaşıldığına göre...

— Bir şeyler yapılamaz mı? Morfin, dolantin, ya da... ne bileyim, daha güçlü bir şey...

Yüzünü buruşturdu İhsan Bey,

— Bilemiyorum, dedi. Hayrullah, uyuşturucuların kasları gevşeteceğini, pıhtıların çıkmasını zorlaştıracağını söylemişti. Ama haklısın. Bizim doktorlar çoğunlukla asıl görevlerinin hastayı rahatlatmak olduğunu düşünmezler. Kimi fanatikler de ağrının Allah'tan geldiğini söylerler, ağrı kesici ilaç kullanmazlar. Kadınların ağrısız doğum yapmalarını küfür sayarlar. Hayrullah'ın o tür fanatiklerden olduğunu sanmıyorum. Hele gelsin de bir konuşalım...

Homurdandı İhsan,

— Efendim, ağrı kesiciler vücudun doğal savunma mekanizmasının harekete geçmesini önlermiş, bu yüzden fazla ağrı kesici vermekten yana değillermiş... Hemşireye göre de uyuşturucular alışkanlık yaparmış, onun için vermiyorlarmış...

Sonra birden parladı,

— Adam ölüyor yahu! Daha çok acı çektirmenin ne anlamı var?

İhsan Bey'in yanında babasından ilk kez *"adam"* diye söz ettiğini fark ederek utandı, başını önüne eğdi.

— O kadar kötümser olma, dedi İhsan Bey. Bu çeşit ameliyatların ilk günleri hep sıkıntılı geçer. Benim babam da on beş gün neler çekti... Hem baksana, Hayrullah, cumaya taburcu ederiz demiş. Bu durum geçici...

Bunu Hümeyra söylemiş olmalıydı ona.

Bir süre sustular. İhsan Bey, farkında olmadan bir sigara yaktı, sonra bakışları İhsan'ın eleştirel bakışlarıyla karşılaşınca, hemen yere atıp söndürdü. Bu kez bunu da bir zayıflık gösterisi olarak algılamış olmalı ki, kaşlarını çatarak,

— Asıl sen anlat bakalım şimdi, dedi. Şu Hamburg gezisi nasıl geçti? Araya Muzaffer'in hastalığı girdi, ayrıntılı bir biçimde konuşamadık.

İşte, beklediği sorgulama başlıyordu. Ne diyecekti, nasıl savunacaktı kendisini? Her şey o kadar açıktı ki, tevil etmeye olanak yoktu.

— Hiç. Öyle. Gidip geldik, dedi ihtiyatla.

Oysa, İhsan Bey'in yüzündeki kızgınlık ifadesi çabucak anlayışlı bir gülümsemeye bırakmıştı yerini, hatta farkında değilmiş gibi, ya da özür dilermiş gibi, eğilip yerdeki izmariti alarak çöp kutusuna bırakmıştı bu arada. Sonra, sesini hayalci bir tınıyla hafifleterek,

— Hamburg ilginç bir kenttir, dedi belleğinde birtakım hoş anıların canlandığını belli edercesine. Karmaşık, kozmopolit bir liman kenti. Ben de bir kere gitmiştim. Klasik Alman disiplininden uzak bir yer. Gece kulüpleri ünlüdür. Paris solda sıfır kalır Hamburg'un yanında. Seninkiler hovardalık yapmadılar mı orada?

Ona her şeyi açık açık anlatabilir miydi? Sustu. İhsan Bey gülümseyerek başını salladı,

— Anladığım kadarıyla asıl, onları otele bırakıp kızları senin alıp götürmene kızmış olmalılar, dedi. Kendilerini kandırılmış gibi hissetmişlerdir! Nasıl bir beladan kurtulduklarının farkında değiller. Başkanla konuşacağım. Bakalım ne yapabilirim. Neyse, sen şimdi kafanı takma buna ve lütfen, Muzaffer'in durumunu bahane edip de yine fazla içme!

İhsan, elinde olmadan, İhsan Bey'in bir dans okulundaki kızlardan biriyle başından geçmiş olan serüveni anımsadı. Babasının anlattığına göre, o kızdan kaptığı hastalık yüzünden çocuk sahibi olamıyormuş. Üstü kapalı bir biçimde, kendisini evladı gibi sevdiğini söylerken, o zamanki cahilliğini düşünüyor ve çektiği evlat hasretini bir ölçüde gidermiş oluyordu herhalde.

Hümeyra öğleye doğru geldi. Şık ve dinlenmiş görünüyordu; giyimini kuşamını, makyajını ihmal etmemişti. Zaten her zaman özenliydi. Geçtiği her yerde bol bol sürdüğü parfümünün izini bırakır, erkeklerin bir çeşit refleksle, kadınların ise hasetle arkasından baktıklarını bilmekten mutluluk duyduğu her halinden belli olurdu.

Onun bu yoğun ve baş döndürücü kokusu çok zaman sarhoş et-

mişti İhsan'ı. Beyrut'tayken, o parfümden gizlice bir şişe satın almıştı. Gece yatmadan önce, yatağının içine bir parça fıslatır, bütün gece kendisini onunla birlikte hayal ederdi. Onun bu çocukça düş oyununu Hümeyra'nın fark etmediği söylenemez. Kaç kez habersizce odasına girmiş, onu eskiden olduğu gibi gıdıklayarak uyandırırken, şakacıktan, *"Öff, kadınlar gibi kokuyorsun, değiştir şu tıraş losyonunu!"* diye takılmıştı.

Hümeyra'nın Ankara serüvenini yarıda kesip Beyrut'a dönmesinden bir süre sonra, Beyrut'ta sokak çatışmalarının şiddetlenmesi, silahların, bombaların birbiri ardına patlaması ve İsrail bombardımanları yüzünden işleri bozulunca, kocasının asıl memleketi olan Amman'a taşınmışlardı.

Gidiş o gidiş. Bir daha ne Beyrut'taki, ne de Ankara'ya ilk dönüşündeki gibi bir yakınlık görememişti ondan. O leylak rengi zarflarla gönderilen, yeşil mürekkepli kalemle yazılan güzelim mektupların da arkası kesilmişti. Askerliğini bitirdiği sırada Hümeyra'nın ısrarla yaptığı birlikte kaçma önerisini korkakça geri çevirmesiydi herhalde bunun nedeni.

Ama, o öneriyi nasıl ciddiye alabilirdi ki? Korkakça davranmıştı. Evet. Gerçek sevginin, gerçek mutluluğun bazen büyük fedakârlıklar gerektirdiğini, bunun için bazen büyük bedellerin ödenmesi gerektiğini kimse söylememişti ona. Kim söyleyebilirdi zaten, annesi mi, babası mı, İhsan Bey mi? Onlar ödeyebilmişler miydi bu bedeli? Hem söylemek yeterli miydi? Bilmiyor. Belki de onu, sandığının aksine, o fedakârlıklara katlanacak kadar sevmiyordu. Zaten, fedakârlık diye adlandırıldıktan sonra, ne yapılırsa yapılsın, arkasında bir hesaplaşmanın, bir pazarlığın gölgesini hissetmez miydi insan?

Ya Hümeyra? Öyle uzaktan uzağa yazılan mektuplarla değil, her şeyi göze alıp, bir uçağa atlayarak İzmir'e gelemez ve onu ellerinden tutup kendisiyle birlikte, kurduğu o düş dünyasına gitmeye zorlayamaz mıydı? Hoş, sanki, zorlamaya kalksa, onunla birlikte yürümeyi göze alabilecek miydi?

Tabii, artık iş işten geçmişti. Onu karşısında her görüşünde geçmişi geri getirmeye çalışırken, gülünç oluyordu. Boşuna bir çabaydı bu, farkındaydı: Üstelik, Hümeyra, kocasını ikinci kez bırakıp Amman'dan Ankara'ya döndüğünden beri artık ona karşı hiç mi hiç sıcak davranmıyor, hatta her fırsatta azarlıyordu bile. *"Aptallık edi-*

yorsun!" diyordu. "*Böyle giderse bu işinden de olacaksın. Buradan da atacaklar seni. Sana yanmam ama, İhsan Bey'i yine zor durumda bırakacaksın. Senin için çok üzülüyor.*"

Oysa belki, eskiden olduğu gibi olmasa bile, biraz yakınlık gösterse, biraz daha şefkatle yaklaşsa, dahası, değişen koşullarda, şu garip dünyada birbirlerine yaslanarak pekâlâ ayakta kalabileceklerini, hatta neden olmasın, evlenip mutlu bir yaşam bile sürebileceklerini görebilse, İhsan, her şeyi kökünden çözebileceğini, o kadar nefret ettiği alkolikler koğuşuna bile dönerek kendisini tedavi ettirmeyi kabul edeceğini duyumsatmamış da değildi ona. Ne var ki, anlayabildiği kadarıyla, sihir bir kere bozulmuştu, hiçbir şey artık eskisi gibi olamıyordu.

"*Keşke bana gerçekten acıdığına inanabilsem. Ama, hayır, İhsan Bey'in zor durumda kalması daha önemli. Zaten bizim evde herkes İhsan Bey için üzülür! Babam, annem, ablam... Ben kendimi bildim bileli hep öyle oldu.*"

Doğrusu, yadsıyamazdı, Beyrut'tan okumak için Ankara'ya döndüğünde, özellikle de annesi yanma gelinceye kadar, hep o adam ilgilenmişti kendisiyle. Tatil günleri evine götürürdü. Birlikte lokantalara, sinemalara, tiyatrolara giderlerdi. Parasının bittiğini hemen sezer, güya çaktırmadan cebine harçlık koyardı.

Bir gün, "*Ben evlenmeyeceğim. Sen benim oğlum ol,*" demişti. Bunun öylece söylenmiş bir söz olduğunu sanmıştı ama, daha sonra onun gerçekten de çocuğu olamayacağını öğrenmişti babasından ve, "*Benim oğlum ol,*" derken, son derecede içtendi.

Babasından duymuştu, İhsan Bey'in Antep'te Vali yardımcısı olan babası, oğluna, beraat ederek hapishaneden çıktıktan sonra, bir süre gözlerden ırak kalsın diye, bu kez bir apartman dairesi değil, Bahçelievler'de küçük, bağımsız bir ev tutmuş, o da orada, bir süre, arkadaşlarıyla birlikte, deyim yerindeyse, gençliğinin tadını çıkarmış.

"*Sıhhiye'de, Cavga adında bir dans salonu vardı bizim gençliğimizde. Bir çeşit randevueviydi,*" diye anlatmıştı Muzaffer. "*Sözümona dans dersi verilirdi. İhsan Bey keşfetmiş burasını. Bakma sen şimdi öyle sessiz sakin göründüğüne, keskin zamparaydı o zamanlar... Beni de ilk kez o alıp götürmüştü Cavga'ya. Can sıkıntısından... Arada bir gider, bir kız alır götürürdük İhsan Bey'in Bahçelievler'deki garsoniyerine.*

"Bir yılbaşı gecesi, yine öyle bir kız alıp götürmüştük. O gece yedik, içtik, kız, bir İhsan, bir ben, sabaha kadar ikimizi de idare etti; pes etmek şöyle dursun, gık demeden... Şansa bak, bana bir şey olmadı, ama o gece belsoğukluğu kapmış İhsan Bey. Babasından çok çekinirdi. Duyulursa rezil olurum kaygısıyla doktora gitmemiş. Benden de gizledi. O günlerde henüz penisilin pek yeniydi. Ancak şırıngayla yapılıyordu, hem de dört saatte bir... O da tutmuş, kendi kendine sülfamitli ilaçlarla tedavi etmeye kalkmış hastalığını. Daha sonra lavaj falan da yaptırtmak zorunda kaldıydı, ama gecikmiş, bu yüzden kısır kalmış..."

O yılbaşı gecesi, Zehra Hanım, Hümeyra ve İhsan, geç saatlere kadar Muzaffer'in dönüşünü beklemiş olmalıydılar, Demirlibahçe'deki gecekonduda.

İhsan Bey'in başına geleni, pek nadir olarak yaptıkları baba-oğul baş başa bir sohbet sırasında anlattığı zaman, oğlunun neler düşünebileceği aklına bile gelmemiş olmalıydı Muzaffer'in. Oysa, belsoğukluğuna yakalanan İhsan Bey değil, pekâlâ kendisi de olabilirdi, ikisi de olabilirdi, hatta daha tehlikeli bir hastalık da kapabilirlerdi. Şöyle ya da böyle, İhsan Bey, Muzaffer'in söylediği gibi, büyük bir olasılıkla, bu hastalığın yaşamını değiştiren sonucu yüzünden evlenmemişti o yaşına kadar.

Bir gün, *"Çocuğu olmadığı için İhsan Bey seni kıskanıyor galiba,"* demişti babasına. İki arkadaşın arasında üstü örtülü bir çekişme olduğunu hep düşünmüş, ama aklının bir ucunda dolaşıp duran bu sözü açıkça söyleyinceye kadar kendisi de inanmış değildi. Babası donup kalmıştı bu iddia karşısında. Onun, böyle bir tezi oğlundan farklı olarak o ana kadar hiç düşünmemiş olduğunu, ama bir kez ortaya atılınca hemen inanıp benimsediğini hissetmişti İhsan.

Oysa, bir kıskançlık söz konusu ise, İhsan Bey'in babasını değil, babasının onu kıskanması daha doğal değil miydi? Çok iyi bir mesleği, toplum içinde saygın bir yeri vardı İhsan Bey'in. Yaşamı boyunca hiçbir maddi sıkıntı çekmemişti. Tutuklanıp hapse girdiği zaman bile, ne de olsa yüksek bir bürokrat olan babasından çekindikleri için olacak, polisler ona fazla sert davranmamış, bir iki fiske dışında canını yakmamış, işkence yapmamışlardı.

Mehmet Tahir Bey anlatmıştı, tecritte kaldıkları bir hafta dışında, İhsan Bey'e iki günde bir, lokantadan yemek gelirmiş. Gerçi o

hiçbir zaman bu yemekleri kendisine ayırmazmış, koğuşta kurdukları kolektif yaşama ayak uydurur, gelen yemekleri olduğu gibi ortak kazanda pişen yemeğe aktarırmış. Yine de onun bu ayrıcalıklı durumu, koğuştaki öteki siyasal tutukluların pek hoşuna gitmezmiş. Yine Mehmet Tahir Bey'in anlattığına göre, Gizli Komünist Partisi üyesi olan bazı gençler, uzun süre İhsan Bey'e polisin adamı gözüyle bakmış, yanma fazla sokulmamış, hatta basbayağı tecrit etmeye kalkmışlardı onu kendi ortamlarından.

Ama tabii İhsan Bey'in polisin adamı olması söz konusu bile olamazdı. Bu konuda, onu bilen, tanıyan hiç kimsenin en ufak bir kuşku duymadığından emindi Muzaffer.

Hümeyra'nın evlenip evden ayrılmasından ve kendisinin Ankara'ya, yatılı okula gönderilmesinden sonra Beyrut'ta neler olup bittiğini tam olarak öğrenememişti. Yılbaşına doğru Zehra Hanım önceden haber vermeden apar topar dönmüştü Ankara'ya. Söylediğine göre, oğlunun Ankara'dan gönderdiği mektuplardan çok üzülmüş, hastalığı nüksedebilir diye korkmuş, onu yatılı okul eziyetinden kurtarmak için kocasını Beyrut'ta bırakıp gelmişti. Hemen yine eski semtlerine yakın bir yerde küçük bir ev tutmuşlar, Muzaffer'in Antep ambarına kaldırttığı eşyaları getirip eskisi gibi döşemişlerdi evlerini.

İhsan, tabii çok mutlu olmuştu. Gerçekten de, kısa sürede yatılı okul yaşamı tam bir kâbusa dönüşmüştü onun için. Arkadaşlarının eğlence konusuydu. Kimi, arkasından *"Mösyö"* diye sesleniyor, kimi Arapça sözcükleri, ayınları gayınları çatlatarak söylediği için Arap uşağı diye dalga geçiyor, sünnetsiz olduğu dedikodusunu bir türlü önleyemediği için, gâvur diye takılanlar oluyor, hepsinden önemlisi pısırıklığıyla alay ediliyordu.

En çok da jimnastik öğretmeniyle başı dertteydi. Tam olarak geçmemişti Kore hastalığının belirtileri. Hâlâ sakarlığı sürüyordu. Elleriyle tutunamadığı için halata tırmanamıyor, dengesini bulmakta güçlük çektiği için takla atamıyor, uzun eşekten atlayamıyordu. Düz koşularda bile hep en sonda kalıyor, kız öğrencilere geçiliyor, bu yüzden her seferinde öğretmenden azar işitiyordu.

Yalnız jimnastik öğretmeni de değildi. Fransızca öğretmeni de, kendisinden çok daha iyi, şakır şakır Fransızca konuştuğu ve bir keresinde çocukça bir ukalalıkla yanlış söylediği bir cümleyi düzeltmeye kalktığı için takmıştı ona. Herhalde öğretmenler odasında ondan olumsuz bir şekilde söz edilmişti ki, edebiyat öğretmeni Handan Hanım dışında, öteki öğretmenler de ikide bir azarlar olmuşlardı

onu. Bir tek Handan Hanım, o da, aruz vezninin kalıplarını herkesten iyi çözümleyebildiği için değil, güzel kirpikleri, mahzun ve hülyalı bakışları, sevecenliği için kolluyordu onu.

Sadece Turgut vardı arkadaşlık edebildiği, ama onunla da her şeyi konuşamıyordu. Beyrut'ta iken başından geçenleri anlatacak olsa, inanmayacağını biliyordu. Zaten, kendisi bile hayal görüp görmediğinden emin değildi. Özellikle akşamları, yatağına çekildiği zaman, bazen, Phinicia Oteli'ndeki Yahudi kızıyla, ya da Hümeyra ile yaşadıkları gözlerinin önüne geliyor, sıtma tutmuş gibi bütün vücudunu bir titreme alıyor, sonra, sabaha kadar kâbus görüyor, bütün gününü sersemce bir dalgınlık ve uyuşukluk içinde geçiriyordu.

Annesi gelmiş olmasa, mutlaka sınıfta kalırdı.

Öte yandan Zehra Hanım, *"Senin için geldim,"* demişti İhsan'a ama, işin içinde başka şeylerin olduğu kesindi. Oğluna kavuştuğu için fazla mutlu bir hali yoktu genç kadının. Çok durgundu, onu biraz neşelendirmek, olup bitenler hakkında ağzından tek sözcük alabilmek için bin türlü şaklabanlık yapıyordu İhsan, para etmiyordu.

Bir akşam, İhsan'ın büyük amcası uğramıştı evlerine. O güne kadar amcasıyla pek nadir karşılaşırdı. Okula bir kere bile uğramamıştı, bir kere bile hatırını sormamıştı. O akşam da suratından düşen bin parçaydı kapıdan girdiğinde. Bir merhaba bile demeden, *"Muzaffer'den mektup aldım. Sizinle görüşmemiz gerekiyor,"* diyerek gelişinin nedeninin dostça bir aile ziyareti olmadığını açıklamıştı Zehra Hanım'a. İhsan hemen çekilmişti ortalıktan.

Annesiyle amcası küçük odaya kapanmış, saatlerce kalmışlardı içerde. Yükselen seslerden annesinin kocasından boşanmak istediğini, Muzaffer'in buna şiddetle karşı çıktığını anlamıştı. Konuşmaları bittikten sonra amcası yine İhsan'ın yüzüne bile bakmadan öfkeyle çıkıp gitmiş, bir daha da semtlerine uğramamıştı.

O gece annesinin sofra bile kurmadığını, oğlunun önüne kahvaltılık bir iki şey koyduktan sonra odasına kapanıp, sabaha kadar, hiçbir şey yemeden, bir paket sigara tüketip, tek başına bir küçük şişe rakıyı içip bitirdiğini unutması olanaksız.

Sonradan o gün amcasıyla annesi arasında neler olup bittiğini hâlâ tam olarak bilmiyor ama, herhalde, işi dava safhasına kadar götürmemişti Zehra Hanım o zaman. Bir süre, iki güne bir babasından

mektuplar gelmeye başlamış, karısına ve İhsan'a ayrı ayrı gönderdiği harçlık da iki katına çıkmıştı.

O günlerde annesini sorguya çekebilecek durumda değildi. Hiçbir şey anlamamış, fark etmemiş gibi davranmayı yeğlemişti. Tek korkusu, Hümeyra ile aralarında olup bitenleri öğrenmiş olmalarıydı. Yakalanma kaygısıyla genç kadının Beyrut'tan sık sık gönderdiği leylâk rengi kâğıtlara yeşil mürekkepli kalemle yazılmış, ten kokusu sindirilmiş, baştan başa özlem ifade eden mektuplarının hepsini, saklayacak emin bir yer bulamadığı için, bir gün, annesi evde yokken, sobada yakmış, sonra da hüngür hüngür ağlamıştı.

Karı koca arasındaki anlaşmazlığın nedeni, babasının Beyrut'taki hovardaca yaşamı olabilirdi. Buna Phinicia Oteli'nin rufunda tanık olmuştu. Zaten kadın düşkünlüğünü Muzaffer kendisi de gizlemiyor, hatta bununla övünüyordu. İhsan'ı asıl şaşırtan, annesinin neden daha önce tepki göstermediğiydi. Hoş, bu ilk ayrılık girişimi de öyle uzun sürmemiş, okullar tatil olur olmaz, babası izin alarak uçağa atlayıp Ankara'ya gelmiş, hiçbir şey olmamış gibi Zehra'yı alıp lüks bir lokantaya götürmüş, karı kocanın baş başa geçirdikleri herhalde ateşli bir aşk gecesinden sonra, hep birlikte dönmüşlerdi Beyrut'a. Yaz tatilinden sonra Muzaffer'in yurtdışı süresi doluyordu. Ankara'ya birlikte dönecekler, İhsan yine Ankara'da okuyacaktı.

Beyrut'a bu dönüş İhsan için aslında tam bir düş kırıklığı olmuştu. Hümeyra'nın takındığı tavır şaşırtıcıydı. O hasret dolu aşk mektuplarını yazan başkasıydı sanki. İlk karşılaştıklarında, sarılıp, hiç değilse yanaklarından öpmediği gibi, sadece soğuk bir *"Hoş geldin!"* demekle yetinmiş, bir daha da, yüzüne bile bakmamıştı. Kocasının koyduğu gizli bir yasağa uyuyor gibiydi. Yalnız başına bir kere bile İhsan'ı evlerine çağırmamış, kendisi de, yanında kocası ya da kocasının bir yakını olmadan onların evine adım atmamıştı. Bu tutumu önce iyimser bir tahminle, genç kadının gözle görülür hale gelen hamileliğinden kaynaklanan bir haleti ruhiye değişikliğine vermişti. Ama, en azından, duygularında bir değişiklik olmadığını duyumsatan küçük bir yakınlık belirtisi beklememiş değildi. Bu işareti alamadığı için çok mutsuzdu o günlerde.

Zaten yaz tatili bitmeden önce Muzaffer Beyrut'taki süresini ta-

mamlamıştı. Türkiye'ye dönme hazırlıklarına başlamışlardı. O sırada Bakanlık, çok iyi bildiği Arapça'sından yararlanmak amacıyla olsa gerek, bu kez, iki yıllığına, Suudi Arabistan'a, Cidde'deki Başkonsolosluk emrine atamıştı Muzaffer'i. Ancak Zehra Hanım oraya gitmeye şiddetle karşı çıkmış, Arapların içinde yaşayamayacağını ileri sürerek, Muzaffer'i tek başına Cidde'ye yollamış, oğlunu yanına alarak Ankara'ya dönmüştü.

Birisinin omzundan tutup sarsmasıyla kendine geldi. Hümeyra'ydı. Hemen doğruldu,

— Affedersin, dedi. Sızmışım.

Acımanın izi bile yoktu Hümeyra'nın bakışlarında. O da İhsan Bey gibi, içkiyi artırması için babasının hastalığını bahane ettiği düşüncesinde olmalıydı. Gerçekten de, bir eski sevgili, hatta bir abla gibi değil, bir savcı edasıyla konuşuyordu:

— Yine çok içtin herhalde! Bu gidişle hastaneye de sokmayacaklar seni...

— Hadi canım! Canları cehenneme! Kaldı ki bu sabah zerresini bile koymadım henüz ağzıma.

— Vah, vah!

— Sen istediğin kadar alay et. Hele babama da bir şey olursa, içkiden başka tek dostum kalmayacak demektir bu dünyada!

Hümeyra birden, donmuş gibi kalakaldı. Elinde küçük bir paket vardı. Bir süre öyle, ne söyleyeceğini bilemiyormuş gibi, ses çıkarmadan yüzüne baktı; arkasından, yine o beklenmedik ani huy değişimiyle,

— Sana yiyecek bir şeyler getirdim, dedi. Gördüğüm kadar refakatçilere verdikleri yemekler de, içecekler de rezalet. Fırının önünden geçiyordum, baktım, sıcak sıcak kruvasanlar sıralanmış tepsilerde. Seversin, değil mi?

Bu ani yakınlık gösterisi İhsan'ı da şaşırtmıştı. O da ne diyeceğini bilemeyerek, kekelercesine,

— Teşekkürler, dedi. Çok makbule geçti doğrusu. Midem kazınıp duruyordu.

Hemen paketi açtı. Fırından yeni çıktıkları belli oluyordu kruvasanların. Kocaman bir parça koparıp ağzına attı, zevkle çiğnemeye başladı.

— Nefis, dedi lokmasını yutarken. Beyrut'takilerden farkı yok. Sağ ol. Bir tane de sen istemez misin?

— Ben kahvaltı ettim. Sen ye. Senin için aldım.

Eskiden olduğu gibi, keyifle izliyordu İhsan'ın yemek yiyişini, bir yandan da yan gözle, yatakta bitkin bir durumda uyumakta olan amcasına bakıyordu:

— Nasıl geçti bu akşam, dedi. Hiçbir iyilik belirtisi yok mu?

— Hep aynı.

— Hiç konuşmadı mı?

Umutsuzlukla başını salladı İhsan:

— Bir-iki kelime, dedi. Yine sıcaktan şikâyet etti, pencereyi açın diye tutturdu. Ben olmaz deyince de, küsmüş gibi başını duvardan yana çevirdi. O kadar...

— Acaba ameliyat ettirmekle hata mı ettik?

İşin başından beri beklediği ve karşılaşmaktan hep korktuğu soruydu bu. Sakin kalmaya çabalayarak,

— Doktor çok kesin konuşmuştu, dedi. İhsan Bey de aynı düşüncedeydi. Zaten, patolojiden tahlil sonuçları gelmiş, tanı kesin kanser. Ameliyat olmasaydı, o korkunç sancılar içinde, belki bir iki ay daha ancak yaşardı. Bu konuda içim rahat...

Hümeyra sesini çıkarmadı. Aklından bambaşka şeyler geçiyor gibiydi.

— Senden ne haber, dedi İhsan. Fâtima nasıl?

— İyi. Seni sordu. Ama, biliyorsun işte, gençlerin yaşama bakışları bizimkinden çok farklı. Her şeyi o kadar olağan karşılıyorlar ki... Şu işler bitsin de birlikte bir yemek yiyelim...

"Şu işler..."

— Olur, dedi gizli bir umutla.

Haklıydı aslında Hümeyra, ama yalnız onun kızı bakımından değil, İhsan için de, sonlandırılmasını beklemeleri gereken bir işti bu. Ölecek olan ölecekti. Geride kalanlar için bu olay, bir iş kazasıymış gibi anılacak, günlük yaşam kendi çizgisi içinde sürüp gidecekti.

Kendisi için de öyle mi olacaktı? *Bir gün ölecek olursa?*

— Bütün gece hep eski günleri düşündüm, dedi.

Kaşları çatıldı Hümeyra'nın,

— O bahsi kapattık sanıyordum...

— Yo, yo... Daha eskileri... Ankara'ya ilk geldiğimiz günleri...

Bilmem hatırlıyor musun, İhsan Bey'le Mehmet Tahir Bey'in hapisten çıktıkları sıradaydı. Bize yemeğe gelmişlerdi. Ben daha çok küçüktüm, okula gitmiyordum. Ne olup bittiğinden haberim yoktu. Onlar kafa çekerlerken seninle ikimiz, odanın tek koltuğuna büzülmüş, uykulu uykulu onları dinliyor, bir an önce gitseler de yatıp uyusak diye bekliyorduk. Anımsadığım kadar, yemek yenilen yer, geceleri yatak odamızdı, üzerinde oturdukları kanepe, yatağımızdı. Onlar bizim farkımızda bile değillerdi...

Gözleri daldı Hümeyra'nın.

— Doğru, dedi.

— Kanepede dört kişi oturuyordu. İhsan Bey, Mehmet Tahir Bey, dayım ve babam. Annem, küçük masanın kenarında, ayağı kırık sandalyenin ucuna oturmuştu. Konuklar gelecek diye, gündüz saçına bigudiler sarmıştı. Heyecanlıydı. Bütün gün mutfaktan çıkmamıştı. Masanın üstüne yiyecekler sıralanmıştı. Çiğ köfteyi, Mehmet Tahir Bey'e inat, babam yapmıştı o akşam, çok iyi hatırlıyorum. Biliyorsun Mehmet Tahir Bey, çiğ köfteyi Urfalılar'dan başka kimsenin hakkıyla beceremeyeceğini söyler hep.

— Hayal meyal hatırlıyorum, dedi Hümeyra. O gece bir tepsi çiğ köfteyle iki şişe rakıya bana mısın dememişlerdi. Çok uykum vardı. Baban çifte telli oynayayım diye zorlamıştı beni.

Gözlerinin önüne birden, şimşek çakımı gibi, o gece annesinin ayağıyla ikide bir İhsan Bey'in bacağını dürttüğü geldi İhsan'ın. İhsan Bey'in anlattıkları ile bir araya getirince içi bir tuhaf oldu. Onların tutuklanmalarına kocasından çok üzülmüştü Zehra Hanım. İlle hapishaneye gidelim, görelim diye tutturduğunu, babasının ise bunun çok tehlikeli olacağını söyleyerek onu susturduğunu anımsıyordu. Bu konuşmalara o zaman hiçbir anlam verememişti. Sadece hapishanenin çok kötü bir yer olduğunu biliyordu.

— Bana niye İhsan Bey'in adını vermişler, onu da biliyor musun, dedi birden.

Düşünmeden,

— Babanın çok yakın arkadaşı olduğu içindir, dedi Hümeyra.

— Tabii ama, başka bir sebebi daha var. Ben de hep adımı babam öyle koydu sanıyordum. Oysa öyle değilmiş. Annem anlattı. Ben doğduğum sırada biz Antep'teydik, babam Ankara'daymış. Kış günü... İhsan Bey annesiyle babasını ziyarete gelmişmiş Antep'e. Sancısı sık-

laşınca annemi İhsan Bey götürmüş hastaneye. Ben doğunca hemşire İhsan Bey'i babam sanmış, onun kucağına vermiş beni ilk önce...

Annem o yüzden istemiş bana İhsan adının konmasını.

— Tevekkeli değil, amcam sana durmadan, *"Senin ilk babandır o,"* demez...

— İhsan Bey'in bir kardeşi olduğunu ben çok sonra öğrendim, biliyor musun? Zavallı, akıl hastasıymış. Bir süre İsviçre'de tedavi ettirmişler, ama ölmüş. Öyle diyorlar ama, bana kalırsa intihar etmiştir. O tür hastalar genellikle kendilerini öldürürler...

— Seni kardeşi yerine de koymuş olabilir...

— Belki de... Ben de delinin biriyim zaten!

Gerçekten de İhsan Bey, zaman zaman, *"Benim çocuğum yok. Sen benim de oğlum sayılırsın,"* zaman zaman, *"Benim ölen küçük kardeşime çok benziyorsun,"* demez miydi? Aslında küçük sayılacak bir yaşta ölen birisine benzetilmek hoşuna gitmezdi İhsan'ın. Kendisini, onun ruhunu üstlenmiş bir asalak gibi hissederdi.

İçini çekti:

— Babam ikide bir İhsan Bey'i örnek gösterir bana, *"Onun gibi adam olmalısın,"* der. *"Benim babam da onun babası gibi önemli mevkii olan, çift çubuk sahibi birisi olsaydı, her şey başka türlü olurdu..."* der...

Öyle olsaydı gerçekten çok şey değişir miydi? Aslında bu sözü laf olsun diye söylediğinin farkındaydı babasının. Her şeye karşın, ilk zamanlardaki sıkıntıları bir yana, babasının en azından onlara yokluk çektirmediğini kabul etmesi gerekir.

Galiba şimdiden babasını öldürmüşler, arkasından, onunla geçen acılı, tatlılı günleri anmaya başlamışlardı.

Hümeyra,

— Sahi, İhsan Bey ile Mehmet Tahir Bey amcanın bir zamanlar komünist oldukları doğru mu, dedi birden. Ben inanmıyorum.

Yan gözle babasının yattığı yatağa baktı İhsan,

— O günlerde demokrat düşünceli herkese komünist yaftası yapıştırılıyormuş, dedi. Öyle demişti babam. Hoş, şimdi de öyle ya... O gece onların hapisten çıktıklarını ve bize özgürlüklerine kavuşmalarını kutlamaya geleceklerini öğrenince senin çok korktuğunu, sinir krizleri geçirdiğini anlatmıştı annem. Onlar tamam da, dayım niye gelmişti, ben de anlayabilmiş değilim.

Hümeyra, *"Ben de bilmiyorum,"* der gibi başını salladı:

— Belki de sofrada bir polisin bulunmasını bir çeşit güvence olarak düşünmüştür babam. Çünkü, ikisi de, her an yeniden içeri alınırlar diye çok tedirginmişler...

— Dayın da çok güven duyulacak insan ya...

Beyrut'tan Ankara'ya geldiğinde, dayısıyla gardaki karşılaşmaları geldi İhsan'ın aklına. Annesinin kardeşleri belleğinde hep kötü anılarla yer etmişlerdi. Birden içini bir sıkıntı bastı, bereket versin Hümeyra konuşmayı eski mecrasında sürdürmeyi yeğliyordu,

— Aslında annen de baban da, o konularda çok ketum davranıyorlardı. Ne olup bittiğinden haberim yoktu diyebilirim. İhsan Bey'le Mehmet Tahir Bey üç gün önce hapisten çıkmışlarmış, o da bana söylenmemişti. Belki korkarım diyedir. Ne bileyim, hapishane deyince gözümün önüne hep azılı katiller, hırsızlar geliyordu. Dayın onların komünist olduklarını söylemişti. Ben sadece komünistlerin çok kötü insanlar olduklarını duymuştum. Okulda, çocuklar, komünistlerin Rus casusu olduklarını iddia ediyor, tutuklananlar içinde amcamın arkadaşlarının da bulunduğunu nereden öğrenmişlerse, bana da kötü kötü bakıyorlardı.

Benim için berbat bir geceydi... Sigara dumanı gözlerimi yakıyordu. Mehmet Tahir Bey şiir defterini çıkarmış, şiir okuyordu. Yengem ikide bir mutfağa gidip geliyordu. Hatırladığım kadar, coşkulu görünmelerine karşın, İhsan Bey de, Mehmet Tahir Bey de, yengem de çok tedirgindi. En küçük bir tıkırtı oldu mu, kulak kabartıyor, seslerini kısıyorlardı. Yengem, *"Güya onları yanlışlıkla bırakmışlar, polis her an evimizi basıp onları alıp geri götürecekmiş gibi geliyordu bana,"* demişti bir gün, o olaydan söz edilirken.

— Ben de alkolikler koğuşundan çıktığımda yaşamıştım o tedirginliği, dedi İhsan. Beni yine oraya kapatacaklar diye ödüm kopuyordu. Tabii, aynı şey değil, ama bizim koğuşun da hapishaneden pek farkı yoktu!

Başını salladı Hümeyra,

— Dayın, onlardan önce gelmişti. Bir ara babanı kızdıracak bir söz söylemişti galiba, o zaman anlamamıştım ama, arkadaşlarının vatan haini olduklarını ima etmişti sanırım. Kardeşini yemeğe çağırmak yengemin fikri olsa gerekti ki, mutfakta yengemle amcam tartışmışlardı. Baban neredeyse kolundan tutup atacaktı dayını ev-

den; yengem güçlükle engel olmuştu. Muzaffer Amca, *"Onlar çok büyük adamlar, herkes görecek,"* diye bağırıyor, yengem, *"Bağırma, konu komşu duyacak,"* diye onu yatıştırmaya çalışıyordu...

O günlerin belleğinden çıkıp gitmiş olduğunu sanıyordu İhsan, oysa şimdi her şeyi bugün olmuş gibi anımsıyor. O gece geç saatlere kadar oturmuşlardı. İhsan Bey hapishane anılarından söz etmişti. Anlattıklarının hepsi aklında kalmamıştı ama, kimi sahneler hâlâ canlılığını koruyordu. Belki de daha sonra anlatılanları kendisine mal ediyordu. Daha çok Mehmet Tahir Bey konuşuyordu. Kapatıldıkları kırk-elli kişilik koğuştakilerin hepsi aynı savla tutuklananlarmış. Yasa dışı Komünist Partisi üyeleri çoğunluktaymış, onlar kimliklerini gizlemiyorlar, bununla övünüyorlarmış hatta.

Hümeyra'nın da gözleri dalmıştı:

— Çok uykun gelmişti, dedi. İkide bir kulağıma eğilip, *"Artık gitseler de biz de cup yatağımıza yatıp uyusak..."* diye yakındığını anımsıyorum.

Gülüştüler.

— Başka? Başka neler hatırlıyorsun bakalım, dedi İhsan.

— Sadece... Her şey o kadar da güzel değildi. Bazı şeyleri insan belleğinden çıkarıp atmayı, hiç yaşanmamış kabul etmeyi yeğliyor. Unutmak istiyor...

— Haklısın, dedi İhsan. Yaşam, iniş çıkışlarla dolu. Ben de çok şeyi isteyerek, âdeta zorla çıkarıp atmışımdır, uzaklaştırmaya çalışmışımdır belleğimden, düşünmemeye gayret etmişimdir. Anılarla yaşanmıyor her zaman. Çok kez unutmuş olmak teselli yerine geçiyor. Aslında anımsadıklarımızın arasına unuttuklarımız girince anlamları da değişiyor. Hani, gazeteciler sık yaparlar, bir konuşmanın üstünden, altından bölümler çıkarır, bambaşka bir içerik verdirirler söylenenlere, onun gibi... Şurada yatan, yaşamla ölüm arasında gidip gelen adama bakıyorum. Onu yargılamayı hiç düşünmedim. Hep bir garip ilişkimiz oldu. Hiçbir şeyden yakındığını anımsamıyorum. Onun gibi yaşamı doya doya yaşamış kaç insan vardır?

Hümeyra ciddileşiyor,

— Doya doya yaşamak ne demekse... Belki de bencillikten başka bir anlamı yoktur bunun. Ya sen? Senin de artık, ciddi ciddi bir iş sahibi olmayı, evlenip, çoluk çocuğa karışmayı düşünmenin zamanı gelmedi mi?

Elini kaldırıp sözünü kesti Hümeyra'nın:

— Dur, dur bakalım, ben kim, çoluk çocuk sahibi olmak kim! Bunu geçen gün de tartışmadık mı? Beni bu halimle kim kocalığa kabul eder? Kim bana doğru dürüst, senin dediğin gibi ciddi bir iş verir? Her şeyi berbat etmekte benim üstüme yoktur!

— Abartıyorsun...

— Babam hep söylerdi, âyinesi iştir kişinin lafa bakılmaz!

— Sen eskiden beri kendine haksızlık edersin zaten!

— Aman ne iyi!

Muzipçe güldü Hümeyra;

— Peki, kadınlarla aran nasıl? İhsan Bey'in söylediğine göre bu konuda bayağı hızlıymışsın?

"Boş ver!" dercesine elini salladı. Hümeyra diretiyordu:

— Evlenmeyi düşünmüyorsun ama, kadınların da seni rahat bıraktıklarını hiç sanmıyorum! Hâlâ güzel çocuksun. İçmediğin zaman çok hoşsun!

— Beni sen bile bir kenara ittikten sonra, başkaları...

Yine kaşlarını çatıyor Hümeyra. Susuyorlar. İhsan babasının plastik torbasına bakıyor. Torba dolmak üzere. Zile basıyor. Gelen hademeye işaret ediyor. Hademe götürüp boşaltıyor torbayı. Borudan hâlâ iri pıhtı taneleri iniyor aşağıya doğru, ağır aksak. Kalkıp plastik boruyu pompalıyor. Muzaffer gözlerini açıyor, teşekkür etmek ister gibi belli belirsiz gülümsüyor, sonra yine dalgınlaşıyor.

Odanın içi gerçekten sıcak.

Canı fena halde sigara içmek istiyor şimdi, içki içmek istiyor, ama Hümeyra'nın azarlamasından çekiniyor. Açıklama yapmaya gerek kalmadan kendisini koridora bir atabilse... Bitişikteki oda boş. Güzel tombul hemşire hâlâ kızgın ona bu yüzden, oysa İhsan bambaşka bir amaçla kullanıyor o odayı. Odanın küçük buzdolabı zula yerine geçiyor. Ama şu anda canı rakı içmek istemiyor. Belki de kokusunun Hümeyra'yı rahatsız edeceğini hesapladığı için; daha doğrusu, susuzluğunu şimdi ancak buz gibi bir bira giderebilir. Sonra birden, bitişik odadaki dolaba bir kutu bira da saklamış olduğu geliyor aklına. İçi yanıyor, canı öyle bir bira içmek istiyor ki... şöyle buz gibi...

Hümeyra haklı. Şu *"iş"* bir bitse artık. Beklemekten başka yapacak şey yok. Gerçekten.

— Ben bir sigara içeceğim, diyor ve Hümeyra'nın yanıtını beklemeden hemen çıkıyor koridora.

Görünürde kimse yok. Bitişik odanın kapısı açık. İçeri süzülüyor. Bira kutusunu çabucak açarak başına kaldırıyor. Buz gibi olmuş. Rahatlıyor. Kutuyu orta yerinden boğarak buruşturup çöp kutusuna atıyor, keyifle yakıyor sigarasını.

Kendisini bildiğinde çoktan gelmişlerdi Ankara'ya. Küçük çocukluğunun Antep'i hakkında belleğinde belirgin hiçbir imge kalmamış, belki bazı ufak tefek şeyler, hayal meyal... Annesi anlatırdı zaman zaman; Gaziantep'te, Muzaffer'le yeni evlendiklerinde çektikleri sıkıntıları, bazen yiyecek ekmeklerinin bile olmadığını, İhsan Bey'in babasının yerleştirdiği fabrikada çok düşük bir ücretle çalıştığını, fabrika civarındaki çayırda, tanıdıklarına görünme korkusuyla, köylü kadınlarla birlikte gizli gizli madımak topladıklarını...

Annesinin tarafı da, babasının tarafı da, kimse yardım etmemiş, hatırlarını bile sormamışlar. Muzaffer onları Ankara'ya, yanma almak için geldiğinde durumları biraz düzelir gibi olmuş ama, bu kez de, Muzaffer'in küçük kardeşiyle karısı bir trafik kazasında ölünce, ortalıkta kalan beş yaşlarındaki kızları Hümeyra'yı da yanlarına almak zorunda kalmışlar.

"*Bir boğaz, bir baş belası yani!*" derdi kimi zaman Zehra Hanım, eski günleri anımsadığında, yüzünde acı bir ifade belirerek. Oysa, Hümeyra'ya kızı gibi baktığını herkes söylerdi.

"*Asıl baş belası bendim, ben oldum!*" dedi, içinden. "*Ben doğacak olmasam, öyle apar topar evlenmek zorunda kalmazlardı. Aforoz edilmezlerdi...*"

Ne tuhaf, ne annesi, ne de babası, Zehra Hanım'ın hamileliği dışında evlenmeleri için geçerli bir nedenleri olduğunu hiçbir zaman söylememişlerdi. Onları bu evliliğe yönlendirecek, akrabalık, okul arkadaşlığı, belki bir ölçüde aynı düşünce ve eylem içinde yer almaları dışında bir şey yoktu. Hele de, öyle, hiçbir şey düşünmeden, ilk fırsatta birbirlerinin kollarına atılacak kadar büyük bir sevda çekmiş değillerdi. Böyle bir olasılıktan kimse söz etmemişti. Yine de...

Bu konunun yıllardan beri bir tabu gibi saklandığını, konuşul-

madığını düşündükçe büsbütün garibine gidiyordu. Hiç akıl kârı bir şey değildi. Annesinin arada sırada ağzından kaçırdığı gibi, tam *"İki çıplak bir hamamda yakışır!"* meseline uygun bir durumdu bu! Babası evlendiklerinden bir ay kadar sonra, çalışmak için Ankara'ya gitmiş, üstelik giderken karısının hamile olduğunu da biliyormuş, sonradan Hümeyra'nın çıtlattığına göre.

"İhsan Bey'in babası bana iş bulmasa, hepimiz acımızdan ölürdük," diye anlatırdı Zehra Hanım. İhsan doğunca, Muzaffer geri dönmüş. Bir duvarcının yanında çalışmaya başlamış. Zaten, liseyi de İhsan Bey'in yardımıyla zar zor bitirmişmiş. İhsan Bey onun ille de üniversiteye gitmesini istiyormuş. *"Ankara'ya taşınmamızı da o sağladı,"* derdi Zehra Hanım hep. Belki de bu yüzden, Zehra Hanım da, Muzaffer de, ona köle gibi bağlıydılar.

Belleği yavaş yavaş o günlere götürüyor onu.

Bentderesi'nin oradaki evden sonra Demirlibahçe'de bir gecekonduya taşınmışlardı. Bentderesi'ndekine kıyasla, küçücük, iki odalı bir evdi burası. Hümeyra, Cebeci İlkokulu'nun son sınıfına gidiyordu, tabii yayan yapıldak. İhsan henüz okula başlamamıştı, ama okumayı, yazmayı Hümeyra ablası, daha da küçükken öğretmişti ona.

Muzaffer, Dil-Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde, Arap dili ve edebiyatı okuyordu. Çocukluğu Antep'te geçmişti. Ailenin eskileri Halep'te otururlarmış. Malları mülkleri varmış orada güya; Suriye tarafında kalmış. *"Babamın pasavanı vardı. Çocukluğumda sık sık karşı tarafa geçerdik. Hatta ben bir süre, Halep'te, dedemlerin yanında kaldım, mahalle okulunda okudum,"* diye anlatırdı Muzaffer. O sıralarda Suriye henüz Fransızların egemenliği altındaymış. Orada öğrenmiş Arapça'yı. Biraz Farsça'yla Fransızca da bilirdi. Aile, Hatay Türkiye'ye katıldıktan sonra, baskılar yüzünden Halep'ten çıkıp Antep'e yerleşmiş.

Elinden her iş gelirdi Muzaffer'in. Daha küçücük bir çocukken, babası onu bir marangozun yanına çırak vermiş. Babası ölüp, annesi yeniden evlenince, birkaç kez evden kaçmış; ilkokulda, ortaokulda, lisede, daha sonra Ankara'da, bir yandan okurken, bir yandan da para kazanmak için inşaatlarda çalışmış.

Ankara'ya, babasının yanına geldikleri günleri hayal meyal anımsıyordu İhsan; daha çok sonradan anlatılanlardı bunlar.

Bentderesi'ndeki evlerindeydiler. Babası, sabah evden çıkarken her zaman kolalı gömleğini giyer, kravatını takar, işe öyle giderdi. O günlerde fakülteye devam zorunluluğu yoktu, zaten çok iyi Arapça bildiği için, sık sık kaytarmasına hocaları göz yumuyorlardı anlaşılan. Zehra Hanım da gündelikçi olarak dikiş dikmeye giderdi. Akşam, ikisi de yorgun argın dönerlerdi eve. Muzaffer, çok kez toz toprak içinde olurdu. Onun geleceğine yakın Zehra Hanım gaz ocağının üzerine tenekeyi yerleştirir, sıcak su hazırlardı. Temizlik konusunda çok titizdi Muzaffer. O işten dönünce, Zehra Hanım İhsan'ı sokağa, oyun oynamaya yollardı.

Muzaffer, Hümeyra'yı steno-daktilo kurslarına da yazdırmıştı, okuldan çıktıktan sonra, Samanpazarı'ndaki kursa giderdi. O da, evlerinde konuşulan bir dil olarak Arapça, biraz da Fransızca bilirdi. En geç o gelirdi eve. Onun ev işlerinde yengesine yardım ettiğini hiç görmemişti İhsan, buna karşılık yeğeninin koruyuculuğunu, bakıcılığını üstlenmişti. Cumartesi, pazar günleri birlikte gezer, sinemaya giderlerdi. İhsan'ın varlığını, Hümeyra'nın yanında bir güvence gibi görüyordu Zehra Hanım. Erken gelişmiş, herkesin dikkatini çekecek kadar güzel bir kızdı ne de olsa.

O günlerde İhsan Bey sık sık uğruyordu evlerine. Muzaffer fakülteye ve şantiyeye, Zehra Hanım da dikişe gittiği için, ikide bir hastalanan İhsan'a bakmak Hümeyra'ya düşerdi. Doktor çağıracak paraları yoktu; Muzaffer zaten doktor lafını bile duymak istemezdi. Eczacının önerdiği ilaçları İhsan Bey alır, getirirdi. Yarı doktor gibiydi o zaten, Muzaffer'in aksine sağlık konusunda çok titizdi. Kutu kutu vitaminlerle dolup taşardı dolapları.

O günlerde İhsan Bey de içki içmekten hoşlanıyordu. Muzafferlere geldiğinde, koltuğunun altında mutlaka bir şişe rakı, çeşitli yiyecekler ve Hümeyra ile İhsan için şeker ya da çikolata getirirdi. O uğradığında çok kez Muzaffer işten dönmemiş olurdu, ama İhsan Bey geldiğinde Zehra Hanım hep evde bulunur, kapıda karşılardı onu.

Akşam, Muzaffer gelince rakı şişesi açılır, Zehra Hanım Antep işi mezeler hazırlar, sofrada onlarla birlikte otururdu. Birlikte içerler, şarkı söylerlerdi. Zehra Hanım'ın sesi güzeldi. Çocukken babası ona ud dersi aldırtmış. Şarkı söylerken ud da çalardı. Biraz içince çok neşelenirdi. Muzaffer, Hümeyra'yı çağırır, oyun oynamasını isterdi. Hümeyra önce nazlanırdı. Ama İhsan Bey de ısrar edince, isteksiz

de olsa, ortaya çıkardı. Aslında çok güzel çiftetelli, Antep zeybeği, Harmandalı oynardı.

Muzaffer, *"Kardeşimin bir vediasıdır o bana,"* diyerek İhsan'dan çok daha fazla ilgilenirdi Hümeyra ile. Onun gösterdiği bu şefkatli yaklaşıma karşı, Hümeyra'nın amcasına pek sokulmadığını, yakınlık göstermediğini anımsıyor. Zehra Hanım'la da aralarında, özellikle Hümeyra'nın genç kız olmaya adım attığı günlerde, gizli bir çekişmenin başladığını, o günlerde fark etmemişti ama, daha sonra olanları düşündüğü zaman o çekişme daha anlamlı görünmeye başlamıştı gözüne. Annesi gizli gizli kıskanıyordu galiba Hümeyra'yı, onun pürüzsüz gençliğini, ışıl ışıl parlayan güzelliğini...

Öte yandan, annesiyle babası arasında da hiç anlayamadığı garip bir ilişki vardı. Çocukluğu boyunca onları çok kez sık sık yaptıkları, sonu babasının güç gösterisiyle biten sert tartışmalarıyla anımsıyordu. Buna karşı, çocuk gözlemlemeleriyle, gece gündüz, evin neresi olursa olsun, ateşli sevişmelerine de tanık olmamış değildi. Henüz cinsellikle ilgili hiçbir bilgisi yoktu. Başlangıçta bunun ne olduğunu anlamıyor, biraz yabanıl ve tuhaf bir sevgi gösterisi olarak algılıyor, onların bu birbirleriyle çelişkili gibi görünen durumları ona huzursuzluk veriyordu.

Bu konuyu birkaç kez Hümeyra ile konuştuklarını anımsıyor. Genç kız, zaman zaman, abla tavrını hiç bırakmadan, sık sık değişen öfkeli ya da yumuşak ruh haline göre, kaçamak da olsa, ona bazı bilgiler verir, erkek organının nasıl bir şey olduğunu, kadın organının neye benzediğini, ne işe yaradıklarını, eski evlerindeki kitaplıkta buldukları *Tenasül Hayatımız* adlı kitaptaki açıklamalara dayanarak, kimi zaman da uygulamalı olarak öğretirdi ona.

Yıllar sonra bu derslerin Hümeyra açısından taşıdığı gizli anlamı fark ettiğinde çok tuhaf olmuştu. Bir keresinde, Hümeyra'nın Beyrut'tan kaçıp Ankara'ya geldiği günlerde, hem de tam birbirlerine sarıldıkları bir sırada takılacağı tutmuş, şaka yollu, *"Hadi yine göstersene nasıl evlenildiğini,"* diye o uygulamalı derslerin sözünü etmeye kalkmıştı da, genç kadının çok sert tepkisi karşısında susmak zorunda kalmıştı.

Aslında ilahi adalet falan değil, tam bir felaketti babasının başına gelen. Bunu ayrımsadığında, önce ona acımış, sonra, yavaş yavaş,

daha iyi anlar gibi olmuştu. Şu anda ne düşüneceğini kestiremiyordu. Belki de yüreğinde daha önce hiç hissetmediği bir şefkat ve sevgi kırıntısı duymaya başlamıştı babasına karşı. Annesi pek yakınmadığı için, uzun süre babasının kadınlarla olan serüvenleri onu rahatsız etmemişti. Bunlar hiçbir zaman süreklilik kazanmadığı için, annesinin fazla huzursuz görünmemesi, ne kadar okumuş, ileri görüşlü olursa olsun, Doğu gelenek ve görenekleri içinde yetişmiş bir kadın için doğal sayılabilirdi.

İçki ve kadın, hep birlikte, bir arada yer almıştı babasının yaşamında. Bir meyhane âleminden sonra, herhalde ateşli erkek yapısından ileri gelen nedenlerle, geceyi mutlaka bir kadınla geçirme isteğiyle yanıp tutuştuğunu bizzat kendisinden, hatta öyle fazla suçlayıcı sözcükler kullanmadan, İhsan Bey'den de duymuştu birkaç kez. *"Gençliğimizde, meyhanede kafa çekerken, birden yerinden fırlar, canım fuhuş istiyor, hadi kalkın kerhaneye gidelim! diye tutturur, ortalığı birbirine katardı,"* diye anlatırdı İhsan Bey, gülerek.

Anlayabildiğine göre annesi kocasına bu konuda ayak uyduramıyordu. Bu belki de olanaksız bir şeydi. İçki de, kadın da babasının yaşam sıkıntısını giderme araçlarıydı. İhsan Bey'le, evde, birlikte kafa çektikleri nadir akşamlarda, keyfi yerindeyse, kendisiyle dalga geçerek, gençliğinde nasıl bir gün önemli işler yapacak bir insan olmayı düşlediğini anlatırdı. Bir ihtilalci olacaktı. Ama asla kuramcı olmayı düşünmemişti. Bu onun yapısına aykırıydı. Ama, bir Kartacalı Annibal, bir Robespier, bir Babıâli baskıncısı yüzbaşı Yakup Cemil, bir Mustafa Suphi, hatta bir Enver olabilirdi. Bir gün, gülerek, *"Ya Mustafa Kemal?"* diye sorduğunu anımsıyor İhsan Bey'in. Hayır, ona hiç özenmemişti. O, eline geçen tarihî bir fırsatı kişisel iktidar kaygısı yüzünden geri çevirmiş muhteris bir kumandandan başka bir şey değildi.

Birden babasının yakman hırıltılı seslenişiyle kendisine geldi:

— Burası çok sıcak. Boğuluyorum. Şu pencereyi açsanıza...

Hümeyra ile göz göze geldiler. Yapmacık bir üzüntü anlatımı vardı Hümeyra'nın yüzünde. Şu anda bambaşka şeyler geçiyordu aklından, emindi İhsan. O amcasını hiç sevmezdi, sevmedi. Bunun için onu suçlayamazdı. O, yeğenini, gencecik yaşında, anlamsız bir evliliğe teslim etmiş olan adamdı. Bu evlilik bir anlamda bir kur-

tuluş olmuştu, ama öbür yandan, geleceğe dönük, olası bütün beklentilerini kökünden yıkmıştı. Bu hususu hiç konuşmamışlardı aralarında ama, kimbilir onun da ne emelleri vardı? Elçilik sekretaryalarında sıradan bir sekreter, en çok sıradan bir çevirmen olmakla yetinmek zorunda kalmıştı. Aslında hırslı bir kadındı, iddialı konuşmaktan hep kaçınmış olsa da, bunu anlamaması olanaksızdı İhsan'ın.

Annesinin, Beyrut'ta, kocasının yeğeninin bir Arap tüccarıyla evlenmesine razı olduğu günlerde hep söylediği gibi, kız pekâlâ yakışıklı genç bir hariciyeciyle evlenebilir, bir gün bir büyükelçi karısı olarak sosyetede boy gösterebilirdi.

Kendisine gelince, düşünüyordu da, o böyle büyük düşler kurmamıştı hiç. Ama belki de bu yüzden, başka nedenlerle, durmadan sıkılmış, kendi kendisini yiyip durmuştu. Bu iç mücadeleleri sırasında babası yardım edebilir miydi ona? Belki. Bunu denemediğini de söyleyemez. Ama, yeterli olmuş muydu? Olmadığı ortada değil miydi? İsterse bu bir gen sorunu olsun, eğer insan bir kere başarısızlıklarına kendisi dışındaki kişileri sorumlu tutmaya başladı mı, iç sıkıntısının er geç bir karabasan gibi üstüne çökmesini engelleyemezdi.

Hayır, hiç kimse suçlayamazdı onları, ne babasını, ne annesini, ne Hümeyra'yı, ne de kendisini. Yaşamın akışına hiçbir şekilde karşı koyacak kadar güçlü değillerdi. Ama bunu söylemek, bunu böyle kabul etmek, neyi düzeltir, ya da değiştirirdi artık?

Hümeyra'nın,

— Pencereyi biraz aralasak mı, diye fısıldadığını duyarak başını çevirdi, bir ona, bir, yatağında yarı uyur, yarı uyanık, sızlanıp duran babasına baktı.

Doktor, *"Aman dikkat edin, sürekli sırt üstü yatıyor, kan toplanır, sık sık sırtına masaj yapın, ama üşütmesin, ne de olsa bünyesi zayıf düştü, hemen zatürree olabilir,"* diye tembihte bulunmuştu.

"Olmaz," anlamında başını salladı, kalktı, babasının yanına yaklaşarak şefkatle elini tutup okşadı,

— Dışarısı çok soğuk baba, dedi. Bak, kar yağıyor... Üşütmemen gerek. Önemli bir ameliyat geçirdin. Biraz su iç, serinlersin...

Gözlerini tavana dikiyor Muzaffer. Bir gün önce nasıl da yalvarıyordu bir yudum su için; ancak pamukla dudaklarını ıslatabiliyor-

lardı. Dünden beri de aksine çok su içmesi gerektiğini söylemişti Hayrullah Bey. Şimdi de bir yudum su içmesi için onlar yalvarıyorlardı.

Onu gayrete getirmek için, o sırada kapıdan giren hemşireyi işaret ederek, neşeli görünmeye çalıştı,

— Hadi, bak, bu güzel hemşireyle seni biraz doğrultalım, sırtına masaj yapalım, dedi.

Bunun her zaman hoşuna gittiğini biliyordu babasının, ama bu kez nafile, bu kez iç sıkıntısı bütün öteki heveslerini bastırıyordu anlaşılan.

Güzel hemşire yatağın öbür yanma geçiyor, manivelayı çevirerek karyolanın baş kısmını kaldırıyor. Bir taraftan o, bir taraftan İhsan, kollarının altına ellerini sokarak, yukarı doğru çekiyorlar Muzaffer'i. Hümeyra yüzünü pencereye çevirmiş. Hemşire, Muzaffer'in pijamasıyla fanilesini sıyırıyor, komodinin çekmecesinden talk pudrasını alarak, sırtına, gevşekliğini yitirmiş, ateş gibi yanan kuru cildin üstüne boca ediyor. Birer elleriyle iyice zayıflamış, tüy gibi kalmış gövdeyi tutarken, öbür elleriyle pudrayı yayıyorlar. Parmakları birbirine dokunuyor. Hemşirenin elleri, boğum boğum, tombul. Bu kez kasıtlı olarak dokunuyor kızın parmaklarına, soğukkanlılığını bozmadan aynı şekilde yanıt veriyor kız.

— Nasıl, şimdi biraz rahatladınız mı Beyefendi?

Suratı asık Muzaffer'in. Fark etmiş olabilir mi onların, sırtında, elleriyle oynaşmalarını? Kıskanmış mıdır? Şimdi burada kımıldamadan yatmak zorunda olmasa, o hemşireyi bırakır mıydı oğluna? İyi ki bugüne kadar, bu konuda bir rekabet söz konusu olmamıştı aralarında. Aklından neler geçtiğini hissetmiş gibi, kaşları çatılıyor Muzaffer'in. Homurdanıyor, sözcükleri ağzının içinde güçlükle yuvarlayarak,

— Şu pencereyi açın da hava girsin içeriye, diyor. Soluk alamıyorum. Beni öldüreceksiniz...

— Biraz daha sık dişini baba, doktoru duydun, cumaya eve çıkaracağız seni. O zaman...

"O zaman ne? Kim bakacak ona evde, gerçekten taburcu edecek olurlarsa?"

— Sen zaten hain bir evlatsın. Boğuluyorum diyorum sana. Aç şu pencereyi. Burası çok sıcak. Biraz serin hava girsin içeri...

Tepesi atıveriyor birden:

— Sen bir şeyin farkında değilsin galiba! Çok önemli bir ameli-

yat geçirdin. Kanserdin. Kurtulduğun için şükredeceğine aksilik yapıyorsun. Nerede o senin o kadar övündüğün erkekliğin? Dayan biraz daha...

Sapsarı bir ışık beliriyor babasının gözlerinde. Başını duvara çeviriyor, gözlerini kapıyor ve bir daha konuşmuyor.

Hemşire, yan gözle, bir mesaj bekler gibi bakıyor İhsan'a, beklediği karşılığı alamayınca, suratını asarak sessizce dışarı çıkıyor.

Hümeyra pencereden dışarıya bakıyor kımıldamadan; ince ince yağan karı seyrediyor. İhsan, kanepenin yanındaki eski koltuğa bırakıyor kendisini, ayaklarını uzatıyor; dişçi muayenehanesinde sırasını bekliyormuş gibi bir ruh hali içinde. Azı dişi ağrıyor, ama biraz sonra içeri girecek, dişçi dişini çekecek ve o rahatlayacak. Daha doğrusu, bir süre ağrıyan dişinin yeri sızlayacak, sonra sadece ağzındaki boşluk kalacak.

Demirlibahçe'deki, sonradan berber olduğunu öğrendiği dişçi, ağrıyan dişini uyuşturmadan, kanırta kanırta çekerken, tırnaklarını adamın bacaklarına geçirmişti. Adam ondan daha çok bağırmıştı. Babası öyle bir çatmıştı ki kaşlarını, dayak yiyeceğim diye korkmuştu. Zehra Hanım çekilen dişini bir tülbende sararak çehiz sandığına saklamıştı. Belki hâlâ orada duruyordur.

Sonra Hümeyra da ayakta durmaktan yorularak, gece yatak olarak kullanılan kanepenin ucuna oturdu, ayak ayak üstüne attı. Kısacık eteğinin altından donu görünüyordu. Bu görüntünün kendisini heyecanlandırmadığını hayretle fark etti İhsan; zaten o da, onun bu aldırışsızlığım hissederek oturuşunu değiştirdi, çantasından paketini çıkarıp bir sigara yaktı. Tanınmamış bir İngiliz sigarasıydı içtiği. Odanın boğucu havası şimdi daha da ağırlaşmıştı. Ondan yana bakmamaya çalışarak homurdandı İhsan, azarlamak sırası şimdi ondaydı:

— Sigaranı dışarıda iç. Adamcağız zaten boğuluyor...

Omzunu silkiyor Hümeyra.

— Sen bana karışamazsın! Şuna bakar mısınız bir! Dinimize dahleden bâri Müslüman olsa!

Onunla konuşulamayacağını bilmiyor muydu? İnadına sigarasının dumanını hasta yatağına doğru savuruyor ve susmuyor, bir ya-

rayı kanırta kanırta deşmek ister gibi, bu kez yüzünde şekillenen ekşi, berbat bir saldırganlıkla,

— Sen de bir çuval inciri berbat ettin, diyor. Nasıl da azarladın adamcağızı! Üstelik, yüzüne karşı kansersin deyip çıktın. Moral mi bıraktın adamda? Hak etmedi değil ama...Yine de...

Koltuğa iyice gömülüyor İhsan. Babasıyla neden öyle konuştuğunu bilmiyor. Düşüncesizce yüzüne fırlattığı bu küçük öfke fışkırmasının ağrısını çok uzun zaman hissedeceğini seziyor, ama yorgun şimdi. Çok yorgun. Hiçbir şey düşünemeyecek kadar yorgun. Gözleri yavaş yavaş kapanıyor.

Kocasının yanından kaçıp da Ankara'ya döndüğünde henüz on dokuz yaşındaydı Hümeyra. Geleceğini haber vermemiş, çocuğuyla birlikte bulvar üstündeki bir otele yerleşmişti. Görmek istediği ilk, belki de tek kişi İhsan'dı. İhsanların evinde telefon olmadığı için, kızını otelin kat hizmetçisine emanet ederek kalkıp İhsan'ın okuluna gitmiş, onu orada bulmuştu. Gerçek abla kardeş gibi birbirlerine sarılıp öpüşmüşlerdi. Sonra, Beyrut'tan yeni geldiğini söyleyerek müdürden izin almıştı İhsan'a. Fâtima'yı görmek bahanesiyle birlikte otele gitmişlerdi.

Fâtima, annesinin beşik niyetine kullandığı koltukta uyurken, onlar, her an otel müstahdemlerinden birinin üstlerine gelebileceği endişesiyle, korku ve telaşla, kapı arkasında ayak üstü sevişmişlerdi.

Onun sünnetli olduğunu görünce çok şaşırmıştı Hümeyra,

"Ne zaman oldu bu? Niye yaptın? Eski hali çok daha güzeldi. Babanın haberi var mı? Ne söylediğini unuttun mu onun? Öğrenince çok kızacak," diye âdeta azarlamıştı. Hep söylediği gibi, kocasıyla birlikte olmaktan tiksindiği, olabildiğince kaçındığı için, onunkini de öyle, kocasınınki gibi, kendi deyimiyle, çıplak, soyulmuş bir muz gibi görmekten hoşlanmamıştı.

İhsan da, anlaşılabilir başka nedenlerle Hümeyra'nın kocasından o kadar nefret ediyordu ki, Fâtima'yı gözleriyle görünceye kadar karşısına suratı kıllı kapkara bir Arap kızı çıkacak sanıyordu. Oysa, daha çok annesine çekmişti Fâtima. Onunki gibi, kocaman iri siyah gözleri vardı, teni de annesininkinden daha açık renkti. Saçları, neredeyse kumral bile sayılabilirdi.

Çok şaşırmıştı İhsan; küçük kızı korka korka kucağına almış, yavaşça bir öpücük kondurmuştu yanağına; o sırada kız uyanmış, ağlamaya başlamıştı. İhsan'ı yabancılamış olmalıydı. Hümeyra kızıyla Arapça konuşuyordu. İhsan da Arapça konuşmaya başlayınca, ses

kulağına tanıdık gelmiş olmalı ki, çocukcağız hemen sakinleşmiş ve susmuştu.

"Onu sevmelisin," demişti Hümeyra.

"Elbette seveceğim," demişti İhsan. *"O senin kızın. Benim yeğenim. Hem de babasına çekmemiş, güzel çocuk..."*

Hülyalı bir hali vardı Hümeyra'nın. İhsan bebeğin saçlarını okşarken, dikkatle bakıyor, izliyordu onun hareketlerini. Kaygıdan çok, sevecenlik vardı bakışlarında:

"Onu sakın korkutma," demişti. *"Küçücük masum bir bebek o. Hiçbir şeyin farkında değil ama, ne de olsa yer değiştirmekten tedirgin. Ona Türkçe ninniler söylüyor, Türkçe öğretmeye çalışıyordum, ama bu orada hiç de kolay bir şey değil. Dünden beri çevresinde konuşulanları anlamadığı için fazlasıyla ürktü. Sonra, ne de olsa, evini arıyor..."*

Muzaffer Cidde'deydi o günlerde, Zehra Hanım, Fâtima'ya kendisinin bakabileceğini söyleyerek, eskiden olduğu gibi birlikte oturmalarını önermişti ama, Hümeyra, Demirlibahçe'deki evin işyerine uzaklığını, ayrıca, Zehra Hanım'ın sık sık evlere dikiş dikmeye gitmek zorunda olduğunu bahane ederek, İhsan'ın da bütün ısrarına karşın, onlarla birlikte oturmak istememişti. Çocuk bakıcılığına gelince, Fâtima'nın babası bunun için para yolluyordu nasılsa. Ev tutar tutmaz, hemen bir bakıcı bulmuştu zaten. Dışişleri Bakanlığı Ortadoğu masasında, İhsan Bey'in yardımıyla bulduğu işte çalışıyordu. Çok iyi Arapça'sının yanı sıra Fransızca bilmesi, amcasının da bir dışişleri memuru oluşu da, işe alınmasında etken olmuştu kuşkusuz. İhsan'a, *"Sizin evde kalacak olsaydım, şimdiki gibi rahatça buluşamazdık. Ben kendimi kontrol edebilirim ama, sen daha çocuksun, hemen heyecanlanıyorsun; şimdi bile belli ediyorsun. Zehra yenge bizi er ya da geç suçüstü yakalardı orada. Ne rezalet olurdu düşünsene,"* demişti.

Gündüzleri o okulda, Hümeyra işte olduğu için, akşamları da Zehra Hanım'ın kuşkulanabileceği korkusuyla sık sık sokağa çıkamadığından, pek sık görüşemiyorlardı ama, tatil günlerinde Fâtima'nın bakıcısı gelmiyor, İhsan da arkadaşlarıyla ders çalışacakları bahanesiyle evden çıkıyor, Hümeyra'nın evinde buluşuyorlardı.

Ne var ki, günler geçtikçe, Hümeyra'nın ilk günlerdeki coşkulu

karşılayışlarının aksine, kendisine karşı giderek mesafeli, hatta soğuk davrandığını hissetmeye başlamıştı İhsan. Dedikodudan çekiniyor olabilirdi. Ürdün elçiliğinde kocasının tanıdıkları vardı, karısını gizlice izletiyor olabilirdi. Gerçi, İhsan'dan kuşkulanacağını pek sanmıyordu ama, ne olur ne olmazdı.

Şimdi geriye baktığında düşünüyor da, o günlerde Hümeyra'nın çekingen davranışının asıl nedeni, belki de kendisinin sabırsız, aceleci ve fazla istekli oluşuydu. Hümeyra'nın yanından bir dakika bile ayrılmak istemiyor, onun bazı özel günlerinde, doğal nedenlerle isteklerini geri çevirmesini bir türlü anlamak istemiyor, olağanüstü alınganlık gösteriyordu. Genç kadın onun kendisini bir seks makinesi gibi görmesinden, her buluşmalarında, daha kapıdan girer girmez hemen sevişmek istemesinden hoşlanmadığını açıkça belli ediyordu, hatta zaman zaman onu sert bir dille azarlıyor, bazen de geri çeviriyordu.

İlk zamanlarda bu tutumu için, Fâtima'yı bahane ediyordu, giderek, açıkça, artık onunla yatmak istemediğini bile söylemeye başlamıştı. Daha doğrusu, bu konuda dizginleri artık tamamen eline almıştı. Aklına estiği zaman, *"Gel!"* diye haber gönderiyordu. İhsan koşuyor, ama o gelinceye kadar Hümeyra'nın hevesi geçmiş oluyor, bu yüzden çok kere eli boş döndürüyordu onu. İyiliği üstündeyse, bu kez de her istediğine boyun eğmesi gerekiyordu İhsan'ın. Bazen at oluyor, odanın içinde çırılçıplak, Hümeyra'yı sırtına bindirip dolaştırıyor, bazen köpek oluyor, dili bir karış dışarıda, türlü şaklabanlıklar yapıyor, onları arabasından izleyen Fâtima, kahkahalar atarak gülüyordu.

Muzaffer Cidde'den, içki skandalı nedeniyle merkeze alınıp Ankara'ya döndükten sonra, Hümeyra eski evini ve İhsan'ı büsbütün aramaz olmuştu. Bir keresinde, az kalsın yakalanacaklardı Muzaffer'e. Muzaffer, bir pazar günü, haber vermeden, ansızın görmeye gelmişti Hümeyra'yı. Onlar, az önce yataktan kalkmış, yenice giyinmişlerdi. Hümeyra, makyajını tazelemeye bile vakit bulamamıştı. İhsan, kem küm etmiş, ablasına bir şeyler sormak için geldiğini söylemiş ve hemen çıkıp gitmişti evden. O günden sonra Hümeyra, bir daha hiç çağırmamıştı İhsan'ı. Zaten, bir süre sonra da, ansızın Beyrut'a dönmeye karar vermişti.

O günlerde onun bu kararını, aşklarına karşı açık bir ihanet ola-

rak nitelemişti İhsan. Beyrut'taki rahat ve konforlu yaşamını özlemiş olmalıydı. Hümeyra'nın Zehra Hanım'a gösterdiği bahane ise kızının burada mutsuz oluşuydu. Çevreye alışamamıştı. Beyrut'taki evini, babasını, dadısını özlüyordu. Onu mutsuz etmeye hakkı yoktu.

Zehra Hanım karşı çıkmamıştı zaten onun bu kararına. Ne onun, ne de Muzaffer'in kalması için ısrar etmeye yüzleri yoktu. Muzaffer, yarım ağız, gitme mitme, daha çok gençsin, burada yeni bir yuva kurabilirsin falan demişti galiba, ama şu ya da bu şekilde o da üzerine yeniden sorumluluk almaktan kaçınıyor gibiydi.

Hümeyra'nın seslenişiyle uyandı.

— Ben gidiyorum, gece nöbeti sende. Fâtima evde yalnız, biliyorsun.

Kızına, Arap kocası gibi Fâtima diyordu. On sekiz yaşında, lise öğrencisi koskoca bir kızdı artık Fâtima. Amman'daki İngiliz Highschool'undan geldiği için, Eğitim Vakfı'nın kolejine kolaylıkla kabul etmişlerdi. Artık Türkçe'yi de çok rahat konuşabiliyordu. Arapça'sı, Fransızca'sı, İngilizce'si de vardı, ama Hümeyra'nın söylediğine göre, buraya gelmekten yine de mutlu değildi.

Ne diye yanına alıp getirmişti öyleyse onu sanki? Annesi nasıl o yabancı yerlerde hep memleketini özlediğini yazıp söylemişse, kızının da kendi vatanını araması o kadar doğaldı. Bıraksaydı babasının yanında. Nasıl olsa orada el bebe gül bebe bakılıyordu. Ne işi vardı Türkiye'de? Gerçi, ilk gelişlerinden farklı olarak artık geçim sıkıntısı çekmiyorlardı. Kocası, Hümeyra'nın söylediğine göre, çok cömert davranıyor, kızı için para akıtıyordu, ama Fâtima'nın göz göre göre mutsuzluğu karşısında üç beş kuruşun ne önemi vardı? Değer miydi?

Yine de, böyle bir günde, onu eleştirmekten, kırmaktan çekindi; sadece, hafiften dokundurmakla yetindi:

— Tabii, dedi. Haklısın. Genç kızları evde yalnız bırakmamak gerekir! Öcülerin ne yapacağı belli olmaz!

Sitemini ve alayını anlamazdan geldi Hümeyra,

— Yarın sabah, Fâtima'yı okula gönderdikten sonra yine gelirim, dedi.

Gelmese ne diyebilirdi? Amcasına karşı en küçük bir içten yakla-

şımı, en küçük bir sevgi kırıntısı yoktu davranışlarında. Buraya gelişinin bir çeşit borç ödemekten başka anlamı var mıydı?

Başını salladı,

— Eksik olma, dedi. Aslında ben zaten hep buradayım. Senin de kendini bu kadar yormana gerek yok. Ama, şayet geçerken anneme uğrarsan, sevinir kadıncağız. Anladığım kadar seni ve torunu saydığı Fâtima'yı özlüyor...

"Bana ne?" der gibi omzunu silkti Hümeyra.

— Ne de olsa sana da analık yaptı sayılır...

— Ne dememi istiyorsun ona? Fâtima elbette torunu. Çok istiyorsa kalkıp gelir, kapıdan çevirecek halimiz yok ya! Bilmiyormuşsun gibi davranma. Yengem beni ezelden beri sevmez. Sonra, kocasının halini anlatayım da zil çalıp oynasın mı?

Onu ilk kez böyle kızgın görüyordu İhsan. Bakışlarındaki kinli anlatım ürkütücüydü. Onun Zehra Hanım'la hiçbir zaman iyi geçinemediğini biliyordu elbette, ama, bu kadar öfkeli davranması için, hele bu koşullarda, herhangi bir neden olabileceğini sanmıyordu. Yine de üstüne varmak istemedi,

— Peki, dedi. Öyle olsun. Ben yarın sabah uğrarım ona.

— Ne de olsa, sevgili evladısın sen onun!

Acı acı güldü:

— Öyle, öyle! O her ne kadar benim vakitli vakitsiz kendisini ziyaret etmemden pek hoşnut olmadığını belli etmiş olsa da...

Şaşırmış gibi baktı Hümeyra, ama herhangi bir yorum yapmadan, bir şey söylemeden, suratı hep öyle asık, çantasını alıp çıkıp gitti.

Hümeyra, önceleri, ikisi de küçük birer çocukken, İhsan'ı pek sevmezdi; herhalde onu evin öz evladı olduğu için kıskanır, herkesin kendisini çocuk bakıcısı gibi görmesinden rahatsızlık duyar, çevresinde dolaşmasından hoşlanmazdı. Oysa İhsan, bebekliğinden beri hayrandı ablasına. Yanından hiç ayrılmak istemez, hep peşinde dolaşır, eteğini bırakmazdı.

Daha sonraları, İhsan okula başlayınca da, arkadaşlarının yanında sık sık azarlar olmuştu Hümeyra onu. *"O benim kardeşim falan değil, sadece yeğenim,"* derdi hep. Buna karşın, değişken ruh yapısının etkisiyle, zaman zaman, canlı oyuncağıymış gibi kucağına alır, öper, sever, onunla çeşitli oyunlar oynar, sonra birden sıkılıp bir kenara bırakıverirdi.

İhsan büyüyüp, ergenlik çağına geldiği zaman, ilişkilerinde gözle görülür tuhaf bir değişme olmuştu. Bunun ne anlama geldiğini çok sonra fark etmişti İhsan. Hümeyra onu yine azarlıyor, hatta canını acıtırcasına saçlarını çekiyor, çimdik atıyordu, ama akşam, o karyolasına, İhsan yer yatağına çekildiğinde, aralarında genç çocuğu çok değişik, renkli dünyalara alıp götüren gizemli, hoş, sıcak bir yakınlık havası oluşuveriyordu.

Ona daha o zamanlar, çocukluk günlerindekinden çok farklı duygular beslemeye, âşık olmaya başlamıştı galiba.

O arada tekrar sızmış olmalı. Plastik torba yine dolmak üzereydi, akıntı kesilmiş, Muzaffer'in yüzünde dayanılmaz acılar çektiğini gösteren gergin bir ifade belirmişti. İnliyor, yatağında sağa sola kıpırdanıp duruyordu.

Zile bastı, kimse gelmeyince koridora fırlayıp hademeyi çağırdı.

— Akıntı kesilmiş, dedi öfkeyle. Neden bakmıyorsunuz?

Hademe, hiç oralı olmadan, sakin bir sesle, âdeta onu ve hastayı suçlarcasına,

— Boru tıkanmış da ondan, dedi. Yaranın temizlenmesi için boruyu sık sık pompalamak gerek...

— Bu sizin göreviniz değil mi?

— Hemşirelerin görevi. Ben hademeyim!

Ne diyebilirdi? Haklıydı adam. İsteksizce yatağa yaklaşıp boruyu pompalamaya başladı. İri bir kan pıhtısı nazlana nazlana, süzülerek indi torbaya doğru. Rahatladığı yüzünden belli oluyordu adamcağızın, ama yine de sürdürüyordu sızlanmasını.

— Açın şu pencereyi. Hava girsin. Boğuluyorum...

— Biraz daha sabret baba.

Sesi yine çok mu sert çıkıyor ne?

Öylesine canı sıkılıyor ki... Hastane havası ona hep boğucu gelir. Özellikle alkolikler koğuşunda geçirdiği on beş günden sonra. Bu odanın havası da gerçekten boğucu. Kaloriferleri çok yakıyorlar. Ayar düğmesi bozuk. Tesisat apartman döneminden kalma. Borular, komadaki hastaları bile sıçratacak kadar gürültülü bir şekilde acayip sesler çıkarıyor ikide bir. Dışarıda son yılların en soğuk kışı hüküm sürüyor. Durmadan ve tipi halinde kar yağıyor. Saat iki. Ayaklarının ucuna basarak yandaki boş odaya geçip, zulasından şişesini alarak banyoya kapanıyor, yetmişliği başına dikip bir solukta

neredeyse üçte birini içiyor, derin bir soluk alıyor. Birazdan kafası yerine gelir.

"İnşallah!"

Banyodan çıktığında, güzel tombul hemşire, babasının tansiyonunu ölçüyordu. Bu gece nöbetçi o olmalı. Burnunu kırıştırarak havayı kokluyor,

— Yine içmişsiniz, diyor. Nereden buldunuz? Hastanede içki içmek yasak.

— Köşedeki büfeden aldım. Hem, ben hasta değilim. Burası özel hastane, bana yasağınız geçmez. Hadi, bir fırt da sen çekmek istemez misin?

— Deli misiniz siz?

— Öyle. Ben biraz deliyim. Ne yapayım? Senin gibi güzel bir kız karşımda dolaşıp durunca sarhoş olmamak elimde değil.

Babasından öğrendiği sözler bunlar. Bu kadar bayağı iltifatların sıra dışı gibi görünen ne kadar kadın üstünde etkili olduğunu kendi gözleriyle görmese inanmazdı. Kızın yüzündeki aptalca hoşnutluk, saptamasının ne kadar doğru olduğunu kanıtlıyordu. Şimdi de işveli bir kırıtışla sitem ediyordu:

— Sanki umurunuzdaydım!

Oyun oynamak geçiyor içinden:

— Neden, diyor gözlerini süzerek. Senden ne kadar hoşlandığımı yeterince belli etmiyor muyum?

Uzanıp elini tutuveriyor, kızın yüzü sararıyor,

— Yandaki oda boş, diyor titrek ve tutkulu bir sesle. Yüreğinin çarpıntısı beyaz önlüğünün üstünden belli oluyor. Her şeye hazır, besbelli. Bu işin burada ne kadar tehlikeli olduğunu düşünmüyor bile. Ya da aklınca bir hesabı var.

Üç gündür yandaki oda boş. Şurada, yanı başlarındaki karyolada babası, yani, kim olursa olsun bir adam, canıyla uğraşıyor, nöbetçi hekimler, hastabakıcılar, hademeler katlarda dolaşıyor ve yandaki oda boş duruyor, ikisi için. O odada üç gece önce gencecik bir insan lösemiden ölmüştü. Belki henüz çarşafları bile değiştirilmemişti, ama o yatağın üstünde sevişilebilirdi!

Midesinin bulandığını hissetti. Bu kız, babasının ölümünü hiç mi umursamayacağını sanıyordu? Onun üzerinde böyle bir izlenim mi bırakmıştı acaba? Birden öfkenin tepesine çıktığını hissetti, uzan-

dı, hırsla belinden yakalayıp kendine doğru çekti genç hemşireyi, dudaklarını dudaklarına yapıştırdı. Kız önce neye uğradığını şaşırarak çırpındı, sonra güçlükle kurtardı kendisini, bir gören olmuş mudur diye sağma soluna bakındı; soluk soluğa,

— Deli misiniz siz, dedi. Burada olur mu?

— Neden olmasın?

Sonra, omzunu silkerek babasını işaret etti gözleriyle,

— O hiçbir şeyin farkında değil nasıl olsa. Ne görüyor, ne duyuyor!

Gerçekten de sızlanmayı bırakmış, plastik torba boşalınca rahatlamış, tekrar uyumaya başlamıştı. Acaba, İhsan'ın yerinde o olsaydı, hemşirenin davetini kaçırır mıydı?

Kız elinden tutmuş, kapıya doğru çekiştiriyordu. Oysa, bir an süren hevesi çoktan geçmişti; zaten o haliyle bir şey becerebileceğini de sanmıyordu. Elini kurtararak, başıyla, *"Boş ver,"* diye bir işaret yaptı; kız önce anlamadı, şaşırdı, sonra suratı asıldı, öfkeyle kapıyı çarpıp çıktı.

Ne tuhaf... Oysa, İhsan Bey geldiğinde hemen ortaya çıkıyor, Hümeyra'nın kızgın bakışlarına aldırmadan cilveler yapıyor, hatta sürtünüyordu ona, İhsan Bey de güya kimseye çaktırmadan kızın poposunu okşuyordu.

Dışarı çıktı. Paketinden bir sigara alıp yaktı. Koridorda kimse yoktu. Yandaki oda boş. Ne olurdu sanki kızın peşinden gitseydi? Belli olmaz, bütün yorgunluğuna karşın, bakmışsın... Sonra başına tebelleş olmaya kalkar mıydı? Ya da birisi üstlerine gelip onları o vaziyette görse ne olurdu? Hamburg'ta başına gelen kepazece serüven yetmemiş miydi?

Sigarasını sonuna kadar içip, ayağıyla ezerek söndürdü, izmariti çöp kutusuna attıktan sonra odaya döndü. Hademe lastik boruyu pompalıyordu. İçeriye girdiğini fark etmemişti. Bu kez, deminkinin aksine, sinirli bir hali vardı adamın. Onun genç hemşire kızla yandaki odada buluştuğunu sanıyordu herhalde.

Bu bekleyiş daha ne kadar sürecek?

İhsan Bey'in onu çevirmen olarak yerleştirdiği Ticaret Odası'nın Hamburg'taki toplantısından babasının hastalığını öğrenince hemen dönmüştü. Başına gelen o olaydan sonra bir gün daha fazla kalamaz-

dı zaten. Muzaffer meğer uzun süre saklamış hastalığını çevresindekilerden. Operatörün söylediğine göre, prostat hastalarının çoğu erkekliklerinin ellerinden gideceği kokusuyla son âna kadar doktora gitmekten kaçarlarmış; oysa daha erken başvurulsa, kanser bile olsa, kurtulma şansı çok daha fazla olurmuş. Ayrıca bu ameliyatın libido ile bir ilgisi de yokmuş...

Akşamüstü uçaktan inip babasının evine geldiğinde bir de bakmıştı ki, adamcağız sancıdan kıvranıyor, gözlerinden yaşlar iniyor. Hemen bir taksiye atıp, Hacettepe Hastanesi'nin acil servisine götürmüştü onu. Hastane bir ana baba günüydü. Uzun süre kimse ilgilenmemişti onlarla. Sağa sola koşuşturmuş, bağıra çağıra neden sonra bir hekim bulmuştu.

Bulduğu, deneyimsiz bir asistandı. Babasının itirazlarına aldırmadan acemi elleriyle penisin ucundan içeriye sonda takmaya uğraşırken, canı fena halde yanan Muzaffer öküzler gibi böğürmeye başlayınca, gürültüye gelen daha deneyimli bir doktor, sondayı asistanın elinden alarak çabucak takmış, idrar kesesi boşalınca rahatlamıştı adamcağız. Acil servisin, sonradan başasistan olduğunu öğrendiği genç doktoru, muayeneden sonra, prostatın çok sertleşmiş ve iltihaplı olduğunu, akla kanser ihtimalinin geldiğini, zaman geçirmeden mutlaka müdahale edilmesi gerektiğini söylemiş, hatta hemen ameliyata alabileceklerinden söz etmişti İhsan'a; ama o boğucu atmosferde böyle bir müdahaleye izin vermesi söz konusu değildi, ne onun ne de babasının.

Eve döndüklerinde, babasına sadece idrar kesesinde bir daralma olduğunu söylemiş, kanser olasılığından söz etmemiş, yardım isteyebileceği tek insan olduğu için, doğruca İhsan Bey'i aramıştı. İhsan Bey biliyordu zaten durumu. Daha doğrusu o da tesadüfen öğrenmişti, nüfusuna kızı olarak kaydettirdiği Hümeyra ile ilgili bazı belgeleri imzalatmak için Muzaffer'i görmeye gittiğinde onu kıvranır durumda görmüş, doktor çağırma önerisine şiddetle karşı çıkınca, hemen Hamburg'a İhsan'a haber yollamıştı.

O gün de işini gücünü bırakıp koşmuştu arkadaşının yanına. Hastanedeki doktorun yaptığı antibiyotik iğnesinden sonra biraz rahatlayan Muzaffer, o gün de, İhsan Bey'in uzman bir hekime götürme önerisine yine şiddetle karşı çıkmıştı. Basit bir üşütmeydi bu. Bir hamama gitse, şöyle bolca bir terlese, hiçbir şeyi kalmazdı...

• • •

Daha sonra babasının hastalığından söz ettiğinde annesinin yüzünde beliriveren *"Oh olsun!"* ifadesi fena halde üzmüş ve ürkütmüştü İhsan'ı. Zehra Hanım arada sırada, üstü kapalı bir şekilde dertleşirdi oğluyla. *"Böyle uçkuruna düşkün adam görmedim,"* derdi. İhsan'ın bu konuda hiçbir şey bilmediğini sanıyordu.

Aslında, ayrılmaya karar verdikleri âna kadar, bu yönden aralarında bir uyuşmazlık olabileceği aklına bile gelmemişti İhsan'ın. Babası ne kadar, annesinin deyimiyle, uçkuruna düşkün bir adamsa, annesi de en az onun kadar ateşli bir kadındı. İlk gençlik günlerinden beri farkındaydı bunun. Cinsellik açısından son derecede uyumlu bir çift olarak görünüyorlardı. Kaç kez, zamanlı zamansız, olduk olmadık yerlerde, hatta, içerde, yemek masasında konuklar Zehra Hanım'ın servis yapmasını beklerlerken, onları mutfak kapısının arkasında, ayaküstü sevişirlerken yakalamıştı; oralı bile olmazlar, öylesine kendilerinden geçerlerdi.

Emekli olduktan sonra, eline geçen parayla eskisi gibi hovardalık yapması olanaksızdı Muzaffer'in. Bu yüzden çok dertliydi. On beş günde bir evine temizliğe gelen, Hollanda inekleri gibi koca memeli, altmışındaki hizmetçiye bile sarkıntılık etmişmiş güya. Kadın, açıkça bir şey söylememişti, Muzaffer işçi dostu havalarında bol para veriyordu, ama yine de, beyefendinin o geldiğinde evin içinde don gömlek, hatta dal taşak dolaşmasından dert yanmıştı İhsan'a. Ne yapabilirdi kadıncağız, o yaşında böyle bir kapı bulamazdı kolay kolay, ekmek parasıydı; bu yüzden bırakıp gidemiyordu işini.

Ya Zehra Hanım? O uslu duruyor muydu acaba? Doğrusu o güne kadar merak etmemişti bunu. Kocasından beş-altı yaş küçüktü. Daha genç sayılırdı. Yurtdışında bulundukları sırada kendisine iyi bakmıştı, hâlâ da, çok kişi için, çekici bir kadın sayılabilirdi. Ne var ki, Büyükelçiliklerdeki kabul resimlerinin, lüks lokantaların şaşaalı günleri geride kalmıştı. Şimdi o da zar zor geçiniyordu.

Kaderin garip cilvesi, yaşamı boyunca Muzaffer'le palas pandıras evlendiği için onu hiç bağışlamamış olan, torununu bile görmek istemeyen annesi bu arada ölmüş, Zehra Hanım, kocasından boşandıktan sonra, öğretmenlikten emekli olan annesinden yetim aylığı almaya başlamıştı. Bu yeterli değildi tabii, ama, aylığına ek olarak dikiş dikiyor, günü birlik evlere de çağrılıyordu. Yüksündüğü yoktu,

yaşamı boyunca, bir öyle bir böyle yaşamaktan öyle pek fazla şikâyetçi olmamıştı, hâlâ da, süsünden, makyajından kısmıyordu.

Görünüşte, her bakımdan bu kadar uyumlu görünen bu iki insan, neden son anda birdenbire ayrılmaya karar vermişlerdi, bir türlü aklı ermiyordu İhsan'ın.

Yine uyuyakalmış. Babasının inlemesiyle uyandı. Baktı, boru yine tıkanmış, torba dolmuş, taşmak üzere. Hademeyi çağırdı, torbayı boşalttırdı, boruyu pompaladı. Adamcağızın inlemesi kesildi, gözleri açıldı. Bakışlarında bir minnet ifadesi belirmişti. Pıhtı inince bayağı rahatlıyordu. Ama bu bir iyilik belirtisi değildi, bir akşam öncesine göre daha bir çökmüş hali vardı. Dudakları kupkuru.

— Beni biraz yukarı çekiver, diye seslendi oğluna, cılız bir sesle.

Hemşireyi çağırıp çağırmamakta tereddüt etti, sonra bir eliyle omzundan, öbür eliyle belinden tutarak kaldırdı iyice hafiflemiş olan gövdeyi, yastığını arkasına yerleştirdi.

— Nasıl, şimdi rahat mısın?

— Sağ ol.

Bu kez, fırsat bu fırsat diyerek, su bardağını uzattı dudaklarına doğru. Muzaffer, iğrenç bir şey görmüş gibi, başını tiksintiyle öteki yana çevirdi.

— İçmen gerek baba, doktor çok su içmeni söyledi.

— Canım istemiyor.

— Süt ya da limonata içer misin?

İnatla başını sallıyor. Acaba, rakı dese, ister miydi?

Böyle komikliklerin anlamsızlığını biliyordu, ama bir şeyler yapamamak canını sıkıyordu. Doktora göre hastanın bu aşamada bol su içmesi çok önemliydi. Böbreklerin çalışması gerekti. Aksi halde üremiye dönüşebilirdi.

Aslında doktorun sözlerinin bir avuntu olduğunun bilincindeydi pekâlâ. Ama, farkında olmadan onun, *Cumaya taburcu ederiz* deyişine de bel bağlıyordu. Hiç değilse birkaç hafta, birkaç ay daha yaşarsa, sorumluluktan kurtulacaktı sanki.

Hayret! Bir de baktı ki, hasta bu kez dirseklerinin üzerinde doğrulmuş. Beklenmedik âni bir mucizeyle iyileşmiş gibi, yüzünde sağlıklı bir ifade.

— Baba?

— Bana bir sigara ver!

Sesi, eski günlerdeki gibi sert ve otoriter. İçebilecek miydi gerçek-

ten? Bir an düşündü. Ne fark ederdi ki? Olmaz demek anlamsızdı. Bir sigara yakıp uzattı. Muzaffer, hayran bakışlarla bir süre süzdü sigaranın dumanını, sonra damarları firlamış, kemikleri çıkmış iskelet elini uzatarak titreye titreye oğlunun elinden sigarayı alıp derin bir nefes çekti. Durdu, yüzü birden kâğıt gibi bembeyaz kesildi, kendisini sırt üstü yatağa attı, sigara parmaklarının arasından kaydı, örtünün üstüne düştü. İhsan, bir yeri yakmasına fırsat bırakmadan hemen fırlayıp aldı sigarayı. O sırada kapı açıldı, akşamki nöbetçi hemşire girdi içeriye. Yüzünde zorlama bir gülümseme:

— Bu sabah kendinizi nasıl hissediyorsunuz amcacığım?

Muzaffer, suçüstü yakalandığının bilincindeymiş gibi bakışlarını kaçırdı. Hemşire İhsan'ın elindeki sigaraya bakarak, bu kez öfkeli öfkeli,

— Hastanın yanında sigara içilmez! dedi.

Bu öfkenin asıl nedenini anlamaması olanaksız. *"İçen ben değildim,"* diye kendisini savunmaya kalkmasının da anlamı yok.

Hemşire çıkıp gitmiş. Babası yine uykuda.

Kendisini çok yorgun hissediyor bugün. Canı şöyle buz gibi bir bira çekiyor. *"Hümeyra bir an önce gelse de nöbeti devretsem,"* diyor içinden. Muzaffer, arada bir gözlerini iri iri açarak, anlamsız bir şekilde bakıyor çevresine. Kan pıhtıları zaman zaman plastik borunun kenarına yapışıp kayıyor, o zaman yüzünde bir rahatlama okunuyor, koyu, kıvamlı bir sıvı iniyor aşağı doğru. Her pıhtının belirmesinden önce bütün vücudunun acıyla kıvrandığı belli. Doktor, bu aşamada güçlü bir ağrı kesici vermek istemiyor; ama onu böyle seyretmek boğuyor İhsan'ı.

Bu sırada yine kapı açılıyor, çok şişman, başı bağlı bir kadın hizmetçi giriyor içeri. Elinde, bir sopanın ucuna bağlanmış kirli, ıslak bir paspas. Şöylece siliyor yerleri. İhsan'a ayaklarını kaldırmasını işaret ediyor. Ayaklarının bastığı yeri de temizliyor güya, ama paspas, dolaştığı yerlerde iz bırakıyor.

— Bu, benim babam, diyor kadına, içinde nedense konuşmak, gevezelik etmek gereksinmesi duyarak. Dışişleri Bakanlığı'nda çalışıyor. Hariciyecidir.

— Sana pek benzemiyor, diyor kadın. O esmer, sen kumralsın.

— Anneme çekmişim.

Oysa, Zehra Hanım da esmerdir.

— Annen nerede? Öldü mü?

— Boşandılar.

Omzunu silkiyor, paspasını bir kez daha dolaştırdıktan sonra, başını bile çevirmeden çıkıp gidiyor kadın. Muzaffer yeniden inlemeye başlıyor.

Bu böyle ne kadar sürecek? Ne bitmez tükenmez pıhtıymış bu? Zile basıyor, bu kez yeni bir hemşire beliriyor kapıda. Bu da genç ve güzel, ama suratı asık. Aralarında dedikodu mu yapıyorlar, nedir?

— Ne var?

— Çok acı çekiyor. Bir iğne yapsanız...

Hemşire, önce duraksıyor, sonra yatağın ayakucuna gidiyor, tabelayı kontrol ediyor.

— Damardan *dolantine* veriyoruz zaten. Doktor başka bir şey yazmamış.

— Ama, dayanılacak gibi bir şey değil bu...

Omzunu silkiyor kız,

— Doktor birazdan viziteye gelir. Ona söyleyin...

Hemşire çıkıyor. Hademe kahvaltı tepsisiyle içeri giriyor. Bu da bir başkası. Üç dört tane kara zeytin, küçük paketler halinde tereyağı ve gül reçeli, bayat iki dilim ekmek, bir kupada bulanık bir çay. Hasta için, çok sulu, bulamaç gibi beyaz bir nesne. Çorba ya da muhallebi olmalı. Tepsiyi küçük orta masasının üstüne bırakıp çıkıyor hademe.

Yatılı okulda okumak için Ankara'ya geldiğinde, ilk sabah önlerine sürdükleri kahvaltıdan tek farkı küçük paketlerdeki tereyağı ile reçel. Elini sürmek bile gelmiyor içinden. Aç değil. Daha doğrusu açlığını hissetmiyor, oysa dün öğlenden beri hiçbir şey yemedi, iki poğaçadan başka katı bir şey geçmedi gırtlağından. Canı şimdi fena halde bira içmek istiyor. Şu Hümeyra gelse artık.

Bir sigara yakıyor.

"Kızarlarsa kızsınlar."

İlk sigarayı da Hümeyra'nın elinden içtiğini anımsıyor.

• • •

Tam sigarasını söndürmüştü ki, İhsan Bey'le ablası kapıda göründüler. Dünkü kadar süslü püslü değildi Hümeyra. Makyajını bile aceleyle yaptığı, dudaklarının kenarından taşan rujundan belli oluyordu.

— Allah razı olsun, İhsan Bey aldı getirdi beni.

İhsan Bey'e bakarken gözlerinde acayip, âdeta hınzırca bir kıvılcımın parladığını fark ediyor Hümeyra'nın. Üşüyormuş gibi kollarını kavuşturarak kenara çekilip geçmesi için yol veriyor ablasına. Kafası karışık. Onun bu bakışlarını çok iyi biliyor çünkü. İhsan Bey ise, hastanın kapıya yakın duran karyolasının başucuna geçmiş, kımıldamadan, arkadaşının gözlerini açıp seslenmesini bekliyor gibi.

— Hadi sen git biraz dinlen, yat, uyu, diyor Hümeyra. Kaç gündür çok yoruldun. Ama bak, yine içip içip de sızma.

Yan gözle de İhsan Bey'e bakıyor. İhsan Bey, incelemesini bitirmiş gibi dönüyor, bu kez de İhsan'ın önünde duruyor, bulanık gözlerle bir süre süzdükten sonra, düşünceli düşünceli,

— Seninle daha sonra konuşacağız, diyor. Merak etme. Hele şu hengâmeden bir çıkalım, senin için bir şeyler düşüneceğim...

"Sağ olun, eksik olmayın" mı demeli şimdi? Hayır. Şu anda susmaktan başka yapabileceği bir şey yok. Konuşmadan, eliyle *"Allahaısmarladık,"* diye bir işaret yaparak, dolaptan paltosunu alıp çıkıyor.

Hastanenin kapısında sağına soluna bakınırken, uzaktan Turgut'un yaklaştığını gördü. Paytak paytak yürüyor, karısının ördüğünü övünerek söylediği alacalı bulacalı yün atkısını boynuna dolamış, sırtında kalın, gri-siyah çizgili Sümerbank paltosu, ellerinde koca koca yine el örgüsü eldivenler, başı her zamanki gibi açık, ağzından buharlar saçarak geliyordu. Onunla, Muzaffer'in durumunu konuşmak için evlerine gittiği akşamdan beri karşılaşmamışlardı. İlk kez şakaklarının neredeyse tümden ağarmış olduğu dikkatini çekti önce, sonra altları çökük gözlerindeki bıkkınlık ifadesi. Bir yandan atkısını çözerken, bir yandan eldiveninin tekini çıkarmaya çalışıyordu.

— Boş ver, dedi. El sıkışmasak da olur!

Bakışlarında bir kez daha, İhsan'ı yıllarca hep tedirgin etmiş olan, sorgulayıcı zekâ kıvılcımlı ifade belirip kayboldu, inadına inadına,

— Karım ördü bu eldivenleri, dedi. Giymezsem çok üzülür, hasta olur. Atkıyı da o ördü.

— Biliyorum. Daha önce söylemiştin. Marifetlidir yengânım!

— Öyledir!

— Elhak, mâlumumuz!

Eskilerden, bir tek bu çeşit karşılıklı iğnelemeler, didiklemeler kaldığının ikisi de farkında.

— Baban nasıl, diye soruyor sonunda Turgut.

— Hep aynı. Komada gibi. Arada bir gözünü açıp birkaç kelime söylüyor, sonra yine dalıyor. Hiç iyi görünmüyor bana...

Sonunda eldiveninin tekinden kurtulan Turgut, arkadaşının sırtını tapışlıyor:

— Kolay değil, çok önemli bir ameliyat geçirdi. Prostattı değil mi? Şimdi artık eskisi kadar tehlikeli değil diyorlar.

— Babamınki kanser. İdrar kesesine de yayılmış. Onu da aldı-

lar. Her neyse, sen nerelerdeydin kaç gündür? Merak ettim doğrusu.

Burnunun üstü kırışıyor Turgut'un; suçlu suçlu:

— Evden aradım, telefon cevap vermedi, diyor.

— Yani babamın evinden? Kaç gündür uğramadım oraya. Hem zaten telefonu kesik. Babam tembih ettiydi ama, borcunu ödemeyi unutmuşum! Uğraşacak vaktim yoktu bu arada.

— Senden beklenir! Anneni aradım, o da yüz vermedi bana, ne hikmetse, nerede olduğunu bilmediğini söyledi?

— Nerede olabilirim ki bu durumda? Hastanedeydim tabii.

— Sahi yahu, artık babanla oturmadığını söylemiştin, ama nerede oturduğunu bilmiyorum hâlâ...

— Gecekondu gibi bir yer işte, boş ver, önemli değil. Başımı sokacak bir delik buldum ya.... Peki, hastaneye niye gelmedin?

— Bizim şirketin Yönetim Kurulu toplantısı vardı. Olağanüstü toplantı. İki gün üst üste. Patron bir dakika bile ayrılmama izin vermedi. Bilanço taslağını görüşeceklermiş. Laf! Bayram öncesi, mâlum ya! Beyler Côte d'Azur'de geçireceklermiş tatillerini! Akşamları da içeri almazlar diye gelemedim hastaneye. Kusura bakma.

— Yok canım, ne kusuru! Önemli değil. Hani, sen babamı severdin de...

— Severim Muzaffer Amca'yı, ama olmadı işte. Bana bak, sen çıkıyordun galiba?

— Şöyle biraz hava alayım demiştim.

— Yanında kalan kimse var mı babanın? Yoksa ben de kalabilirim bir süre.

— Hümeyra var. İhsan Bey var. Mehmet Tahir Bey de gelir herhalde birazdan. Zaten hemşirelerin biri gelip biri gidiyor...

— İyi o zaman... Sen dolaş, ben bir çıkıp bakayım Muzaffer Amca'ya...

Omzunu silkti:

— Boş ver, dedi. Kimseyi tanımıyor zaten. İyileşirse, ben ziyaretine geldiğine tanıklık ederim!

— Dalga geçmeyi bırak. Ben zaten...

— Onu değil, beni görmeye gelmiştin!

— Doğru! Hadi, çok konuşma da yürü!

Yerler çok kayıyordu. Hastanenin önünde hademelerin kürüdü-

ğü karlar, yolun iki yanma kirli beyaz bir renkte, dağ gibi yığılmıştı. Birbirlerine tutuna tutuna sokağın başına kadar yürüdüler konuşmadan.

— Arabam şurada, dedi Turgut. Nereye gideceksin, eve mi, işe mi?

Duraksadı. Eski bir Mercedes'i vardı Turgut'un, elden düşme, dizel motorlu. Soğuk havalarda biraz geç çalışması dışında hiçbir derdi yokmuş. Dizel motorlular daha hesaplıymış. Belgrat'a da bu arabayla gelmişti. Ama, şimdi bu havada nereye gidebilirler? Canı o bakla odalı, herhalde keçi ağılından bozma, karanlık, izbe gibi eve gitmek istemiyordu. Annesine uğramayı da canı çekmiyordu. Evde olmadığını bile bile babasının evine gitmek de pek uygun görünmüyordu gözüne.

— Daireden izinliyim, diye attı. Aslına bakarsan ne halt edeceğimi bilmiyorum. Belki biraz dolaşır, hava alırım. Belki daha sonra anneme bir bakarım.

— Toplantı dün bitti, ben de nihayet izin alabildim bugün. Hemen yatıp dinlenmeyi düşünmüyorsan, beraber oluruz.

— İyi olur tabii, benim de konuşmaya ihtiyacım var, ama bu havada, bu saatte ne yapılır, nereye gidilir? Aslında yorgunum, günlerdir doğru dürüst uyumadım, üstümdeki elbiseleri bile çıkarmadım. Leş gibi kokuyor olmalıyım, ama canım yatmak da istemiyor.

— Hadi, atla öyleyse.

— Nereye gideceğiz?

— Önce bize gideriz. İstersen bir duş yapar, biraz kestirirsin. Kahvaltı yaptın mı?

Tam, *"İyi olur,"* diyecekti ki, Turgut'un gudubet karısı gözlerinin önüne gelince hemen vazgeçti. Yalan söylemeyi yeğledi,

— Yukarda bir iki lokma atıştırdım. Zaten kahvaltı yapmaktan hoşlanmam, bilirsin...

Okuldayken de kahvaltılıklarını, hatta çok kez yemeklerini, hep çok iştahlı olan Turgut'un tabağına aktarırdı.

— Aslında duş değil de şöyle sıcacık bir hamama gidip göbek taşına uzanmayı daha çok canım çekiyor, ama bu havada üşütürüm diye korkuyorum.

— İyi öyleyse... dur bakalım...

Düşünüyor gibi yapıyordu. Bu arada araba, buzların üzerinde

kaya kaya, dans ede ede sokağı geçti, Bulvar'a çıktılar, Kızılay'a yöneldiler.

— Arabayı, Meşrutiyet'te bir garaj var, yağ değiştirme zamanı da gelmişti zaten, oraya bırakalım, dedi Turgut. Kaç gündür kapının önünde duruyor, çıkarmaya cesaret edememiştim. Hem sen şimdi iki kadeh içmeden edemezsin. Sakarya'da senin gibi sabahçılar için açık bir meyhane var. Arabaya bakarlarken biz de oturur, sen iki tek atarken, daha sonra ne yapacağımızı kararlaştırırız...

"Bir taşla iki kuş," diyerek güldü içinden İhsan.

Lisedeyken Turgut'un böyle pratik zekâlı bir insan olabileceğini düşünemezdi bile. Güçlü kuvvetli oluşundan dolayı adı Yaşar Doğu'ya çıkmıştı ama, kimine göre de ayaklı kütüphaneydi. Elinden kitap düşmez, laf olsun diye bir söz söyleyerek yanma yaklaşan herkesi, alaycı ve eleştirel bir dudak büküşüyle sigaya çeker, yerin dibine batırırdı.

Oysa, şimdi düşünüyor da, asıl ayakları yere basmayan Turgut değil, kendisiydi. O günlerde aklı bir karış havadaydı. Beyrut'tan yeni gelmişti. Hümeyra'ya âşıktı. Onunla değil, ama Phinicia Oteli'ndeki Yahudi kızıyla yaşadığı, daha doğrusu, sonradan, yaşadığını tahmin ettiği, yaşamı boyunca bir eşini ancak yıllar sonra, o da soyulup soğana çevrilme pahasına yaşayacağı, gerçekliği ona hep kuşkulu gibi gelmiş olan bir aşk gecesinin anılarıyla serseme dönmüş haldeydi. Yatılı okulun koşullarına bir türlü ayak uyduramıyordu. O günlerde Turgut'un kendi kendine bulup geliştirdiği bir çeşit Aristo mantığıyla uyguladığı yol göstericiliği olmasaydı, kendisini çok daha önceden yok etme girişiminde bulunabilirdi.

"Kedi ulaşamadığı ciğere pis der. Sen kedi değilsin. Öyleyse, asla yiyemeyeceğini bildiğin ciğeri alır, merdivene çıkar, ulaşamayacağın bir yere asarsın. Mesele bu kadar basit," derdi Turgut. Bu sözün ne kadar *absürt* ama o kadar da doğru ve her zaman geçerli olduğunu zamanla anlamıştı.

Turgut'la arkadaşlıklarının garip bir yol haritası vardı zaten. Babasının yer değiştirmelerine koşut olarak, İhsan'ın bir görünüp bir kaybolması yanında, Turgut'un Yüksek Ticaret Akademisi'ni yarıda bırakıp memleketine gitmek, babasının işlerini tasfiye etmek için bir süre orada çalışmak zorunda kalması, dönüşünün arkasından, bu kez o acayip evliliğe kalkışması, buluşmalarının rastlantılara

bağlı kalmasına, sık sık kesilmesine yol açmıştı. Yirmi yıllık bu serüven sırasında, aslında her biri kendi çizgisinde değişik ufuklara yönelmiş, değişik iklimlerde sürdürmüştü yaşamını.

İhsan, Mehmet Tahir Bey'e benzetiyordu Turgut'u. Turgut'ta da, babasının arkadaşında gördüğü o inanılmaz entelektüel köylü yapısını gözlemlemek mümkündü.

Yol boyunca konuşmadılar. Ankara'yı örten sis sıyrılmış, güneş asfalt yollar boyunca apartman camlarını, damlardan sarkan sivri uçlu buz parçalarını parlatıyor, dükkânların önünde gezinen, nereden geldikleri, nereye gittikleri belli olmayan insanlardan oluşan kalabalık, sokak aralarında, caddelerde, büyük alanlarda, renk renk, karmakarışık, insanca olmayan buğulu ve soğuk bir anafora dönüşüyor, dalgalanıyordu.

İhsan düşünüyordu da, Turgut'la ilk olarak bugün karşılaşmış olsalar, aynı yakınlığı duyar ve yaşatabilirler miydi aralarında, kestiremiyor. Hiç kuşkusuz zaman çok şeyi değiştirdiği gibi, duyguları ve davranış kalıplarını da değiştiriyordu. Bir zamanlar, bilgi ve algılama düzeyine hayran olduğu Turgut'un o günden beri hemen hemen hep yerinde saymış olduğunu fark etmiyor değildi, içten içe ve gizli gizli. Ama, sevgi başka bir şeydi. İnsan çocukluğunda öğrendiği bisiklete binmeyi, aradan ne kadar zaman geçerse geçsin unutmadığı gibi, sevgilerini de yüreğinde öylece saklayabiliyordu, eğer geçen süre içinde o sevgiyi oluşturan öğelerin sahteliği ortaya çıkmış, yaşanan birtakım ciddi olumsuzluklar, duyguların niteliğini kökünden değiştirmemişse...

Belki, bir zaman, İhsan'ın aşk acıları için yaptığı uslamlama, Turgut'un kendisi için de geçerliydi. Bu yüzden yemek boyunca konuşacak fazla bir şey bulamadılar. Sakarya caddesindeki tek tekçi meyhanede iki bardak şarap içip bir iki lokma atıştırdıktan sonra sinemaya gitmelerini önerdi Turgut. Denizciler caddesindeki sinema hâlâ açıktı ve saat on birde başlayan ucuz halk matinesinde yine üst üste iki film birden gösteriliyordu.

— Eski günlerdeki gibi desene, dedi İhsan.

Sinema Turgut'un tutkusuydu. Yatılı okuldayken, cumartesi günleri öğle seansı ucuz olduğu gibi, çok kez iki ya da üç film gösterildiği için, Denizciler caddesindeki o küçük sinemayı yeğlerlerdi. Büyük bir dikkatle izlerdi filmleri Turgut. Çoğu eski, siyah beyaz

filmlerdi bunlar. Kovboy filmleri, melodramlar, hatta sessiz sinema döneminden kalma güldürüler. Sinemadan çıktıktan sonra, büyük bir ciddiyetle yönetmenin kusurlarını, oyuncuların temsil ettikleri kişilikleri canlandırmadaki ustalıklarını ya da yapaylıklarını, içtenliklerini ya da içtensizliklerini teker teker eleştirirdi Turgut. Onun savlarını başıyla ya da bir-iki sözcükle doğrulamaktan fazla bir şey gelmezdi elinden.

Ama, Denizciler caddesindeki sinema, gizlice pornografik filmler gösterildiği için, polis tarafından on beş gün süreyle kapatılmıştı. Bu kez Ulus'a kadar yürüdüler, oradan otobüse atlayıp Kızılay'a döndüler. Konur sokaktaki sinemalardan birine götürdü onu Turgut. Orada da ucuz halk matinesi vardı, ama biraz daha geç başlıyordu. Biletlerini alıp sokaktaki öğrenci kahvelerinden birine oturdular, birer kahve içtiler. Sinemada gösterilen film hakkında gazetelerde çıkan yazıları okumuştu Turgut. Birkaç Oscar kazanmışmış. Ünlü bir sinema eleştirmeni yere göğe koyamıyordu.

Seansın başlamasına on dakika kala içeri girdiler. Herhalde hafta içi olduğundan, salon çok tenhaydı. Başta, çok gürültülü müzikler eşliğinde peş peşe bir sürü reklam gösterdiler. Film başladığında direncini yitirmekte olduğunu fark etti İhsan.

Bir sanatçının yaşamöyküsü anlatılıyordu. Ünlü bir ressam, yetenekli bulduğu genç bir kızın elinden tutuyor, yaptığı resimleri rötuşluyor, düzeltiyor, onu sanat dünyasına tanıtıyor, onunla birlikte yaşıyor, yatıp kalkıyorlardı; ancak yeterince ünlendikten sonra onu terk eden genç kadın, bir sanat dergisinde kendisiyle yapılan röportajda, eski sevgilisini yerden yere vuruyordu. Film giderek koyu bir melodrama dönüşüyordu.

O bölümlerde iyice kendinden geçmiş, uyumuştu. Tam bir fiziksel bitkinlik içindeydi ve tek tekçi meyhanesinde içtiği iki bardak şarabın etkisi de eklenince, fizyolojik baskı zihinsel direncini yenmeyi başarmıştı. Filmin en ilginç bölümlerinde dirseğiyle kendisini uyandırmaya ve uyarmaya kalkışmadığı için Turgut'a minnettardı.

Dışarı çıktıklarında, hava koyu yağmur bulutlarının bastırmasıyla akşam olmuş gibi kararmıştı. Dükkân ışıkları şimdiden ölgün ölgün yanıyordu.

— Acıktın mı, dedi Turgut.

— Hiç aç değilim. Zaten, kaç gündür açlığın anlamını unuttum.

— İyi, öyleyse, akşam yemeğini birlikte yeriz, ama vakit daha erken. Önce arabayı alalım, sonra Ulus'a çıkar, eskiden olduğu gibi, Havuzlu kahveye gideriz. İstersen iki el tavla atarız. Havuzlu kahve hâlâ Ankara'nın en iyi kıraathanesidir...

Turgut'u tanıdığı anlaşılan Kayserili garson, balıklı havuzun kenarında bir masa bulup oturttu onları. Turgut tarçın şöyledi, İhsan, çok şekerli bir kahve.

Tavlayı iyi oynardı Turgut. Oynarken, büyük düşünür tavırlarını bir yana bırakır, zarları âdeta şehvetle sallayarak savurur, özellikle mars yaparak yendiğinde, meydan savaşı kazanmış bir general havasıyla, zafer çığlıkları atardı.

Oyunu her zaman olduğu gibi o kazandı. Üt üste üç oyun, bir mars. Rövanşta bu kez tam bir hezimete uğradı İhsan. Üst üste üç mars, birisi kapısız cinsinden!

Geldiklerinde kahve çok kalabalıktı, zor yer bulmuşlardı, şimdi ıssızdı. Havuzdaki balıklar uyuşuk uyuşuk kuyruk sallıyorlardı. Turgut sırtını sandalyesinin arkasına yaslamış, İhsan dirseklerini masaya bırakmış, aklı sanki başka yerlerde dolaşıyordu. Bir ara doğruldu, duyulur duyulmaz bir sesle,

— İçimde bu akşam öyle tuhaf bir duygu var ki Turgut, sanki babamın hastalığı, hatta yakın, beklenen ölümü tamamen dışımda olan şeyler, bir gölge oyunu ve ben bu oyunun seyircisi bile değilim, diye mırıldandı. Demin seninle tavla oynarken fark ettim bunu. Zarları atarken, pulları oynarken, kapı yaparken, kendimi bütünüyle oyunun dışında hissediyordum. Tuhaf bir ruh hali içindeydim, hatta bu duruma mutluluk bile diyebilirim.

"Başlayan şey, bitmeli. Zaman dursun, her şey olduğu yerde kalsın diye boşuna debeleniyor insan. Bunun adı belki de uyuşmadır, belki kaderciliktir. Bilmem sen de öyle misin? İyice anlatamıyorum. Yaşamı hem en çok sevdiğim, hem de her şeyi bırakıp kaçmak istediğim öyle anlarım var ki...

Turgut düşünceli düşünceli bakıyordu arkadaşına.

— Bütün bu söylediklerini, sadece ruhsal bir bunalımın belirtileri olarak düşünmek yanlış olur bence, dedi. Senin en büyük sorunun çok daha somut; en azından sorunun görünen yanı, şu içki alışkanlığın. Sebep sonuç ilişkileri tartışılabilir tabii, ama, Amerika'yı yeniden keşfetmeye gerek yok. Bunu sen de biliyorsun. Sofistike çözüm

yolları arayarak kendimizi avutmayalım. Yok, ukalalık yapmayacağım. Dışardan ahkâm kesmek niyetinde değilim. Yine de, babanın bu durumunun seni çok olumsuz etkilememesi için, gerçekten harekete geçmeli, kendini bırakmamalı ve bir şeyler yapmalısın.

— Biliyorum, dedi İhsan. Ama ne gibi şeyler olabilir bu *bir şeyler?* Babamın ameliyatından önce Hümeyra ile de konuştuk. Beni akşam yemeğine çağırmıştı. Büyük umutlarla gitmiştim o yemeğe. Gece yarısına kadar dertleştik. Ama ne? Daha doğrusu sadece ben anlattım, içimi döktüm, o dinledi. Döndük dolaştık, hep aynı yerde tırlattık. O adamla neden evlendi, neden ayrıldı, hiçbir şey söylemiyor. Tut ellerimden, kurtar beni, dedim. Beni yalnız sen kurtarabilirsin, dedim. Birbirimize yaslanalım eskiden olduğu gibi, dedim. Sen de yalnızsın. Senin de kimsen yok, dedim. Hep susuyor. Sanki benden gizlediği önemli bir konu var, belki de benim çözümleyebileceğim bir sorun, ama bana güvenmediği, güvenemediği için açıklayamıyor.

— Onun sorunu belli. Sen yardım edemezsin ona.

— Haklısın, her şeyden önce kendimi kurtarmalıyım. Şu içki sorununu çözmeliyim ki, başkasına yardımım olsun. Yani o da bilmiyor ne yapacağını. Bana öyle geliyor ki, yine bir maceraya atılacak. Kocası olacak adam Amman'dan haber üstüne haber gönderiyormuş. Bir gün bakarsın, yine çeker gider, o zaman ben ne yaparım?

Turgut, uyuşukça kımıldadı yerinden, kirli mermer masanın üstüne atılıvermiş kabı yırtık Samsun paketinden bir sigara aldı, kibritiyle yaktı,

— Bu iş kafanı çok yoruyor, dedi. Anlıyorum. Çıkmazdaki insanlar kurtuluşu hep balmumu kanatlarda ararlar! O senin için hâlâ bir kurtuluş ümidi gibi, öyle değil mi?

— Galiba. Daha da fazlası... Bu benim için son derecede ciddi, önemli, yaşamımın bundan sonraki akışını belirleyecek bir sorun...

— Hiçbir şey hayat ya da ölüm kadar ciddi ve önemli değildir. Hem, bir şeyi unutuyorsun gibi geliyor bana... Fare bir delikten geçemeyeceğine aklı keserse kuyruğuna kabak bağlarmış... Hümeyra'nın sorunları benim anladığım kadar seninkinden daha az karmaşık değil. Hanginiz hanginize destek olacak?

İhsan, boynunu büktü:

— Bu konuda onunla açık açık konuşabilsem... Düşündüklerini kaçamak yapmadan söylese bana. Oysa, susuyor. Bu beni korkutu-

yor. Acaba, diyorum, beni deniyor mu, yoksa gerçekten... Yani ben kendime biraz çekidüzen verebilsem... Bir bakıyorum, eski günlerimizdeki gibi şaşırtacak kadar sevgi dolu sözlerle, davranışlarla yüreklendiriyor beni. Bir bakıyorum, âdeta nefret ediyor... Hoş, bütün bunlar bir yana, davranışlarımızda köklü değişiklikler beklememi umut ettirecek yeni hiçbir unsur yok...

Üstüne üstüne gidiyordu Turgut:

— Böyle bir değişikliğe fazla bel bağlamıyor musun? Benim tanıdığım, daha doğrusu senin bana anlattığın, deyim yerindeyse, fasvir ettiğin Hümeyra, seni çıkmazından kurtaracak kadar güçlü bir insan değil...

— Beni kurtarması değil sorun. Biz, ikimiz...

— Bu konuda geç kalmış olabileceğinizi düşünmüyor musun? Onun şimdi neredeyse evlenme çağında bir kızı var. Ne kadar uzakta olursa olsun, annesi ne kadar nefret ederse etsin, bir de babası var o kızın.... Dümeni bozuk bir gemideysen, kayalara bodoslama bindirmen kaçınılmaz olur. Çık o gemiden. Dalgalar ne kadar büyük olursa olsun, küçük bir kayık, kayalara çarpıp parçalanması kaçınılmaz olan bir gemiden iyidir...

Turgut'un benzetmesi karşısında gülecek gibi oldu bir an. Eline geçen fırsatı sonuna kadar sömürüyordu Turgut. Bir çözüm önermekten çok, aklının hâlâ alaycı mantık oyunlarına açık olduğunu kanıtlama çabasındaydı.

Öğleyin içtiği iki bardak şarapla yatışmamış olan sinirleri yüzünden, kendisini zaten dalgalı bir denizdeymiş gibi hissediyordu, son derecede gergindi, yine de, arkadaşını kıracak bir şey söylememek için dişlerini sıktı,

— Yok, yani ona kavuşamazsam kendimi öldürürüm demek istemiyorum, dedi. Daha doğrusu, şu sıralarda daha çok onun benim hakkımdaki öteden beri var olduğunu sandığım duyguları hakkında yanılmış olduğumu, bir bakıma durmadan aldatılmış olduğumu anlamaktan korkuyorum...

Turgut paketini uzattı,

— Yak hele sen de bir sigara, dedi.

İhsan, ne yaptığını fark etmeden paketi aldı, Turgut'un uzattığı kibritin ateşiyle sigarasını yaktı.

— Bak dostum, dedi Turgut. Biz çok kez, gördüklerimize değil,

görmek istediklerimize inanırız. Kendimizi herkesten akıllı sanırız. İnsanların hiç vazgeçemedikleri bir halüsinasyondur bu. Yanlış anla-

ma. Sana akılsızsın demek aklımın kenarından geçmez. Hoş, aslında yanlış anlama dediğimiz şey de bu söylediğim kaziyeden kaynaklanır.

"Bilmem hatırlıyor musun, Sıhhiye'de, Zafer Pasajı'nın altında küçük bir kitapçı dükkânı vardı. Notre Dame'ın kamburuna benzetirdik sahibini. Nemrut herifin biriydi. Elden düşme, çoğunlukla polisin toplayıp el altından eski kitapçılara sattığı sol içerikli kitaplar satardı. Bir kitapla ilgilendiğini sezerse, yenisinden fazlasına kakalamaya çalışırdı. Aslında kendisini kandırıyordu. Akşamüstleri gençler doldururdu küçücük dükkânı. O aklı sıra birisini kazıklamak için pazarlık yaparken, ötekiler, ceketlerinin, paltolarının içine sakladıkları kitaplarla sıvışır giderlerdi. Bir keresinde seninle ikimiz de uygulamıştık bu yöntemi, ama sen çok korkmuştun. Aşırdığımız kitabı dolabımızda görecek olurlarsa, alıp karakola götürürler diye birkaç gün uykusuz kalmıştın. Aklımda yanlış kalmadıysa, Upton Sinclair'in *Altın Zincir* adlı kitabıydı."

Birdenbire gülmek geldi İhsan'ın içinden. Kendini zor tutarak,

— Hatırladım, dedi. Bir zamanlar senin neredeyse kutsal kitabın olmuştu... Başıma sanat tarihi uzmanı kesilmiştin...

Bozuntuya vermedi Turgut.

— O günlerde hepimiz hazır reçeteler peşindeydik, dedi. Her neyse. Şimdi, Hümeyra'yı ele alalım... Kırk yaşında olmasına karşın, onun hâlâ çok güzel, çok çekici, çok dişi bir kadın olduğunu yadsıyacak değilim. Ama ona biraz daha yakından bakmaya çalış. Faraza o seninle evlenmeyi kabul edecek olsa, ne olur? Hatta sen içkiyi bırakıp normal bir insan gibi yaşamaya başlayacak olsan, bu ne kadar sürer? Yaşamında hangi köklü ve olumlu bir değişme olur? Gece onunla yatağa girdiğinde mutluluktan ölebilirsin, ama sonra? Ne konuşabilir, yaşamın başka hangi boyutlarında onunla el ele verip dolaşabilirsin? Hiç.

"Elbette ben onu senin kadar yakından tanımıyorum. Ama gözlemleyebildiğim kadar sıradan ve sığ bir kadın o. Süslenip püslenmesini iyi biliyor doğrusu. Erkekleri nerelerinden yakalaması gerektiğini de. Ama o kadar. Başka türlü olsa, o Arap'la bunca yıl birlikteliklerini sürdürebilir miydi?"

Arkadaşıyla bu konuda anlaşamayacaklarının farkındaydı İhsan.

Söyledikleri, belli bir mantık düzeni içinde haklıydı belki, ama, onun sorunu bu kadar basit ve aptalca bir saplantı, Turgut'un ima etmek istediği gibi salt bir cinsel tutku değildi ki.... Hatta başlangıcında ve görünüşünde var olan o tür bir içerik, bugün artık söz konusu olmaktan çok uzaktı. Onsuz onlarca yıl geçirmişti. Birçok kadınla birlikte olmuştu. Gerçi her seferinde, yüreğinin bir yerinde onun varlığını hep hissetmişti, ama burada onunla yeniden karşılaşmamış olsalardı, Ammanlara kadar gidip onu saplandığı bataktan çekip çıkaracak ne azmi ne de olanağı vardı.

Gerçekte, sığınacak bir liman olarak görmüştü onu her zaman. Sıradanmış, bilgisizmiş, kültürsüzmüş, önemli değildi ki... Bütün çocukluğu boyunca, o kendisi için, hem abla, hem sevgili, hem başını kucağında dinlendireceği bir anneydi. Aptalca bir saplantı olabilirdi bu, ama onun için, varlığını yakınında hissettiği andan itibaren vazgeçilmez bir gereksinme haline geliyordu.

— O benim bakımımdan, sadece bir sevgili, hep arzu duyduğum bir kadın değil, diye mırıldandı sigarasının dumanını avurdunda toplayıp bıraktıktan sonra. Annem, daha küçük yaşımda, beni ona emanet etmişti. Önce annem, sonra ablam oldu. Çok sonra da sevgilim. O benim tek ve gerçek bağlama limanım. Annemle ciddi hiçbir iletişim kuramadık aramızda. Babama gelince, kadınlardan ve içkisinden başka bir şey umurunda değildi onun. Ama yine de, ölecek olursa, herhalde ağlarım arkasından.

— Ona biraz haksızlık etmiyor musun, dedi Turgut, ihtiyatla.

— Haksızlık mı, dedi acı acı gülerek. Şu halime bak! Her şey benim kabahatim mi? Sen de mi öyle düşünüyorsun? Sorumsuzca atıverdiler beni dünyaya. Hep kendi bildikleri gibi yaşadılar ve kedinin taşıdığı enciği gibi beni de peşlerinden sürüklediler oradan oraya. Doğru dürüst bir diploma sahibi bile olamadım. Bu yüzden askerliğimi de er olarak yaptım, biliyorsun.

Bunu söyler söylemez, Turgut'un da askerliğini er olarak, üstelik Pülümür gibi bir yerde, son derecede güç koşullarda yaptığını anımsayarak sustu. Zaten, taşı gediğine koymakta gecikmedi Turgut, bıyık altından gülümseyerek,

— Evet, dedi. İzmir'de, Nato karargâhındaydın. Hazırlık eğitimi dışında askerlik yaptım mı diyorsun sen? Rahatın yerindeydi yani orada!

— Evet. Rahatım yerindeydi doğrusu. Ama ben, çevirmenlik yapıyordum orada, unutma, Arapça, Fransızca, İngilizce ve Almanca biliyorum. Yine de aldırış etmeyebilirlerdi. Tabii, İhsan Bey'in sayesinde yırttım.

— Her neyse, sorunumuz bu değil. Diyeceğim... siz ailece bu İhsan Bey'i gözünüzde fazla büyütmüyor musunuz?

"Evet, o bizim ailenin totemidir," demek geçti içinden. Totem ya da değil, her biri, Zehra Hanım, babası, ablası, kendisi, zaman zaman, yüzlerini Kâbe'ye döner gibi ona çevirmiş, ondan yardım istemiş değiller miydi?

— Hakkını yememek gerek, dedi sesini alçaltarak. Bana her zaman o babalık yaptı. Özellikle de babam, bizi burada bırakıp yurtdışına gittiği sıralarda.

— Babanın hakkını da yeme, dedi Turgut. Sizi hiçbir zaman sıkıntıda bırakmadı.

— Yani geçimimizi sağlayacak kadar harçlık göndermeyi ihmal etmedi demek istiyorsun. Orası doğru. Ama, tek başına genç bir kadın, yetişme çağında bir çocuk... Başka gereksinmelerimiz olamaz mıydı bizim? Babam burada yokken işte o anlamda babalık yaptı bize İhsan Bey.

"Haklısın," der gibi başını salladı Turgut.

— Bana senin derdin içki alışkanlığı diyorsun. Doğru. Alkolik demenin kibarcası bu! Peki ya babam? Cidde gibi bir yerde ne yapıyordu o sıralarda? Sana anlatmıştım sanıyorum. Orada çok sıkı bir içki yasağı varmış. Evinin banyosunda üzümden şarap yapmış. Oradan sürgün edilmesinin nedeni de, diplomat ayrıcalığından yararlanarak içki kaçakçılığı yapmaya kalkışmasıymış. Gerçi elçilik müsteşarı da varmış bu işin içinde sanırım, bu yüzden bizimkiler işi örtbas etmişler, ama... Hoş, Belgrat'tan apar topar merkeze alıp emekliye ayırmalarının da böyle bir sorunla, belki daha da önemli bir sorunla ilgili olduğundan eminim...

Kaşları çatıldı Turgut'un,

— Yani, casusluk falan gibi bir şey mi demek istiyorsun?

— Hayır. O kadar aptal değildir babam. Hem, öyle sanıyorum ki, zaten kendisi MİT görevlisi. Öyle bir bağlantısı olmasa.... Orada da değişik guruplar varmış ya... Her neyse, anladığım kadar o tür ilişkilere girmiş olamaz. Bu, başka bir şey olmalı...

— Yine de, dedi Turgut, sonra sözünü tamamlamadan sustu.

Düşünmeye çalışıyordu İhsan. Son zamanlarda sık sık Türkiye'den gelen garip tavırlı konuklarla bir ilgisi var mıydı bunun? Hatta belki de annesiyle apar topar boşanmalarının? Ola ki Turgut'un bir bildiği vardır. Sorsa mı? Patronu da sık sık Belgrat'a gelip Muzaffer'le ahbaplık eden kuşkulu işadamlarından biri değil miydi? Belki de ağzını aramak istiyordu Turgut.

Aklından geçenleri bir yana itmeye çabalayarak, dalgınca,

— İnan, yine de ona kin beslemiyorum, dedi. Ne yapmış olursa olsun. Bu bir yaradılış sorunu. Hatta, anneme haksızlık ettiğini de düşünmedim. İhsan Bey'den dinlediğim kadarıyla, aslında, çevresiyle, çevresindeki birtakım sığ, aptal, yeteneksiz ve buna karşın çalımlarından geçilmeyen insanlarla, aklının sınırları içinde uyum sağlayamamış bir adam. O, çocukluğu boyunca hiç kuşkusuz benden çok daha güç koşullar altında ayakta kalmaya çalışmış ve bir bakıma bunu başarmış bir insan. Öyle sayılabilir...

Sustular. Bir ara Turgut, İhsan'ın yüzüne bakmadan, alçak sesle,

— Babanın Hümeyra ile ilişkileri nasıldı, dedi. Yani, Beyrut'ta bulunduğunuz sıralarda?

Şaşırdı İhsan,

— Nasıl mıydı? Bilmem. Öz kızıymış gibi davranırdı ona hep. Sanıyorum...

— Onu o Arap'la, daha çok gençken evlendirmesini nasıl açıklıyorsun? Öz kızı olsaydı bunu kabul eder miydi dersin?

Düşündü,

— Bunu babamın nasıl açıkladığını anlatmıştım sana, dedi. Kendince haklı olabilir, çünkü kendine güvenmiyordu, özellikle o günlerde... Ama, annem de, Hümeyra da bu konuda benimle konuşmamayı yeğliyorlar... Kimbilir, belki de Hümeyra ile aramızda sonu kötüye gidebilecek bir yakınlık olduğundan kuşkulanmıştı. Bunun ilerde başka mecralara dökülebileceğinden kaygılanmıştır, ne bileyim... Hatırlarsın, sana çok daha sonra anlattığım gibi, babam hiç beklemediğim bir şekilde beni, kadınlarla ilişki kurmaya yönlendirmek istemişti Beyrut'tayken... Hatta zorlamıştı bile. Bu da o kaygıdan ileri gelmiş olabilir. Bunda da haklı olduğunu şimdi rahatça söyleyebilirim. Hümeyra ile ikimiz, şimdi o bana karşı nasıl davranırsa davransın, o günlerde...

— Bunun sende bir saplantı olduğunu anlamalısın, dedi Turgut. Yine söyleyeceğim, kusura bakma, ama Hümeyra'ya olan duygularını abartıyorsun bana kalırsa. O kadar durma üstünde. Kadınlar her şey değildir. Onların meyvelerini yemeli, ama ağaçları yerlerinde bırakmalı, ille de bahçene taşımaya kalkmamalısın...

Sonra da kendisini tutamadan güldü,

— Çok mu büyük laf ettim?

— Çok! Babam gibi konuştun! Tıpkı!

Sigarasının ucunu hafif hafif dişledi, tütünün acı tadını iyice duymak istiyordu,

— Ne var ki, ben babam gibi değilim, dedi. Bu konuda çok acemiyim!

— Sen mi? Hadi canım! Hem, aldırma, bunun acemisi, ustası olmaz! Zaten, ışıkları söndürdün mü, bütün kadınlar birbirine benzer!

— Ya bütün erkekler?

— Onu da ablana sor! Hem Hümeyra'nın senden dört ya da beş yaş büyük olduğunu unutma. O artık senin çocukken âşık olduğun gencecik kız değil, çocuk sahibi olgun bir kadın!

İhsan'ın yüzü kızardı. Ablasının adının böyle bir tartışmada yer alması canını sıkmıştı. Hem, Turgut'un kadınlardan bu türlü söz etmesi de tuhaftı yani! Babasının ölümü üzerine gittiği Kayseri'den, işlerini tasfiye edip döndükten sonra, bırakmak zorunda kaldığı Yüksek Ticaret Akademisi'nde yeniden okumaya başlamıştı. İyi de gidiyordu, ama o sırada ne olursa olmuş, kendisinden yedi-sekiz yaş büyük, İzmir caddesinde bir giyim kuşam mağazasının sahibi olmaktan başka hiçbir meziyeti olmayan, dünyanın belki de en çirkin ve aptal kadınıyla apar topar evlenmişti. Bunu düşününce...

Onu bu anlamsız serüvenden vazgeçirmek için ne kadar uğraştığını, hatta araya İhsan Bey'i bile koyduğunu anımsıyor. İhsan Bey, hatırını kırmamış, hem Turgut'la hem de kadınla konuşmuştu ayrı ayrı. Turgut, o kendine özgü yukardan bakışı ve inatçılığıyla bunun bir serüven değil, bir gönül, bir sevda sorunu olduğunu söylemiş, kadın da Turgut'u çok sevdiğini ama daha da çok onun zekâsını ve üstün yeteneklerini takdir ettiğini, Ticaret Okulu'nda okuyup ziyan olmasına gönlünün razı olmadığını, evlendikten sonra onu alıp İngiltere'ye götüreceğini, orada en iyi okullarda okutacağını savunmuş.

Turgut, nikâh tanığı olmasını istemişti İhsan'dan. Hümeyra'dan sonra ilk kez bir yakını evlenecekti, ama Turgut'un tanıklığını yapması önerisini kabul etmediği gibi, nikâhına da gitmemişti. Ona göre bu evliliğin tek nedeni kadının parası olabilirdi. Parasızlıktan çok sıkıntı çekmişti Turgut. Bu konuda belki biraz da arkadaşını kıracak şekilde konuşmuştu o zamanlar, bu yüzden Turgut bir süre İhsan'la selamı sabahı kesmişti.

Sonunda korktuğundan da kötü oldu. Kadın, görünmek istediği gibi paralı falan biri değildi. Dükkân ölen ilk kocasından kalmıştı. İşten anlamadığı için neredeyse iflas etmek üzereydi. Turgut, değil İngiltere'ye gitmek, orada okumak, evlendikten sonra Türkiye'de bile tahsiline devam edememiş, Ticaret Akademisi'ni de yarıda bırakmış, karısının küçültmek zorunda kaldığı kumaş dükkânında kasadarlık yapmaya başlamıştı.

Bu iş de zaten fazla sürmemişti. Turgut askerden döndükten bir süre sonra, geriye bir sürü ödenmemiş senetli senetsiz borç bırakarak dükkânın kepenklerini indirdiler. Turgut işe girdi, karısı, Zehra Hanım gibi, terziliğe başladı. Bereket versin dikiş dikmek geliyordu elinden.

Şimdiki işine bu yüzden sıkı sıkı bağlıydı Turgut. Evlendikten sonra uğradığı düş kırıklığı nedeniyle olsa gerek, kısa zaman sonra büyük bir bunalıma girmiş, bir süre, o da, yine İhsan Bey'in yardımıyla, hastanede yatmış, psikolojik tedavi görmüştü.

İhsan Bey, o günlerde, *"Senin arkadaşın ne kadar ilerici, çok okuyan, kafası işleyen, zekî bir çocuk olsa da, aslında köy kökenli ve tutucu bir aileden geliyor. Gördüğüm kadar çok da sağlıklı bir yapısı var. O kadınla karşılaşıncaya kadar tam bir cinsel perhiz yaşamış olduğunu tahmin ederim. Kadın onu en zayıf tarafından yakalamış olmalı. Unutma ki, insan her zaman güzel olanı değil, tutkuyla sevdiğini, bağlandığını sever ve onu güzel bulur. Bu yüzden, kısa zaman sonra cinsel doyuma ulaşınca yaptığı yanlışlığı anlamamış olması mümkün değil. Ama yine, ailesinden gelen tutuculuk nedeniyle, evliliğini sona erdirerek kendisini kurtarmayı düşünmemiş olmalı, bu ikilem nedeniyle bunalıma girdiği anlaşılıyor,"* demişti.

Bir ara ikisinin de içi geçmişti galiba. Turgut, yorgun bir tavırla kaykılarak, sırtını yeniden sandalyesinin arkalığına yaslamıştı; gözleri kapalıydı, uyukluyor gibiydi. İhsan, dalgınlığından sıyrılınca, bir

an boğulur gibi olduğu hissine kapıldı, derin bir soluk aldı, sigarasını söndürdü, kravatını gevşeterek, gömleğinin üst düğmesini çözdü.

Onun gibi uyuklamakta olan Turgut, onun bu hareketliliği üzerine gözünün birini açarak, *"Ne oluyorsun?"* der gibi baktı arkadaşına.

— Kendimi bir uçurumdan aşağıya düşüyormuş gibi hissettim bir an, dedi İhsan. Son günlerde sık sık bu duyguya kapılıyorum, düşlerimde böyle kâbuslar görüyorum. Seninle her şeyi açık açık konuşmuşumdur. İlk cinsel deneyimimi, onun bir zayıf anında Hümeyra ile yaşadığımı biliyorsun. Ama, inan ki en azından beni ona bağlayan cinsellik değil. Hümeyra bugüne kadar tanıdığım gerçek anlamda tek dürüst kadın.

Turgut'tan çok kendisini inandırmak istiyor gibiydi.

— Onun bir fahişe olabileceği aklıma bile gelmedi, dürüst olmadığını da kimse söylemiyor, dedi Turgut. Aslına bakarsan senden çok ona acıyorum. Onun saplantısı seninkinden güçlü olmalı ki, hâlâ senin yakasından düşmeni sağlayacak kesin bir davranış içine giremiyor. Bana sorarsan, özellikle bu son defa, Ürdün'den buraya gelirken, aklında sen vardın...

Sonra, alaycı bir şekilde ekledi,

— Senin gibi bir ayyaşta ne buluyor, doğrusu merak ediyorum...

Turgut'un takılmasına karşı hiçbir tepki göstermedi İhsan, hâlâ aklından geçenleri kendi kendisiyle tartışmak ihtiyacındaydı.

— Ona bakarak kadınları tanımaya kalktığım her seferinde düş kırıklığına uğradım, diye mırıldandı, cevap yerine. Ama, ruhunun derinliklerine inebildiğimi söylemem çok güç. Eğer onu iyice anlayamamışsam, yanılıyorsam, uğrayacağım düş kırıklığı beni yıkar.

— Bence şimdiden kendini buna hazırlasan iyi edersin...

— Doğru söylüyorsun. İşte ben de, bunun için kalan aklımla ona büsbütün bağlanmamam gerektiğini düşünüyorum. Bunda haklısın. Ama, bu yaştan sonra neye bağlanabilirim, kime bağlanabilirim? Senin sözündür, insan kendisini sıkı sıkıya bir yerlere, bir şeylere bağlamadan, bir şeylere yaslanmadan denize atarsa boğulur. Kimi kollarının gücüne yaslanır, kimi bir plastik kurtarma balonuna. Ama bu da yetmez, kol yorulur, balon delinir, insan yine de dalgalara kapılır gider, dersin. Ben ne halt edeyim?

Turgut, düşünceli düşünceli dinliyordu arkadaşını,

— Sen sahiden ona âşıksın değil mi, dedi. Yalnız sen değil, o da sana âşık, her şey bunu gösteriyor. Aptallık bu.

İhsan'ın rengi soldu,

— Aptallık mı, dedi. Beni çok mu aptal buluyorsun yani?

Turgut şaşırmış gibi baktı arkadaşının yüzüne,

— Yok canım, dedi. Hümeyra gibi bir kadına âşık olmak o kadar da kötü bir şey değil.

— Yani?

— Yanisi yok!

İhsan bu kez, yerinden doğrularak masaya abandı, dikkatle arkadaşının yüzüne baktı,

— Âşık olmak mı, dedi, aptallık saydığın?

Tartışmayı fazla uzatmak istemediği belli oluyordu Turgut'un,

— Babanı örnek almalısın bence, dedi. Âşık olmak, bir kadına bağlanış olursa aptallıktır.

Anlamamış gibi baktı arkadaşının yüzüne:

— Tek bir kadına mı, yoksa herhangi bir kadına mı?

— Aynı şey.

Turgut yanıt vermedi. Sustular. Kahve yeniden kalabalıklaşmaya başlamıştı. Akşam müşterileriydi yeni gelenler. Köşelerden, tavla pullarının şakırtısı, prafa oynayanların zafer haykırışları, aznifçilerin homurtulu sesleri, garsonun genizden gelen bağırtısı, radyoda çalan bayat şarkıların cümbüşü yeniden yükselmişti. Küçük havuzdaki kırmızı mercan balıkları dibe çökmüş, uykuya dalmışlardı.

Turgut, bileğini kıvırıp bakmaya üşenerek,

— Saat kaç, dedi.

— Dokuza çeyrek var. Ben artık hastaneye dönmeliyim...

İsteksizce söylemişti bunu. Turgut,

— Boş ver şimdi hastaneye gitmeyi, dedi. Kaç gündür canın çıkmış, hiç aynaya bakmıyor musun? Biraz da ablan gözcülük etsin amcasına...

— Hümeyra gece kalamaz. Evde kızı yalnız.

— Hadi canım, koskoca kız... Laf mı bu seninki... Hadi kalk, bir yere gidip bir iki lokma bir şey yiyelim, hâlâ acıkmadın mı? Ben acıktım. Hem senin kerahet vaktin de gelmiştir. İki kadeh atarız...

Gülümsedi İhsan:

— Ya yengemiz? Seni beklemez mi?

Turgut, sesini çıkarmadı.

— Pekâlâ, hadi gidelim. Eskiden olduğu gibi, kafayı tütsüleyelim.

Kaç gündür bayat leblebi, acı fındık fıstıkla susuz rakı içmekten imanım gevredi...

Turgut'un onu götürdüğü, Sakarya caddesinin en salaş meyhanelerinden biriydi. Amerikan barı gibi düzenlenmiş tezgâhın önü, uzun ayaklı, arkalıksız iskemlelerde dirsek dirseğe oturmuş kafa çekenlerle tıklım tıklımdı. Fincan tabaklarında tuzlu leblebi, teneke tabaklarda yarı pişmiş köfteler, Arnavut ciğeri, turşu, çökeleğe benzeyen yağsız beyaz peynirle, çatlak bardaklarda şarap, rakı, votka, kalın kulplu bardaklarda köpüğü kesilmiş bira servisi yapılıyordu.

İlk kadehten sonra kötümserliğini biraz olsun üstünden atmış olan İhsan, yorgunluk ve uykusuzluktan kızarmış gözlerini kırpıştırarak,

— Turgut'çuğum, dedi. Hani havuzlu kahvede bir şey söylemiştim sana, hani içimde anlatamayacağım bir mutluluk, ya da bir uyuşukluk duyduğumdan falan söz etmiştim ya... İşte, içki bana, yani kendi başıma o mutluluğu, o uyuşukluğu tatmamı sağlıyor. Her zaman değil tabii. Şimdi de öyle mutluyum. Sarhoş mu oluyorum ne?

— Dostum, insan bir duyguyu, bir lezzeti, bir ruh halini ömrü boyu bütün keskinliğiyle duyup yaşayamaz. Zaten öyle bir şey olsa, dünyanın tadı tuzu kalmaz. Bilmem ne demek istediğimi anlıyor musun? Bu bakımdan, gerçek mutluluk düşlerimizdedir. Sarhoşluk da böyle...

İhsan muzipçe güldü:

— Sen ilk kez ne zaman yattın bir kadınla?

Turgut'un suratı asıldı, cevap vermedi.

— Ben ilk kez Beyrut'ta yaptım o işi. Babamın sayesinde. Hümeyra ile olanı kastetmiyorum. Hikâyeyi biliyorsun. O zaman ne olup bittiğini anlamamıştım doğru dürüst. Sana çok açık, dürüstçe bir şey söyleyeyim mi? Elbette bugüne kadar pek çok kadınla yatıp kalktım. İçlerinde orospu olmayanlar da vardı. Yani para karşılığı olmadan sevişenler de...

— Ulrike gibi mi?

— O apayrı bir fenomen. O, beni de, kendisini de aşk adına yiyip bitirmekten başka bir şey yapmıyordu, yapmadı. Benim söylemek istediğim, daha huzurlu bir sevişme. Hani, seviştikten sonra, uykuya

benzer, tatlı bir yorgunluk sarar insanı... Yok, bundan da söz etmek istemiyorum. Çünkü o anda insan yapayalnızdır. Bana göre o tür bir sevişmenin mastürbasyondan pek de farklı tarafı yok. İnsan, şu ya da bu şekilde kendi kendisini tatmin eder. Ama, gerçek doyumun ne olduğunu, yani iki insanın birlikte, hiçbir art düşünceye, duyguya kapılmadan, saygı duyarak sevişmesiyle doyuma ulaşmasının ne demek olduğunu, ilk kez, Paris'te birlikte olduğum zenci bir kadın tattırdı bana.

Şaşırarak baktı yüzüne Turgut:

— Yok canım? Zenci ha? Dalga geçiyorsun. Neden bugüne kadar anlatmadın? Ben de hep merak etmişimdir. Zenci kadınların çok pis koktuğunu söylerler. Nasıl bir şeymiş bu bakalım?

— Dalga geçmiyorum. Ama şimdi anlatamam. Ne var ki bana çok pahalıya mal oldu.

— Vay canına! Yani, demek en iyi sevişenler, zenciler mi demek istiyorsun? Hadi anlat, merakta bırakma insanı...

Turgut alaycı bir şekilde gülmeye başlamıştı ama, İhsan kızmadı. Her şeye karşın, bu dünyadaki tek dostu, tek arkadaşı oydu.

— Önceki yıl, Cumhurbaşkanı'nın Fransa'ya yapacağı geziye, bizim oda yönetim kurulu da katılmaya karar vermişti. Ben de çevirmen olarak gittim onlarla birlikte. Son akşam, Türk-Fransız Dostluk derneğinin etkili üyelerinden olan bir Ermeni, Türkiye'den gitme ünlü bir elmas tüccarı, resmî heyetle birlikte Paris'e gelen bizim oda üyelerinden birkaçını yemeğe davet etmişti. Ben de çevirmen olarak katıldım. Büyükelçiliğin yüksek dereceli memurlarından biri de vardı aramızda. Elmas tüccarını Büyükelçiliğimizdeki resepsiyon sırasında şöylece bir görmüşlüğüm vardı. Göbekli, yaşı altmışın üstünde, yüzü katmer katmer kırışık, hayli çirkin biriydi.

"Saint-Michel'in labirenti andıran sokaklarından birindeydi gittiğimiz yer. Lüks bir lokanta. Daha çok paralı turistlerin uğrak yeriydi sanırım. Bize, pencere kenarında upuzun bir masa ayırmışlardı. Istakozlar, havyarlar, şampanyalar gırla gidiyor, her kafadan bir ses çıkıyordu. Sen de gitmişsindir patronunla öyle yerlere, bilirsin. Millet, bedava diye öyle bir yumuluyordu ki yiyeceklerin, içeceklerin üstüne, kusmamak için kendimi zor tutuyordum.

"Bir ara, lokantadan içeriye, çok yakışıklı bir delikanlıyla, çok genç, saydam tenli, çok hoş ve çekici bir kız girdi. Hepimizin gözü

kıza takıldı, ama ev sahibimizin bakışı biraz tuhaftı. *'Tanıyor musunuz?'* dedim. Başını salladı. *'Kız sandığın travestidir, aslında oğlan olan odur, öteki de travesti, o da oğlan değil, kız! Hoşunuza gittiyse, çağırayım?'*

"Benim bir şey söylememe fırsat bırakmadan kalktı, yeni gelenlerin oturduğu masaya gitti. Neler konuştuklarını duymadık tabii, ama ortalık birden karıştı. Sonradan o iki travestinin koruyucusu ya da pazarlayıcısı olduğunu tahmin ettiğim iri kıyım bir adam, ev sahibimizin üstüne yürüdü, yumruk sille, bizimkini yaka paça dışarı attılar. Biz ne yapacağımızı şaşırmıştık, yerimizden bile kıpırdayamadık. O anda bizim masadakilerin çoğunun, adam geri gelmezse, masanın hesabını kim ödeyecek diye düşündüğünden eminim. Aslında olay, o sırada çevrede dolaşan dedikodu gazetelerinin alesta bekleyen fotoğrafçılarının dikkatini çekecek olsa, diplomatik bir skandal kopabilirdi. Neyse ki, ev sahibimiz az sonra dönüp geldi. Burnu kanamış, dudağı yarılmıştı ama, sakin görünüyordu. Herhalde, dışarıdakilere kendisini tanıtmış, ya da bol bol bahşiş dağıtmıştı,

"'Herif buranın pezevengiymiş meğer. Ben sonra onun haddini bildiririm. Neyse, neşeniz bozulmasın. Buranın tadı kalmadı. Bunlar bize yaramaz. Hadi buradan gidelim, kahvelerimizi, konyaklarımızı benim garsoniyerimde içeriz...' dedi.

"Benimle birlikte bir-iki kişi daha, vakit geç oldu falan diyerek özür dilemek istedik ama, ev sahibimizle ötekiler bizi oyunbozanlıkla suçlayınca biz de çaresiz, onlarla birlikte kalktık. Arabalara doluştuk.

"Adamın garsoniyeri Champs-Elysée üzerindeki saray benzeri muhteşem binalardan birindeydi. Son derecede lüks, pahalı eşyalarla döşenmişti. Duvarlarında hepsi de orijinal, ünlü ressamların nü tarzında tabloları asılıydı. Metresi olduğunu tahmin ettiğim, çok hoş, ama hiç konuşmayan, hayli dekolte ve frapan kılıklı genç bir kadın, Türk kahvesi, Napolyon konyağı ve Havana puroları ikram etti. Bir ara adam bize yatak odalarını da gösterdi. Duvarları baştan aşağıya kürk, tavanı ayna kaplıydı. Yatağın su ile doldurulduğunu söyledi ev sahibimiz. Bu yatakta sevişmenin tadı başkaymış.

"Tam kalkmak üzereydik ki, adam saatine baktı, *'Acele etmeyin, daha gösterimiz var,'* dedi. O sırada kapı çaldı, içeriye birisi çikolata tenli, öbürü sarışın iki genç kadın girdi, ev sahibiyle bir şeyler ko-

nuştuktan sonra yatak odasına geçtiler. Az sonra, biz de içeriye davet edildik. İki kadın, içi su dolu yatakta çırılçıplak, en açık saçık pozlarda, birbirleriyle sevişme numaraları yaptılar.

"Herkes bir tuhaf oldu. Kimse sesini çıkarmıyordu ama, hepimiz son anına kadar dikkatle izlemiştik gösteriyi. Ev sahibimiz, daha sonra, yüzünde hoşnut ve şımarık bir gülümsemeyle,

"'*Kızlar emrinize âmâdedir beyler,*' dedi. '*Hangisini, hanginizin canı çekerse... Çekinmeyin, burada olan biten her şey mezara kadar gizli kalır...*'

"Heyettekilerden bazıları niyetlenir gibi oldular. Birisi,

"'*İyi ama, nerede?*' dedi.

"'*Burada tabii,*' dedi ev sahibi. '*Biz de seyredeceğiz. Bizi de bu zevkten mahrum etmeyi düşünmezsiniz umarım!*'

"Bu söz üzerine heveslilerin istekleri kursaklarında kaldı. İçlerinde tek genç bendim. Kafayı da bulmuştum. Ani bir şehvet dalgası vücudumu sardı. Zenci kadın, en müstehcen pozlarından birini takınmış, bana bakarak işmar edip duruyordu. Hiçbir şey düşünmeden, hiçbir şey söylemeden soyunmaya başladım. Sarışın olanı tercihimi anlamış olmalıydı ki biraz kenara çekildi. Ben de zenci kadının yanına uzandım. İşte sana sözünü ettiğim gerçek doyumu o gece o kadınla yaşadım. Boşalmam belki saatlerce sürmüş gibi geldi bana. Sevişmemiz bittikten sonra kadın kulağıma eğilerek, '*Bugüne kadar sizin gibi bir erkekle karşılaşmadım Mösyö,*' dedi. '*Bana bir orospuymuşum gibi davranmadınız. Bir yabancıyla para için sevişirken ilk kez böyle orgazm oldum...*'

"Tahmin edeceğin gibi, o gece olanlardan kimsenin kimseye söz ettiğini duymadım bugüne kadar!"

Turgut'un ağzı kurumuştu. Güçlükle,

— Sonra ne oldu, dedi. Niye pahalıya patladı?

— Zührevî bir hastalık kapmışım. Neyse ki en kötülerinden değilmiş. İşin bu tarafı insanın canını sıkıyor!

Turgut'un herhangi bir yorum yapmaktan kaçındığını görünce, içkisini bırakıp saatine baktı,

— On bire geliyor, dedi. Gerçekten yengemiz seni beklemez mi?

Başını önüne eğdi Turgut.

— Dün Eskişehir'e, kardeşinin yanına gitti. Özgür'le birlikte. Bekleyenim yok yani...

— Tevekkeli değil...

— Boş ver. Kadın, kadındır. Hepsi aynıdır. Aslında ucuz atlatmışsın! Ne dersin, kalkalım mı, yoksa bir ufak daha mı?

— Çok içtik. Ben ne zamandan beri ilk kez sarhoş oldum galiba...

— Hadi, hadi, ben senin nasıl içtiğini bilmiyor muyum?

— Ben içerim de, sana dokunursa?

— Bir şey olmaz!

Dudaklarının kenarında şeytanca bir çizgi belirmişti Turgut'un,

— Hadi, dedi. İçelim. Ne demiş Cervantes, *"Kişi ef'âlinin oğludur!"*

Hafif hafif yağmaya başlayan kar, meyhanenin camlarında yol yol, kaypak, dalgalı izler bırakıyordu.

Gece yarısına doğru kalktılar. Dışarda kar yağmaya devam ediyordu. Turgut ayakta zor duruyordu. Hastaneye dönerken o buz tutmuş kaygan yolda kaza yapmamaları, trafik polislerine yakalanmamaları bir mucizeydi. Turgut, İhsan'ın bütün ısrarına karşın, onu giriş kapısının önüne kadar götürmekte inat etti, ama vaktin çok geç olduğunu söyleyerek yukarı çıkmak istemedi.

Ayrılırken,

— Sen benden yana kaygılanma, dedi İhsan'a. Bakma sen, fena şoför değilimdir. Yalnızken domuz gibi oluyorum. Yanımda birisi varken tersine, şımarıyor, kendimi bırakıyorum...

Aslında İhsan da öyleydi. Ne kadar içse, dengesini yitirmezdi. Gerçi, araba kullanmasını bilmiyordu, hiç heves etmemiş, babasının bütün ısrarına karşın öğrenmemekte direnmişti, *"Direksiyonun başına geçersem, önüme geçen herkesi ezer geçerim!"* diyordu, ama içinden biliyordu ki, bir gün onu tepeden inme bir otobüsün direksiyonuna bile geçirseler, gidecekleri yere salimen götürebilirdi yolcularını. Ama, düz yolda, tek başına yürürken durum daha farklıydı. Belki de sarhoş olmanın en güzel yanı, o, yerçekimine boş verme duygusuydu.

Odadan içeri girince baktı, Mehmet Tahir Bey, kanepeye boylu boyunca uzanmış, horul horul uyuyor. Babası dalgın. Plastik torba yine dolmuş. Yanında nasıl olsa refakatçisi var diye ilgilenmiyordu nöbetçi hastabakıcılar. Zile bastı. Hademe içeri girince Mehmet Tahir Bey gözlerini açtı, İhsan'ı fark edince toparlandı, mahcup bir tavırla,

— Geldin mi, dedi. Kusura bakma, sızmışım galiba...

— Asıl siz kusura bakmayın. Turgut'la birlikteydik. Bu kadar gecikeceğimizi tahmin etmemiştim. Siz ne zaman geldiniz?

Saatine baktı Mehmet Tahir Bey,

— Beşi geçiyordu, dedi. Hümeyra vardı, kızını evde yalnız bırakmış; seni de merak etmeye başlamıştı ama, *"Nasıl olsa gelir, hadi sen git, ben beklerim,"* dedim.

— Eksik olmayın. Benim düşünmem gerekirdi...

— Üzülecek bir şey yok. Muzaffer, daha sen doğmadan önce benim arkadaşımdı, iki saat başını beklediysem ne olmuş yani? Hem, gördüğüm kadarıyla, burada bakım fena değil, hemşirelerin biri gelip biri gidiyor.

Gözünü kırptı:

— Şu tombulca olanı pek merak etti seni! Sorup durdu!

İhsan'ın canı sıkıldı. Fena tebelleş olmuştu kadın. Ama kabahat kendisindeydi. Yüz vermemeliydi.

Mehmet Tahir Bey,

— Doktor Hayrullah Bey de uğradı akşamüstü, dedi. Asistanlarıyla birlikte güzelce muayene ettiler babanı. Yaranın durumu iyiymiş ama, böbreklerinden biraz endişeli görünüyordu. Bol bol su içirmemizi tavsiye etti ama, Muzaffer lafını bile ettirmiyor. Oysa dudakları kupkuru. Akıntı da biraz azaldı gibi geldi bana. Hoca hâlâ cuma günü taburcu etmeyi düşünüyor, anladığıma göre...

İhsan, önce Mehmet Tahir Bey'e, sonra dönüp, babasına baktı. Alay mı ediyordu bunlar? Deli miydi bu doktor? Adam can çekişi-

yor, onlar iki gün sonra taburcu etmekten söz ediyorlar! Bu haliyle nasıl olacak? Nereye taburcu edecekler? O koca memeli altmışlık şişman hizmetçi kadın mı bakacak adama, kendisi mi, yoksa Hümeyra mı? Nasıl?

— Bu mümkün değil, dedi. Tıbben taburcu edilebilecek durumda bile olsa, tamamen iyileşmeden nereye götürebilirim onu? Kim bakabilir ona bu durumda? Burada hiç değilse, parasını verdiğimiz sürece bakmak zorundalar. Burası özel bir hastane...

Mehmet Tahir Bey, ihtiyatlı bir tavırla,

— Ben de düşündüm bunu, dedi. Muzaffer'in maddî durumunu bilmiyorum, ama herhalde imkânı vardır. Kaldı ki, belki başka bir çare de bulunabilir. Ne bileyim, belki Zehra... Ben yine de, annenle bir konuşsan diyorum. Aralarında kan davası yok ya... Neredeyse kırk yıla yakın bir beraberlikleri var. Ayağa kalkıncaya kadar yanına alamaz mı acaba?

Acı acı güldü İhsan,

— Annem mi? dedi. Adını bile duymak istemiyor...

Mehmet Tahir Bey dalgınlaştı. Hüzünlü bir anlatım belirmişti yüzünde,

— Bunu anlamam çok zor, dedi. Kırk yıl önce, baban, ben, İhsan ve annen, Antep'te, deyim yerindeyse bir hücre oluşturuyorduk. Arada bu hücreye girip çıkanlar da vardı ama, çekirdeği biz dik. Zehra hepimizden daha ateşliydi. Belki de kız olduğu için daha korkusuzdu. Çok okurdu. Kitapçıları, sahafları dolaşır, Nâzım'dan, ya da başkalarından, kitaplar bulur getirirdi. Bunun gizli saklı tarafı yok, o günlerde İhsan Zehra'ya âşıktı.

Bir an duraksadı. Sözüne devam edip etmemekte kararsız görünüyordu, ama sonra, ok yaydan çıktı bir kere anlamına elini havada salladı,

— İşin tuhafı, annenin de daha çok İhsan'la ilgilendiğini düşünüyordum, dedi. Açıkçası, o sıralarda ikisi arasında duygusal bir yakınlık olduğundan emindim. Hoş, onlar da bunu pek de gizlemiyorlardı. Öyle olduğu halde, annen birdenbire İhsan'ı bıraktı, Muzaffer'e gitti. Onu tercih etti. İhsan'ı sonradan çok sıkıştırdım, ne halt ettin ki kız seni yüzüstü bıraktı dedim. Hık mık etti. Şimdi,

bunca yıldan sonra bu kadar katı davranmasına aklım ermiyor doğrusu...

İhsan, pek fazla şaşırmamakla birlikte,

— İhsan Bey'in o günlerde bir başkasına deli gibi âşık olduğundan söz etmişti babam, dedi. Önce mi, sonra mı, bilmiyorum ama, belki de bu yüzden...

Başını salladı Mehmet Tahir Bey,

— Mâhinur Hanım hikâyesi mi, dedi. Yok canım... gerçi bunu ben de düşünmedim değil ama, sanmam. Annenin duygusal tarafları vardı ama, o kadar da aptal değildi. İhsan o ilişkiyi gizlemiyordu ki. Öyle bir şey vardı ama, ciddi bir şey değildi. Bir kere, İhsan'dan hayli büyüktü Mâhinur Hanım. Devlet Hastanesi'nde başhemşireydi. İtiraf etmek gerekir ki, hoş kadındı, çok okuyan, kültürlü, edebiyat meraklısı bir kadındı. Operatör olan kocası öldükten sonra İstanbul'a dönmemiş, Antep'te kalmış. O günlerde Antep'te aydın kişilerin kurduğu bir kültür derneği vardı. Mâhinur Hanım derneğin yöneticilerindendi. Gençlerle ilgilenir, teşvik ederdi. Ben de hayrandım Mâhinur Hanım'a. İhsan'ınki de öyle bir şeydi. Fasafisoydu. Platonik bir şeydi sanırım. Zaten Mâhinur Hanım o sırada bir bankacıyla evlendi. İhsan'ın öyle deli gibi âşık olduğunu söylemek abartma olur...

— Ya annemle İhsan Bey arasındaki ilişki? O da mı fasafisoydu?

Duraksadı Mehmet Tahir Bey.

— Zaten sorun bu ya. Onların birbirlerine yakınlıklarını hepimiz biliyorduk. Zehra'nın annesi de farkındaydı. Muzaffer'in de gözünden kaçmamıştı zaten. Hatta bir-iki kez benimle bu konuyu konuşmuştu, İhsan'ı pek beğenir, pek severdi. *"İkisi de henüz çok genç, ama İhsan'ın babası karşı çıkmaz da evleniverirlerse, birbirlerine pek yakışırlar, İhsan gibi bir enişte miz olmasından çok memnun olurum doğrusu,"* falan dediydi. Sonra ne oldu, nasıl oldu bilmiyorum. İhsan benden de gizlemeye çalıştı ama, Zehra'yı çok kıracak bir halt işlemiş olabilir. Babasından çok çekinirdi. Adamın kulağına gitmiş, oğluna sert bir zılgıt çekmiş olabilir. O sırada sınavlar yeni bitmişti. İhsan Kuşadası'na babaannesinin yanına gitmişti apar topar. Belki de babasının tutumundan söz etmiştir Zehra'ya. Çok onurlu bir kızdı Zehra. Herhalde âni bir karar verdi. Bilemiyorum...

— Hümeyra, babamın annemi resmen kaçırdığını söylemişti bir gün.

Başını salladı Mehmet Tahir Bey,

— Olacak şey değil, dedi. Bana kalırsa Zehra, İhsan'dan öç almak için babanı zorlamış olmalı. Babana o günlerde atmaca diye ad takmıştık. Arkadaşları, sevdikleri için göze alamayacağı fedakârlık yoktu. Aslına bakarsan, o günlerde babanla Zehra arasında bir yakınlaşma olabileceği kimsenin aklına gelmezdi. Her şeyden önce çok yakın akrabaydılar, ama iki aile arasında kan davası gibi şiddetli bir ihtilaf olduğunu onun bilmemesi mümkün değil. Ayrıca, Zehra gibi akıllı bir kızın akrabalar arası evlilikleri hoş karşılaması bana göre söz konusu bile olamazdı. Sen paçayı ucuz kurtardın ama...

— Pek sayılmaz, dedi İhsan alaycı bir tavırla.

— Bu beklenmedik evlilik yüzünden iki aile birbirine girdi, iki taraf da onları aforoz etti. Çok sıkıntı çektiler. Beni en çok şaşırtan Zehra'nın annesinin tutumu olmuştur. Her ne şekilde olursa olsun, bir kere iş o hale geldikten, hele bir de sen doğduktan sonra, kızını defterinden silip atmasına bir türlü anlam verememişimdir...

Babasıyla annesinin apar topar evlenmelerinden sonra olanların öyküsünü, ayrıntıları dışında, biliyordu İhsan ama İhsan Bey'le annesi arasında o zamanlar duygusal bir yakınlık olduğunu İhsan Bey'in kendisinden sonra, ilk kez bir başkasından duyuyordu. Bu başkası da onların o günlerden beri hep en yakın arkadaşları arasında yer alan Mehmet Tahir Bey'den başkası değildi.

Düşündükçe, sebep ne olursa olsun, sevdiği insan tarafından reddedilmiş, bir anlamda ihanete uğramış, şu ya da bu şekilde en yakın arkadaşı tarafından sevgilisi elinden alınmış genç bir adam olarak İhsan Bey'in davranışını giderek daha çok takdir ediyordu. Mehmet Tahir Bey'in düşündüğü gibi, sebep İhsan Bey'in babasının tutumu idiyse bile, bu yüzden onu suçlamak ne kadar doğruydu? Liseyi yeni bitirmiş genç bir adam, ne kadar âşık olursa olsun, tek başına gelecek için bağlayıcı kararlar alabilir miydi? Aynı şey kendisi için de söz konusu olmamış mıydı? Askerden terhis olacağı günlerde, Hümeyra'nın açık önerisine karşın, kendisi de korkup kaçmamış mıydı? Yine de aferindi yani İhsan Bey'e. Her şeye karşın, hem annesine, hem arkadaşına bu yüzden kin tutmamış, tam tersine, ikisinin de, bu arada İhsan'ın da en büyük yardımcısı olmuştu yaşamları boyunca.

Mehmet Tahir Bey susmuştu, gözlerini hasta yatağına çevirmiş, düşünüyordu. Bu kez, kafasının karışıklığını belli eden bir şekilde, duraksayarak konuştu,

— Sana da tuhaf gelmiyor mu bu, dedi. Tabii, annene hak vermemek mümkün değil. Muzaffer'i tanırım. Çok iyi bir insandır, altın gibi yüreği vardır, merttir, eli açıktır, ama... Bildim bileli uçkuruna düşkündür, kadınlara karşı zaafı vardır. İyi hoş da, bu yeni bir şey değil ki. Zehra ile evlendikleri sırada bile, genelevde dostu olduğunu hepimiz biliyorduk. Zehra da biliyordu. Onun nasıl bir adam olduğunu yeni mi öğrendi? Yoksa, bilmediğimiz başka bir şey mi var?

Bu genelevdeki dost hikâyesini de yeni öğreniyordu İhsan. Biraz irkildi ama, Mehmet Tahir Bey'in hakkı vardı. Babasının hovarda mizacını bilmeyen yoktu.

— Ben de anlamıyorum, dedi. Doğrusu sebebin bu olduğunu sanmıyorum.

— Ben babanla konuştum. Son zamanlarda geçinemiyorduk falan dedi, o kadar. Zehra ile de konuştum. O da aynı şeyleri söyledi. İhsan, babanın da, annenin de benden daha yakınıdır, o da konuşmuş. Ona da bir şey söylememişler. Dedim ya, Zehra haklı, haklı olmasına ama, neye durup durup da şimdi?

Söyleyecek bir şey bulamıyordu İhsan. Bir süre sustular.

— Babanı çok severim, diyerek konuşmayı yeniden başlattı Mehmet Tahir Bey. Kırk yıllık dostuz, kolay değil. Doğrusu, her şey bir yana, özellikle bu tarz bir sona layık değildir o.

Demek, başkaları da İhsan gibi düşünüyordu. Adaletsiz bir ilahi adalet gözüyle bakıyorlardı Muzaffer'in durumuna.

— Onunla tanıştığımızda ikimiz de lise öğrencisiydik, diye sürdürdü sözünü Mehmet Tahir Bey. Ben parasız yatılıydım. Aslında, okul yönetiminden çekinmiyor değildim. Ayrıca, benim için çok yabancı bir yerdi Antep. İlk günler çok zorluk çekmiştim, boğuluyordum. Annen, baban olmasa herhalde bırakır dönerdim Urfa'ya, köyüme. Babandan çok şey öğrendim, hayat mücadelesini, hiçbir şeyden yılmamayı...

"Annenle İhsan vasıtasıyla tanışmıştık. Ne günlerdi... Muzaffer, içimizde tek gerçek işçiydi. Küçük yaşından beri çalışıyordu. Ben köylüyüm. İhsan, büyük bürokrat çocuğu, burjuva, hatta biraz

aristokrat! Ama, baban, ben, İhsan, üç silahşörler derlerdi bize. Kendimize göre sıkı solcuyduk. İhsan'ın, babası sayesinde bir çeşit
 dokunulmazlığı vardı. Muzaffer de fizikî gücü ve gözü karalığıyla faşist oğlanları sindiriyordu. Bir keresinde, okuldaki bir şiir matinesinde Nâzım Hikmet'ten şiir okuduğu için polis gözaltına almıştı Muzaffer'i. Polisin bir şey anladığından değildi, ama babanın bizden yana çekmeye çalıştığı bir işçi çocuğu ihbar etmişti galiba. İhsan'ın babası araya girmese kötü olurdu. Polisin tutanağındaki Muzaffer'in okuduğu şiiri değiştirdiler, iki gece kaldı karakolda, sonra salıverdiler.

"Zehra, Kız Teknik Okulu'nda okuyordu. Çok duyarlı, uyanık bir kızdı. Annesi ilkokul öğretmeniydi. Çok kez onların evinde toplanır, sorunları tartışır, kendimizce eylem planları düzenlerdik. Zehra bende yazma yeteneği olduğunu söyler, beni teşvik ederdi. Bir ara gerçekten heveslendim. Bir öykü yazdım. Mâhinur Hanım'a gösterdim, o da beğendiğini söyleyince, *Cumhuriyet* gazetesinin açtığı Yunus Nadi Öykü yarışmasına gönderdim. Dereceye giremedim ama, yayınladılar..."

İhsan Bey de konuşurken bu öykü konusuna değinmişti ama, babası gibi, İhsan da üzerinde durmamıştı. Daha doğrusu Mehmet Tahir Bey'i o güne kadar bir edebiyatçı olarak hiç düşünmemişti. Onun dikkat kesildiğini gören Mehmet Tahir Bey, mahzun mahzun gülümsedi,

— Aslında önemli bir şey değildi, dedi. Bir adam var, hep aynı kahveye gidip gelir. Öykünün adı "Kahve" zaten. Sonra bir gün kahve kapanır. O zaman bizimki içinde öyle bir boşluk duyar ki, günlerce uykusu kaçar, yaşamayı anlamsız bulmaya başlar, işinden, karısından, dostlarından soğur, koyu bir melankoliye kapılır. Derken, günün birinde kahvenin önünden geçerken camların silindiğini, masaların, sandalyelerin yerleştirildiğini görerek büyük bir sevince kapılır. Ama artık iş işten geçmiştir. Yeni ocakçı kahvesinin ölçüsünü bilmiyor, yeni garson eskisi gibi paltosunu tutup eteğini çekerek yerleştirmiyor. Özeti, o değişen çevresi, çevresinin koşullarıdır sanıyor, ama gerçekte kendisi değişmiştir, kendisinin değişmesidir ona yabancılık duygusunu veren. Nasıl?

O anlatırken İhsan'ın gözleri bulanıklaşmıştı. İçini çekti.

— Ne güzel yazmışsınız, dedi. Keşke devam etseydiniz yazmaya.

Sanki bunlar benim başımdan geçmiş gibi oldum. Ama benimki başka türlüydü...

— Öyle işte, bir hevesten başka bir şey değildi... İhsan da çok etkilenmişti bu öyküden nedense.

İhsan, çekinerek,

— Şu sizin tutuklanma olayının aslı neydi Allah aşkına, dedi. Büsbütün de boşuna değildi herhalde. Hücremiz vardı falan diye anlattığınıza göre...

— Aslına bakarsan, polis İhsan'la beni içeri atarken, düzenin yasalarına göre pek de haksız değildi! Hatta geç bile kalmışlardı. Solcu olmasına solcuyduk, hatta kendimizce komünisttik de ama, suçlanmamızın aslı astarı yoktu. Sansasyon yaratmak için, bizi neredeyse Sovyet casusu olarak ilan ettiler. Dahası, silahlı ayaklanmaya hazırlanmakla suçladılar. O günlerdeki gazetelere polisin verdiği bilgilere bakılırsa, evlerimizin altı cephanelikten farksızmış. Telsiz telefonlar, gizli ayaklanma planları da cabası...

"Tabii bunların hepsi uydurma. Bizi Muzaffer'in şantiyesindeki muhasebeci arkadaşı ihbar etmiş, şantiyeye gelip işçilere komünistlik propagandası yapıyorlar diye. Bunu hâlâ anlayabilmiş değilim. Muhtemelen MİT ajanıydı adam. Hani bir tiyatro oyunu vardır, polis şefine hükümet yetkilisi, bize şöyle şöyle bir suçlu gerek der, polis de önlerine ilk çıkan adamı o suçlu tipine uyduruverir, sonra da bağıra çağıra asarlar adamı! Bizimki de öyle oldu sanırım. Çünkü, İhsan'ın da, benim de, hiçbir işçi çevresiyle ilişkimiz yoktu, Muzaffer'in çalıştığı şantiye dışında. Muzaffer'i görmeye gittiğimiz zaman da orada beş on dakikadan fazla oturmazdık. Paydos zamanına denk getirir, sonra birlikte kalkar bir yerlerde kafa çekmeye giderdik.

"Kaldı ki o günkü faşizan ortamda bile, polis için hiç de önemli kişiler değildik. Neyse ki, İhsan'ın babası sayesinde bize pek işkence yapmadılar. Ben kendi hesabıma, bir iki fiskeyle paçayı kurtardım."

Sonra, kendi kendine gülmeye başladı:

— Aslına bakarsan, hapishane hayatı hiç de kötü değildi, yani o zamanlar için söylüyorum. Hepimiz çocuklaşmıştık. Havalanmaya çıkardıklarında, birdir bir, köşe kapmaca, uzun eşek falan oynardık. Kızılay'ın yemekleri yenilir yutulur gibi değildi. Herkes, evlerinden gönderilenleri bir büyük tencerenin içine boca ederdi. Komün yaşamı! Hiç unutmam, birisinin annesi oğlunun doğum günü diye pasta

yaptırıp göndermiş. Pastayı içinde bir şey saklıdır diye gardiyanlar didik didik etmişler. O kadar kişiye nasıl dağıtırsın? İçimizden biri, oğlanın elinden kaptığı gibi, onu da tencerenin içine atıvermişti...

Önce suratını buruşturdu ama, sonra, elinde olmadan, İhsan da gülmeye başladı; bu konuda İhsan Bey'le yaptıkları bir konuşmayı anımsadı. *"Mehmet Tahir'i biraz okşamışlar. Aslında o bile fazla değildi ama, sonraki yaşamı üzerinde bayağı etkili oldu. Her şeyden elini eteğini çekti. Lisede Aristo derdik ona. Hapisten çıktıktan sonra iyice pısırık, korkak bir adam olup çıktı,"* demişti. Bu gözleminde haklı taraflar yok değildi doğrusu. Ama, o olaydan etkilenen sadece Mehmet Tahir Bey miydi?

— O olayda babamın tutumu hakkında siz ne düşünüyorsunuz, dedi birden. İhsan Bey, sizi hapishanede ziyarete gelmeyişinden ve savcılığa başvurup ihbarın asılsızlığı hakkında tanıklık yapmayışından ötürü babamı biraz suçluyor gibiydi.

— O günlerde doğrusu ben de onun bu tutumundan ötürü rahatsız olmuştum. Ama, o bizim gibi değildi. Çoluk çocuk sahibiydi. Siz o günlerde zor koşullarda, kıt kanaat geçiniyordunuz. Muzaffer'i de içeri atsalardı, hepiniz, bütün aile perişan olurdu. Bundan korkmuştu ve bunu açık açık söylemişti bana. Tahliye edilmemizden iki gün sonra, sizin evde ilk kez birlikte kafa çektiğimiz gece, Muzaffer, gözyaşları içinde, bu yüzden ne kadar vicdan azabı çektiğini anlatmaya çalışmıştı...

"O akşam içtendi, bundan hiç kuşku duymamıştım. İhsan'ın kuşkuları sürüp gitti mi, bilmiyorum. Ama daha sonra onun Dışişleri'ne girmesi ve bazı olaylara karışmış olmasına karşın korunması, dahası bulunduğu görevler arasında, kripto memurluğu gibi çok gizli ve önemli sayılan işlerde çalıştırılmış olması, hepimiz açısından, İhsan için hep bir soru işareti olarak kaldı, ama en çok da İhsan, bayağı bozuk çalıyordu o günlerde. Neredeyse açık açık suçluyordu Muzaffer'i. Kayınbiraderi, ki o da ayrıca amcazâdesiydi, polis değil miydi? İstemiş olsa, ikircikli olmasa, ne yapıp edip bizi görmeye gelemez miydi? O zaman henüz şimdiki gibi sıkı değildi görüşme kuralları...

"İhsan'a göre sorun korku falan değildi, Muzaffer apaçık ihanet etmişti bize. Belki o da polisin adamıydı. Hatta belki de MİT ajanıydı. Bir ajan provokatördü. Ne var ki, bütün bu kuşkular, kaygı ve

çekinceler, o gece eskiden olduğu gibi bir araya geldiğimizde, ilk iki kadehten sonra, silinmese bile, hiç değilse o gece için, kuş gibi uçup gitmişti kafalarımızdan...

Yine sustu. Muzaffer'in oğlunun yanında fazla kuşkucu görünmüş olmaktan pişman olmuş gibi bir hali vardı. Bu konuşma, İhsan'ın babası hakkında zaman zaman duyduğu kuşkuları güçlendiriyordu kuşkusuz, ama öte yandan, İhsan Bey hakkındaki güvensizliğinin de haklı nedenleri olabileceğini teyit ediyordu.

İhsan Bey'in bütün o yürekten yardımcı tavırlarına karşın,içtenliğine tam olarak inanamıyordu İhsan. Sanki asıl vicdan azabı çeken oydu da, böylece kendisini bağışlatmaya çabalıyordu. Mehmet Tahir Bey, fazla yardımcı olamasa bile, sanki İhsan Bey'e göre çok daha içtendi. Olduğu gibi görünüyor, yeteneklerinin sınırını biliyordu.

Acaba, en yakın dostları hakkında oğlunun aklmdan geçenleri öğrenecek olsa ne derdi Muzaffer? Çünkü çok genel eleştiriler dışında, o güne kadar, arkadaşlarını kötüleme anlamı çıkarılabilecek tek bir sözcük bile kullanmamıştı oğlunun yanında. Belki de güneydoğululara özgü coşkulu bir sevgi anlayışı vardı. Aşk bile denebilirdi buna. Oysa, İhsan Bey güneyli değildi, babasının görevi nedeniyle Antep'te bulunuyordu. Aslında İzmirli'ydiler. Mehmet Tahir Bey de parasız yatılı olarak okuyormuş lisede. O da güneydoğuluydu. Urfalı'ydı. Muzaffer zaman zaman dalga geçerdi onunla, Ramazanlarda, hiç inanmadığı halde, çevredeki tutucuların, hemşehrilerinin, ailesinin kulağına gider de en azından eleştirilir korkusuyla oruç tutuyordu diyerek! Bu açıdan, Mehmet Tahir Bey'in Turgut'tan farkı yoktu!

O sırada gece denetimini yapmak üzere tombul hemşire girdi içeri. O girince sustular, o çıktıktan sonra da bir daha ağızlarını açmadılar.

Gece yarısına doğru Mehmet Tahir Bey, gelişmelerden kendisine de haber vermesini tembih edip izin isteyerek kalktı.

Geceyi çok kötü geçirdi Muzaffer.

İhsan tavşan uykusu uyuyordu, en küçük bir tıkırtıda gözlerini açıyordu. Sabaha doğru dalmış. Bir ara kendiliğinden uyandı, gözü torbaya ilişti. Torba dolmamış, akıntı da, görünüşe göre kesilmişti. Bir süre bekledi. Boruda hiçbir hareket yoktu. Muzaffer'in sesi çıkmıyor, sakin görünüyordu. Önce yaranın temizlenmiş olduğunu düşünerek sevindi, tekrar uyumaya çalıştı, ama tam dalmak üzereyken, kulağına gelen birtakım acayip seslerle gözlerini açtı. Muzaffer soluk alamıyor, boynu kesilmiş bir tavuk gibi çırpınıyordu. Yüzü morarmıştı, çukurlarından dışarı uğramış gibi görünen gözleri kan çanağını andırıyordu. Çırpınma sırasında, kolundaki bantla tutturulmuş olan serum borusunu da koparıp atmıştı bir tarafa. Yerinden doğrulup yanma gidinceye kadar, inlemesi büsbütün arttı, ağzı köpüklendi, kusmaya başladı.

Görünüm ürkünçtü.

Eli ayağı birbirine dolaşmış bir halde, bir süre ne yapacağını bilemedi. Şaşkınlığı biraz geçince, önce zile bastı, kimse gelmeyince bu kez dışarı fırladı, koridora çıktı. Nöbetçi hemşire odasında, ayaklarını uzatmış, televizyon seyrediyordu. İhsan'ı karşısında görünce besbelli canı sıkıldı. Pek çok hasta sahibi gibi onun da en küçük bir olumsuzluk karşısında ortalığı velveleye verdiğini düşünüyordu; ama İhsan ısrar edince, isteksiz de olsa kalktı, geldi.

Muzaffer durmadan kusuyordu, sapsarı sular geliyordu ağzından. Güçlükle soluk alıyordu. Yüzü kâğıt rengine dönmüştü. Bu görüntü karşısında, hemşire de telaşlandı, hemen telefona sarılarak nöbetçi doktoru uyandırdı.

Genç nöbetçi doktor gelinceye kadar Muzaffer'in durumu daha da kötüleşmişti. Baygın bir haldeydi, ağzından kan geliyordu. Nöbetçi doktor şaşkındı. Bir iğne yaptı, oksijen maskesini taktı,

ama hastanın durumunda hiçbir düzelme, iyileşme görülmüyordu. Onun bir şey yapamayacağını anlayınca İhsan ortalığı birbirine kattı, bağırıp çağırmaya başladı. Bütün nöbetçi doktorlar, hemşireler odaya doluştular. Sağa sola telefonlar edildi, başhekime haber verildi, onun talimatıyla Hayrullah Bey'i apar topar evinden çağırdılar.

Hayrullah Bey gelir gelmez teşhisini koydu. Böbrekler çalışmıyordu. Hastanın genel durumu iyi değildi. İlk müdahaleleri yaptıktan sonra, hastanın diyaliz makinesine bağlanmasını istedi. Bereket versin, hastanede taşınabilir bir diyaliz aygıtı vardı. Aygıt hemen getirildi. İki saat diyalizde kaldıktan sonra Muzaffer rahatlamış göründü ve yeniden, komayı andıran derin bir uykuya daldı.

Çok üzgündü Hayrullah Bey,

— Aslında bu durumda böbrekleri çalıştırmak, üremiyi önlemek için yüksek dozda şeker yüklemesi yapmamız gerekir ama, babanızın şekeri de yüksek, dedi İhsan'a. Ameliyatı sırasında da bu yüzden sıkıntı çektim. Yükleme yapacak olursak, bu defa da şeker komasına girebilir. Şimdilik beklemekten başka çaremiz yok. Talimat verdim, gerekirse tekrar diyalize bağlarız. Umarım kendisini toplar. Çok ağır bir ameliyat geçirdi, bünyesi hayli zayıf düştü, ama umutsuzluğa kapılmayın. Bu tür ameliyatlardan sonra böyle durumlarla sık sık karşılaşıyoruz. Müsterih olun. En azından şimdilik tehlike geçti. Yarın sabah yine uğrarım. Çağrı cihazımdan her an beni arayabilirsiniz...

Doktor, üzgün ve perişan bir halde evine yollandığı sırada, hastanede kahvaltı servisi başlamıştı bile. İhsan, bir süre daha ayakta babasının uyuyuşunu izledi, sonunda, yorgunluktan ve endişeden bitkin düşerek, kanepenin bir köşesine kıvrıldı, sızıp kaldı.

Kâbus gördüğünün bilincindeydi, ama bir türlü uyanamıyor, çırpınıyor, kendisini, çevresini saran sıcak ve bunaltıcı atmosferden çekip çıkaramıyordu. Çok aydınlık bir mekândaydı. Gözlerini acıtan keskin ışıkta, etli ve kıllı bir sürü bacağın çevrelediği, iri, simsiyah, yusyuvarlak bir gövdenin ortasında iki kocaman hareli göz, duvardan aşağı doğru yavaş yavaş iniyordu. Tanıyordu onu. Soktuğu zaman insanların ölümüne neden olabilecek kadar zehirli bir örümcekti. Zehra Hanım, bir keresinde, İhsan'a hamile olduğu günlerde, bir karadulun kendisini soktuğunu, hastaneye zor yetiştirildiğini, doktorların ondan çok,

karnındaki bebeğin yaşamından kaygılanmış olduklarını anlatmıştı. Duvardaki yaratık, işte o, annesini sokmuş olan karaduldan başkası değildi.

Sonra birden hayvanın hareketi durdu. İri örümcek, kapkara ayaklarının sivri kıllarını oynatarak bekliyordu olduğu yerde. Tehlike çok yakınındaydı; kalkıp uzaklaşması gerekti buradan; ama felç olmuş gibiydi, kımıldayamıyordu; bütün vücudu kaşınıyor, elini oynatamıyordu. Bir yandan da birtakım kötü niyetli insanların ikide bir yatağına doldurdukları küçük, kırmızı karıncalar derisini kemiriyordu. Neredeyse gözlerinin içine gireceklerdi. Boğazına bir pıhtı takılmış gibiydi, bağıramıyordu.

Derken, ansızın ışıklar söndü, deli gibi fırladı yataktan, ama yatak çok yüksekti, yere basamıyordu. Ayakları çıplaktı. Yer uzaktaydı. Yer karanlıktı. Bir köşede bir mum olmalıydı, bir kibrit, bir çakmak, bir ışık. Şimdi o hareli göz ona doğru yaklaşıyordu. Giderek büyüyor, dev boyutlara ulaşıyordu, soluk alıp verişlerini işitiyordu hayvanın yanı başında. Kaçması gerekti. Sonra nasıl olduysa, bir yaylı cambazhane minderinin üstündeymiş gibi zıplamaya başladı. Tavan alçalıyor ya da o tavana doğru yükseliyordu. Ter içindeydi. Bir su şırıltısı duyuyordu. Borular patlamıştı galiba, hayır, dışarıda yağmur yağıyordu. Sıcak bir yağmur.

Pencerenin önünde durup dışarıya bakıyordu şimdi. Birtakım ışık noktacıkları dolaşıyordu havada, ateş böceklerini andıran. Bütün ev, depreme tutulmuş gibi hareket haline geçmişti, bir ileri, bir geri. Duvarlar eğiliyor, boşluğa doğru kayıyordu. Aşağısı uçurumdu. Düştü düşecekti. Tutunacak bir yer arıyor, bulamıyordu. Belli belirsiz bir ışık vardı ötelerde, çok uzaklarda. Oraya ulaşmalıydı. Hızla dönüyordu arkasına, o orada, bekliyordu. Kıllı bacaklarını keyifle, dans eder gibi oynata oynata yaklaşıyordu. Kurtulamayacaktı ondan, ne yaparsa yapsın sokacaktı onu pis hayvan.

Birden yine o keskin ışık parladı tam önünde, gözlerini körleten bir şiddetle ve acımasızca, ama yine de görüyordu. Bomboş bir odadaydı şimdi. Her tarafta koca koca örümcekler, yılanlar, çıyanlar, kıvır kıvır. Ayaklarının altında bir tuzak kapağı açılıverdi. Boşluğa doğru kayıyor, avazı çıktığı kadar bağırıyor, sesi yankılanıyordu, uzaklara kaya kaya...

• • •

Hümeyra geldiğinde hâlâ kâbus görüyordu. Herhalde sayıklıyor da olmalıydı ki, Hümeyra omuzlarından sarsarak uyandırdı onu. Gece olup bitenleri dışarıda, hastabakıcılardan öğrenmişti.

— Hiç iyi görünmüyorsun, dedi İhsan'a. Kâbus mu görüyordun?

Başını kaşıyarak şaşkın şaşkın bir babasının yattığı karyolaya, bir üzerine eğilmiş olan Hümeyra'ya baktı,

— Kâbus, dedi. Doğru. Kâbus görüyordum. Korkunç bir şeydi. Son zamanlarda o kadar sık görmeye başladım ki bu kâbusu, nerede-yse inanacağım gördüklerimin gerçek olduğuna... Babam nasıl?

— Uyuyor. Başhekimin söylediğine göre, şimdilik hayatî tehlikeyi atlatmış... Senin de artık kendini bu kadar hırpalaman doğru değil. Görüyorsun işte, doktorlar her imkânı kullanıyorlar. Senin yapabileceğin bir şey yok...

— Ben burada olmasaydım...

— Öyle de, bu gidişle daha fazla yanında olamayacaksın. Biraz kendini topla. Hadi, kalk git, dinlen. Ben buradayım işte...

Kediler gibi oturduğu yerde biraz gerindikten sonra, inatla,

— Hayrullah Bey gelmeden önce bir yere gitmem, dedi.

— Sen bilirsin. Ama bari bir şeyler ye. Allah bilir ya, açsındır...

— Dün Turgut geldi. Onunla birlikteydik. Bir şeyler yedim...

— Belli. Küp gibi de içmişsindir...

Kahvaltı tepsisi masanın üstünde duruyordu. Hümeyra, İhsan'ın kuru zeytin tanelerine isteksizce baktığını fark edince birden aklına gelmiş gibi, çantasını açarak bir paket çıkardı:

— Sana kahvaltılık bir şeyler getirmiştim, dedi. Az kalsın unutuyordum. Çayla yersin...

Pakete sardırdığı sıcak kruvasanları orta masasının üstüne bıraktı. Kendisi de bir sigara yakarak karşısına geçip oturdu. Ama bu kez içgüdüsel bir davranışla eteklerini bacaklarının altına sıkıca kıstırdı.

Hümeyra'nın daha önceki gelişinde getirdikleri de çok makbule geçmişti. Bakışlarıyla teşekkür etti, ağzına attığı kruvasan parçasını güçlükle çiğnerken, babasını işaret ederek,

— Bu kez ölecek sandım, dedi. Ortalığı birbirine kattım. Hayrullah Bey de geldi. Ama, anlamıyorum, bir yandan durumun kritik olduğunu söylüyor, bir yandan da yarın taburcu edeceğiz di-

yor hâlâ. Mehmet Tahir Bey'e de öyle demiş. Bizi avutuyor mu, yoksa bilmediğimiz, bize söylemediği bir mucize beklentisi mi var?

— Ne mucizesi, dedi Hümeyra kuşkuyla. Bunun mucizelik hali kalmamış. Herhalde, daha fazla masrafa girmeyin, hastanede öleceğine evinde ölsün diye böyle söylüyordur. İhsan Bey de öyle düşünüyor. Peki ama, taburcu edecek olurlarsa nereye götürmeyi düşünüyorsun onu? Herhalde, ne onun kendi evine götürebilirsin, ne de sen kendi evine. Kim bakar ona bu halde?

"Bilmiyorum," der gibi başını salladı İhsan.

— Belki bir bakıcı tutulabilir, ama bilmem sen başında kalabilir misin?

— Ne kadar süreyle? Hem, bu çözüm değil ki... Yemeği var, çamaşırı var, ne bileyim, benim yapabileceğim işler değil bunlar. Elimden gelmez, beni bilirsin, beceriksizin tekiyimdir. Babamın dediği gibi kör eşek yem yemez elimden... Mehmet Tahir Bey, annenle konuş, aralarında kan davası yok ya, bir süre yardımcı oluversin, dedi. Ama, annemin kabul edeceğini sanmıyorum...

— Anneni çok iyi anlıyorum. Haklı. Ama yine de... Ne de olsa bunca yıllık hukuk var aralarında. Bence de bir kere konuşmanda fayda var, işe yarayabilir.

İhsan, çekinerek, *"Dediğin gibi, belki birisini tutarsak, bir hastabakıcı falan... belki sen..."* diyecek oldu ama, Hümeyra hemen ellerini, kaldırdı,

— Herhalde bana getirmeyi düşünemezsin, dedi. Bunu aklından bile geçirme! Her şey bir tarafa, Fâtima'yı olabildiğince bu olaydan uzak tutmaya çalışıyorum. Buraya da sırf seni yalnız bırakmamak için geliyorum.

Sonra, yüzünde belirgin bir nefret ifadesiyle, yatağı işaret ederek,

— Onun için değil, senin için, diye ekledi. Elbette, ne de olsa senin baban, ne olursa olsun, senin durumun başka...

İhsan, babası adına kendisini büyük bir haksızlığa uğramış gibi hissetti,

— Neden, dedi. Babam sana da yıllarca babalık yaptı. Hiç mi hakkı yok üstünde?

Hümeyra'nın yüzü kıpkırmızı kesildi,

— Babalık mı, dedi. Babalık öyle mi? O mu bana babalık yaptı?

— Ne demek istiyorsun?

— Demek, hiçbir şeyden haberin yok senin?

İhsan, yüreğinin sıkıştığını hissetti,

— Neden haberim yok? Bir şeylerden haberimin mi olması gerekiyor? Neden kimse bir şey söylemiyor bana?

Hümeyra'nın tereddüt ettiği belli oluyordu. Farkında olmadan, komodinin üstüne bıraktığı paketinden bir sigara çekip yaktı. Düşünceli düşünceli pencerenin önüne gitti. Bir süre dışarısını seyreder gibi yaptı, sonra âni bir kararla döndü, eliyle hasta yatağını işaret ederek,

— O ölünceye kadar ağzımı açmamaya karar vermiştim ama, dedi, en azından sana karşı haksızlık etmek istemiyorum. Evet, senin de her şeyi bilmek hakkın. Pek çok şeyin kafanı kurcaladığını biliyorum. Bana en çok sorduğun ve benim hep yanıtlamaktan kaçındığım sorudan söz ediyorum. Beyrut'ta, daha on sekiz yaşındayken o adamla apar topar neden evlenmeyi kabul ettim sanıyorsun?

Donup kaldığını hissetti İhsan.

— Ne demek istiyorsun, dedi. Bunun babamla ne ilgisi var? Onun seni zorla evlendirmiş olduğunu söyleme sakın!

Hümeyra, giderek artan bir öfkeyle,

— Hayır, ama insan bazen, iki kötülükten en az zarar verecek olanı seçmek zorunda kalabilir...

Ağzının kuruduğunu hissediyordu İhsan. Güçlükle,

— Ne demek istiyorsun, dedi. Daha açık konuşamaz mısın?

— Ok yaydan çıktı artık. Elbette konuşacağım. Seni de ilgilendiriyor bu. Daha ben çok küçükken başladı her şey... Yıllarca... Önceleri tabii hiçbir şey anlamıyordum. Benim amcamdı. Babamın yerine geçmişti. Beni çok seviyordu. Kucağından indirmezdi. Özellikle yengem evde yokken bir türlü akıl erdiremediğim garip oyunlar oynardı benimle. Sonraları bu oyunların anlamı iyice ortaya çıktı.

İhsan'ın birden, çocukken, sinemada kendisine sarkıntılık eden adam geldi aklına. Babası ve Hümeyra... Olacak şey değildi bu.

Hümeyra sigarasını yere atıp üstüne basarak söndürdükten sonra, yeni bir tane daha yaktı,

— Bunlar ikimizin arasında kalması gereken sırlardı, dedi. Giderek bana anatomi dersleri vermeye başladı. Şuna şu derler, bu-

na bu derler diyerek, göstere göstere... O zaman yüzü beni korkutacak şekilde kıpkırmızı kesilirdi.

Bütün vücudu buz kesilmiş gibi kıpırdayamadan, duyduklarına inanması gerekip gerekmediğini kestiremeden, dehşet içinde dinliyordu İhsan.

— Onun bana öğrettiklerini ben de sana öğretmeye çalışırdım, unuttun mu? Kızlarla evcilik oynamanı onun için istemezdim. Çünkü sen benim kocamdın, seni onlardan kıskanıyordum...

Gülecek gibi oldu İhsan. Böyle bir şey aklına bile gelmemişti. Sadece oyun oynamasını engelliyor diye kızardı ona.

— Yengemin evde olmadığı sıralar, tuttururdu sen kirlenmişsin, kötü kokuyorsun diye ve benim ille yıkanmamı isterdi. Evde banyo yoktu, biliyorsun. Çarşı hamamına her zaman gidemezdik. Mutfakta leğene oturarak, yahut yüklükteki çinko zeminli gusülhanede, ayakta yıkanırdık. Baban seni sokağa yollar, üşenmeden su ısıtır, beni zorla gusülhaneye sokar, güya yıkanmama yardım ederdi. Kimse bu gibi şeyler hakkında bir şey söylememişti bana, ama, nedense o zaman çok utanırdım, kaçmak isterdim, bırakmazdı. Kollarımı öyle sıkardı ki, mosmor olurdu. Galiba yengem de bir şeylerden kuşkulanmaya başlamıştı, ağzımı ararda, ama baban beni evden kovmakla, bir başıma sokaklarda bırakmakla öyle tehdit ederdi ki, sesimi çıkaramazdım. Senin Kore hastalığına tutulup da yengemle birlikte Samsun'a gidip ikimizi evde yalnız bıraktığınızda işi giderek azıttı...

Kendisini hâlâ az önce gördüğü kâbusun tam orta yerinde hissediyordu İhsan. Midesi kabarmaya başlamıştı, eliyle ağzını kapattı, kustu kusacaktı. Hümeyra ona dikkat etmeden, gözlerini bu kez tavanın bir köşesine dikmiş, âdeta trans halinde sürdürüyordu konuşmasını:

— Merak etme, bekâretine dokunmam, diyordu. Oysa ben bekâretime dokunmanın ne demek olduğunu bile bilmiyordum. Siz Samsun'dayken âdet görmeye başlamıştım. Ona yakalanmamak için köşe bucak kaçıyordum. Sonra bir gün yine evde yalnız buldu beni. Yine tehditler savurdu. *"Sevişmenin başka yolları da var,"* diyerek, bana arkadan yaklaştı. Çok canım yandı ama, yine kimseye bir şey söyleyemedim. Olabildiğince onunla yalnız kalmamaya çalışıyordum. Sonra Beyrut'a gittik. Beyrut'a gittiğimizde artık bayağı genç bir kız olmuştum. Bana eskisi gibi yaklaşamıyordu, ama kaç kez, ben

banyodayken anahtar deliğinden birisinin beni gözetlediği hissine kapılmıştım. Önceleri bunu senin yaptığını sanıyordum, oysa sen o kadar saf bir çocuktun ki...

"Derken, işte kocamın ailesinin beni istediğini duydum. Önce yengem çok karşı çıktı. Baban da. Ben zaten hiç ciddiye almamıştım. Ama bir gün... Sen okuldaydın. Yengem saçını yaptırmaya kuaföre gitmişti. Ben evde yalnızdım. Baban işten erken çıkmış. Benimle yine eskisi gibi yakınlık kurmak istedi. Banyoya girmem için ısrar etti. Ben karşı çıkınca hırslandı. İtişip kakışmaya başladık. Ben konu komşu duyar da rezil oluruz diye bağıramıyordum. Ama o çok güçlü kuvvetliydi. Yorulmuştum. Artık karşı koyacak halim kalmamıştı. Benim gücüm kesiliyordu. Ne olacaksa olsun demeye başlamıştım içimden. Annen biraz daha gecikmiş olsa, her şey olup biterdi. Allah'tan, onun da kuaförde işi çabuk bitmiş. İçeri girdiğini ikimiz de fark etmemiştik. İtişip kakışmamıza tanık olmuş...

Sözüne devam etmeden önce bir süre sustu, soluklandı:

— O gece kızılca kıyamet kopmuştu evde. Sen bir arkadaşına ders çalışmaya gitmiştin, ya da yengem göndermişti, anımsamıyorum, ama evde yoktun. İşte o gece, yengem odama geldi, son derecede kararlı görünüyordu, benim için en hayırlısının o adamla evlenmek olduğunu söyledi. Ben de zaten başka çıkar yol görmüyordum. Seni seviyordum ama, sen daha o kadar küçüktün ki evlenmek için... Sonunda karar verildi. Baban da sesini çıkaramadı. Ben, hatta, bir an önce nikâhın kıyılması için ısrar ettim...

Bütün bunları anlatırken sesi titriyor, ağlamamak için dudaklarını ısırıyordu. Uzun bir süre konuşamayarak sustu. İhsan, bu arada biraz kendisini toparlamıştı, şaşkınlık ve tiksinti içinde Hümeyra'yı dinlerken soluk almaktan bile korkuyor, ikide bir hastanın yattığı tarafa göz atarak uyanıp uyanmadığını kontrol ediyordu.

— İşte, şimdi anladın mı, dedi Hümeyra. Ona neden baba gözüyle bakamayacağımı?

Aklına Turgut'un, *"Siz Beyrut'ta iken babanla Hümeyra'nın arası nasıldı?"* diye soruşu gelmişti İhsan'ın. Demek, gerçekten de, kendisinden başka herkes farkındaydı olup bitenlerin.

Sinirlerine hâkim olmaya çalışarak,

— İğrenç bir şey, dedi. Çok aptalım. Böyle bir şey olabileceği hiç aklıma gelmemişti. Keşke bana daha önce anlatmış olsaydın...

— Ne fark ederdi?

Doğruydu, ne fark ederdi? Ama belki de ederdi, kimbilir? Annesi biliyordu da ne yapmıştı, Hümeyra'yı bir an önce başından savmak için, onu, hiçbir biçimde onaylamaması gereken bir evliliğe zorlamaktan başka? Hümeyra'nın annesine karşı davranışının nedeni de buydu demek...

"Korkunç," dedi içinden. Ona kimse bir şey anlatmamış, kimse bir şey sezdirmemişti. Ama, bir bakıma o da o geminin içindeydi.

Yine bir süre konuşmadılar. İhsan artık başını çevirip bakamıyordu babasından tarafa. Gözünün önüne, Kore hastalığına tutulduğunda, onun zilzurna sarhoş eve gelişi, ağza alınmayacak küfürler savurarak ortalığı birbirine katmaya kalkışması, sızıp kaldıktan sonra, annesiyle ikisinin karyolanın bir ucuna sığınışları geliyordu.

Birden buz kesildiğini hissetti bütün vücudunun. Samsun'a giderken annesinin yol boyunca, *"Hangi namussuz haber verdi bakırları satmaya götürdüğümü, seni doktora gösterdiğimi..."* diye söylenip duruşu gelmişti aklına. Kim bilebilirdi, kim haber verebilirdi babasına, Hümeyra'dan başka?

— Sendin, değil mi? dedi ağlamamak için kendisini güç tutarak.

— Kim?

— Annem beni Samsun'a götüreceği sırada... evdeki bakırları sattığını, beni doktora götürdüğünü babama haber veren sendin?

Hümeyra'nın dudağının kenarında aşağı doğru bir kıvrım belirdi.

— Kim söyledi bunu sana?

— Hiç kimse... Senden başkası olamazdı da ondan... Neden yaptın bunu?

Başını önüne eğdi, gözlerini kaçırarak,

— Çünkü korkuyordum, dedi. Babanla evde yalnız kalmaktan korkuyordum. Zaten başbaşa kalmamız için fırsat kollayıp duruyordu. O gece annen çok kararlıydı. Her şeyi göze almış gibiydi. Siz giderseniz, babanla annenin boşanmasından korkuyordum. O zaman amcamın yanında kalmaktan başka çarem olmazdı. Siz, dispanserden döndükten sonra, ne kadar yalvarmıştım annene, beni de yanında götürmesi için. Kabul etmemişti...

Sustu. İhsan duraksıyordu,

— Peki, annem öğrendi mi bizi babama senin ihbar ettiğini, dedi.

Başını salladı Hümeyra,

— O zaman değil, dedi. Daha sonra. Beyrut'taki evde, babanın bana tecavüz etmeye kalkıştığı sırada annen bizi o halde yakalayınca, çok fena kavga etmişlerdi. Annen ağzına geleni söylüyordu. Ben bir köşeye sinmiş, tir tir titriyordum. Baban o zaman kabahatin kendisinde olmadığını, benim onu baştan çıkarmaya kalktığımı, hatta siz Samsun'a giderken, aralarını açıp onunla yalnız kalmak için yengemi kendisine benim ihbar ettiğimi söyledi. Söylediği doğruydu ama, benim amacım çok farklıydı. Yengeme anlatmaya çalıştım. Bana inandı mı, bilmiyorum. Bu olay olmasaydı bile, beni kocasından kıskandığının farkındaydım. Fazla açık diye, kendi diktiği elbiselerle bile evin içinde dolaşmamdan hoşlanmıyordu. Zaten o olaydan sonra, yengem de ben de, benim için en iyisinin o evden uzaklaşmak olduğuna karar verdik.

Beyni donmuş gibiydi, başı dönüyordu. O da farkında olmadan bir sigara yaktı, yutkundu, güçlükle,

— Peki, bu hikâyede benim yerim nerede, demek cesaretini buldu kendisinde. Oysa ben seni seviyordum. Senin de beni sevdiğini sanıyordum...

Hümeyra gözlerini yere eğdi.

— Senin çok özel bir yerin vardı, dedi. Ben de seni seviyordum, ama seni bu pis işin içine sokmak istemiyordum...

Zehir gibi bir tat vardı ağzının içinde,

— Gerçek mi söylüyorsun, dedi, alay etmek istediğinin bile farkında olmadan. Sen de benimle, babamın seninle oynadığı gibi oynuyordun, öyle değil mi?

Yüzünü kaçırdı Hümeyra,

— Başlangıçta evet, dedi. Ama ben de henüz çocuk yaştaydım. Yaptığımızın kötü bir şey olabileceğini hiç düşünmemiştim. Önceleri seni çocuğum yerine koyuyordum. Sen, ilerde benimle evleneceğini söyledikçe, giderek, neden olmasın demeye başlamıştım. Çevremizde seninle babandan başka erkek yoktu. Ben de seni kocammışsın gibi düşlemeye başlamıştım. Daha sonra... Yani evlendikten sonra...

Sustu.

— Ya o zaman? dedi İhsan. O zaman ikimiz de çocuk değildik?

Duraksayarak,

— Ben çocuk değildim, dedi Hümeyra. Ama, işte asıl o zaman seni hep sevmiş olduğumu anladım...

Acı acı güldü İhsan:

— Peki ama, niye... Niye o adamı bırakıp... Hiç değilse Ankara'ya kaçıp geldikten sonra...

Bu kez kızmış gibi çatılmıştı kaşları, sesi de öfkeliydi:

— Niye niye niye... Çünkü sen daha çocuktun. Ben bile henüz çocuk sayılırdım, deneyimsizdim, korkuyordum. Yani ikimiz de belki sevişecek kadar büyümüştük ama, erişkin değildik. Annenle baban, evlendikleri ilk günlerde neler çektiklerini, neler çektiğimizi sana anlatmadılar mı? Beş parasız ne yapardık? Sen Fâtima'ya babalık edebilir miydin?

Bunu kaç kez düşünmüştü İhsan. Her düşünüşünde, çaresizliğin acısıyla boğulacak gibi olur, umutsuzluk içinde kıvranırdı.

Uzunca bir süre, ikisi de yeniden konuşma cesaretini bulamadılar içlerinde. Neyse ki o sırada kapı açıldı, hastanenin başhekimi yanında yardımcılarıyla içeri girdi. Hastanın başına gitmeden önce İhsan'a yaklaştı,

— Geçmiş olsun İhsan Bey, dedi. Dün gece olanlardan haberim var. Hastamız şimdilik tehlikeyi atlatmış durumda; ama olacak olur, siz kaderin önüne geçemezsiniz. Görüyorsunuz işte, biz elimizden geleni yapıyoruz. Hayrullah hoca da öyle. Çok iyi bir doktordur o. Babanızı da pek sevmiş. O da en az sizin kadar üzülüyor, ama, bakın, siz onun tek evladısınız, kendinizi bu kadar koyvermemeniz gerek. Bakıyorum da, siz de hiç iyi görünmüyorsunuz.

Hâlâ az önce duyduğu korkunç itirafların etkisi altında, *"Eksik olmayın,"* diye mırıldandı ağzının içinden.

— En iyisi gidip biraz dinlenin. Sonra bir de size bakmak zorunda kalmayalım. Kendinizi kötü olasılıklara karşı hazırlasanız iyi olur... Ablanız burada nasıl olsa...

Hümeyra, bembeyaz bir yüzle dinliyor, başını sallayarak onaylıyordu başhekimin sözlerini. Kendisini çabuk toplamıştı, derin bir soluk alıp, eliyle İhsan'ın sırtını pışpışlayarak,

— Doktor bey haklı, dedi. Hadi sen git, yat. Ben buradayım. Zaten, birazdan İhsan Bey de gelir. Merak etme. Doktor beyin dediği gibi, şimdilik tehlike yok. Biraz dinlen, kendine gel.

Duraksıyordu İhsan. Gerçekten de ayakta duracak hali yoktu. Hümeyra'nın anlattıklarından sonra, ne yapması gerektiğini bilemiyordu. Artık üzüntülü bir evlat gibi davranabileceğinden pek emin değildi. Başhekim, eliyle omzundan tutmuş, kapıya doğru itiyordu onu. Sesini çıkarmadı. Son bir umutla Hümeyra'ya baktı. O da bakışlarıyla gitmesi gerektiğini söylüyordu.

Hiçbir şey söylemeden, sallana sallana çıktı odadan. O anda konuşacak, hatta düşünecek halde değildi.

Hastanenin giriş kapısının önünde İhsan Bey'le karşılaştı. Onun da yorgun, düşünceli bir hali vardı. Gece olup bitenleri, Muzaffer'in durumunu öğrenmiş olduğu belli oluyordu yüzünden; yine de soğukkanlı görünmeye çalışarak,

— Nasıl hastamız bugün, dedi.

İhsan, Mehmet Tahir Bey'in anlattıklarından sonra, yüzünden her şeyi bildiğinin anlaşılacağı kaygısıyla, başını kaldırıp yüzüne bakamıyordu İhsan Bey'in,

— Pek iyi değil, dedi kendisini zorlayarak. Bizi epeyce korkuttu. Geceyi çok kötü geçirdi. Şimdi uyuyor.

Başını salladı İhsan Bey,

— Sabah Hayrullah telefon etti, anlattı, dedi. Başhekimle de konuştum. Yapılacak fazla bir şey olmadığını söylediler. Durumu kritik görünüyor. Sen de iyi değilsin. Bu kadar kendini koyuverme. Yanında kimse var mı Muzaffer'in?

— Hümeyra geldi. Başhekim de yanında.

— Sen eve mi gidiyorsun?

— Bilmiyorum. Belki biraz kestiririm... Kafam o kadar karışık ki...

— İstersen seni bırakayım...

— Sağ olun, ama biraz hava almaya ihtiyacım var. Şu anda uyuyabileceğimi sanmıyorum zaten. Sonra belki bir taksiye atlarım...

Hoş, İhsan Bey'in de ısrar etmeye niyetli olmadığı besbelliydi, *"Sen bilirsin,"* dedi sadece. *"Kendine dikkat et."*

Sonra, asansöre doğru uzaklaşırken, birden durdu, döndü,

— Dün seninkilerle konuştum, dedi. Çok kızmış görünüyorlar, ama üzülme. Orası olmazsa, başka bir yer buluruz. Açıkta kalmazsın!

Onun için kolaydı bunu söylemek. Bütün bu harran gürrandan sonra, yeni bir işe girmek en son düşünebileceği şeydi İhsan'ın.

Kapıdan çıkar çıkmaz köşedeki bakkala yöneldi. İki kutu birayla bir yassı konyak aldı. Biralardan birisini hemen açtı, dükkânın arkasındaki toprakları soğuktan kaskatı kesilmiş arsanın kenarı boyunca uzanan duvarın dibine çömelerek içti. Biraz ferahladı. Sonra kalktı, paltosuna sıkı sıkı sarınarak rasgele yürüdü.

Saat ona geliyordu, sokaklarda alışılmadık bir kalabalık vardı. Akşam, Turgut'la konuşmalarının boğuntusuyla geldiği hastanede, bütün gece, babasının ölümle yaşam arasındaki umutsuz görünen savaşımına tanıklık etmişti. Sonra gördüğü o kâbus... Son zamanlarda durmadan yineleyen o kâbus yüzünden, üstelik henüz bütün bu olumsuzlukların yıkıntısı altındayken, bu kez Hümeyra'nın anlattıklarıyla büsbütün serseme dönmüştü. İhsan Bey'in geleceği ile ilgili son sözleri de beyninin içinde tam tam seslerine benzer bir uğultuyla yankılanmaya başlamıştı. Bir kere daha onun iyilikseverliğine muhtaç olacaktı demek.

"Peki, ne olacak sonra?" dedi kendi kendine. *"Babam, bugün ya da yarın ölecek, bu belli bir şey. Hümeyra asla bana dönmeyecek, bu da âşikâr. Annem..."*

Adımları yine farkında olmadan Küçükesat'a doğru götürüyordu onu. Bilinçsizce yürüyordu. İçinde öfke bile yoktu. Sadece uyuşmak, uyumak, uyandığı zaman gözlerini, hiçbir şey olmamış gibi, saf, belleksiz, heyecansız, idraksiz, yeni doğmuş bir çocuk kadar sorumsuz yaşayabileceği bir dünyaya açmak ihtiyacındaydı.

Apartmanın holünden içeriye adımını atar atmaz, annesiyle yaptıkları son konuşma geldi aklına. Eli kapının ziline uzanmışken durakladı. Bir de bu kapıdan kovulacak olursa, ne yapacaktı? İçinde kendi evine gitmek için hiçbir heves yoktu. Gücü de yoktu. Soğuktu, bomboştu o ev. Günlerdir sobası yanmıyordu. Bugüne kadar kimse kapısını çalmamıştı o evin. Adresini bile bilen yoktu. Ne babası, ne annesi, ne Hümeyra, hatta ne de Turgut. Elektriğini bile bağlatmamıştı hâlâ. Telefonu da yoktu. Sobanın odunu var mıydı, yok muydu, onu bile anımsamıyordu. Ne yapacaktı o evde?

"Ne olursa olsun," diyerek anahtarını çıkardı, kapıyı açıp içeri girdi.

Yüzüne alışmadığı bir sıcaklık çarptı. Sofadaki odun sobası henüz ateşini koruyordu. Evin içi yine sessizdi. Odasına yöneldiği sırada, sofadaki sedirin üzerinde duran tepsiye ilişti gözleri. Bir içki sof-

rasının artıklarıydı gördüğü. Babasının evinden gelen karafaki boşalmıştı. İki kadeh, içleri henüz yarı yarıya dolu kristal su bardakları, bulaşık tabaklarda tüketilmemiş meze kalıntıları, ekmek kırıntıları ve tepeleme dolu iki sigara tablası.

Birden kanının başına çıktığını hissetti. İçki âlemi yapılmıştı demek gece burada, babası yaşam savaşı verirken. Ne olursa olsun, neler yapmış olursa olsun, babasıydı o adam. İçindeki öfke giderek kabarıyordu. Kim olabilirdi annesinin konuğu? Dayısı değildir. Zehra Hanım küçük kardeşiyle de, hele ağabeysiyle de öldüm Allah oturup içki içmez.

Dişini sıktı. Öylesine halsiz ve yorgundu ki, değil bağırıp çağırmak, adım atacak kadar bile gücü yoktu. Düşünmeyi sonraya bırakıp, kendisini bir an önce yatağına atmak ihtiyacıyla, odasının kapısını açtı. Durakladı. Burnuna tuhaf bir koku geliyordu. Tanıdık bir kokuydu; ne olduğunu kestiremedi önce. Perdeler kapalıydı, içerisi karanlıktı. Işığı yaktı.

Bir an ne olduğunu kestiremedi. Alışılmadık bir düzensizlik vardı odada. Yatak dağınık, yorgan ve battaniye kaymış, kırlentler yere savrulmuş. Yatağın ayak ucunda bir pijama pantolonu. Kendisinin. Bir kombinezon. Annesinin olmalı. Yerde bir çift kadın çorabı, buruşuk. Karyolanın altında bir kadın donu, bir sutyen...

Aklından önce gülünç şeyler geçti. Gece yatısına kalan, annesinin arkadaşı bir kadınla bir erkek olabilirdi bunlar. Belgrat'tayken, Türkiye'den gelip evlerinde kalanlar olurdu böyle. Pijamasıyla giysilerini ödünç vermiştir annesi onlara.

Sonra, sofadaki tepsi geldi gözlerinin önüne. Sofra iki kişilikti. Annesi neredeydi onlar yiyip içerlerken? Başka amaçlarla da mı kullanılıyordu, ya da kullandırılıyordu bu ev yoksa? Onun için mi Zehra Hanım, *"Zamanlı zamansız eve gelme!"* diye tembih etmişti sıkı sıkı?

Şakakları zonklamaya başladı. Olamazdı böyle bir şey. Kaldı ki, bu eve kaçamak sevişmek için gelenlerin herhalde kendi çamaşırları da olsa gerekti. Hayır, bu gece, bu evde kalan, bir kişiydi sadece. Bir erkek. Annesiyle oturup kafa çekmişler, sonra bu odaya geçip...

O anda, içeri girer girmez burnuna çarpan kokunun ne olduğunu anladı. Sevişme kokusuydu bu. Ter ve meni kokusuydu.

Kesekâğıdını, devrilmesin diye özenle yerleştirdi tuvalet masasının üstüne. Sandalyeye çöktü. Bilinçsizce elini cebine attı, sigara paketini çıkardı. Hiç özenmediği halde sigaranın dumanı halkalar halinde yükseldi tavandaki avizeye doğru. Bu kristal avizeyi Prag'dan almışlardı. Bir çiftti. Bir tanesi babasının evinde kalmıştı.

Elinde olmadan, İhsan Bey ne der bu duruma demek geçti içinden. Oysa biliyordu ne diyeceğini. *"Annen henüz genç sayılır. Özgür bir kadın. Örtünüp, tövbe istiğfar ederek bir tarikata mı girseydi? Yalnız kalmadığı için sevinmelisin. Hele senin annene karışmaya, onu kınamaya hiç hakkın yok. Sorun çıkarmaya kalkma. Sana hesap vermek zorunda değil..."* derdi o.

Sanki gerçekten İhsan Bey karşısındaymış, onunla konuşuyormuş gibi tartışmaya başladı, yüksek sesle:

— Hayır, bana hesap vermesi gerek. Kiminle ne yaparsa yapsın, umurumda değil. Ama, babam, yani onun kırk yıllık kocası hastane köşesinde can çekişirken... Bir gece daha sabredemez miydi? Şimdi anlıyorum haber vermeden gelme demesinin nedenini. Gelirsen, kapıdan kovarım bile demişti...

— Kiminle konuşuyorsun öyle?

Başını çevirip baktı, annesi. Sırtında, aceleyle giydiği yakasının sarkmasından belli olan sabahlığı, ayaklarında pantufları. Bu yüzden duymamıştı bir kedi gibi sessizce içeriye girdiğini. Geçen gelişinde de aynı kinli bakışlar vardı gözlerinde.

Dişlerinin arasından,

— Utanmadın mı, dedi boğuk bir sesle.

Zehra Hanım omzunu silkti.

— Ne demek istiyorsun? Neden utanacak mışım?

— Boşuna inkâra kalkışma. Her şey ortada. Dün akşam burada bir adam vardı ve sen o adamla, bu odada sevişiyordun. Babam hastanede can çekişirken. Söyle, kim bu adam?

— Sana ne?

— Hiç mi utanmak yok sende?

— Kimden utanacağım? Senden mi?

— Kimdi o adam?

Alaycı bir gülümseme belirdi Zehra Hanım'ın dudaklarında,

— Kim olacağını sanıyorsun, dedi. Sokaktan adam mı topluyorum sanıyorsun yoksa? Ben orospu değilim. O adam babandı senin.

Buz gibi bir hava esti odanın içinde. İhsan karnına bir bıçak saplanmış gibi bir an soluksuz kaldı, güçlükle yerinden doğruldu. Yanlış işitmiş olmalıydı. Aklını toplamaya çalışıyordu,

— Bu kadar saçmalık olmaz, diyebildi güçlükle. Benimle alay etmenin tam zamanını buldun. Babamı daha dün gece ölümden zor döndürdük. Burada işi ne?

— Babandı, diye tekrarladı Zehra Hanım soğuk bir sesle, karyolanın kenarına ilişti, soluklandı, sonra, yorgun ve bıkkın bir tavırla elini uzattı,

— Bir sigara da bana ver, dedi. Benim kalmamış...

Bir robot gibi sigara paketiyle kibritini uzattı annesine. Zehra Hanım da onun gibi, sigaranın dumanını halkalar şeklinde üfledi havaya doğru. Bir süre daha sustu. Oğlunun dehşetle ve merakla yüzünü incelemekte olduğunu fark etmemiş gibi,

— Alay etmiyorum, dedi bu kez daha sakin bir sesle. Misafirim İhsan Bey'di. Bu gece bende kaldı. Senin asıl baban o.

Uzun bir sessizlik oldu. Aslında pek de öyle beklemediği bir şey değildi bu itiraf, yine de başını kaldırıp bakamadı annesinin yüzüne. Duyuları keçeleşmiş gibiydi; zaten birkaç gündür yaşadığı, duyduğu şeyler onu âdeta uydurma numaralarla ipnotize edilmiş aptal bir medyuma çevirmişti. Belki de bu yüzden, annesinin söylediği söz şaşırtmamıştı onu; ilk anda saçma gibi görülebilecek olan bu iddia, nasıl olduğunu bilmeksizin, uzun zamandan beri kafasını kurcalamaktaydı zaten.

Ama öte yandan, böylesine açık, hiçbir yanlış anlaşılmaya olanak tanınmadan ve kestirme bir şekilde söylenen bütün bu gerçekler, zaten hiçbir sağlam tarafı kalmamış olan bütün kafa dengesini alt üst etmeye yetecek kadar çığ ve acımasızdı.

Öyleydi ama, bir başka açıdan baktığında da bu iddianın mantıksız bir yanı olduğunu düşünmemek elinden gelmiyordu.

Sigarasını söndürüp ayağa kalktı, annesiyle yüz yüze gelmemeye özen göstererek pencerenin önüne gitti, sırtı odaya dönük olarak,

— Kendini savunmak için böyle bir şey söylerken biraz acele ettin gibi geliyor bana, dedi. Bu nasıl olur? Bana anlatılanlara göre... Babamla... Yani... Onunla evlenmenize sebep olan ben değil miydim?

Zehra Hanım'ın konuşup konuşmamakta tereddüt ettiği, kesik

kesik soluk alıp verişinden belli oluyordu. Önce sustu, sonra birden toparlandı, her şeyi anlatmaya karar vermiş olmalıydı ki,

— O sen değildin, dedi yorgun ve hırıltılı bir sesle.

— Nasıl ben değildim?

Zaten o kadar çok sigara içiyordu ki hep hırıltılı çıkardı Zehra Hanım'ın sesi.

— Antep'te biz dördümüz, Muzaffer, İhsan ve Mehmet Tahir, hep beraberdik, dedi aynı şeyleri birçok kez anlatmak zorunda kalışının bıkkınlığıyla. Ben İhsan'ı seviyordum. O da beni seviyordu. Herkes de biliyordu bunu. Tabii Muzaffer de.

Duraksadı, sustu. İhsan, sabırsızlıkla,

— Bunlar mâlum, dedi. Ne söylemek istiyorsan açık söyle.

Zehra Hanım, güçlükle tamamladı sözünü.

— Sonra, evde, yalnız olduğum bir gün, Muzaffer tecavüz etti bana.

Gülmek geliyordu içinden.

— Tecavüz mü? Nasıl olur?

— Nasıl olur deme. Basbayağı olur. Hazirandı. Sınavlar yeni bitmişti. Hava çok sıcaktı. Serinlemek için soyunup dökünmüştüm. Bizim orada, o zamanlar kapılar kilitli olmazdı. Muzaffer gelmiş. Daha önce de beni o kılıkta görmemiş değildi, ama o gün birdenbire bakışlarında değişik bir şey olduğunu hissettim. Elbiselerime uzandım. Üzerime doğru yürüdü. Niyetinin iyi olmadığı belliydi. Korkmaya başladım, durdurmak istedim. Şimdiki gibi değildim, zayıf nahif bir kızdım o zamanlar. Zaten şimdiki gibi olsam bile nasıl karşı koyabilirdim ki ona? Muzaffer, okulun güreş takımındaydı. Şampiyon bir güreşçiydi. Kaçmaya çalıştım, bırakmadı. Yapma, etme diye çok yalvardım. Dinlemedi. Gözü dönmüştü. Yanından hiç ayırmadığı sustalısını çıkarmıştı cebinden. *"Karşı koyarsan öldürürüm,"* diyordu. Öldürebileceğini anlamıştım. Sonra işte, olan oldu. Bu durumu kimseye açıklayamazdım. İkimizi de öldürürlerdi. Apar topar, Muzaffer'in tanıdığı bir doktordan rapor aldık, ailelerimize haber vermeden, yıldırım nikâhıyla evlendik. Bir ay sonra da, *"Para kazanmam gerek,"* dedi, beni bırakıp Ankara'ya gitti.

Dudağını kanatırcasına ısırmış olduğunu, ağzına gelen kan tadından anladı İhsan. Hümeyra'nın anlattıkları canlanıyordu sanki gözlerinin önünde. Kendisini zorlayarak,

— Bu anlattıkların bir şey değiştirmiyor, dedi. Yine de o benim babam, öyle değil mi?

Başını iki yana salladı Zehra Hanım,

— Ben de önce o gün hamile kaldığımı sanmıştım, ama sadece bir gecikmeymiş, dedi. Geçirdiğim şoktan sonra olurmuş böyle şeyler. Gittiğim ebe öyle söylemişti. Hamile ya da değil. Hayatım allak bullak olmuştu. Bereket versin İhsan o sırada Antep'te değildi. Sanırım Kuşadası'nda, büyükannesinin yanındaydı, yoksa sevdiğim adamın yüzüne bakamazdım o günlerde karşılaşmış olsaydık. Muzaffer Ankara'ya gittikten sonra...

Bir süre sustu. Güçlükle sürdürdü konuşmasını:

— Öylesine nefret ve tiksinti içindeydim ki, intikam almak isteğiyle yanıp tutuşuyordum. Onun yüzünden ailem de terk etmişti beni. Küçücük bir ev tutmuştuk, şehrin kenar mahallelerinden birinde. Antep'e dönen zavallı İhsan, bizim alelacele evlenmiş olduğumuzu öğrenince perişan olmuştu. Birbirimizi seviyorduk. Muzaffer'le öyle pat diye evlenmeme akıl erdiremiyordu. Çok sıkıştırdı beni gerçeği öğrenmek için. Sonunda, olup biteni anlatmak zorunda kaldım.

"Sana, babanın kendisini öldürmeye kalktığını anlatmıştım bir gün, hatırlıyor musun? Sözünü ettiğim aslında Muzaffer değil, İhsan'dı. Muzaffer de daha sonra öyle bir işe kalkıştı ama, bu olayla ilgili değildi onun girişimi, aslında iğrenç bir komediydi o. Edgar Allan Poe'nun bir hikâyesine öykünmüştü enayi. O hikâyedeki gibi az kalsın aptalca ölecekti de... Ama, İhsan'ın girişimi öyle değildi. Durumu öğrenince ciddi ciddi intihara kalktı. Hemen onunla konuştuğumuz, her şeyi öğrendiği gece...

"Bir ara helaya gitmişti. Bir türlü dışarı çıkmadı. Merak edip kapıyı açtım ki, kan revan içinde. Jiletle bileğini kesmiş. Kendinde değildi. Elim ayağım dolaştı. Hemen koştum, yakınımızda oturan bir doktor vardı, onu çağırdım. Bereket çok derin değildi yarası, atar damarı kesememişti. Doktor iki dikiş attı, yarayı sarıp gitti. Aslında savcılığa haber vermesi gerekiyormuş ama, İhsan'ın babasını tanıyormuş; onların çok üzüleceğini düşünerek olayı gizli tuttu.

"Sabaha kadar başını bekledim İhsan'ın. Onu teselli etmeye çalıştım. Uzun uzun konuştuk, tartıştık. Hemen boşanmamı istiyordu

benden. Ona bunu yapamayacağımı anlattım. Bizim oranın töreleri çok acımasızdır. Muzaffer'in kardeşleri, benim kardeşlerim, sağ bırakmazlardı bizi. Üstelik hamile olduğumu sanıyorlardı."

Yine sustu.

— Sonra? dedi İhsan, meraklı bir öykünün sonunu öğrenmek ister gibi. Peki, ben nereden çıktım?

— Sonrası... O gece İhsan'la birlikte olduk. Onu seviyordum, ona âşıktım, ama, belki de yalnız sevgimden ötürü değil, Muzaffer'den bu yolla intikam almak aklımdan geçtiği için onunla yatmak istemiş olabilirim. İşte o birleşmeden sen oldun... Adını İhsan koymamızı da aslında bu yüzden ben istedim. Muzaffer'in en yakın arkadaşı da ondan dedim herkese. Oysa, senin gerçek babanın adı diye... Sana bakarken o menfur olayı hiç aklımdan çıkarmayayım diye...

Sustu. Kafası iyice karışmıştı İhsan'ın. Bunalmıştı. Bütün bu anlatılanların bir düş oyunu olduğuna inanmak istiyordu. Güçlükle konuştu, ona bir yanlışlık olduğunu söyletmek ihtiyacıyla,

— İyi ama, dedi. Babamın... Yani onun anlattığına göre, İhsan Bey, o sıralarda, komşuları olan bir hemşire hanıma âşıkmış. Dün akşam Mehmet Tahir Bey de açıkladı. Nasıl oluyor da...

Farkında olmadan gülümsedi Zehra Hanım,

— Mâhinur Hanım meselesi, dedi. Biliyorum. İhsan her şeyi anlatırdı bana. Aramızda gizli saklı hiçbir şey yoktu. Romantik bir aşktı o. Bir çocukluk hevesiydi. Daha sonra, aramızdaki ilişkiyi gizlemek, maskelemek için, o da, ben de, özellikle abarttık bu hikâyeyi.

— Peki, dedi sonra İhsan, o biliyor muydu, yani babam öğrendi mi benim kendi çocuğu olmadığımı?

Olumsuzca başını salladı Zehra Hanım,

— Ne ona, ne de İhsan'a... Kimseye açıklamadım bunu, ama yüzüne dikkatle baksalar, anlayabilirlerdi. Muzaffer'le sen, hiç birbirinize benzemezsiniz. O da esmer, ben de esmerim, ama sen kumralsın, İhsan gibi. Yüzleriniz de, hatta huylarınız da benzer İhsan'la. İhsan bir şey sormadı, söylemedi ama, sanırım tahmin etti hep. Zaten, seni şöyle ya da böyle oğlu olarak kabul edip, koruyup kolladı.

— Yine de söylemeliydin...

— Bizim orada bundan daha büyük bir suç, bir günah olamaz. Söyleseydim, İhsan seni ve beni Muzaffer'in elinden almak için or-

talığı birbirine katabilirdi. Böyle bir şey hepimizin sonu olurdu. Aile meclisi diye bir şey duymadın mı hiç? Dayın polis. Katiyen kabul etmezlerdi bu durumu. Öldürürlerdi bizi. Onunla apar topar evlenmemizi bile yıllarca bağışlamadılar.

"Muzaffer'den çekinmedim. Garip bir adamdır o. Bunca yıldır anlayabilmiş değilim. Ne çektiyse uçkuruna düşkünlüğünden çekti. Her şeye karşın, babanın, yani gerçek babanın her zaman en iyi arkadaşıydı. İhsan'ı o kadar seviyordu, ona o kadar hayrandı ki, âdeta âşıktı, İhsan'ın Mevlana, kendisinin Şems-i Tebrizî olduğunu söylerdi. Öğrenmiş olsaydı bile, fazla bir tepki göstereceğini sanmıyorum. Gösteremezdi. Ama, bir yandan da kıskanıyordu onu. Onun ailesini, varsıllığını, hatta kendi deyimiyle asaletini. O gün hava çok sıcaktı, kerhanedeki sevgilisi para vermiyor diye kapı dışarı attığı için, epey zamandır abazandı, ben yarı çıplaktım, evde yalnızdık, belki bir an için gözü dönmüştü, ama eminim, sadece bir anlık bir şehvetin eseri değildi bana sahip olmak isteyişi. Bu yolla, İhsan'ın karşısında hep duyduğu ezikliğin acısını çıkarmak istemişti. Hatta, bir kızgınlık ânında, açık açık söylemişti de bunu. Gerçi sonradan çok pişmanlık çekti yaptığı canavarlıktan...

"Ama, bu onun yapısında vardı. Hani, seksomanyak derler ya, o biçim. Hümeyra'ya da tecavüz etmeye kalkmıştı..."

Sustu. İhsan başını önüne eğmiş, sessizce dinliyordu.

— Kız o Arap'la niye evlendi? Sonra... Ankara'ya geldiğinde... Muzaffer'in tacizlerinden kurtulmak için döndü kocasının yanına...

İhsan, kurumuş dudaklarını güçlükle aralayarak,

— Onunla ilişkiniz, daha sonra da devam etti mi, dedi. Yani... Babamla... İhsan Bey'le? Gördüğüm kadar, hâlâ devam ediyor? Boşanmanızın nedeni de bu muydu yoksa? Başka bir erkek falan gibi bir şeyler söylemiştin geçen gün?

İhsan Bey'in, Muzaffer işteyken zamanlı zamansız evlerine gelişini anımsıyordu. Özellikle de bir gece, İhsan Bey'le Mehmet Tahir Bey'in tahliye olduklarında, evde birlikte kafa çektikleri akşam, annesinin masanın altından ayağıyla İhsan Bey'in bacaklarına dokunuşu geliyordu aklına. O zaman bunun ne anlama gelebileceğini bilecek yaşta değildi.

Zehra Hanım,

— Sebep o değildi, demekle yetindi.

— Önceleri ben daha çocuktum, ama... Hümeyra da farkına varmadı mı?

— Dikkatli davranıyorduk.

— O günlerde İhsan Bey'den pek hoşlanmazdı. Belki de bu yüzdendir...

— Cin gibi kızdı, kuşkulanmış olabilir, bilemiyorum. Ama Muzaffer'in, bana yaptığı gibi, Beyrut'tayken kendisine de tecavüz etmeye yeltenmesinden sonra, anladıysa bile eminim bana hak vermiştir...

Yüreği ve midesi kasılıyordu İhsan'ın, kustu kusacaktı,

— Ama, bunca zaman ona katlandın, öyle değil mi, dedi. Nasıl yapabildin?

— Mecburdum. Anlattım nedenini. Hem, üstelik yasal olarak karısıydım. Seni sevmiyorum, istemiyorum, seni en yakın dostunla aldatıyorum, sana yaklaşamam mı demeliydim?

— Aradan onca yıl geçtikten sonra bile mi?

Bu kez yanıt vermedi Zehra Hanım.

— Hadi canım sen de... Anımsadığım kadar, onunla da... Yani, kocandan bu konuda hiç de şikâyetçi değildin. Sizi kaç kez yakaladım, ateşli ateşli sevişirken... Hatta, misafir sofrasında konuklarınız varken, mutfakta, kapı arkasında...

Son derecede soğukkanlı bir tavırla,

— Söyledim ya, ne de olsa kocamdı o benim, dedi Zehra Hanım. Gencecik bir kadındım. İhsan da her zaman yanımda değildi. Benim de gereksinmem vardı bazı şeylere...

Garip bir şekilde gülmek geçiyordu içinden İhsan'ın. Ne mantıktı ya... Öte yandan Hümeyra da, o Arap'la, hiç sevmediğini, birlikte olmaktan tiksindiğini söylediği o adamla bunca zaman birlikte olmuş, onun çocuğunu doğurup bakmış değil miydi?

— Babamın... Yani onun... Kocanın... Başka kadınlarla da beraber olduğunu biliyordun değil mi? dedi. Dün akşam Mehmet Tahir Bey de söyledi. Muzaffer her zaman uçkuruna düşkündü dedi. Seninle... evlenmeden önce, Gaziantep'te, genelevde bile kapatması varmış. Sen de biliyormuşsun... Hep söylerdin onun hovardameşrep olduğunu, ama fazla yakındığını hatırlamıyorum. O halde neden...

— Elbette biliyordum. O zaten gizlemezdi. Ben de kendime göre intikam alıyordum ondan...

Duraksadı İhsan. Aklına bir soru daha takılmıştı. Bütün bu iç içe ilişkilerin yine de açıklanması gereken bir tarafı vardı. Annesiyle İhsan Bey arasında yaşananların, daha doğrusu o kaçamak ilişkilerin bir hamilelikle sonuçlanamayacağını biliyordu. İhsan Bey'in Ankara'ya gittikten sonra, dans dersanesinde tanıştığı bir kadından kaptığı, doğru dürüst tedavi edilmeyen zührevî bir hastalık nedeniyle çocuk sahibi olamayacağını babası anlatmıştı. Ama, Muzaffer gibi, cinsel yaşamında hiçbir kural kabul etmeyen birisi için durum farklıydı. Annesi bir keresinde ağzından kaçırmıştı, prezervatif kullanmaktan nefret edermiş adam, böyle olunca da bunca yıl... Yine de çekinerek,

— Bunca yıl, babam, yani kocan, başka bir çocuğunuzun olmasını istemedi mi, dedi. Bunu nasıl engelleyebildin? Onun bu konuda dikkatli ve sabırlı davranabileceğini sanmıyorum.

Gülecekmiş gibi oldu Zehra Hanım.

— Onun başka çocuğu olamazdı ki, dedi. Açık açık söylerdi zaten, orospularla yatmaktan büyük bir zevk aldığını; beni hep onlar gibi davranmaya zorlardı. Ankara'ya ilk geldiğimiz günlerdeydi. Birden beni şaşırtacak bir cinsel perhize girdi. Özenle kaçınmaya başladı benimle birlikte olmaktan. O günlerde başka kadınlara gitmediğini de anladım. Kendi kendini tatmin etmeye başlamıştı, fark edilmemesi olanaksız bir sıklıkta ve açık açık. Hatta bir keresinde, çırılçıplak soyunup karşısında tahrik edici pozlar vermemi bile istemişti.

Gözlerinin önüne, Belgrat'ta, annesinin Muzaffer'in göğüs kıllarını boyayışı geldi birden. Tiksintisini belli etmemek için başını çevirdi.

— Peki... Sonra ne oldu? Bunca zamandan sonra?

— O günlerde yattığı orospulardan birinden bir hastalık kapmış. O yüzden kısır kalmış. Doktora gidecek parası yokmuş. Kendi kendini tedaviye kalkmış. Sana anlattığım gibi, intihar etmeye bile kalkmıştı bu yüzden. Aslında gösterişten başka bir şey değildi. İlmeği hazırlamış, tavana asmış, altına da sandalyeyi çekmiş. Bir de mektup yazıp masaya bırakmış, ama nedense sandalyenin üstüne çıkmak için benim işten dönmemi beklemişti. Neredeyse ölecekti aptal. Beni

gördüğü halde, bir de sözümona inat etmeye kalkmıştı aptal herif... sandalyeden indirinceye kadar canım çıkmıştı. O zaman bir tekme atmak varmış...

Bu söz nasılsa şaşırtmadı İhsan'ı, hatta gülmemek için kendisini zor tuttu,

— Sendeki de ne şansmış ya, dedi. Demek, ikisi birden...

Şaşırdı Zehra Hanım,

— Hangi ikisi, dedi. Başka kim?

— İhsan Bey'in başına da aynı şey gelmiş ya... Babam anlatmıştı. Bu yüzden çocuğu olmuyormuş, bu yüzden evlenmiyormuş, öyle dediydi.

Bakışları kıvılcımlandı Zehra Hanım'ın.

— Vay ahlaksız, dedi. Külliyen yalan... İftira ediyor. İhsan'ın hiçbir şeyi yoktur. Evlenmek istese evlenirdi.

Sonra anlaşılabilir bir utangaçlıkla başını önüne eğdi,

— İki kez gizlice kürtaj olmak zorunda kaldım zaten... Muzaffer'in yurtdışında olduğu günlerde...

Bu kadarı da fazlaydı. Acımasızca,

— Maşallah, dedi. Biriniz bir tarafta, öbürünüz öbür tarafta... Ama, böyle olunca, boşanmanız için bir neden olmaması gerek. Peki ne oldu da bıraktın onu?

İçini çekti Zehra Hanım.

— Her şeyin bir haddi vardır, dedi. Belgrat'tayken Muzaffer birtakım adamlarla gizli ilişkiler kurmuştu. Beyaz kadın ticareti yapanlarla... Uyuşturucularla. Mafyacılarla. Silah kaçakçılarıyla... Sefaretteki görevinden yararlanarak onlara yardım ediyordu. Adamlara sahte yeşil pasaport düzenlediğini öğrenmiştim. Başımıza büyük bir bela gelecek diye çok tedirgindim. Bu, içki ticaretine, ya da karaborsacılığa benzemiyordu. Ortaya çıkarsa hepimiz mahvolurduk.

"Kaç kez uyarmak istedim. O, aklına bir şey koydu mu, yolundan çevirmek olanaksızdır. Beni aptallıkla suçlardı. Bu işlerin içinde çok önemli kişilerin bulunduğunu, kokuşmuş kapitalist düzenin bu aşamasında, bizim gibi hiçbir güvencesi olmayan proletarya döküntüleri için ayakta kalabilmenin tek yolunun, son çarenin, ne yapıp edip köşeyi dönmek olduğunu söylerdi. *'Hele adamakıllı zengin olayım, kapımın üstüne Komünist Muzaffer diye levha asacağım,'* derdi."

— Bu durumu İhsan Bey biliyor muydu?

— Ona bile açık açık söylemekten çekiniyordum. O zaten, ne zamandan beri ayrılmamı, kendimi kurtarmam için yapılacak tek şeyin bu olduğunu söylüyordu, ama korkuyordum. Artık eskisi kadar genç değildim. Ondan ayrılsam bile İhsan'ın artık benimle evlenmeyeceğini biliyordum. O zaman büsbütün ortada kalırdım.

— Bunun için mi sustun?

— Onu ihbar etmekle bile tehdit ettim, ama Muzaffer o işe öylesine girmiş, boğazına kadar öylesine gömülmüştü ki, o zaman engellemeye kalksam göze alamayacağı hiçbir şey yoktu. Bunu hissetmiştim. Son defa, büyük bir parti silah teslimatı yapılacaktı. Bir akşam, haydut kılıklı bir adamla eve geldi. Şu senin arkadaşın Turgut'un patronuydu adam. Çok içtiler. Muzaffer sarhoş oldu. Adam bana sarkıntılık etmeye başladı. Karşı koydum. Muzaffer o zaman çileden çıktı. O adamla yatmam için beni zorlamaya kalktı. Bardağı taşıran son damla oldu bu...

Şaşırdı İhsan,

— Babam... Asla yapamaz o öyle bir şey... O, Atmaca Muzaffer...

— O eskidendi. İnsan bir kere çamura batmaya görsün...

Bu kez, onu yaralamaktan hınzırca, âdeta inanılmaz bir keyif duyarak,

— Ama, yine de yattın o adamla, değil mi, dedi. Yalan söyleme, karşı çıkmadın bile. Öyle değil mi? Ben seni iyi biliyorum artık...

Dikleşti Zehra Hanım,

— Suçlamak kolay, dedi. Sen neden içki içmekten vazgeçemiyorsun? Karşı koyacak gücüm yoktu benim. Yine de isteyerek yatmadım o herifle. Belki, bağırıp çağırabilir, bana tecavüz etmesini önleyebilirdim, ama o zaman rezalet çıkardı. Her şey ortaya dökülürdü. Yugoslav makamları da işe karışırlardı. Mecburen sustum. Ama bu böyle sürüp gidemezdi. Onun söylediği gibi, bu düzen içinde ben de kendimi kurtarmak için her çareye başvurmalıydım. Yalnız kendimi değil, seni de, hatta Hümeyra'yı da, İhsan Bey'i de düşünmek zorundaydım.

"Ertesi gün kararımı verdim. Yıllar önce, senin hastalığın sırasında yaptığım gibi, ani bir kararla bavulumu kaptım, uçağa atladım, Türkiye'ye döndüm. Daha sonra, sanırım Bakanlık da artan kuşku-

lar ve söylentiler yüzünden Muzaffer'i merkeze aldı, emekliye ayırdılar. Kaldı ki..."

Sesi tarazlandı, başını önüne eğdi, gözlerinden sessizce yaşlar inmeye başladı. İhsan bu gözyaşlarının yine de babasına karşı annesinden gelen son bir veda ve pişmanlık belirtisi olduğunu düşündü. Elinde olmadan onun da sesi titredi:

— Kaldı ki ne? dedi.

Başını kaldırdığında Zehra Hanım'ın bakışlarında yine o kinli parıltıyı görünce şaşırdı.

— Baban, bu sabah giderken...

Sözünü güçlükle tamamladı:

— Muzaffer öldükten sonra, evlenmemiz için artık aramızda hiçbir engel kalmayacağını söyledim ona. Aptallık ettiğimi bile bile. O zaman, bana acıdığı için ilişkimizi bugüne kadar sürdürdüğünü söyledi. Yalnız acıdığı için de değilmiş. Daha önce beni bırakacak olursa, vaktiyle Muzaffer'e yaptığım gibi, bu kez de kendisinden öç almak için her şeyi ona açıklayabileceğimi, bunun da, en yakın dostunu, kendisini ve bu arada da seni çok mutsuz edebileceğini düşündüğünü iddia etti. Bu durumda, Muzaffer öldükten sonra ilişkimizi sürdürmeye gerek kalmadığını söyledi...

— Yani?

— Yıllardan beri onu sevmekle ne büyük aptallık ettiğimi bu sözlerden daha kesin hiçbir şey anlatamazdı bana. Bitti, evet. Artık her şey bitti... Bu dünyada senden başka kimsem kalmadı benim...

Ayağa kalktı, sendeleyerek oğluna doğru yürüdü, kollarını açtı, onu kucaklamaya hazırlanıyordu ki, İhsan sert bir hareketle itti annesini:

— Siz beni çoktan yitirdiniz Zehra Hanım, dedi kupkuru bir sesle.

Konuşacak bir şey kalmamıştı. Kapıyı çekip çıktı.

Koridorlar ıssızdı. Sanki bütün hastane boşalmıştı. Asansör çalışmıyordu. Yüreği çarpa çarpa tırmandı merdivenleri. Odanın kapısı sonuna kadar açıktı. Yatak toplanmıştı bile. Portatif televizyon yerinde değildi. Açık perdelerin arkasından güneş giriyordu içeriye, günlerden beri ilk olarak. Odanın ortasında kalakaldı. İçi kıyılıyor, midesi ağrıyordu. Bir lunapark çarkından aşağı düşer gibiydi. Havada şimdiden ölü kokusu vardı.

Koridorda yerleri paspaslamakta olan hademe, meraksız, tarafsız gözlerle bakıyor yüzüne:

— Bey aşağıda, morgta.

Daha önce beyefendi diyorlardı, şimdi sadece bey. Hemşirelerden de kimse yoktu ortalıkta. Kapılar ardına açık. Bütün hastalar çekip gitmiş.

Koridorun ışıkları ölü ölü yanıyordu. Bir süre kapısının önünde bekledikten sonra asansörün çalışmadığını anımsadı. Bir buz kalıbı gibi, yavaş yavaş eriyerek indi merdivenlerden.

Resepsiyondaki kız, uykulu gözlerle baktı yüzüne, tanımamış gibi. Eliyle alt kata, morga inen merdiveni gösterdi.

Morg bekçisi penceresiz bir odayı işaret etti.

— İşte orada. Az önce getirdiler.

İnce bir battaniyeye sarılmış vücudu daracık bir karyolaya uzatılmıştı Muzaffer'in. Ne kadar da ufacık kalmıştı o kocaman gövdeli adam? Ürpererek yaklaştı. Yüzünü battaniyenin bir ucuyla örtmüşlerdi; titreyen elleriyle çekti battaniyeyi. Bir çocuk gibi âdeta kundaklanmıştı; başı kaşlarının hizasından sarılıp sarmalanmış. Çenesini bir peçeteyle bağlamışlardı. Gözleri kapalıydı. Eliyle yüzüne dokundu. Hâlâ ılıktı. Eğildi, yanağından öptü. Yanındaki morg görevlisi hademe kolundan çekti, battaniyeyi ölünün üstüne örttü yeniden; yüzünde şimdi daha sıcak bir ifade vardı sanki, bütün kanıksamışlığına karşın.

— Baban mıydı?

Bu geçmiş zaman kipi...

Aslında bu sorunun bir kimlik saptaması olabileceği aklına bile gelmedi. Elinde olmadan tarazlanan bir sesle,

— Evet, dedi. Babamdı.

Gözlerinden inen yaşlara engel olamıyordu. Ne olursa olsun, iyi yanlarıyla, kötü yanlarıyla, gerçek ya da sahte, otuz beş yıllık babasıydı bu adam. Her halinden bu tür sahnelere alışık olduğu belli olan morg görevlisi hademe, sırtını tapışlayarak, sahteliği çok açık hüzünlü bir ses tonuyla,

— Allah rahmet eylesin, başın sağ olsun, dedi.

Adamın bahşiş bekleyebileceği geçti bir an aklından. Elini cüzdanına atmak isterken, anlaşılmaz bir şekilde katılıp kaldı, sesini çıkaramadı. Görevli bu kez,

— Başhekim Bey yukarda, odasında seni bekliyor, dedi onu merdivenlere doğru âdeta itekleyerek.

Hastanenin bodrum katındaki loş odadan dışarı çıktığında günlerden beri ilk kez yüzünü gösteren güneşin çiğ ışığı gözünü aldı.

Başhekimin camlı kapısı aralıktı. Orada beklendiğini anladı. İriyarı, bir hekimden çok buldozer sürücüsünü andıran başhekim yerinden hafifçe doğrularak,

— Başınız sağ olsun, dedi, son derecede profesyonel bir edayla ve duygusuz bir sesle.

İhsan da aynı ses tonuyla karşılık verdi,

— Hesabı lütfen.

Başhekim, şaşırdığını belli etmemeye çalıştı.

— Kurtarmak için elimizden geleni yaptık, biz de Hayrullah Bey de. Siz de şâhit oldunuz, ama takdiri ilahi...

Bu kez "*Baba*" sözcüğünü kullanmamaya bilinçli olarak özen gösterdi, ama yavaş yavaş soğukkanlılığını yitirdiğinin farkındaydı,

— Öldüğünde... yalnız mıydı, dedi güçlükle. Kimse var mıydı yanında?

Soruyu aptalca bulduğu, yüzündeki hayret ifadesinden anlaşılıyordu doktorun. Yalnız ya da değil, ne fark ederdi ki?

— Nöbetçi hekim arkadaşın söylediğine göre, ablanızla İhsan Bey varmış. Ama İhsan Bey, arkadaşlarımız son müdahaleyi yapar-

larken, durumu anlayınca, ablanızın fazla etkilenmemesi için onu alıp götürmüş. Babanız ölmeden az önce çıkmışlar...

— Yapayalnız...

Onu dinlemiyordu artık başhekim.

— Siz üzülmeyin, biz gerekli formaliteleri hallederiz. Ölüm raporunu, defin ruhsatını hazırlıyor arkadaşlar. Az önce Hayrullah Bey de buradaydı. O da üzgün tabii sonucun böyle olmasından. Oysa, ameliyat çok başarılıydı. Ne var ki, hocanın söylediğine göre, babanız ihmal etmiş, başvurmakta gecikmiş... Bu hastalıkta bilirsiniz, erken teşhis çok önemlidir...

Aklından, *"Belsoğukluğuna yakalandığı zaman yaptığı gibi,"* diye geçirdiğini fark ederek irkildi. Doktor ona dikkat bile etmiyordu. Eliyle, sümeninin üstünde duran kalınca bir tomar kâğıdı işaret ederek,

— Yarın bayram olduğu için, hesabı bugünden kapatırsanız iyi olur, dedi.

Şaşırdı İhsan:

— Bayram mı? Ne bayramı?

Başhekim hayretle baktı yüzüne:

— Yarın kurban bayramı, dedi. Unuttunuz mu? Mamafih, olur böyle şeyler... Mezar yeri için, vakit geçirmeden Belediye'ye baş vurursanız iyi olur. Bugün arife, mâlum ya. Öğleye yetişmez. Nereden kaldıracaksanız, ikindi namazına artık...

Göz ucuyla başhekimin masanın üstünden önüne sürdüğü faturaya baktı. En alt satırda, herhalde son anda, bir çeşit formalite gereği yapılan adrenalin ampulünün bedeli yazılıydı. Bütün öteki masraflar yanında küçücük bir meblağ.

Onu teselli etmek ister gibi,

— Kendi ücretini almayacağını söyledi Hayrullah Bey, dedi başhekim. Babanızı çok sevmiş. Kurtaramadığı için çok üzgün. Ayrıca, babanız sınıf arkadaşı İhsan Bey'in de çok yakın arkadaşıymış. Sadece anestezistlerin ücretlerini koyduk faturaya.

Mekanik bir hareketle, ameliyata girmeden önce babasının kendisine emanet ettiği cüzdanı çıkardı, faturayı ödedi. Gece hemşiresine bahşiş bırakmayı bile ihmal etmedi. Zaten cüzdanda fazla bir para da kalmadı bu ödemelerden sonra. Adamcağız ne kadar masraf olacağını bir çeşit önseziyle, neredeyse kuruşu kuruşuna hesap etmişti.

Banka hesabında da bir miktar parası vardı galiba, bunun için vekâlet de vermişti, ama öldükten sonra artık veraset ilamını almadan dokunamazdı ona.

Dışarı çıktığında, günlerden beri ilk olarak bir çeşit rahatlık, bir huzur hissetti içinde. Güneş pırıl pırıldı. Oysa, kurban bayramlarında her zaman, Cidde'dekiler hariç, akan kanları temizlemek için yağmur yağdığını söylerdi Muzaffer, bütün alaycılığıyla.

"*Belki yarın,*" dedi bilinçsizce. "*Belki yarın kar yağar. Karların üstünde kurban kanları, gelincikler gibi...*"

Yollar kalabalıktı. Yarın bayramdı. İnsanlar bayram alışverişi için sokaklara dökülmüştü. Hastanenin önündeki durakta taksiler bekliyordu. Bir an durdu. Nereye gidebilirdi? Mezar yeri için Belediye'ye uğramasını tembihlemişti başhekim. Bunu yapamayacağını biliyordu. Yine de birilerine haber vermesi gerekiyordu. Herkesten önce, Hümeyra'ya, sonra İhsan Bey'le, Mehmet Tahir Bey'e... En yakın arkadaşlarının cenazesiyle onlar uğraşsınlardı artık.

Önünde durduğu taksinin şoförü kapısını açmış, karar vermesini bekliyordu.

— Gazi Osman Paşa'ya, dedi.

Tam Hümeyra'nın evinin önünde durdukları sırada, yolun kenarına park etmiş olan bir araba hareket etti. İhsan Bey'in lacivert renkli BMW'siydi bu. Direksiyonun başında oturan adam, babasıydı. Yüreği sıkıştı, durdurmak ister gibi elini kaldırdı, ama araba hızla uzaklaştı.

Ayakları kesik kesik. Tırabzanlara tutunarak güçlükle çıktı ikinci kata. Soluk almakta zorlanıyordu. Kapının önünde durdu. Ne söyleyecekti Hümeyra'ya? Annesinin İhsan Bey'e söylediği gibi, *"Artık evlenmemiz için hiçbir engel kalmadı"* mı diyecekti? Duraksayarak çaldı kapıyı. Makyajı bozulmuş bir Hümeyra çıktı karşısına. İhsan'ın yüzündeki bitkin, tükenmiş ifadeyi görünce anladı ne olduğunu.

— Bitti mi, dedi.

Başından beri hep bu sözü söylemeye hazırlanmış gibiydi.

— Bitti, dedi. Öldü. Tek başına...

— Sen elinden gelen her şeyi yaptın. Ne diyeyim, başın sağ olsun. Hadi, gel içeri biraz. Çok yorgun görünüyorsun. Paltonu çıkar, ayakkabıların kalsın. Yarın temizlikçi kadının günü....

Bir hafta önce, bir akşam vakti, gizli birtakım umutlarla girdiği salona adımını atarken, bu kez her şeyin sona erdiğini hissediyormuş gibi düzensiz bir biçimde atıyordu nabzı. Güçlükle soluk alabiliyordu. Pencere kenarındaki koltuğa, hücrelerindeki bütün kan boşalmış gibi, bir ceset gevşekliğiyle bıraktı kendisini. Hümeyra'nın uzattığı viski bardağını yarısına kadar bir seferde boşalttı midesine.

— O buradaydı değil mi, dedi sonra. İhsan Bey... Arabasını gördüm kapıda.

— Evet. Eksik olmasın, o getirdi beni.

— Sonuna kadar bekleyemediniz...

— Bu kadar çabuk olacağını tahmin etmedik. İhsan benim o sahneyi görmemi istemedi.

Hümeyra'nın ilk kez ondan sadece *İhsan* diye söz ettiği, dumanlı zihninde gülünç bir şekilde yankılandı.

— İyi etmiş. Ölümü seyretmek hiç de hoş bir şey olmasa gerek. İnsanın tek görmek istediği kendi ölümüdür zaten!

Hümeyra'nın aklının bambaşka yerlerde dolaştığı besbelli.

— İhsan, o ölmeden önce konuşmak istiyordu benimle, dedi gözlerini kaçırarak.

İçinde hep o kâbuslarını dolduran kaygılı bekleyiş.

— Ne konuşacaktı? Neden o ölmeden önce?

Şimdi de, son derecede soğukkanlı bir tavır takınmıştı Hümeyra:

— Daha sonra uygun olmaz diye düşünmüş olmalı, dedi.

Sesi kesin ve kararlıydı.

— Ne konuşmak istiyordu?

— Şey... Yani...

İlk kez ne söyleyeceğini bilemeyerek kekeledi,

— Nasıl olsa öğreneceksin, dedi. Artık kimsem kalmadığı için... Benimle evlenmek istediğini söyledi...

Tuhaf şeydi. Bir gün önceden beri, onu şaşırtması gereken gerçeklerle karşılaşırken öteden beri bir müneccim gibi, hep bunları beklediği hissine kapılıyordu. Kuru, yansız, heyecansız olmaya çalışan bir sesle,

— Kutlarım, dedi. İyi insan. Herhalde iyi de koca olur. Fâtima'ya da iyi bir baba olacağını söylemiştir. Bana yaptığı gibi... Yoksa...

Öfkeli bir kıvılcım belirdi Hümeyra'nın gözlerinde.

— Neden olmasın, dedi. Nasıl olsa asıl babasından hayır yok...

Gülmek geçti içinden. Aralarında hiçbir zaman bir adı bile olmamıştı o adamın. Varsıllığından ve Arap oluşundan başka hiçbir suçu olmayan adamın. Onu savunmayı aklından geçiren tek kişinin kendisi olması da kaderin garip bir cilvesi değil miydi?

— Haksızlık etme, dedi. Adamcağız elinden gelen yardımı esirgemiyor bildiğim kadarıyla. Özellikle de kızına karşı çok cömert davrandığını sen söylemiştin.

— Ben ondan söz etmiyorum. Asıl babasından söz ediyorum.

Bir gün içinde bu ikinci darbe biraz fazlaydı İhsan için.

— Ne yani, dedi. Kimmiş asıl babası?

— Sensin aptal!...

Duraksadı. Bu iki sözcüklük suçlama ya da saptamanın kapsadığı genişlik içinde bir an boğulur gibi olduğunu sandı, sonra önce kısık kısık, sonra kahkahayla gülmeye başladı.

— Bir bu eksikti, dedi. Ben miyim? Fâtima'nın babası ben miyim yani?

Hırsla yineledi Hümeyra:

— Evet, dedi. Sensin. Sensin tabii! Budala! Şimdiye kadar anlamış olacağını sanıyordum.

— Nasıl olur? Saçmalık bu!

— Beyrut'ta, seninle birlikte olduğumuz o haftayı unuttun mu?

— Ama, bu olamaz... Ben o zaman... Çocuktum henüz...

Giderek bir savcı edasıyla konuşmaya başlamıştı Hümeyra:

— Benimle sevişecek kadar erkektin ama... Neden bu kadar şaşırdın? O zaman hiçbir şeyin farkında değildin. Peki, Beyrut'tan kaçtıktan sonra neden öyle apar topar döndüm o adama, onu da mı bilmiyorsun?

Yutkundu.

— Benim yüzümden olamaz, öyle değil mi?

— Elbette senin yüzünden değil. Ne kadar aptalsın!...

— Evet. Çok aptalım. Evet, biliyorum. Bunu da yeni öğrendim. Annem anlattı....

— Anlattı demek? İyi cesaret... Peki sen, aslında Ankara'ya senin için döndüğümü de bilmiyor muydun?

— Benim için mi?

Yutkundu, duraksadı,

— Ama bunu hiç belli etmedin ki, dedi. Nasıl bilebilirdim? Ne bekleyebilirdim? Hiç aklımdan çıkmıyordun ama, çok umutsuzdum. Alt tarafı henüz öğrenciydim. Beş parasız bir lise öğrencisi. Seninle evlenmeyi nasıl düşünebilirdim? Kaldı ki, inanmadan da olsa bunu söylemiştim sana, sanırım. Beni çok ters karşılamıştın.

— Ben de başka türlü davranamazdım. Ama, babanın oğlu olsan, ısrar edebilirdin. Ben her şeye hazırdım. Delinin tekiyim ben, bilirsin...

"Ama ben onun oğlu değilim ki..." diyecekken sustu.

— Baban senin gibi düşünmüyordu. Cidde'den döndükten sonra beni yeniden sıkıştırmaya başlamıştı. Artık bâkire de değildim. Çocuğum bile olmuştu. Benimle ilişkiye girmesi için aklınca hiçbir

engel kalmamıştı. Bilmem hatırlıyor musun, sen bizim evdeyken bir gün ansızın çıkıp gelmişti. Sen gittin, sen gittikten sonra bana olmadık hakaretlerde bulundu. Seninle yattığımı bildiğini söyledi. Hatta, *"Herkese şapur şupur, bize Allah'a şükür mü,"* dedi. Onunla yatmam için beni zorluyordu. Güçlükle kurtuldum elinden. Onun için tekrar döndüm Beyrut'a. Şimdi anlıyor musun?

Ağlayacak gibiydi.

— Ya bu kez, dedi içinde gizli bir umutla. Bu kez niye geldin?

— Kocam olacak herif, uzun zamandır kendisine bir oğlan doğurmam için zorluyordu beni. Böyle bir şeyi aklından bile geçirmemesini söyleyerek direndim. Yıllarca kahrını çektiğim yetmiyormuş gibi. Beş kuruşu var diye beni kölesi, cariyesi sanıyordu. Son birkaç yıldır da, artık çocuk doğurmak için yaşlı sayılacağımı ileri sürüyordum. Onun da aklı yatmış olmalı ki ısrarı bırakmıştı. Hatta odama bile uğramıyordu pek. Cariyesi mi, kapatması mı, birileri vardı sanıyorum. Oralı bile değildim. Hatta memnundum. Ama, bu kez, kendisinin söylediğine göre, ailesinin baskısı yüzünden, ikinci bir kadın almaya kalktı. Genç bir kız. Hadi, buna da katlanayım diye geçirmedim değil içimden. Sonra Fâtima'yı düşündüm. Başına kendi yaşında bir üvey annenin gelmesini kabul edemezdim...

Garip bir sükûnetle dinlemişti Hümeyra'nın açıklamalarını. Son bir çabayla, yutkunarak,

— Peki şimdi seni boşamaya razı olacak mı adam, dedi. Bildiğim kadar şeriat yasalarına göre, o istemezse, sen tek taraflı boşanamazsın...

— Cehennemin dibine şeriat yasaları, dedi Hümeyra. Biz onunla, konsoloslukta, Medenî Kanun hükümlerine göre evlendik. Gerçi imam nikâhı da kıyıldı ama, bizim hukukumuza göre bunun hiçbir değeri yok. Üstelik, bizde iki evlilik boşanma nedenidir. İhsan avukatının kısa zamanda bunu halledebileceğini söyledi.

— Yani sen şimdi onunla evlenmeye kararlısın... Yani sen... Benim babamla...

Anlamadan bakıyordu yüzüne Hümeyra.

— Ne ilgisi var bunun babanla? Hem o öldü, unutuyor musun?

— Doğru ya...

Ona açıklayabilir miydi? Neye yarardı? Muzaffer, kendisine ait olmayan bir veledi zinayı taşımıştı sırtında otuz beş yıl boyunca.

Şimdi sıra İhsan Bey'deydi. Ne tuhaf, belki de en önemli rolü oynadığı halde kimse olanları ve olacakları sormuyordu ona. O hep oyunun dışındaydı.

Bir an, Fâtima'yı, kızını, son bir kez görmek isteği geçti içinden. Bunun gülünç bir istek olduğunu biliyordu. Hümeyra kızına gerçeği söylememişti muhakkak. İhsan Bey'e de açıklamayacaktı. Asla. Zehra Hanım gibi, sonuna kadar saklayacaktı bu sırrı.

Hiçbir şey söylemeden kalktı, vestiyerden paltosunu alarak dışarı çıktı. Hümeyra, onu uğurlamak için yerinden doğrulmaya bile yeltenmemişti.

Kış güneşi ılık ılık okşadı yüzünü. Gözlerinden inen yaşların farkında değildi.

Durağa kadar bir robot düzeni içinde yürüdü. Sallanmadan. Şoföre evinin adresini verdi.

O evde kimse yoktu. Kimse beklemiyordu. Hiç kimse. Umutları, hayalleri, kederleri bile terk etmişti onu. Ense kökündeki ağrı giderek artıyordu. Evine gelmeden köşedeki dükkânın önünde taksiden indi.

Dükkânın kapısı aralık duruyordu. Süzülerek içeri girdi. Tezgâhtaki adam şaşırarak baktı yüzüne.

— Dört büyük. Sekiz kutu bira. Dört paket Maltepe.

Duraksadı adam. Yüzündeki ifadeden etkilenmiş gibiydi,

— Bayramın ikinci günü açığız, dedi önce. Sonra onun ne kadar kararlı olduğunu fark edince, çabuk çabuk tezgâha yöneldi. Raflar hemen hemen boştu. Son dört şişe rakıyla biraları indirdi.

— Başka bir şey ister miydiniz? Hazır mezelerimiz de var.

Karnı gurulduyordu. Açtı, ama yemek düşüncesi bile içini kaldırmaya yetiyordu. Yanıt vermedi. Büyük bir sükûnetle babasının cüzdanında arta kalan son paraları çıkarıp koydu tezgâhın üstüne. Muzaffer galiba bunu bile hesaplamıştı.

Bakkal, sesini çıkarmadan, şişeleri önce, özenle gazete kâğıtlarına sardı, sonra hepsini iki büyük naylon poşete doldurdu.

Bakkaldan çıkar çıkmaz, daha kapının önünde, bira kutularından birini torbadan çıkarıp açtı. Ilıktı. Yine de iyi geldi. Bu kez sallanarak, sersem sepet yürüdü. Issız bir sokaktan geçti.

Birileri sanki pencerelerinden eğilmiş onu seyrediyorlardı. Babasının, yani otuz beş yıllık babası Muzaffer Bey'in, hep kızarak söylediği gibi, yanpiri yanpiri yürüyor, yürürken kamburunu çıkarıyor olmalıydı.

Kilidi güçlükle çevirdi. İçerisi soğuktu. Kaç gündür soba yanmamıştı. Odasının uyduruk perdeleri çekiliydi. Işık girmiyordu içeriye

ve her taraf küf kokuyordu. Farkında olmadan elektrik düğmesini çevirdi. Elektrik yanmadı. O zaman elektriği henüz açtırmadığı aklına geldi.

"*Dört gün bayram,*" dedi seviniyormuş gibi. "*Kimsenin beni aramak aklına gelmez...*"

Kapının kilidini iki kez çevirdi, güvenlik mandalını taktı. Yapacağı bir şey daha olup olmadığını anlamak ister gibi çevresine baktı. Perdenin kenarından sızan ışıkta, bit pazarından alınmış eşyalarla derme çatma döşenmiş olan ev, Bentderesi'ndeki evin kilerini andırıyordu.

Paltosunu çıkarmadan derme çatma yemek masasının başına çöktü. Kimbilir kaç gün öncesinden kalma yarım bir mum duruyordu kenarı kırık camdan bir kül tablasının ortasında.

Kibritiyle mumu yaktı. Boş duvarda şişelerin gölgesi dalgalanır gibi oldu. Şişenin birini açtı, başına dikti. Kaç günden beri ilk kez ağzının tadının yerine geldiğini fark ederek güldü.

Mis gibi kokuyordu rakı.

Oran, 9 Şubat 2002

Bir oğul: Alkolik, otuz beş yaşında, işsiz, serserinin teki, kimilerine göre yakışıklı sayılır...

Babası can çekişiyor... Tuhaf bir baba: "Atmaca" lakaplı, uçkuruna düşkün, ama artık tuş olmuş, pestili çıkmış bir pehlivan...

Anası umursamıyor... Garip bir anne: Daha altı ay önce bikinisiyle bakışları üzerine toplayan, ama artık saçlarına bigudiler sarılı, eteği sarkmış, damarları fırlamış bir kadın...

Ablası yanı başında... Değişik bir abla: Çocukluğunda bile hep, bir abladan çok, bir sevgili gibi düşlediği...

Her derde deva bir aile dostu... İlginç bir dostluk: Yıllar içinde şekil değiştiren, kabuğunu atan, bambaşka bir içerik kazanan...

Erhan Bener'in kaleminden, sıradışı bir ailenin, Ankara'dan Beyrut'a, Belgrat'tan Münih'e kadar uzanan, gerilimi Bolero temposunda yükselen sıradışı öyküsü...

www.remzi.com.tr

ISBN 975-14-0857-1

9 789751 408570

20.00 YTL
SAY